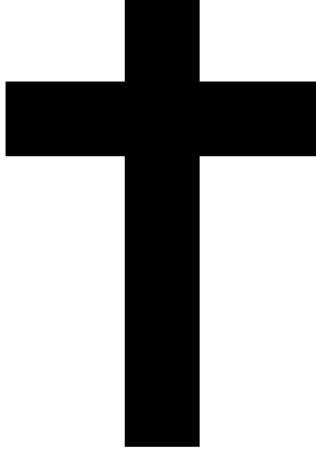

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	13
Mááki	67
Arúke	94
Yóáane	152
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	191
Arómani	243
1 Korítiani	265
2 Korítiani	287
Karétiani	301
Ipítiani	309
Pirípiani	317
Koráátiani	322
1 Tetaróniani	327
2 Tetaróniani	331
1 Tímoti	334
2 Tímoti	340
Tááítati	344
Pírímoni	347
Íbaru	349
Yêmiti	367
1 Pítaa	373
2 Pítaa	380
1 Yóáane	384
2 Yóáane	390
3 Yóáane	391
Yúti	392
Arébárétiani	394

Áaimo Ataárainne 12

Ítogo Abaramma Aáyaraiye

¹ Yawe Ítogo Abaramtaba téna, “Enamááqqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqá wao.

² Kemá emma mamá ení márúqqa anómma aurakeqqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamarábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéniqqa tenikara móra tiyapa (75) auqqa keena, Yawe Ítogo timamiteni-umá Abaramma Árání maruqqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye.

⁵ Abaram wení áanáqqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Áráníqqa aikuyikara mayai wayukagaraq yiwíqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqqa mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae.

⁷ Yawe Ítogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Ítogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaiabaqa Ááíye. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Ítogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye.

⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítipi Mainenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítipiq mainena kukaiye.

¹¹ Ítipiq wemá koyanekeena aanakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínimmá maane.

¹² Ítipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqqa miráitinoe, ‘mami nínímmá wenánáre.’ teta yeráwáqqa kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone.

¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítipiqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqqa aonama aara-urane tirae.

¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awíqmeta Peroni naaupurae.

¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítípíráóqqa, mémeraóqqa, purumakakáwáqqa, pááqqa ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqqa mayai aitaba Yawe Ítogo tawi yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye.

¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano?

¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketimánáre tenara, ‘kemá awíqma ketínári urauno?’ Abo íbeqa manna enánáqibo, awíqme kówao!”

²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqqa Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqoqqa Uráíye

¹ Abo Abaram maréna Ítipike Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye.

² Abaram anón otanaqqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

---

* 12:5: Aran Abaramni abakowe

³ Mi maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba wégéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urái nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq.

⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoma monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáráq, poiyyamma, wení nétuya yuwaiqinamma makaiye.

⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye.

⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-uráe.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátáe.

⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaq winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípiq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.)

¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uráye.

¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye.

¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemmma aonao.

¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne.

¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taibariq-ona maragoni káitora iyáta abo íma wayuka yorautinoe.

¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

¹⁻⁹ Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá máqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-uráe. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títimi arubi aikutae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kiniráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-uráe. Mikákémó yemó yawwékámmá maréta tiyánepaq En-Mítiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-uráe.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títimi arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukati kinie, abo Titarima Kóimi kayukati kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kiniráwáqá maréta-wuráe móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kiniráwáqá, Berae Tótom kayukati kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukati kinie.

¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótomkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae.

* 14:10: kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukatí máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae.

¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae Tótóm máqe-emaítata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonnama Abaramte yakarotáráe.

¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naupaqa páquramma yááyama aikutena, abo Téní waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae.

¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkárena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae.

¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáraq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótómuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámíkaie. Métítérékima uyátámaqma Ítgoni mono-naupaqa mayai-naare.

¹⁹ Métítéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítgo maragará wíyomo taroqurai Ítgo Abaramma iráqoni-uyakaniye.

²⁰ Amuramu-uyákaoyátámaqma Ítgotoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móramora (1) máte-tiyaakabikemma Métítérékimma amikaiye.

²¹ Tótómke kinigo Abaramtaba tiráie, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

²² Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wíyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune,

²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba.

²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwayyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

15

Ítgo Áatimá Abarámte Yarutaiye

¹ Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítgo kainapaq wekáq páquma tiráie. “Íma ikatí-owo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

² Miráitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítgo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?”

³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Ítgo Abaramtaba tiráie, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.”

⁵ Yawe Ítgo Abaramma awiqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámíkaie, “Mute aabayápáq wíyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarará yorautínónopo.” Abo wemá timámíkaie, “Ení iyápó-anna mirárá-inóe.”

⁶ Abaram Yawe Ítgotaba araine-tiyákáitana, mináitábá Ítgo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

⁷ Yawe Ítgo ókaraq Abaramtaba tiráie, “Kemá Yawe Ítgotomo Úúqo Káritián-kayukabike mami mará áména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram itáráie, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítgo, kemá mami marámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Ítgo anónná-uráie, “Nateqá purumakakáráq, mémekaraq, awai típítípiráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágárá, paaya numa mamé-iyó.”

¹⁰ Abaram mimátémhá mámena wekaq-iráiye, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiye. Numarátámá paa-yukaiye.

¹¹ Abo akikíráókómá arabéna kúmókumo mami áraq wákátábá itana Abaram yikamma wáréwara-uráiye.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámhá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye.

¹³ Míkaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiye, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe.

¹⁴ Miráiyaq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánnáyíménata abo mikákémhá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe.

¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe.

¹⁶ Kayaté-kayate antreti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yawuégme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiye.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye.

¹⁸ Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiye, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáraití anoo nokaq mami márá ení iyápó-anna yiménúne,

¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae,

²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae,

²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

¹ Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiye. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagama makaiye.

² Abo wemá Abaram-taba téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákama tímíno.”

Abaram kanararé téna, Táráitaba tiráiye.

³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagama awíqma awaikomma amikaiye.

⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiye.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye.

⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemna aumamé-uyéna kemhá aonama wemá mémápá yuwayiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

⁶ “Ení mayai inaruma enayáápi maiye,” Abaram tiráiye. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

⁷ Yawe Ítgoní énitóré (30) Ágama kaqmáápa poqnokóni waqókaq aonaraiye. Mí póqnoómhá, Túwa wí-áákóni aukapaq waiye.

⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákakena iréya, nákarraq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uraiye.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítgoní énitóreko wemmá tímámikaiye, “Yawuégma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraa.”

¹⁰ Okaraqa Yawe Ítgoní énitóreko tiráiye, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyikánata íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítgoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiye, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamáí akainone. Emá Ítímairiye-te* áwíqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá ítáyamena emhá áwáqnaiye.

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke.

* 16:11: Ítímairiye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

¹² Wemá Ítímairi abáq iyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyikainata abo máqte kayuka wemná aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awíqqa amíkaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aaga tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.”

¹⁴ Min áitábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwíqqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inamáí Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítímáiriye áwíqqa miníyápógómmá yaamámikaiye.

¹⁶ Abaram éftiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímáirimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekák páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekák amakaki-uréyá íraqó-maiyatapi máo.

² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé,

⁴ “Kemó-itaqá pórómati eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone.

⁵ Íma ókaraq Abaramue áwíqqa yainowe, íbêqa ení augen áwíqqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áurákáúna áitaba,

⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áuráiyata abo kínirawaqa epíké páqinowe.

⁷ Kemá ketí pórómati yabiyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annarokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekáráq ení iyápó-annarawatí Íto mánune.

⁸ Máte Kéinan marábimmo íbêqo namuq nákáq-umá mánná kemá aménúne. Mi mará egáráq ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámikaiye, “Emá aamó-tima-yarumakaunnamo timámunna warao, ekáráq ení iyápó-anna mikáqo páquqta winómma miráoro.

¹⁰ Maminná ketí yarumata-aine eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma keráwáqá yabiyéro: Máte inamáí árákáráwáqá íbôwáqá-umáyikao.

¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwáratí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátatí áúkápimmo timá-yarúmakaauyane.

¹² Minnámo epikémno máte inamáí árákáráwáqo páquqta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo éftiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqa páquráiyammo, yaurákémno ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikémno páquráinae.

¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqa páquráinnakaraq, emó ení yaurakémno meyáni-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye.

¹⁴ Náwamo íbôwáqo ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwayie.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámikaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táráiyé tiyó, íbêqa wenáwíqqa Térae maniye.

¹⁶ Kemá atimúqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimúqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yínówa mániye, kínirawaqa wení iyápó-annaraoipike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótipake awaúténa wírake-ena abo we-áimná tiráiyé, “Kanaraq móra antaretí (100) auqo-uráinna-nako iyápó máyáni? Kanaraq Téra náinia tení (90) auqo-uráimma páá iyápó ákání?”

¹⁸ Abo Abara-am Ítogomma itáraiye, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápó Ítímaerima amammá ámínó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítikiye-te* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápó-annabí matúmatu keráwáté iniye.

²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnna emmá itáyamenune. Kemá áráimma íraqóni uyákánune. Kemá táibaq améqa abo kemá ókaraq táibaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákaqaraq kaya (12) iyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áurakanune.

* 17:19: Áítikiye áwikoní ááimma, minná “wíráe”.

²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítikite maamá páqonune, Téráma mami kánárákémmá méyá áúkák iyápó ákámá amíníye.”

²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáog-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaço páqurayamma, meyákákémmó meyáníq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaço maemma wemá ibôwáqá umáyikaraiye Ítogomo tímámíteniq.

²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae,

²⁵ mikánáráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana.

²⁶ Maaka mimórá kánáráq ibôwáqá-umáyikarae.

²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaço páqura-nabiyo ópaqnakake meyáníq-uráimma weté ibôwáqá umáyikárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákák aanónaço-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráiyé.

² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo káyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyé, “Ketí Anóko,* kanaráq íráqóáimma-tirátima makák ketí náog máiyáq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao.

⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áitauqa tetekéya ma yágóní ááipi agao.

⁵ Kemá ááwáqa maméq-mátimenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákémmá páá keráwátí ammá winówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaçq uyápékurena Térámma tímámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaço wení purumakakaráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) ibéyamma áínóra purumakamma áúyukaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqa yokaaurae.

⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám íkaq nánánókáráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yágóní áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.

⁹ “Nákaraq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaçq maiye,” tiráiyé.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yawwémma mamirá-kánáráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mikánáráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaraq maena ítáraiye.

¹¹ Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Téráma araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé.

¹² Mirátitana Téra áúyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákorata wayuka-ariq aukuraye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo‡ Abara-ámma ítaraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma?”

¹⁴ Kemá Yawe Ítograma íma mórayatako ummáýátikaniye. Kemá yawwéqma enopaçq tímákáúnna kana méyá áúká yenana abo Téráma inamáí íyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-owo Tiráiyé

¹⁶ Mi káúmó (3) námú wáyúkámó itóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaçq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyé.

¹⁷ Minnámo maréta kéwowna, Yawe Ítogo wenáúyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratatarigo ónúna.

¹⁸ Ímiye, nóinaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqa áráimma maniye, abo wetábáéteq máte marukarawakomma ma-marábimmá íráqoni umáyikanune.

* 18:3: Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráiyé † 18:6: 20kg-miraramma. ‡ 18:13: Mi kaumo (3) namu-wayuk-abikema, móra (1) mína Yawe Ítogowe

¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íraqon-aikaraq abo tágamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárainma amíniye.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqua yáqyiqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé.

²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárainmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémmá kaya (2) námúnákrátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uráiyé.

²³ Abara-ám Yawe Ítogoní waqókáq yiréna ítáraiye, “Emá áárainma kateko wayukate táwí wayuka yíkaminó?”

²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiayamma, emá páá máte kayuka yikame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikainó?”

²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yikaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kímhora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yainánimma emá maane. Emá íraqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yawuégma Yawe Ítgotaba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikátí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne.

²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkaminó?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyé, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune.

²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogramma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.”

³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tiyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyé, “Kemó aónánanamo kaumo tiyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yíkamonune.”

³¹ Abara-ám Yawe Ítogramma ítáraiye, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tiyáká (20) kátékó wáyúkámó mí márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyé, “Mami káyáa tiyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.”

³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogramma ítáraiye, “Kanaráré, Anóko íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki morákaráq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mí márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mí márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.”

³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyamma kánatena, wemá mí márúqá kéyuwaimma Abara-ám yawuégma nópaq kóuraiye.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiyé.

¹ Mí enáikáq kaya (2) énitórékó* Tótóm kóyárayé. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákák maraqmáqe uráiyé. Minnámo kaya (2) énitóré-rátámó keyimonenama itoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákráq awáutaye.

² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne keti anókoratae. Ketí naaupá yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyáq abo abéya máí nókápáq kenákátí ammá wiyoyé.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo kaikuyo marukaq wáéyúye.”

³ Mirá-kéteyataba Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naaupaq koyaráye. Rótí yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) pareti agamá yimítata naráe.

⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótini nammá yáútúraq-umákae.

⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaráq kaya (2) námú-nákrátá enópaqo yéyamma mááyo? Naupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

* 19:1: Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

⁶ Róti yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépaqe oqta áúyakaiye.

⁷ Róti téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.”

⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yikáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-tímikanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna yeráwáté oro. Abo ketí namu náká íma moráyataríq umáyílkaro. Ketí naaupaq yiráyapowaqa yabiq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Páábaq yááwao oqtarákémá,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbèqa wemá ketáti kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqta yokiránéta-urae.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énitóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yawuwéqma naaupaq kéyuweta oqta áuyatukaye.

¹¹ Mí káyá (2) énitóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukáráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énitóré kórátá Rótítaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yikáranó, mirauma enairó-utama, ení ániimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibikémá?” Máraiya-moema yiwíqme mamipiké kóro.

¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyikamma ítáimma anóni itana tímáfkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-iyápóráóqá tímáyimikaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-iyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápi tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma yokage-umá tímáména, “Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yimikaiye.

¹⁷ Minnámo kaya (2) énitóré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne.

¹⁹ Emá iráqonni umátike abo emá anómma iráqon áimma ketí tááraqa yabítíkánna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmágó aapaq yátóráínaq puyónúne.

²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótítaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune.

²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yataríq urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmarenamo urai marukoni áwíqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaraiye.

²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyópake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkarag Kómóra kukaiye.

²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiyé, Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékarag, mátetataqo mi márábímmó waimma.

²⁶ Miramo-kéimma Rótini ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgorá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am ítóurena yawuwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé.

²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkarag Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábikémá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áyúnámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkarag Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwíqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiye.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muriánnóbáqá máqe-urae.

³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae.

³² Kerátá táinomma ketibokaráta amiqma neginági uyákátuweqa weté watéka iyápo mayáyúye.”

³³ Mi nókámá yibowámma táinomma yenáká ámituweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáikáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápo mayao.”

³⁵ Mi nókámá kéqnamma táinomma yibowámá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte watáiyé. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánáńókórátá yibowákáké yímukarariq-uráiyé.

³⁷ Ananowámá inamáí ákáma abo Móap awíqqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbêqa-maiye.

³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awíqqa yamámikáiyé, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqa maiye.

20

Abara-ámya Ábíméréki

¹ Abo Abara-ám Mámrikémma maréna Néégébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena

² abo mikáká Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukatí Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyikáitata Téramma koma áwíqmeta yewana Ápíméréki mayákaraíye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaraq kainapáqá páquma timámikáiyé, “Emá puyínóne, emó aaramó awirána áitaba. Min ínimmá waataké íline.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono?”

⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare títanawaq, abo Térama timátimena Abara-ántaba ketiyóbiye tiráiyé. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítograma kainapáqá timámikáiyé. “Árainne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúraqaqa táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne.

⁷ Ánibo waa ánáqibo yawuwéqma tiyákenana awaikókák wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páa mainone. Ánibo, emó ímo yawuwéqma awaikókákó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe.”

⁸ Óóqa máí nókápqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áíkuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímikáiyé, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe.

⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikárano? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákaraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamirámá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.”

¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítaráiyé, “Nóra náitabawa emá mamirámá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkák wáyúká íma Ítgoní áqa árainma ínópowata kemná ketínákake tikatuweta ketínaqa mayainóe tiráune.

¹² Móra-aayapaqo-ittannama árainuramma mami ínimmá ketímánare. Wemá ketibokákémíbo, íma ketínókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye.

¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, “Nánaukapaqo wóyuyamma emá ketábá keti-yóbiye tiyó,” Emó ení íraqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitipikaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yawuwéqma ámikáiyé.

¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáinnaraq nákaqo mánáetinaráq áuyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbimma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúraqaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánákgaraq, wení mayai-inarurawaqa íraqónni umáyikáitata yawuwéqma iyápo yíkarae.

* 20:16: Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékini aara-iyápo Yawe Ítogo máte yíyáqa auyatukai.

21

Áitikimma Marákáraiye

¹ Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámno pórómátimo-uyákárainma kíqna-uramma taróquraiye.

² Mi kánáráq-úrámá Yawe Ítogo Abara-ámno pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áúráitana, Téra ámúkarariq-uréna inamáí ákama amíkaiye.

³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqa yamámíkaiye.

⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámikaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye.

⁵ Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiraiye, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápo mo kemó akááunnao minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.”

⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ám tábata téna kettaba min iyápo ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbèqa Abara-ám anónnumma áúráipi iyápo ákáyamune.”

Ágakaraq Ítmaerima Timá-yikáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánáráqo Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye.

⁹ Téra aónáima weni mayai-ínikóni ánimma Ítímáeri Áítikimma wíra-uyákáraiye.

¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ám tábata tiráiyé, “Mí máyái ínókáráq weni ánimma wárénata kótao, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yainániye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyo Ítímáerima wenáni-karaqiyé.

¹² Abo Ítogo Abara-ám tábata tiráiyé, “Íma emá umma-áuyánammá itao enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tina itao, nówai-náitababiyo Áítikikake kemó pórómáti-uyákárainna emá iyápo-anna mayáínóne.

¹³ Kemá Ítímáerimma nétuqya iyápo áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabèyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amíkaiye. Wemá Ágani aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana weni ánikote kóuraye. Ága weni ammá maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétiba waqoqaq uráiyé.

¹⁵ Abo anabiké nommá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna

¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka weni ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááimá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyikae.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átama yakáiyé.

¹⁷ Ítogo Ítímáerimo ibiqó-yaráimma Ítáraiye. Ítgoni énitóreko wíyópake Ágámma áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye.

¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá weni iyápo-anna mamá anó maruqa áuqyikanune.”

¹⁹ Ítogo Ágani áuramma táagayakaitana abo wemá maiqnómá áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá amíkaiye.

²⁰ Ítogo Ítímáerima yabirákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye.

²¹ Ítímáeri Párani kaqmáq maqa maitana, weni anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétibaq

²² Mi-kánábimmá Ábrá-ámkaq aamá tínéna Abimereki iráiyé Píkórite, weni ááiq-wayukatí kawaámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye.

²³ Íbèqa Ítgoni áurakaqa emá ayáámma aikaq mérénaqa kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyáporawakaraq, ketí iyápo-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá máanna marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbèqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiqa uqmakáimma Ábímérékini mayai-wáyúkáráwáqá yabíma abowáni-umatawana.

²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miraimmá íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye.

²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánéé tipítipiráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé.

²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ámma ítáraiye, “Nówai náaitabawa mami móra-tiyápákaráq kaya (7) tipítipiráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami móra-tiyápákaráq kaya (7) tipítipiráwáqá mayainónna áaraimma mi maiqnótábá keqtábá ukaiye-tinóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwíqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqa makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqa mará-áimmó Bétibaqa kánataimma, Ábímérékigaraq Píkori wení áai-wayukatí anómma yauwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé.

³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétiba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákariye, matuqmatuq Ítogokaq.

³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín íyápó awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátana enánimma ikámma agaamá óba umátikao.”

³ Mai nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, óbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyími marukaq urae.

⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye.

⁵ “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyikaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá óba umákai irama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakarag púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráiyé.

⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakarag iramáq maíbo, ániibo nákarag áraa tipitipi agaamá óbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) áraa tipitipi óbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyikai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iramaaá áakumá ámúra makáiyé. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaarerag iraa-ámúraq makáiyé.

¹⁰ Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé.

¹¹ Abo wiyópake Yawe Ítgoni énitóreko áayama téna, “Abárá-ám! Abárá-ám!”

Abara-am anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáunama emá Ítgoni áaqa ikatiqé mináitábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-tipítipi karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipítipi maména ánikoní márúqa mamá agaamá óba ámikaiye.

¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítgoni énitóreko wiyópake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye.

¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba,

¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íníye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe.

¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe)."

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayái wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyie.

Naqani Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma tímámíkaiye, "Mirkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye.

²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Árámuni abowae).

²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye."

²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mirkáma mi eítiqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake ylkáraiye.

²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáraiye. Yetí yíwíqa. Tápa, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóní títubikoni anaábútááti yíwíqá

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwirai-nákóní anaábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Ábaraan-annabikene.

² Ábaraama minná Ááitekimma aboáé. ániibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé.

³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Arááamma aboáé.

⁴ ániibo Arááma Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé.

⁵ ániibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóáatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé.

⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare. ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbâqa Yúrááaama ánáakoma máq-uraimanibo Tébiti moyámmá yabitiríine.

⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááíyaamma aboáé. ániibo Abááíyaa Étaamma aboáé.

⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááamma aboáé.

⁹ ániibo Utááa Yótáamma aboáé. ániibo Yótáama Éaatimma aboáé. ániibo Yótáama Étékááiyamma aboáé.

¹⁰ ániibo Étékááiya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááamma aboáé.

¹¹ ániibo Yótááaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébíróniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébíróniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máq-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé.

¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááiakimma aboáé. ániibo Irááiakima Étomma aboáé.

¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé.

¹⁵ ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé.

¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótébimma aboáé. ániibo Yótébima Máriaamma awaikoé. ániibo Máriaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwirai-naré téta áwíqa kéyaae.

¹⁷ miráitata Ábaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráq Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máq-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráq Bébíróniqa ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóní watáama pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótébiqtaba mayaíkáae téta auyarakaraane. miráitata yenáakámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamériq itanabóana ámûkarariq uráaiye.

¹⁹ awaikómá Yótébi wemá Íraqôn-ayanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akai-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna auyánámmá ítaraiye.

²⁰ Yótébima minnáyaba auyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótébio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatíqa íuwo. itaao. min-iyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye.

²¹ wemá inaamaí-iyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqa Ítue té áwíqa yamámiyo. min-áwikóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaíno tiráine.

²³ itáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata weni áwíqá Imáánuerie téta áwíqá yamámino. min-áwikóní áaikoma mirá-uraiye. 'Áánúqtuma ketááté máiyé.' " téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráiyé. miráitana Yótêbima weni ánáakoma mamá íráqóniq umá ákáráiyé.

²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáráiyé. min-íyápógóní áwíqá Ítue téna Yótêbima yamá ámikáiyé.

2

Ítumma marákárainé.

¹ Érôtima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Bêqteremubaqa Yúria-marupaqa marákáraiye. ániibo min-íyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáarebaq íréta maará-tiraae:

² "aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá weni wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekác nunamummá timákanataa kéyune." téta tirááe.

³ Érôtima kínima min-áimmá itátuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe.

⁴ Érôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: "Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránín-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq íniyó?" téna ítama yimónaraiye.

⁵ miráitata yemá timá-ameta: "maakác Bêqteremubaqa Yúria-marupare." téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ "keráwáqá Bêqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe. keráwáqti márúpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye. miráinana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabíiniye." téna naayóbáqá tiráine.

⁷ miráitana Érôtima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá itaraa-kayukama yaákarena aúpáq yaáyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkárác ita-ita umá káonena: "mi-kíyóqá pááq-urái-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuráiyó?" téna ítama yimónaraiye.

⁸ yimónatuwena Érôtima mi-káyúkámá timáyíkáitata Bêqteremubaqa kégowana tiráiyé: "keráwáqá uréraq min-íyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketópaq yauwéqma má-timero. miráinaq kegárác uréq wemmá omáqá aónanune." téna tiráiyé.

⁹ ániibo yemá kínin-aama itátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúmá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-íyápómá máikaq ko máqe-uráiyé.

¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íráqóniq uráiyé.

¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-íyápógárác anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-íyápógómmá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqti kápiq-unamma ótureka yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íráqón-akuqa í-kánámá íráqón-akuqa í-mátáwékárác ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikáiyé. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ándakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtíbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá itaraa-kayukama yeqti naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikáiyé: "emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtíbibaq kóaa. Érôtima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtíbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa 'kóaa.'" téna timá ámikáiyé.

¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-íyápógárác anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtíbibaq kóuráiyé.

¹⁵ Yótêbima Íqtíbibaq máqe-urái-kanaaraq Érôtima pukái-kanaabima Íqtíbibaq yeqti máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: "ketáanikoma Íqtíbibaq yíkáae téq wemmá áyaraune." téna agamatán-áúbabí tiráine.

Érôtima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yikamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Êrôtima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Êrôtimma amaníqá makááe. miráitana Êrôtima anómma áyámma umágurayie. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Bêqteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-íyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurainoiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Êrôtimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-káritímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaaiiani óyaukaq tiráimma áráimma pááq uráiyie. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áikómá anón-ibiqa yaréta

Arétéroma weni iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínoe.

máqtemma weni iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínoe.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Êrôtima pukitana Íqtíbihaq uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyie.

²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-íyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyie.” téna tiráiyie.

²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yauwéqme kóurayie.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreatima Êrôtini ánikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kinimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áukápáq wíyábá ikatq uráiyie. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótêbimma ámááma ámikaitana Kááririaukapaq yiwíqmena kóurayie.

²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-urayie. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma árimma pááq uráiyie. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tinoe.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

3

Yóáanema nommá perái-nákómá watáama tiráiyie.

¹ mi-kánáaráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyie. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiyie.

² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyie.” téna tiráiyie.

³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa

móra-nakoma anókaq ááyama kétiye.

‘uyátarai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine.

⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtóma tarôq umátamma itokéna aúkápi purumakaakóni áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámúkaráq néwaine.

⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáarebake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe.

⁶ miráitana yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Péra-ti-wayukagaraq Táátúti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyie: “keráwáqá iraakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq títaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaaékaq íniqtabama kanaaráq péqmare kóino?

⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero.

⁹ Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tinaábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune.

¹⁰ yaagóni áaipima Áánúqtuni kummá yáúkáiyie. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agátuweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánoe.

¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeraúnataae téq kétricaeqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yinín-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma

uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboaq wení aítuq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígaee téq kemá nopí tíkarauamanibo wemá keráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqti kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqti kúmiq-yataaq kamá kautíniye.

¹² wení ayáápimma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítinaupaqa wítima mamá áikuniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánûqtuma kugébama agatuwániqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánáaráqá Ítuma Káárirí-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápíke nommá pétikaikaae téna uráiyé.

¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétakanone. nôraq itaawáq ketópaqa kéyeno?” titana

¹⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánáaráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqá Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama mágoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqeuraiye.

¹⁷ ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kékíkiye. ketí týakoma weqtábá íráqóniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánáaráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé.

² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaakanokaakaraq aáwagaq íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé.

³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq íréna tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikomo náemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana náikáae téna tiráiyé.

⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéye.

‘aáwakoma wenamáa waayúqagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminíye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupíke yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéye.” téna

⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámúraaq mó-ito-umakaraiye.

⁶ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emná iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’

mirá kétéye.” téna Tááqtaama tiráiyé.

⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “áaqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétéye. ‘uyátarai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kétéye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátarain-anuraq utáiyé. ánibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqá káraatena wení maa-marábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye.

⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nuna-mummá timá tíkénaq kanaaraq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé.

¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaao.’

máqtemma keqtaáyábá mirá kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániyo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáa-kanaama aáwaaqá ima naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Êrótimmá Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririri-marupaq uráiyé.

¹³ ániyo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaq ko máqe-uraiye. Kápéranabaq Kááririri-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni ánikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé.

¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóni áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááririri-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápi kémaeta

anón-omma kamá tágaimma aónaraae.

aarawaamá yemá puí-yátáákóni amakaq máiyana

yekáqá ómmá táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábi tiráine.

¹⁷ mi-kánáaráqá Ítuma áaimma átama átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabikái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqte-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáraa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Kááririri-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátamá yimónaraiye. Tááimoniqtabama óq-awíqa Pítaae téta kéyaae. ábákoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpiké kúqónnapo noyááqa yamá keyabiteye.

¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímkaiye: “kenákámá ketinaae wáraakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketópaqa í-ááímmá tiráatenune.” téna tiráiyé.

²⁰ ániyo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéna Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnaámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma ánikogaraq Yêmitima ábákoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárebí yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqómma mamá aruta-aruta urááe. ániyo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye.

²² páátákáá min-nákámá únópi-kááregáráq yiyoákáráq keyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkabi Ítuma mayaí matáiyé.

²³ wemá máqtemma Kááririri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náupáq yiráátiraiye. ániyo Áánûqtuma yabikái-waigoni átê-wataama kétima-yimena máqtemma kari-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táiq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye.

²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitana máqtemma ókon-okokari-wayukama yíqa óriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá máí-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye.

²⁵ ániyo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakemma ópakemma Yútaabakeraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyē. wemá mikáq maraq máitata weni iyápó-annama wenôpaq irááe.

² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyē:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwîqa márúte yuwéta yíwîqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá uráí-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógiqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íráqôniq kéí-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aúkáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táiq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márúqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹¹ yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmqé kéuyoe.

¹² miraráa umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táiq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqôniq kéináraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márúpaqa wáiyē.

waayúkama úráa kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábi-káyúkátí úráa kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinátaama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá kánýô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarâq íniipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu mórai q íniye.

¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábi-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye.

¹⁵ mórai q umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápqá íma kémaraae. íniye. yemá paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaarâq aónainoe.

¹⁶ miraráa umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íráqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá weni márúkaqa máí-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. íniye. minnáyaba kemá paábaq matuwánáaq íkukaunananiibo kemá paá maamin-áímmá maqmqá ánatanaa kukáune.

¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárâq Áánûqtuni márúpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áinábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye.

¹⁹ miráinanana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma ‘mirá-uwo’ téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna ‘ámáan-aimma wáráaro’ ténama weni áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awîqa wániye.

²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-aaikoma ámáan-aimma yiráátí-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqtí arupú-aaiqoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaarâq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainai-áipi mániye.

²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainai-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táiq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainai-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánùqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káiq-kaiq umá kain-írabi wíniye.

²³ miráínaa emá Áánùqtukaq amí-yátááqá mamé iré auyánámmá iténa móra-nakoma emmá tímami-aimma wainana Áánùqtukaq

²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make paátákáá aamá mó timá móra-tuyanaqaq máraaro. mikáké yawwéqma iréraq Áánùqtukaq keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá tímákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwékama paátákáá emá mamá móra-tiyakaq weté máraakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainai-nákókák awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkati iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaqa akaiyábáé.

²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nórabi uráinna-anonnama máqtemma yawwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá páaq-urain-aimma itaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.'

²⁸ miráimanibo kemá ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtába ákain-nakoma minná wenamááriq weni arunóbáqá mirán-ááíkmá mamá min-ínikák kumari-ááímmá tarôq kéiye.

²⁹ ániibo itáaro. keráwáqti móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéiyuwainaqá kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-tugoma íma wáinata keráwáqti máqte-tugoma mamá iramá káiq-kaiq inírabi ítiyuwanoe.

³⁰ ániibo keráwáqti móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéiyuwainaqá kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-aukaqaq-tuma íma wáinatama iramá káiq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áikáráq páaq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.'

³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkmá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéiye. miráitata yenákámá Áánùqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááínné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma títaq ítaraama maará-uraiye. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraíne téq timá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaáé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq áraimma tero.'

³⁴ ááqíbo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraíne ítero. keráwáqá Áánùqtuni márûkon-awiqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánùqtuni márûpaqa weni abíqtátárakémá aamá kétima-timiye.

³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóni áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánùqtuni pááqyan-abíqtataraa kéitana wemá aítauqa maqmá arage kéiye. ániibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awiqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre.

³⁶ Áánùqtun-aurakaq tíqnókák maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááriq keráwáqti tíqnótáuma mamá abutá tíqnótáuwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe.

³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awáági-aimma minná Tááqtaanopake páaq kéiye.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá íráimma itaraane. 'enaúramma kubíqtuwaiyainama anónnáma kubíqtuwáao.' ániibo 'enáwáyaamma ikámma óqtuwainama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwáao.'

³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune, móra-nakoma táí-yataariqo kéumatikainaaq wemmá yauwéqma awekéma íkuyakaaro. Ímiye, móra-nakoma mórabáq táápáamo kéyuwituwainaaq kanaararé kéteraq mórabáq-taapaama ámíyana mibákáráq yuwítuwaino.

⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaarárqibo anó-tiotaagaraq áméro.

⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqná má keráwáqté aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaarárqibo mamá ayáqtááq-amma uréire oro.

⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaq ‘tímero’ tín-naqa kanaarárqibo keráwáqá paá móra-yataaq áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaq keráwáqá timénáae tín-naqa kanaarárqibo keráwáqá tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. ‘yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkámá tíyamma umáyikáaro.’

⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune, keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánúqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq táí-aaimma tarôq kéiyakayugaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye.

⁴⁵ miráinaq Áánúqtuma wení márúpaq mái-nakoni iyápóma auránoe. Áánúqtuma wení aabaúmá mamá íráqô-kayukaraq táí-wayukagaraq yeqtí yímúraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánúqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye.

⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánúqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe.

⁴⁷ ániibo kéréwáqá keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráo-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánúqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe.

⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túbánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqñibomá Áánúqtuma wení márúpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútúq katekoíq umá páaq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yimikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yimikaiye: “keráwáqá atéráaro, keráwáqá Áánúqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaarárq timónanoe, keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyana ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánúqtuma keqñibomá wení márúpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaq áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náupákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwíqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáiyé. káqomma anaaékaq íma mayánóe.

³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaarárq aúpáq aúyoqma mirá-oro.

⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. ániibo keqñibomá Áánúqtuma aúpáq wáiq-tataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma tímíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náupáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa mataáae. káqomma íma mayánóe.

⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqñibomá Áánúqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqñibomá aúpáq wáiq-tataariq ónnaa paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma tímíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánúqtun áama íma ítáa-kayukama teníkáa umá ítero. yemá yeqtí yúbánápímmá miráuma netuq-áítáa tenana ‘Áánúqtuma ketáái táama itániye.’

⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáraaro. keq̄tibomá Áánũqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaaraawana wenókáá káonaiye.

⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

'keq̄tibotááo, emá yabikáana-marukaq máanama enáwikoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márúkaqa enatúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikáráqá enatúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbèqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááriq umátikáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keq̄táá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaa.'

¹⁴ áre. ítaaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keq̄tibomá Áánũqtuma wení márúpaq máena keráwáqti otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keq̄tibomá Áánũqtuma wení márúpaq máena keráwáqti táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánũqtuqtaba ité aáwaqa awetáí-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá onikáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe.

¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro.

¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keq̄tibomá Áánũqtuma wenamá wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpq taróq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áikuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae.

²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqti íráqô-qtataaqa Áánũqtunopake mamá áikuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá ikénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá ikémayaae.

²¹ keráwáqti íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áukápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye.

²³ ániibo keráwáqti túrakoma táíq ínanama máqtemma keq̄túraqa kumayuqá aurániye. miráinanana mín-ókómá keráwáqti tirunóbáq waín-okoma miráuma kumayukáá káurena míkumáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayáimá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátáti mayáimá móra-awaataq ímayaino. ánoibo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánũqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áuyánámmá itai-ááimmmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti móneqnapo meyáníq ínóbo aáwaqtatabi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánóqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítaaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátááre. unáákáqtóyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtógomma uyátá-maqma wáíye.

²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ányumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa káyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo?

²⁷ keráwáq̄tí aúkáapikema náawaq taíbaq-ayanaamma maq̄má akoqnáá umá iténa aq̄tókánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nóraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaa? keráwáqá túyánáqá itama arútaaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtôma yenamááríq íkáraataae.

²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniiboana wení íraqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íraqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae.

³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikariye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááq̄tábá kéitawanama keráwáq̄tí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáíye.

³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero.

³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaae kéwaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpqa máena keráwáqá nói-qtataaq̄tabi ommá Áánûqtuma káonaaye.

³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá itama arútatuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaq̄taba uyátá-maqma tikáino. ániibo keráwáqá wemá tiniq kéiyana anaekéqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timiniye.

³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaabama íma túyánámmá itáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáé." téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe.

² ániibo keráwáqá káqo-kayukama itama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá itama yainaiyaniq umá keráwáqá itama yainánoe.

³ nóraq itaráq keráwáq̄tí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááríq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááríq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáq̄tí anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráíye.

⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? 'aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.' téra kéteo?

⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamááríq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaekéqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaao.

⁶ keráwáqá móra íraqómma aokaq-yátááqá áwáábíqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íraqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinanana mayánénama itama aónaino. akáinanana aónanenama abáá íno. oq-tamá íyakaiyaba akáinanama oq̄taráq paké-pake tíno.

⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí itama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaq̄taba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátæ týanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe.

⁹ keráwápiké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna 'yammá timiyo' tíanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye.

¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tíanama aboámá táí-iraakabayaamma aminíyô? minnágaraq ímiye.

¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaq yimiyábá kéitaae. uyátá-maqma mórai qumá keq̄tibomá Áánûqtuma wení márúpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq ítama aónaayuma íráqô-qtataaq yimiyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááriq kúmakaiyaama miráuma yekáráq mórai qumáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámán-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkagáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá máí-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netugyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro.

¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayai-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-íyákáá umá máapoata típi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtópáq kéye.

¹⁶ keráwáqá nôrabi iya-qtataaq mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma ikéiyaiye.

¹⁷ mórai qumá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye.

¹⁸ íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq mórai qumá urááe.

¹⁹ máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaae.

²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábiké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márúpaq máin-nakoni anaáe warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe.

²² mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraq aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaqtaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaqtaa ketáá netugyaan-áwááméq-yátááriq uráunataae.’ téta mirá tíyaqa

²³ ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábatáa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátáe.

²⁴ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kúmaraiye.

²⁵ ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé.

²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaabôq ínápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé.

²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ániibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútúq yawítiguraiye.” téna

²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôri qumá karáiyé.

²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náápaamma matokái-nakora umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmitata netugyaammá aarawaamá ókaraq anaáe waqmé kukááe.

² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq íréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátáráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana

³ Ítuma ayáamma árúqmarena tiráiyé: “kemmá kékítikaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguraiye.

⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima

tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayai-náqá Ítuma mamá érákáraiyé.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye:

⁶ “ummaataráána-nako, ketí mayai-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé.” titana

⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé.

⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaarác ketí naaúpaq íma uyáberaao. emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá atóbáino.

⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaarác kéiyé. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabác iyo’ túnanama wemá kanaarác kéiyé. miráitaq kemá ketí mayai-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana

¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaáé wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune.

¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaimma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakobogaraq mórabí yagaroqtmá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe.

¹² miráimanibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaimma Ítiráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnobaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo è mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakariye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáraaq waguré máitana Ítuma aónariye.

¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtoráitana kokoqyámma érákáraiyé. ániibo min-íníkmá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikariye.

¹⁶ énaikaq taibaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yíwíqmeta Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma paá aamá kétitana mi-káyúkábikémmá waátá aágoma iyuwéna kóuraiye. ániibo Ítuma máqte-kári-wayukama mamá atóbamayikariye.

¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kéitana min-áíkmá maará-tiraiye: “wemá wenamááriq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwéna ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbágó tiráiyé.

Ítun anaáé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwíyataao.”

¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabí wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé.

²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abááq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiyé.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaáé waráina-waigoma wení naammá móraiq umá wániyo?

²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaarác awé uráanana ketibómá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana

²² Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamááriq matúq-matuq umá mái-auwariqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaarâq uqtamayikanoe. emá paá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana árâwáá uráiyé.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárebí úitata wení iyápó-annama anaáe wakááe.

²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpimmá kémetena únóniyágómá únópi-kááremá yawááq inena uráiyé. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-uráiyé.

²⁵ ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátarai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana

²⁶ Ítuma timá yímkaiye: “nôraq itarâq ikatíqa kéoo? keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááq pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágoqaraq nokókárâq yiwááqúraiye. ániibo uwááqoma mó-árâwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé.

²⁷ minnáiyabi iyápó-annama netuq-yúyánammá kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáágoqaraq nokógárâq wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸ Ítuma yeté nokaayúkómmá meranábápâq Káatarini-wayukati marabâq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábi mái-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákáma pukáa-kayukati mararaapâq máátíq-máatípaq máqeta irááye. yenákáma anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákâqá íma uréire urááe.

²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánúqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááq má-timinetaa kéono?” téta tirááye.

³⁰ mórana pó-annama nékaq máeta aúmá narááe.

³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaarâq emá keqtáámó tikamma waréma emá kanaarâq timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe.

³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímkaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyâq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbâq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórana áitabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpitáa metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímkaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq í kátáama tirááye.

³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórana aí-ayaamma táíq umáqi-naqa Ítuma mamá érákáráiyé.

¹ Ítuma únópi-káárebí yeté nokaayúkómmá meranábápâq yawuqéqma uréta Ítuni márúpaq koyarááe.

² mibâq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóní ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekâq itáiq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata

³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbâqá “maan-nákómá Áánúqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe.

⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbâqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itarâq keráwáqti túyánánóbâqá ítama táíq kéoo?”

⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaqaq kái aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaqaq éna umma kéyaiye.

⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaarâq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwáníqtaba yiráatenune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé.

⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye.

⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq óriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánúqtuma mirán-ákóqnáámá ámkaiqtataboana yemá Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyariaye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náúpq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaaé wakáye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágárq ‘paátataare’ timá yikáa-kayukagaraq Ítunopaq iráae. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa naráae.

¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nóraq itanawáq keráwáqti yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae.

¹² Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpq-áímmá tiráye: “waayúkama karímá imo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaq kéoe.

¹³ keráwáqá uréraq Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábikén-áímmá ko itáaro. ‘nai-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá ikétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéye.” téna Ítu tímátuwena tiráye: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Ítuma tiráye.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánááráqá Yóáanema nommá perái-nákóni iyápó-annama Ítunopaq iréta tiráae: “nóraq itataawáq ketáágárq Pérati-wayukagaraq nunamummó ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?”

¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yimikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táiq íniyó? íma aokariq kéiyé. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paabaq matuwayanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákórará umá mi-kánáámá inaqa kemá kónatama iyakoma táiq íniipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ itáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráataimma íma aokariq kéiyé. miráinanama mi-tábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye.

¹⁷ keqnáámmá itáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááeni-nomma aúgema íma áitewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátibí áíqtowanama íma aokariq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákinana wááeni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá itaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááeni-nomma aqtímarawana mákama íráqóniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráye. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtóraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Ítuma maamin-áímmá kétéima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámúmma paá íbêq pukuráye. ániibo emá kanaaráq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yawuwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráye.

¹⁹ ániibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóni anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama móraiq umá wakáae.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inaaútamma ákáitana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtógoni aqtóraraq ayáámma yama yáqtokaiye.

²¹ min-íníkmá wenamááriq wení auyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtóraq tiyáámo ánekuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye.” téna ánekukaiye.

²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráye: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáiq-itaiq umá yabi-i-yátáákmá emmá miráuma mamá érákariye. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguráye.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónariye.

²⁴ ániibo Ítuma tiráye: “keráwáqá maí abátikáaro. paáqyan-inaaruma íma pukáye. wemá paá aúmá waguráye.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wíráa umákaraae.

²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paabaq yúwáawana Ítuma mi-náúpq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uráye.

26 mi kátáagoma min-áúkápáq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikariye.

27 Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaáe waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaao.”

28 téyana Ítuma naaúpaq uyáberátata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna ítáitata yenákámá Ítumma yawuégma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye.

29 ániibo Ítuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekyuena tiráiyé: “kenákámá itáíq-itaiq óyaq-tataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Ítuma timá yímikaiye.

30 ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiyé: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyé.

31 ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni watáama timáeta uréire urááye.

32 yenákámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítítata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráiyé.

33 ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átama tiráiyé. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráeobaqa maamirá-qtátáaqá íma pááq uráine.” téta tirááe.

34 miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

35 Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpqáq kéyiraatena Áánúqtuma yabikái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikariye.

36 wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikariye. miráuma taíbaq-yuyamma itéta ‘náawaq tíwáqnaa íniyó? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipí-tipígoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata onikáá urááe.

37 miráitana Ítuma wení iyápo-annama aúpqá-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópiímmá wáimanibo mamá áikuyaba íma netuqyaammá mayai-wáyúkámá mááe.

38 miráinaq keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétiyana wemá yókóni aboámá yaímma mayai-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áikuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tíyáaka umá títaupake kaayaqá iyápo-annati yíwíqa

1 Ítuma tíyáaka umá kaayaq-iyápo-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni unumaa-yátáaqá mamá paá ígáae téna yímikaiye.

2 tíyáaka umá kaayaq-iyápo-ánnátí yíwíqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwíqa Tááímonie káqon-awiqa Pítáae. ániibo ábákoma Áánarue. ániibo Yémitima Yéberimma ánikoboana ábákoma Yóáane.

3 ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tóamáatie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayai-naré. ániibo Yémitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááqtiatie.

4 ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tíyáaka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaimá yímikaiye.

5 Ítuma tíyáaka umá kaayaq-wáyúkámá timáyikáitata kówana yímámma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqá ókaraq íma uyáberanomanibo

6 keráwáqá Ítiráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánúqtuqtaba yeráwáqti aammá yukááe.

7 keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánúqtuma yabikái-kanaama waaqókáq kéiyé.

⁸ miráinaráq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayáiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaráq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro.

⁹ keráwáqtí unáápímmá mónéqa íma áitumaera uréire oro.

¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áiti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá íma kúberera títaiuq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaimá mayaina-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero.

¹² ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq 'kaayoné-yátááqá keráwáqtópáq wáino' timá yíkáaro.

¹³ ániibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtópáq wínímanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtópáq íno.

¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itáinaqa ániibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqtí tibikáké káitôma popoq umátuwe kóoro.

¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánúqtuni yainai-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma típi-típi áráakaa umá taáqa íwái-kama áwáábíq-iyakaa-kayukati aúkáapi tímátikanaaq kéoe. miráinaráq keráwáqá miráuma iraakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero.

¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma tíméta keráwáqá yeqtí monoq-náúpáqá tebúqa tíméta ínoé.

¹⁸ ketíwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq wínoé. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-annabike-kayukagaraq Áánúqtuni átê-wataama tímá-yiminoe.

¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaqa keráwáqá ikatíq íéraq 'ketáámá nóine ténúnó? ketáámá nóin-ainaq yawuwéqma tímá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma tímínímma

²⁰ kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánúqtuni Aágoma keráwáqtí tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo aboámá áanikomma mórai q umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo iyápóma yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe.

²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánúqtuma yawuwéqma awirainana wemá Áánúqtuna mániye.

²³ ániibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma taróq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítíráaeo-marupaqa íma mayaimá mamá ántaraiyaqtaba Waayúkaqoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyaitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae.

²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa mainama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma mainama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqtí kawáá-náqá kemmá táíq kúumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqa Píétebue téta tíwíqa yaráamanibo kemmá táí-tíwíqa káyetaama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqa uyátá-maqma anómma táí-tíwíqa yánoe.

waayúkama Áánúqtuqtaba ikatíqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaáeqaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaáeqaqa waayúkama aónainoe.

²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápikeo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraqaq itó-urera aamá timá yíméro.

²⁸ waayúkama keráwáqtí túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqtí tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqta ikátéro. keráwáqtí túgaraq tirun-iyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aitanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqta Áánûqtuqta ikátéro.

²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyaarake kanaaráq meyánîq ínoe. ániibo keqñibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye.

³⁰ ániibo keráwáre keráwáqtí tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye.

³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqñíkáraiyé.

Ítuni áwíqa yaí-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraqaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúraqaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune.

³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraqaq anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúraqaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókorú-yákaráq kukáiyé.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátááqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma itáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókorú-yámmá ketáama íwáraa-kayukagaraq ketáama wáraa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáq mamé kukáune.

³⁵ ááíqa áanikokaraq yeqñibogáráq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átarauune.

³⁶ waagóni we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóyaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. móraiq umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé.

³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé.

³⁹ móra-nakoma maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqñábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íraqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íraqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íraqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íraqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátikarai-naqa mamá íraqôniq kéumakaiye.

⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyikarai-kayukama mamá íraqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqta mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íraqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqñí yúyánánóbáqá téta 'arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqñí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íraqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe.

⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáraa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yangiq-nómmá aqñíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóni íraqô-meyamma áraimma mayániye." téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyikaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyikaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yawwéqma yiwirai-nákóni mayáiyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkátata Ítunopaq urááe.

³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: "emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?" tewana

⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero.

⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurái-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoc-wayukama Áánûqtuni áté-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe.

⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáq waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá uráama nói-qtataaraq ko aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákaráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráanabiyo? ímiye.

⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íraqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaneraq uráanabiyo? ímiye. yemá íraqôn-unakaqtomo márâa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae.

⁹ miráimanibo nóraq itaráq urááó? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaneraq urááó? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye.

¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma ánikomma maará téna timá ámikaiye. ‘ketáayabamo tínin-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’
téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kétéye.

¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraq móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye.

¹² Yóáanema nommá perai-nakóní kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aiqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe.

¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámán-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq írááe.

¹⁴ ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq itáaro. Yóáane wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye.

¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimma itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnó? yemá miráuma pááqya-noiyaporaá umá márúq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kété.

¹⁷ ketáámá keráwáqábátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kétunataamanibo keráwáqá íbiqá íma kéyaraae. óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyé.

¹⁸ Yóáane íraímma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe.

¹⁹ kemá Waayúkaqoni Áráaqa íréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kété. ‘aónaaro. wemá aáwaqa óriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itai-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waérâa-kayukama anómma tirunó.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátááriqqa netuqyapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánáaráqá Ítuma aamá yiwáágéna

²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq íniyó! Be-qtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq íniyó! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqti márúkaq únnaiq umá Tááyanaabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáq Tááyanaabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-onapi yenamááriq áitumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae.

²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqti anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánáaráq miráuma Tááyanaabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye.

²³ ániibo keráwáqá Káperanabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márúpaqa tiwíqma yaúmeta uwinóe téra kéteo? keráwáqá íramá káiq-kaiq umá káin írábí kumínóe. minná kemá

keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótómabaq-marukaqa awaameq-yátáárlíq énama kanaaráq lbêqa Tótómabake táí-wayukama paá máneta oné.

²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yainái-kánáárqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótómabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánáárqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkàana-marupakaraq maa-márágárqá uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá káyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tikáiyé’ kétune.

²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataqa ketiyáápitaa makáiyé. ánibo móra-nakoma min-iyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-iyápómá aónaraiye. ánibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtuma íaonaraiye. kemá wení ánikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení ánikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma káyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tibô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno.

²⁹ kemá kaayoné kéeq ánibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá keté yaagumá mayéraq kepiké itái-yátááqá ítareq agánoe.

³⁰ keté yaaguyabí-yamma oyaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaaékaq móra-Tabaatíraqa Ítuma wítí-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ánibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ánibo Péra-ti-wayukama minná aónatuweta Ítuma tímá ámikaae: “aónaao. maamírán-ááímmô tarôq kéeq mayáimá kémayaamma Tabaatíráqá aammá aúmakaae.”

³ téta tewana Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune.

⁴ yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááreráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye.

⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayáimá anó-monoq-naupaqa Tabaatíráqá yemá aammá aúmakaaama yawítiraamanibo minná íma otaa-qtátáárlíq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatíráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítiraae.

⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye.

⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áíkmá maará kétiye. ‘naí-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtabá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawítira-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro.

⁸ Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatíráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatíráqá táiq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqóniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áukápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé.

¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítuma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatíráqá mayáimá kémayeta karí-wayúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae.

¹¹ ánibo Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “keráwápi ké móra-nakoma típi-típima makáitana mi-típi-típiqómá Tabaatíráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte káyabitimatuwaiyo? owé.

¹² ánibo móra-nakoma típi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráré tiráipoataa Tabaatíráqá waayúkama yíwáqnaa ónúnataae.” téna Ítuma tiráiyé.

¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa tímá ámikaiye: “ayáámma mamá aru-taao.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqóniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé.

¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaeta Tabaatiráqá mayaiyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téte urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayáínáq-úréné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma ketí mayai-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

wegtábá kétékaiyaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekák máraanana wemá ketí yainai-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnoabaq ummaa kéyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainai-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekák yirummá améta awé inóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kétiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayai kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágítana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé.

²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáq éta tirááe: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáiya iyabiyo?” téta

²⁴ tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnááma ámikapoana táí-aagomma kématuwaiye.”

²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táíq umáginíye. ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaaq umá kaayaq-ánnáíq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginóe.

²⁶ mórai q umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaa q uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginóe.

²⁷ ánibo keráwáqá maará kétée Píétebuma tíwáqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqtí tinaaé wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq táí-aagomma kématuwao? miráinata tinaaé wáráa-kayukama keqtáámá kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiyé.

²⁸ itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéitapoq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwáqáq pááq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwáq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékéna wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakuatunama wemá kanaaráq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma máí-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aiqma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye.

³¹ miráitaaq kemá keráwáqá kétéma-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikéna awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye.

³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákéna awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aanapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma

mamá paá umákena awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyé.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ániyo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé.

³⁴ keráwáqá irakabayakóni áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tino? aamá kéqokeq-aimma tìn-nákómá wení óyaupima mimórá-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye.

³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íráqôn-aimma mamá pááq kéiyé. ániyo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá tái-aimma mamá pááq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánúqtuma ítama aónéna yainániye.

³⁷ keráwáqti táarake Áánúqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yáimma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yáimma ámán-aimma yiráati-wayukagaraq yáimma Péraati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yiráati-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe.

³⁹ miráitana Ítuma yawwéqma timá yímkaiye: “tái-ini-naukaqa Áánúqtuqta íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqta ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánúqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yiráatenune.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uráiyé. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqta tiráiyé.

⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Áánúqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápí ító-ureta keráwáqti tái-taaqta tái-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tìn-áimma ítéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórana mái-waigoma wemá Yónamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaerae.

⁴² Áánúqtuma waayúkama ítama yaináni-kanaaraqa anómma yabikáin-inikoma kúnima aabaú kupérái-waigoni kaapaq-áukápáké anómma yabikáin-inikoma íréna ítama yainái-yátáápí ító-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúnimá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itái-yátáákóni áaimma titana kúnima ítánáae téna minnáyaba íráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraye.” téna wetábá wenamááríq Ítuma tiráiyé.

waátáqoma yawwéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagáni-maruqta abáá kéiyé. aagáni-maruqa íaonenama

⁴⁴ min-áágómá wenaúyanápiimmá kétiye. ‘kemá yawwéqma naayóbáqó kémauna-naupaq ko mánuné.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuka íráqóniq umá arútama wáitamanibo kuyúqma agaro umákae.

⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá tái-aagomma ko yiwíkaima tái-aimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákóté íréta yemá min-náúpáqá uyábéqma máae. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táiq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánááráqá máa-kayukabima mórariq umá miráuma tái-aimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma íréta máápaq ya ító-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáá-wataa tínéta urááe.

⁴⁷ ániyo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta eté watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye.

⁴⁸ miráitana Ítuma yawwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketibâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena

⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketibâqawaayue.

⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketibâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi áányumma yukái-waigoni wáeqma itai-áiné.

¹ mi-kánaáráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóní áwabaq máena yiráátiraiye.

² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áikutaae. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae.

³ ániibo Ítuma netuq-ááimmá téna waéqma itai-áimmá téna waéqma itai-áipi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma áányumma yópi móyukaiye.

⁴ min-nákkómá áányumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áiqnatukaiye.

⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye.

⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye.

⁷ yaímma áwáábiq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábiq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye.

⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá íyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) íyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) íyáitana urááe.

⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáino.

Ítun-aaimma waéqma itai-áipi aamá tiráiyé.

¹⁰ wení iyápo-annama Ítunopaq iréta timá ámikkae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áipímmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae.

¹¹ Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áíkkóni áaimma Áánûqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyé.

¹² minná mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtatááqá kanaaraq marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqá makáinanama minnámo matoráina-yataaqá paá aúyokiniye.

¹³ waéqma itai-áimmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo ikáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae.

¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

¹⁵ keráwáqá aamá itánomanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqá íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáгурaitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbbgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqá íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketópaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta ikéye.’

téna agamatán-áúbábi Áítáiyama tiráine.

¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqti túrakoma móra-yataaqá káonaiye. ániibo keráwáqti taákoma ketáama kéitaiye.

¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqá aónaan-awaameq-yataaqá aónaiyaba ôriq umá yíkáraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaiyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áíkkóni áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi áányumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro.

¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ányukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. mórai q umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoqbaq uqmáráimma Tááqtaama iréna páátákáá paábaq kématuwaiye.

²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane.

²¹ miráimanibo ánuŋqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánũqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae.

²² ániibo yaímma-anayumma áwáábíq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéítamanibo maa-márábín-aúwáráíqtábá móneqa mayaiyábá yeŋtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánũqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá iyáinikaa íkéo.

²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánũqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) iyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) iyáawata yaímma kaumo-tiyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánũqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyé.

²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena kóuraiye.

²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákárq mipi wáqe-uraiye.

²⁷ ániibo mayai-wáyúkámá yókóní aanábórác uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópi má íráqôn-anayumma yukááne. ániibo nòraq itanawác námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana

²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae’ téna titata mayai-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae.

²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubiyaapaq wítigaraq yayútuwaabo.

³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta nai-kánáárác úyotao. ániibo nai-kánáárác uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaiq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itai-áípi timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itai-áímmá

³¹ Áánũqtuma yabíkái-qtataakoma márú mikác pááqyan-anayukaa (máqtaqi) uráiyé.

³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeŋtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyé. Áánũqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánũqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyé. móra-inikoma maami yíqtime maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtiqaraq waékáiyé. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. mórama yakaráq waéqma agayaiyana itorai-kánámá yíqtiyoana Áánũqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyé.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áípin áátuqma nòraq itanabi tiráiyé.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itai-áípin áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokác ítima-yímikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itai-áípin áátuqma tiráiyé.

³⁵ miráitana móra Áánũqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbèqa áraimma páác kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itai-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpác aúyoqma wáqe-urai-qtataqtaba kemá timá-yimenune.” téna Áítáiya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itai-áíkkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikác iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq íréta tiráae: “tái-namama yópi mó karútai-waigoni waéqma itai-áímmá keqtráá áaimma timá tímínaqtaa itáano.” téta tiráae.

³⁷ Ítuma maará téna tiráiyé: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé.

³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánũqtumo yabíq yikarai-kayukae. ániibo táí-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae.

³⁹ mi-námúró-nákómá táí-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópi ké ábu káinata mayánó-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe.

⁴⁰ ániibo yemá táí-namagaraamma yúqma álkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miráráá umá anaaékaqa maa-márámó ánataniq-taoqa mirá-inoe.

⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá keyíkkaa-kayukagaraq ókaraq táí-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áikuinoe.

⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-irabí yemá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégúnanoe.

⁴³ mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá itama arutaino.” téné Ítuma tiráiyee.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyee. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yawuwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyáníq urááe. miráitana wemá yawuwéqma uréna mi-tópi móneqa wáitanaboana ko meyáníq uráiyee.

anó-moneq-awiqa yaa-púyákóni waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awiqa yéna áiqma áikuinikaa kéiyee.

⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó keyimena meyáníq uráiyee. ániibo wemá minnárake móneqa maména mi-púyáqá ko meyáníq uráiyee. mórai q umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itai-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóránikaa kéiyee.

⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéyee. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áiqma paábataa kéyuwaae.

⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánááráqá miráráá umá mórai q ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo máyamma kunáiqma

⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-irabímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégúnanoe.” téné Ítuma tiráiyee.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiyee.

⁵¹ Ítuma maará téné itama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áíkoní áaimma kéitaa?” téné titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye:

⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama itaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepiké aúgemma itai-áíkaráq naayón-ítái-áíkaráq matukááe.” téné Ítuma tiráiyee.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itai-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení

⁵⁴ márúpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq álkuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáárabi itai-yátááqá náakakenaq matáiyô?”

⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-i-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábáqawaayue.

⁵⁶ máqtemma anaanoámá áukoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?”

⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma itama táiq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwíqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márúpakaraq wenánnábikáráqá wení áwíqa anómma íma wáiyee.” téné Ítuma tiráiyee.

⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma itáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perai-náqá pukuráiyē.

¹ mi-kánááráqá anó-kinima Êrótima Ítuni watáama Ítaraiye.

² miráitana Êrótima weni kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perai-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenyáápike pááq kéiyē.” téna Êrótima tiráiyē.

³ miráitana Êrótima titata weni ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáa-umatuweta ánná-naupaqa ákáraae. Erótiatima Píripimma ánákokake miráuraimma Píripima Êrótimma ábâkoboana Êrótima awekémá kuyéna ánákomma yabítiráine.

⁴ naayóbáqá Yóáanema Êrótimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.”

⁵ téna titana Êrótima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánúqtuni amuné-náqíyē’ tewanabóana ikatíq uráiyē.

⁶ móra-taoqa Êrótimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaee. miráitana mikáyúkátí yúraqaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyē. ániibo min-ímô yaiqtábá Êrótima ôriq umá amuqá maréna

⁷ min-ínáárúgómá maará téna Êrótima áraimma Áánúqtun aúraqaq timá akoqnáa umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Êrótima tiráiyē.

⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyē.

⁹ Erótiati mirá titana mi-kínimá Êrótini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo weni akoqnáa-aimma máqte-kayukama áikuma máeta Ítaraawanaboana Êrótima tiráiyē: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyē.

¹⁰ timátuwena weni ááiq-i-wayukama timáyíkátata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánúaramma aráqma

¹¹ aqnómmá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómmá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyē.

¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márúqa yuwéta marabí Ítun anaáe waqméta urááe.

¹⁴ anaáe kaqa Ítuma áwabaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yikátuwena kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaqa uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe.

¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááríq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyē.

¹⁷ ániibo weni iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe.

¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyē: “kínna mamé ketópaq yero.” téna tiráiyē.

¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánúqtunopaq mûte káonena Áánúqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyē. mirá-timatuwena yammá mapákana iyápo-annama yímikaiye. miráitana iyápo-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe.

²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímúqa yaráiyē. yaímma aqto-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áíturaae.

²¹ waayúkama aáwaqa naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ánúraaqa Ítuma uráiyē.

²² Ibêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuwerag meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koiyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye.

²³ ániibo Ítuma aarawaamá timá yíkátata kówana wenamá anubaq nunamummá tínena utáiyé. énaikaqa wenamá anubaqá máqe-uráiyé.

²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá kárááto kéena únópi-káárémá awéqtaraiye.

²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóni ámúraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyé.

²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyé.” kététa yemá ikatíq ôriq umá kéeta wááqa yurááe.

²⁷ ániibo Ítuma paátákáa yáayama tiráiyé: “keráwáqti týakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyene. keráwáq-ikatíq ioro.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará téna yawwéqma tiráiyé: “uyátaráana-nako, emó kéyema emá kemmá tááyenaq enópaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyé.

²⁹ ániibo Ítuma tiráiyé: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyé.

³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyé. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyé: “uyátaráana-nako, tíváqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyé.

³¹ Ítuma páátákáa Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyé: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyé. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma itama aónaraiye.

³² mirá-timatuwaitata yenákmá únópi-káárébi uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyé.

³³ ániibo únópi-káárébi mó máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “árine. emá Áánúqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnéáaretibaqa Ítuma taibaq karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnéáaretiq-marabaq urááe.

³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maanná Ítue téta itaraae. ániibo mi-márúkóni waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwáqmeta Ítunopataa irááe.

³⁶ yemá Ítuma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana ániibo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánekuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

15

Áánúqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaráiyé.

¹ mi-kánáaráqá yáimma Péra-ti-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútaáre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae:

² “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútáama tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.”

³ tewana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqti táaimma kéwareraq Áánúqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao?”

⁴ Áánúqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ániibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táiq umákainaama min-náqá ikamíyana puño.’ téna tiráine.

⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbonma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáe.’ kéténaa

⁶ anóaboamma ayuwaíno. mirán-ááimma tarôq kéeq Áánúqtun-aama márúte kéyuyeq keráwáqti táama múte kéyuyoe.

⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánúqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánúqtutaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine.

⁸ ‘maan-ánná-inínáúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tívíqqa múte kéyuyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma kéyikaiye.

⁹ yeqtábá Áánúqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma ikéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáíya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátáaré.

¹⁰ mi-kánááráqá Ítuma aarawaamae yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá iteraq túyánámmá itama arútáaro.

¹¹ óyauqnoabaqa pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq ikéumakaiye. ímiye. ániibo túyánápiké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹² mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta òriq umá iyaqtaba kéoe. minnáyabama emá itaraano?” téta Ítumma itama aónaraae.

¹³ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópimá máqte-qtataaqa wenamááriq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye.

¹⁴ Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áikóni waéqma itaí-áímmá waéqma abarokáq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráíye.

¹⁶ ániibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma itama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéítaao?

¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumítana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye.

¹⁸ ááqibo óyaupike paábaqa yaúbagima mi-qtátááqá túyánápikékáráq tirunóbákékáráq kéyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéíye.

¹⁹ móra-nakoma áyáqnoabake úi-qtataaqa mirá-uraiye. táí-ayuanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááimá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbi maréna akáyáámá téna kéíye.

²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwíqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkama Áánúqtun aúraqa mamá táwíqa ikéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráíye.

²² ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráíye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-ínikómá tiráíye.

²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-ínikómá aamá kárame kéyena tinaaéeta waqmé kéíye. emá timákénana ‘kóíno’.”

²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráíye: “Ítiráaeobake típi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánúqtuma timátíkítaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráíye.

²⁵ ániibo min-ínikómá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráíye: “umaataráána-nako, kemmá tiwáqnaa uwo.” téna tiráíye.

²⁶ ániibo Áánúqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráíye: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráíye.

²⁷ ániibo min-ínikómá tiráíye: “umaataráána-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráíye.

²⁸ min-ínikómá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráíye: “aaragò, emá arummá anómma timéne. nói-qtatabi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbèqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye.

³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguykaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³¹ miráitata aarawaamá iyánaaq éta yemá aónamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq urái-kayukama aammá

uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awiqá múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá òriq umá tirumá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkánata kóinoe. aapaqá yááyaba éta yúnááímmá íyábááe.” téna Ítuma tiráiyé.

³³ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áukápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?”

³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááó?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekák umá-noyaaqa makáúnataae.” téta tirááe.

³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae.

³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena mapákena iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe.

³⁷ máqte-kayukama namá kanaaráq amátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kamáágúq-únámmá áíqturaae.

³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópi-káarébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo

² Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqó-kanaama wániye.’ kétee.

³ ániibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káuraiopana uwáama kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbèqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae.

⁴ íbèq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba Ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááriq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai qumá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itai-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwíkátuweta íma mayéta irááe.

⁶ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itorái-kánámá yíqtiyaba atéqma arutáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ ániibo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráúnataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe.

⁸ Ítuma ítarenaboana tiráiyé: “nóraq itaráq keiyáama netuq-túyanámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáúnataabiyo kéteo? keráwáqti itáiq-itai qumá máí-yataaqa pááqyamma wáiyé.

⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyanámmá kéitao? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo?

¹⁰ ániibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkama (4,000) narááe. miráuma áíkteta nátúwáawaq aqtó-átó-ááwáqá áiqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo?

¹¹ nóraq itaráq keráwáqá íma kéitao? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.”

¹² téna Ítuma móragaraq tiráiyé. miráitata iyápó-annama mikák itaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiyé. ímiye. wemá paá Péрати-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyé.

Pítaama Ítuqtaba “yawwéqmataa tiwirai-naré” téna abarokák tiráiyé.

13 Ítuma Tétárlá Pírípai-aukapaq uréna mi-kánáárráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyé: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwíqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye.

14 ániibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yérémaíyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kété.” téta tirááe.

15 ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamáárlq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye.

16 Tááímoni Pítaama yauwéqma tiráiyé: “emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyé.

17 minnáyaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórana maa-márábi-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamá maaminnáma emmá aráátiraiye.

18 kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáa-oqtan-amuraaq naammá umáráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átama mamá áikuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye.

19 kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaarâq uinóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye.

20 ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáa-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáiyá yauwéqma tiwirai-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiyé.

21 mi-kánáárráké Ítuma áaimma átárena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáarebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárráq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tikamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyé.

22 ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátáráana-nako, emá ímira-owo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo

23 Ítuma waéqma Pítaama timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaeqpaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táiq-íné kéone. emá Áánûqtuni auyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

24 mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaae waránáae ténama wemá wení auyánákóni akai-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaae waráino.

25 ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwááímmá yáqtoqma akoqnáa énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma auyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqón-auwaraimma abatániye.

26 móra-nakoma maa-márábiké máqte-qtataaqtaba auyánámmá itánimanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma auyokinanama mi-máqte-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa ínyíó? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyániq ínyíó?

27 Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáa-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánáárráqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meýámmá yiménúne.

28 kemá árainma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokarlq uráiyé.

1 abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yémityaa mi-kátámá Yóáanete yíwíqmayaitata mórana uyátárain-anuraq utáae. yenamáa mibáq máqe-uraae.

2 ániibo Ítuni aúgoma yúrakaa mamá waéqma aokarlq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtógoma wayámmá kamá ókáá karáiyé.

³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae.

⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátárána-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqõne. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórana ení naané mórana Mótetini naané mórana Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé.

⁵ mirá kétena máiqtaba mórana aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama óriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé.

⁶ ániibo iyápó-annama min-áimmá ítátuweta ikatíq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe.

⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá ító-oro. keráwáqá ikatíq íoro.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo yemá ító-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamá aónaraae.

⁹ min-ánúmá yuwéta kégomowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkgon-Araaqá kemá pukéq ító-onna kanaaráq wíno.” téna Ítuma timá yímikaiye.

¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámán-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe.

¹¹ ániibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataqa mamá yokaa íniye.

¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqtí yikai-yátáákáké yúyánámmá kéwaretá táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miráráá umá Waayúkgoni Áráaqa kemmá min-áwáátáriq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perai-náqá Yóáneqtaba kétéiyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yawuwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé:

¹⁵ “uyatarána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé.

¹⁶ ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únna íma mamé érákáwaniq urááe.” téna tiráiyé.

¹⁷ Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqti ítyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqteéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqti ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana

²⁰ Ítuma yawuwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqti itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqti itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqti itáiq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukora kánaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá ító-uma merapaq waa’ tiyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteni inómanibo

²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa awetáigaraq yenamá kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq ító-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Káárirí-marupaq uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkgon-Araaqá kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átama maránóe.

²³ miráiyata tikamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq ító-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguraiye.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanpaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé:

²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuvena Pítaamma ítama aónariye: “Tááimonio, emá nóine té kéteno? maa-márábi-kíni-káyúkáráq meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayao?” téna Ítuma ítama aónariye.

²⁶ Pítaama tiráiyé: “Óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo

²⁷ Áánúqtuni iyápóboaqtáa táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yao. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyó.” téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánúqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

¹ mi-kánáaráq iyápó-annama Ítunopaq iréta tiráa: “Áánúqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tiráaé.

² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye.

³ ániibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánúqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoé. áraimma ímiye.

⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awiqma mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánúqtu yabíkái-marupaqa mániye.

⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá ami-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketópakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóni ánúwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánúqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye.

⁷ maa-márábi-káyúkámá ketópake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiyé. áaqibo móra-nakoma ketópake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginoyé.

⁸ keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaqá tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tíwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínái-írabi iyaabótuwanoé.

⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaqá kubíqma paábaq yúwáaro. kímoraturamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoé.” téna Ítuma timátuvena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itái-q-itai q umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánúqtunopaqa móra-mora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba ikákaiye. Waayúkaqon-Araakoma waayúkama Áánúqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yi-wiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéítaao? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-típima (100) makáinana móra-tipi-típima aúyokinanama íyaq abáá-íniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-típima iyuwainata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-íniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-típima abatátuvena awirénama mimórámó aúyokitana awirái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráa umá ketibomá Áánúqtuma wení márúpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbáqawaama kúmiq-yataariq kéiyáqa mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaarâq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráatiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yawuwéqma awiránóne.

¹⁶ ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma 'kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaarâq mimórâ-áikâq aamá tinoé.' téné Áánûqtuni agamatâ-kánnáabi kétépoana min-áikomá akoqnáá umá wániye.

¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaarâq monoq-náúpqâq áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábâgâráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwâqâ kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márâbimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márâbimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwâqâ áraimma kétéma-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwâqti aúkâapikema kenákámá mimórâ-túyánâkâq maréka nunamummá tiyamma kanaarâq keti-bomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye.

²⁰ taâkaq márâaro! paâ kaayaq-nákówâbi kaumo-nákómá ketiwíqtaba áikuma maiyaqa kanaarâq kemá yeqti aúkâapi mánune." téné Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayái-nákómá wení aqtábááma íma yawuwéqma kéyimi-waigoni waéqma itái-áimmá

²¹ mi-kánáárâqâ Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: "uyátarai-nako. náaraq umábaraq ketibâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárâbiyo?" téné Pítaama tiráiyé.

²² Ítu maará téné yawuwéqma timá ámikaiye: "abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúkâ aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapâq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwo.

²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama mirárâá kéoe. kíniraa umá wení mayái-wáyúkâte aqtábááma mamá arupú inóe.

²⁴ wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awiqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare.

²⁵ miráitana wení mónéqa íma wáipoana anónnáma kanaarâq amíniye. miráitana kínima téné maami-nákárâq ánâakokaraq wení iyápógarâq wení máqte-qtataakaraq waayúkarâq maraiyata meyánîq kéiyarâq mirá-mónéqâ mamá anónnáma aqtábáárâq kínimma áméro tiráiyé.

²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini áitaupi araayutaummá ayéna maará téné inaa tiráiyé. 'arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámiqma ánatanune.' téné ténana

²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákena wení aqtábááraq ayuwaítana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqâ ánúwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyé. 'aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákâá anónnáma tímîyo.' téné tiráiyé.

²⁹ miráitana min-nákómá weté mórabi mayáimá mayáaya-nakoma wekâq araayutaummá aténa maará téné inaa tiráiyé. 'emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.' téné tiráimanibo

³⁰ wemmá paâ íakaraiye. min-nâqâ áinna/-naupaq mó ákaraimma wemá ánnâ-naupaq máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataníye tiráiyé.

³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqnoqaq ítama táiq umátuweta yemá yeqti anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokâq urááe.

³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-nâqâ anón-aqtabaama wái-naqa áyarena maará téné timá ámikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. áqnâabaqa kekâq ibiqâ yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune.

³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nõraq itaawâq ení móra-mayai-nakomma arummá íkéumakaano? téné tiráiyé.

³⁴ ániibo wení anó-nakoma áyamma itana min-nâqâ i-wáyúkâti iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnâbi ákáawana máena kammâa káena wení aqtábááma anónná yawuwéqma amíniye." téné Ítuma mi-kátáámá

³⁵ timátuwena tiráiyé: "keráwâqti tiyaqnoabaqa máqtemma tibâqawaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma mórai q umá keráwâqti kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye." téné Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráíye.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Káárirí-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráíye.

² netuqyaa-káyúkámá anaáé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³ yaímma Pérati-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwai-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánó?”

⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá Iyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánúqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráíne. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráíne.

⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóboamma ayuwéna ánáakote yagaróqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánúqtuma tiráíne.

⁶ miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yumá aúqma mááye. miráinata Áánúqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Ítuma tiráíye.

⁷ ániibo Pérati-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: “nónraq itanawác Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámituwe waqtuwaa’o’ tiráíyó?” téta ítama aónaraae.

⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráíne. miráimanibo naayóbáqa maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine.

⁹ kemá maará téq keráwáqá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paabaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁰ ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaarác íye.” téta wení iyápó-annama tirááe.

¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánúqtu yímikaiye.

¹² itáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaarác mayánómma minná yaímma-wayukama yeqti yúgoma aúyakurainatama kanaarác iyápóma íma maqyikánómma yeqti yinóma mirápác maqyikáraiopotabi waayúkama yikáma kareremá aúyikaraipoata aaramá íma kanaarác mayánóq. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqti yúyánakárác yirukarác máqte-qtataaqa Áánúqtumma kámetaboata yemá aaramá ikémayaae. miráineqa keráwáqá kanaarác mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Ítu tiráíye.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáárácá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínékuyena nunamummá tikáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraae.

¹⁴ ániibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaiyata ketópaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánúqtu yabikái-marupaq máí-wayukama mirá-nóiyápóti márúqíye.” téna tiráíye.

¹⁵ mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq árúmqakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáíye.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq Iréna tiráíye: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwac Iráqôn-aimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnó?” téna ítama aónaraiye.

¹⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “nónraq itawác Iráqó-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáá Iráqó-naqíye. ániibo emá aúwaraimma mayánéma kanaarác emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráíye.

¹⁸ ániibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráíye. Ítuma tiráíye: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataíyo. moyámmá íma mayaao. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó.

¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápác mááo. enamááríc arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaaó.” téna tiráíye.

²⁰ ániḅo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nóí-qtataaqtabawaq aqtóráriqa kéuno?” téna ítama aónaraiye.

²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkararq marénata meyáníq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yimituwema Áánúqtuni márúpaqa íraqó-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaiyaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ániḅo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánúqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye.

²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtó aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáá umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánúqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá itátuweta iyánaaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánúqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyó?” téta tirááe.

²⁶ ániḅo Ítuma yúrapí karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá íinoe. Áánúqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nóí-qtataaqa mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé.

²⁸ ániḅo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitatararq mánune. mi-kánaaráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaae mó kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábitátárarq mánoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe.

²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbáqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánabi iyápóabi yeqtí yónabi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íraqó-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe.

³⁰ ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóraraq íyata ániḅo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánúqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaimá mayai-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ániḅo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaimá mayai-wáyúkámá ko yiwíkaiye.

² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániḅo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiye.

³ miráuma aabaúgómmá aabayaaráq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye.

⁴ ániḅo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaráq keráwákárarq wááéni-yopi mayaimá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.”

⁵ titata yemá urááe. móraiyaq umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé.

⁶ ániḅo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nóraq itararq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?”

⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikkae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimitaqtatae.” téta tirááe. ániḅo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákárarq wááéni-yopi mayaimá ko máyáaro.” téna tiráiyé.

⁸ aabaúgómmá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayairáq-káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayai ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnábaq-wayukaraq waa.” téna tiráiyé.

⁹ ániḅo énaikaqa (5 kíróki) mayaimá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq íréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá mataááe.

¹⁰ áqnáabaq áaimma átama mayaímá matáá-kayukama iréta 'ketáámá anó-moneqa mayánúnataae' téta yúyánápi tirááe. miráimanibo ímiye. yegáraq meyámmá tiyááka-tiyaka umá mórai q umá matááe.

¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóni aboámmá awáágúraae.

¹² yemá mirá-tiraae: "mi-káyúkámá yinaaeómo mayaí máyáa-kayukama yemá páaqyakaanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemá mórai q umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ániibo ketáámá ayáqtáá-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune." téta tirááe.

¹³ mirá-timatuwaawana yókóni aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: "ketí aanábó-nákó, emmá íma mamá táiq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáanayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô?"

¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá mórai q umá tinaaeómo íya-kayukama meyámmá yiméúne.

¹⁵ nóraq ínbáyo? ketí móneqnapo nóra bi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemá íraqó-qtaariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?" téna yókóni aboámá tiráíye.

¹⁶ miráuma anaáeka qo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yimikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemá márú mikákáá páaqyamma yimikaiye. miráitaq kemá kéténe. anaáeka q iráíya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráíya-kayukama aqtóúrák q wínoé." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma kaumbóaq téna "puyéq itó-onune" tiráíye.

¹⁷ Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena weni tiyááka umá kaayaq-íyápo-ánnámá yiwíq-mayaitata weté kóorrae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yimikaiye:

¹⁸ "ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yiráati-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tikamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe.

¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaeoy-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebúqa timéta kaapaq-yátáq tikamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatinaq pukáanabike itó-uma paá mánune." téna Ítuma tiráíye.

Yémitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima ánikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráíye. min-ínikómá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye.

²¹ Ítuma timá ámikaiye: "emmá nóiqtabaq kákaiyo?" téna ítáitana min-ínikómá wemmá timá ámikaiye: "emá anaáeka q anó-kinimma máinona-kanaaraq ketí maa-káayáq-íyápoqórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo."

²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yawwéqma maará-tiraiye: "emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama ítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaar q náyóyô?" téna titata yenákámá yawwéqma tirááye: "mipiké kerátá kanaar q nayúye." téta tirááye.

²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yimikaiye: "árame. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaar q ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáíye. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánúqtuma yokaa umáyíkaraiye." téna Ítuma tiráíye.

²⁴ iyápo-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yémitiyaa Yóáanema yiwáágúraae.

²⁵ ániibo Ítuma iyápo-annama máqtemma yááyarena timá yimikaiye: "keráwáqá káonaawata waayúkati káni-kayukama yemá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiyyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte.

²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápiimmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaar q mayaí-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno.

²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaar q paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá máino.

²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma mórai q kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemá meyáníq umá yawwéqma yiwiránáá kukáune." téna Ítuma tiráíye.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoqa yuwéta kóorrae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaáe wakááe.

³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiye-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye.

³¹ ániibo aarawaamá ‘páátí máákao’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye.

³² ániibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tiráaye: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráaye.

³³ ániibo min-nákórátá Ítuma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kêtuye.” téta tirááye.

³⁴ ániibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaipo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaáe waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta BÉqtápégibaq yayátuweta Óribèti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaq

² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma árakaraq ánnáma kú-yakarae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao.

³ ániibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo túnakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiye.’ mirá tyanama wemá páátákáá timínaka awíqma iyóye.” tena Ítuma tiráaye.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánúqtuni watáama Tékáráiyama amuné-nákómá anaáekaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áikuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqti kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááimmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiye. ótamma mayai-ótiráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéiye.” téna tiráiniq uráaye.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta

⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq árakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ániibo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uráaye.

⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaimma-wayukama kóbé-tágóní amamá ángaraq ayáama aapitáá wíqmakaae.

⁹ ániibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaáe o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmeta tiwirái-nákó, Tébitin áráako, Áánúqtuma íraqóniq umákaino. maan-nákómá uyátarai-nakoni áwíkaq kéiye. otáánaa yanaa uyátarai-naqiye.” téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánaaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe.

¹¹ ániibo aarawaamá aakaq ureire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánúqtuni amuné-náqá Ítue Náátárètibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaq meyámmá máráa-kayukama Ítuma waqtukáiyé.

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékena mi-káyúkámá meyáníq kéowana waqtukáiyé. wemá mónéqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyáníq émán-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípeban umátukaiye.

¹³ Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánúqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoé.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tiráaye.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaimma-wayukama yúramma karopágítana yimúqtámmá akúgítata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yiráati-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temná ítátuweta íyaqa Ítama táiq kéeta

16 Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta itama aónarae. ániibo Ítuma yemmá timá yímkaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibi naayóbáqá maará-tiraimma iyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqa máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibi tiráine.” téna Ítuma tiráie.

17 ániibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko máqe-uráie.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaráie.

18 aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yawuwéqma márûpaq itana áama yaráie.

19 ániibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááipaq uráie. ániibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uráie. mi-píki-yágómmá maará-tima-amikáie: “ókaráq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píki-yágómá aayá-kaguráie.

20 iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe.

21 ániibo Ítuma yawuwéqma timá yímkaiye. kemá áraimma keráwáqá kêtima-timune. keráwáqá tirummá tímég kaayaq-tiyáqá íma wáinanama kanaarâq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgótábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíanama kanaarâq mirá-íniye.

22 ániibo keráwáqá tirummá ámqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráie.

“náawaq náápaamma ámikáieyo?” téta Ítumma itama aónarae.

23 Ítuma yawuwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nôi-naapaanaq yokéyaaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikáieyo?” téta tirááe.

24 ániibo Ítuma yeqtáaraq yawuwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba itama aónanaa kéune. keráwáqá yawuwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarâq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nôi-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno.

25 timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáíyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráie. yemá min-áímmá itátuweta yeiyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqta minná Áánûqtunopake-qtataare tenanataámá maará ténataa timá-timíniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kío?’ téna tíniye.” téta tiráie.

26 ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkgon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe.

27 miráitata yemá Ítun áaraq yawuwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yawuwéqma timá yímkaiye: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nôi-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayaune.” téna tiráie.

móra-nakoma kaayaq-iyápómá yikarai-waigoni waéqma itái-áiné.

28 Ítuma tiráie: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-iyápómá yikaraiye. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikáie. ‘ketáaniko, íbéqa emá uré wááéni-yopi mayáímá ko mayaa.’ tiráie.

29 ániibo min-iyápógómá yawuwéqma tiráie. ‘ítíkáie.’ timátuwena anaaékaqa auyánámmá waéqma itáá ena uráie.

30 ániibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-iyápógómá yawuwéqma tiráie. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye.

31 min-iyápórátábikémá náawaq yiboání auyánámmá wakáíyô?” titata yemá “áqnáaeke.” téta tirááe. ókaráq Ítuma timá yímkaiye: “kemá keráwáqá áraimma kêtima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikárâq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkáí-qtataaqa mayánóe.

32 minná Yóáane nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayái-wáyúkgáráq kumari-nóinikárâq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráie.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áiné.

33 káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráie: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaie.

ánibo arunóbáqá wááéni-nomma kaí-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-inámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna 'kawáá oro.' tiráiyé. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye.

³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábú kaí-kánááráqá wení mayai-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayáimó máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maraíyata mamé igáae téna timá yíkáitata urááe.

³⁵ mi-tókáqô mayai máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana puítata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe.

³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayai-wáyúkámá timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááe. ániibo wááéni-yopima mayai máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae.

³⁷ anaaékaqa mi-tókóni aboámá maará-tiraiye. 'yemá kanaaráq keti iyápógon áama itánóe.' téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyé.

³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayáimá máyáa-kayukama ánikomma aónatuweta yeiyáa maará-tiraae. 'maan-nákómá wemá aboáni máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.' téta tirááe.

³⁹ miráitata min-iyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéte? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayai máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?" téna Ítuma tiráiyé.

⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: "wemá mi-tái-wáyúkámá arááq yíkamma uqqtátu wena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánááráqá yemá ábúma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá aminóe." téta tirááe.

⁴² ániibo Ítuma timá yimikaiye: "keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráí-kannaama Iyaq yoráúma itaraao? maará-tiraine.

'maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóni áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyé.

uyátarai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íráqôníq kéiyé.'

téna agamatá-kánáábímmá kétiye.

⁴³ miráitqa kemá keráwáqá kétéma-timune. Áánúqtuma yabikái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq kéiyá-kayukama yimíniye.

⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóni ámúraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbüyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámúraaqo kumína-waigoma min-nákómmá ígáriq umá obamá aúqtuwaniye." téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ uyátá-maqa anó-monoq-wayukagaraq Pérti-wayukagaraq Ítuma waéqma itái-áímmá timmá ítáamma Ítuma yepi maqmá kététitaboata itaraae.

⁴⁶ yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba 'Áánúqtuni amuné-náqíye' tewataboata ikatíq urááe.

22

aaram íyakáiráq anón-aawakoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqma itái-áímmá tiráiyé:

² "Áánúqtuma yabikái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiyé. kínimma áanikomaa aaramá mayanéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiyé.

³ naayóbáqá yaímma min-áawákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánááráqá kínima wení mayai-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yáayama yiwiránéta iráamanibo mi-káyúkámá iyábá íma yíkaraiye.

⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráiyé. 'keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúamákkáámmá kéikameq ainógaraga naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakái-áawákáq yero.' téna tiráiyé.

⁵ ááqibo mayai-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaíyábá yíbo kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayairáq kóuraiye.

⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe.

⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyikáitata uréta mayai-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaae.

⁸ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá timá yímikaiye. 'aaramá iyakai-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaaráq íuraapoata íyinoe.

⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakai-ááwákáq yero.'

¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayai-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táiq uráa-kayukagaraq íraqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakai-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakai-kánááráq íraqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye.

¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. 'ketí aanábó-nákó, nôraq itaawáq emá aaramá iyakai-kánááráq-únákáqtóma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánó?' titana min-nákómá aamá ítiraiye.

¹³ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. 'keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáa-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.'

¹⁴ ítáaro. Áánúqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánúqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye." téna Ítuma tíraíye.

"Títaamma táákiti-moneqa amiyo" téta ítama aónaraae.

¹⁵ Pérati-wayukama aamá ko téite umá tírááe. "ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?" téta tírááe.

¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Éróitini waayúkagaraq timáyikáawata Ítunopaq uréta tírááe: "yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánúqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene.

¹⁷ miráinaa emá keqtaá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?" téta tírááe.

¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tíraíye: "keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao?

¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tíráátero." mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae.

²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: "maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?" téna tíraíye.

²¹ ániibo yemá tírááe: "Títaanna." téta tírááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: "miráuma Títaanna kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánúqtunnama Áánúqtumma áméro." téna tíraíye.

²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánaaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátúti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátúti-wayukama írétá Ítumma ítama aónaraae.

²⁴ yemá maará-tiraae: "yirááti-nako, Mótetí maará-tiraine. 'móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínana kanaaráq ábákoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.' tíraímanibo

²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtaábí máqte-uraane. ániibo áqnáekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákaraíye. miráitana ábákoma awaaóní ánáqa mayákaraine.

²⁶ ábákoma móraiqa umá iyápóma íma marákaraíye. miráuma pukitana káqomma yíbákoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae.

²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-ínikógaráq pukuráíye.

²⁸ ániibo emá kétene pukáíya-kayukama itó-ino-kanaaraq min-ínikómá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne." téta tírááe.

²⁹ ániibo Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tíraíye: "keráwáqá Áánúqtuni watáá aga-matá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánúqtuni akoqnáagaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte.

³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáriq í-wátáámá Ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe.

³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine.

³² 'naayóbáqá íbêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááitekima Yáakoboma kemá yeqti Áánûqtumune.' miráuma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqti Áánûqtuma íma maíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue." téna tiráiyé.

³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikariye. ániibo yemá Pérati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áikutaee.

³⁵ ániibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma Ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónariye:

³⁶ "yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?" téna ítama aónariye.

³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: "uyátarai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aikaraq máqte-tuyanakaraq áméro.

³⁸ maamin-ámáan-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé.

³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. 'kenamááriq keráwáqtábá tikaíniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maiyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.'

⁴⁰ maami-kááyáq-ámáan-áíkmá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqti yáaimma ábokaa umá waíye." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Pérati-wayukaraq "Metáiyama yauwéqma tiwiraí-naré" téna ítama aónariye.

⁴¹ yemá Pérati-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónariye:

⁴² "Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápo-annabikene kéteo?" titata ániibo yé timá ámikaae: "Tébitini iyápo-annabike-nakoe." téta tirááe.

⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: "kanaaráqíbo nóraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba 'uyátarai-nakoe' tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiraine.

⁴⁴ 'ketí uyátarai-nakomma uyátarai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enáitauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamááriq 'uyátarai-nako' tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?" téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁶ móra-nakoma maamin-áíkáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeqti yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápo-annagaraq watáama timá-yimena

² maará-tiraiye: "aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma Ítaraa-kayukae.

³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímémma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá onikaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae.

⁴ yeqti watáarake yemá anón-ataanamma atáa-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyámma anékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéitaae.

⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqti íráqôn-aaimma aónamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáyakaq káqtoraae. ayáqtáaq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae.

⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íráqô-kanaaraqa máiyaba kéyikaitata yirááti-naupaaq yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba kéyikaiye.

⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá 'anó-nako' 'yirááti-nako' téta túbá ôriq umá kéyikaiye.

⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá 'yirááti-nare' ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Périti-wayukama mirá kéoe.

⁹ ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba 'ketiboé' ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana weni márûpaq máíye.

¹⁰ ániibo keráwáqtábámá 'áqnáabaq-nare' ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáíya yauwéqmataa tiwiráí-naré.

¹¹ miráimanibo keráwáqtí aukáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayái-náqá maíno.

¹² móra-nakoma weni áwíqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa weni áwíkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma weni áwíqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikáíye.

¹³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Périti-wayukagaraq keráwáqá ateráarol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóipimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oq-tamá káuyaraae. keráwáqá kenamááriq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Périti-wayukagaraq keráwáqá ateráarol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóiníti naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtáaq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá árainimma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Périti-wayukama keráwáqá ateráarol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápo-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaipi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápo-annama aukuraipoaqa wemmá keráwáqá kóme íramá káiq-kaiq inírabi-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáa kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama ateráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáa kéomanibo ikewaraae. keráwáqá maará téq kényiraate. miráráa umá móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yéna yanaané téna akoqnáa íma immá 'paátataaqiye' kétemanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpqáqtábá téna yanaan-áimmmá timá akoqnáa ínna-nakoma kanaarâq tiniq íno.

¹⁷ keráwáqá aibðqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáíyo? aokaq-náúpqá áwáárara kai-qtátááqá anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokariq immá minná uyátá-maqma anónabiyo?

¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq kényiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóni áwíqa yamá yanaané téna akoqnáa ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yáárérâq wáinanama téna áwíqa yamá yanaa akoqnáa ínna-waigoma kanaarâq tinaiq íno.

¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáíyo? Áánûqtukaq amí-yátáárâq uyátá-maqma anómma wáí amí-yáárérâq aokaq-náúpqá wáí-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo?

²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyáábá yanaa áwíqa yamá akoqnáa éna áraíne ténama wemá yaarerákárâq máqte-qtataaqa wáí-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáa kéíye.

²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yanaa yamá áraíne téna akoqnáa énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáa kéíye.

²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwíqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáa immá minná Áánûqtuni abíqtátágárâq min-náqá abíqtátárâqó máí-nakokaraq wenáama timá akoqnáa kéíye. keráwáqá túyanámmá kéite paátataare te-qtátááqómá minná akoqnáa-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Périti-wayukagaraq keráwáqá ateráarol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yóipékén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaay-oné-áikárâq itáíq-itaiq umá arummá amí-áikárâq ikewaraae. maamin-ámáan-áimmmá íma yuwainópoaq máqten-amaan-aimma paá waráínoe.

²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waa-timmá nawíkaiyaba ítikaitaq aáwapike kugétama kéyuwaanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonaae." téna waéqma itai-áipi tiráíye.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Périti-wayukagaraq keráwáqá ateráarol keráwáqá kaayaq-tóyáúkárâq-wáyúkâé. keráwáqá nommmá nai-nawígónábi áaawaqa ikánai-taapekomma amegaa-áúrâq tete onikáa umá íraqóniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqtí tirunóbáqá ááíqa í-yátáákárâq aúyababa umá mayai-yátááqá keráwápipmmá ógikáíye.

²⁶ keráwáqá Péra-ti-wayukao, keráwáqá túamma karoparái-kayukae. áqnábaq-yataaqa keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá nai-náwíbbikékáá umá araatámma tete iyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq atéaraol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígoniq i-qtátááqá ógikaiye.

²⁸ keráwáqáráqá móraiq urááe. waayúkama keráwáqti amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yiráati-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráíye.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq atéaraol keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wiráatima kéumayikaae.

³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. 'ketáámá naayóbáqá tináábútáama máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaarq ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puíneta oné' téq

³¹ min-áímmó kétéma minná keráwáqá keráwáqti táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utai-ánnábíké-káyúkámoe.

³² kanaarq keráwáqti tináábútáati yáaimma áaimma átama paá miráuma ánataaro.

³³ keráwáqá iraakabayaakaráq iraakabayaakóni áráakaware. Áánúqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápáq yawáaq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainai-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe.

³⁴ miráinaq keráwáqá itáaro. kemá Áánúqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yiráati-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqqtôpaq wínoe. yeqti aúkáapikema yáimma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiyaq yáimma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yáimma-wayukama keráwáqti yiráati-naupaqa tebúqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe.

³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí márariyata yíkamma pukáíya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani ánikomma anó-monoq-naupaqa Áánúqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápi aráápama wániye.

³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáíye.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqqtôpaq Áánúqtuma mayai-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétéikaiye.

³⁸ keráwáqá itáaro. íbêqa keráwáqti márúqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye.

³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. 'maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánúqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá tímónanoe.' téna Ítuma tiráíye.

24

"anó-monoq-namma táíq íniye" téna Ítuma tiráíye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yáimma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo

² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: "keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétéma-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaiyana maan-óqtákóni ámúraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe." téna Ítuma tiráíye.

netuqyaan-úmmáá-yátááq páaq íniqtaba Ítuma tiráíye.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápo-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: "emá keqtáá timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánó-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá

pááq ínáyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márám ánatanena kéiye tenúnataabiyo?" téta wení iyápo-annama tiráae.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráíye: "keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye.

⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tinoe. 'kemá Metáiyama yauwéqma yiwirái-náqúne' kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe.

⁶ ánibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaiyamma itéq ááíqa kéíyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye.

⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááíqa ínoe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáyaba kéiyata anómma márwama yorániye.

⁸ mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápo marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.

⁹ mi-kánááráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwíkaq keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátíkanoe. minná ketíwíkaq keráwápi wáipoata mirá-inoe.

¹⁰ ánibo mi-kánááráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbáqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáapi maréta yegáráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe.

¹¹ ánibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe.

¹² táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe.

¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráq kekáq aúyánámmá iténa kémainana wemmá Áánúqtuma yauwéqma awirániye.

¹⁴ máqte-marabaqa Áánúqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma áté-wataama abarokáq timéta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ánibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánúqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama arutáino.

¹⁶ maami-kánááráqá aarawaamá Yúriabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro.

¹⁷ ánibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayáino.

¹⁸ ánibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayáino.

¹⁹ mi-kánááráqá yímúkaráq-noinimma iyápo máámma kéyime-noinikaraqa tirunó.

²⁰ keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánááráabi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe.

²¹ mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbékaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ánibo anaáekakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye.

²² Áánúqtuma mi-kánáámá íma mamá awaarariq ínataa máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Áánúqtuma aarawaamá awaaméqá umáyikárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánúqtuma maami-kánáámá mamá awaarariq kéíye.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna "aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwirái-náqá maa máíye. merapaq máíye" tinaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro.

²⁴ ánibo yaímma kaaqaari-Métáiyágaráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa taróq éta ókon-okomma mayaimá mayánóe. yemá mirá étama Áánúqtuma yiwíkai-kayukama wenópake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe.

²⁵ itáaro. maaminnáma pááq íníqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta "aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máíye." tíyaqa keráwáqá min-áúkápqá íoro. ánibo yemá téta "aónaaro. wemá maabáq aúpq máíye." tíyaqa yeqtáama íma ítáaro.

²⁷ aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínika umá páátákáá kemá Waayúkaqon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipoqa akikígómá ya áikuiniye.

anaaékaq Waayúkaqoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóni ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wiyomma wiyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe.

³⁰ mi-kánááráqá Waayúkgon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkgoni Áráaqa Áánúqtunopake konnákóni ámúraaq kéguminata aónainomma akoqnáágarag tágama-yataakaraq kumíniye.

³¹ ániibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánúqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyikaraina-wayukama mamá áikuinoe. ániibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainai-yáé.

³² keráwáqá píki arakaráq-yáráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé.

³³ miráaraa umá anaáékaqa máqte-qtataaqa pááq ínemma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkgoni Áráaqa kumíní-kanaagoma waaqóqáq wáiyé.

³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátáqá pááq íniye.

³⁵ aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánúqtuni márúpake kaqtó-wayukagaraqa Áánúqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánúqtu wenamáa minnáwabama kéitaiye.

³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma móraiq umá mirán-ááímmá Waayúkgon Áráaqa yawuwéqma kumíní-kanaaraqa tarôq ínoe.

³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaikaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukáríq í-wátáámá téta miráuqte kéuyuwana Nóaama wení únópi-káarébí uyábékaiye.

³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkgon-Araaqa yawuwéqma kumíní-kanaaraqa mirá-ínoe.

⁴⁰ mi-kánááráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-íya-nakoratama Áánúqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye.

⁴¹ móraiq umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánúqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye.

⁴² miráinaq keráwáqá atéararo! keráwáqti anómma uyátarai-naqa kumíní-kanaama íma kéitaae.

⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá nói-kanaararabi yiné ínanama wemá íma aúma waínmanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáq yabíqtuwena mániye.

⁴⁴ Waayúkgoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqôn-auyanamma wáitana wení mayáíráqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayái-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye.

⁴⁶ anaáékaqa wení anón-nakoma yawuwéqma íréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye.

⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye.

⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yawuweréna íyiniye.’ kétena

⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átama kéyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena

⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye.

⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa íréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáukáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayamma akégunaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itai-áímmá tiráíye: “maami-kánááráqá Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráíye. móra-naqa íbèqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqti-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe.

² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aibòqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íraqòniq umá ítaraae.

³ aibòqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe.

⁴ miráimanibo yúyánámmò itáa-noinaaruma yemá yeqti áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe.

⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráíye. ‘aaramò mayai-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráíye.

⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqti ómmá mamá yokaa urááe.

⁸ ániibo yemá aibòqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putikinená kéíye’. téna tirááe.

⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yawéqma timá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókomá keqtaágáráq keráwáqáqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaraq títuwaapaq uréra meyániq oro.’ téna tirááe.

¹⁰ ániibo min-nóináárúmá títuwaapake meyániq íneta kóuraawana aaramò máyái-naqa iráíye. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógaráq anón-aaawaq yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá auyakuráíye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtaá oqtamá ítikaao.’ téna tirááe.

¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráíye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráíye.

¹³ miráinaq keráwáqá atéréaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráíye.

mayai-wáyúkama amuq-yáúgaráq máyáa-waigoni waéqma itai-áínné.

¹⁴ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráíye: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna inikáá kéena miráitana min-nákómá wení mayai-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáíye.

¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaena wení móneqa yáatáa umá yímikáíye. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa (1,000) aména uráíye. miráuma yímiqtuwena wemá kóuráíye.

¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma paátákáá uréna minnáake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámúraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáíye.

¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámúraaq matáíye.

¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaráíye.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápotí anó-naqa yawéqma iráíye. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikái-kayukate wátáama timá arutánéna uráíye.

²⁰ ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgaráq (5,000) mamé iréna tiráíye. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbèqa minnáake mayaimá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáíye.’ téna tiráíye.

²¹ wení anó-nakoma timá ámikáíye. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íraqò-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaobaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráíye.

²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráíye. ‘uyátáráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbèqa minnáake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáíye.’ téna tiráíye.

²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyie. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyie.

²⁴ ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraane. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kai-kánáaráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ányumma uqmáráipikemma arammá kégutone.

²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení mónéqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennáma maa waíbo mayaa.’ téna tiráiyie.

²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ányumma yuqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’

²⁷ kanaaráqíbo nòraq itaawáq ketí mónéqa mónéq-naupaqa íma tíkaraano? miráitaq kemá yauwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgaráqá matáune.

²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá mónéqa 10,000 makái-nakomma áméro.

²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenópake yabímayaniye.

³⁰ ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áukápáqá wááqa anómma yéta yíwayamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyie.” téna Ítuma maami waéqma itai-áipí tiráiyie.

Waayúkgoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyie: “anaaeéka Waayúkgoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kuminata máqtemma weni kaqtó-wayukagaraq Áánúqtunopake kuminómma mikánáaráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye.

³² ániibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáiyikena miráuma típi-típi-kawaa-nakoma típi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá iniye.

³³ wemá típi-típi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna mémema-annama áiqma ayáánepaq yikániye.

³⁴ miráinana Waayúkgoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonópake ya máyáaro. naayóbáqá maa-márámá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti máruqqa tarôq umá yokaa umátikátuwena keráwáqá aúyatikaraine.

³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne.

³⁶ kemá wáqtóma íma itokáitunaq wáqtóma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íráqóniq umátikaraane. kemá ánná-naupaqa máunaq ya timónaranne.’

³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkgon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nôi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nôi-kanaararaq nonáá ákátitaa nommá ámikaunataabiyo?’

³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nôi-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napootaa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íráunataabiyo? ániibo nôi-kanaararaq ení wáqtóma íma itokáánataa ketáámá wáqtóma ámikaunataabiyo?’

³⁹ nôi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe.

⁴⁰ ániibo anó-kinimma máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáraa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá móraiq umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketópake paábaq kóoro. Áánúqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-írámá ketibomá Áánúqtuma Tááqtaagaraq weni kaqtó-wayukagaraq yokaa umáiyikaraine.

⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaq aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kékikaitaq máunaqa nommá íma tímikaane.

⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtóma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtóma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaqa máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’

⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa emá áyaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe.

⁴⁵ ánibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáraa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiya íma yíwáqnaa ónúne tiráámma minná kemmá mórai q umátikaraae.’

⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqtén-áimmá timá ánatatuwena mi-kánáárqá wení iyápó-annama maará téna timá yimikaiye:

² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa nai-kánáámá pááq íniye. maanná kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maraiyata kaapaq-yátáq tíkaminoe.” téna tiráiyee.

³ mi-kánáárqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áikutaamma min-nákóni áwíqa Kááyapatie.

⁴ ánibo yemá kaaqari-áimmá téite umá wááyáimmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínón-aimma tirááe.

⁵ miraráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá naiyan-onitaakaqa mirá-qtátááriqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq iyábae.” téta tirááe.

aaragómá áté-akuq matawemma Ítuni aqnópi atiyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááimonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye.

⁷ ánibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyee. Ítuma yaareráq máitana min-ínikómá áté-kuyumma í-mátáwémmá Ítun aqnópi atiyakaraiye.

⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táiq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nóraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyjo?”

⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matéeta áwáyoq-wayukama nóraq itataa ikéyimunataabiyo?” téta tirááe.

¹⁰ Ítuma yeqtáama Ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nóraq itaráq maan-ínikómá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátikaraiye.

¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqté mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqté íma mánune.

¹² maan-ínikómá áté-akuq-matawemma ke tineq aqítikaimma wemá miráuma kemmá uq-tamátikanokaqta yokaa kéumatikaiye.

¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-ínikómá maami-qtátááriqo íqtábá yúyánámmá itánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyee.

¹⁴ mi-kánáárqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itikáarioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyee.

¹⁵ ánibo wemá maará mó tiráiyee: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápi pima maránúnó?” téna tiráiyee. ánibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae.

¹⁶ mi-kánáárkéké áaimma átarena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkati iyáápi pimo marániqta abáá-uraiye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyee.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itorai-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa nainónó?” téta tirááe.

¹⁸ ánibo Ítuma tiráiyee: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yiráati-nakoma téna ketí kanaamá waaqókáriq kéiyee. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyee.

¹⁹ ániibo Ítuma tiníq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáté aáwaqa nai-yááréráq máqe-uraae.

²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápiké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²² ániibo yemá netuq-yúyánámmá Ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe.

²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mín-nákómá aáwaq-taapepi ayáamma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye.

²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo mín-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráni-nakoni táimeyamma óriq umá wániye. wemmá anóama íráqóniq umá íma marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráinata tikaminoe.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yiráátinako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamááriq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq “tikáiyé” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé.

²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánúqtukaq “tikáiyé” timátuwena kéyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro.

²⁸ maannáma ketí naeabóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááemá aqti énana kumíniye.

²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbékaraqa anaaékakaraq maa-marábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánúqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé.

³⁰ yemá móra ímá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribéti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaeéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbèq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé winóe. miráuma Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa íkámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétiye.

³² miráimanibo kemmá pukáaanabike keqnáámmá ító-umatikainaq Kááririri-marupaq keráwáqti áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé.

³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyáqa kemá emmá íayuwánune.” téna Pítaama tiráiyé.

³⁴ Ítuma Pítaama timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbèq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tikaminomma enáwíqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áin áatuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé.

³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágítana

³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúniq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna káápuma tíqa ínimma paábaq matuwao. miráimanibo kemmá tikái-qtataqa íma waraao. ímiye. emá enamááriq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma íréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaama awáaturena timá ámikaiye: “nóraq iyô? keráwáqá keqqtábá pááqya-kanaama kanaarácq íma yabíqma máéwaniraq kéoo?

⁴¹ keráwáqá yabíqma arútáreru nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápi pááq iyábámiye. áraine. keráwáqti aágoma keráwáqtbá kákaimanibo keráwáqti túgoma akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Ítuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa iyábá ketópake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴³ ániibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápo-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráiyé.

⁴⁵ anaaékaq wení iyápo-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaa? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe.

⁴⁶ keráwáqá itó iyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakarag Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mütûq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe.

⁴⁸ ániibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmo maránin-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena

⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááq eté waino.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye.

⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábóğđ, nōrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe.

⁵¹ móra-naqa Ítue yagaroqtamá máqe-i-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma ááqa yakátúwáitana marabí kuturáiyé.

⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááíqa iyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe.

⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánúqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq itaraano?

⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánúqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwag arammá iyányô? Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááq pááq iniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya keyatoreq tokóru-yakaraq mütûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraqa kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá keyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye.

⁵⁶ miráimanibo Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtábá Áánúqtuni agamatá-kánnáábi keqtábá agatáamma lbéqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo máqtemma wení iyápo-annama Ítumma ayuwéta wéyáwe umáguraae.

yemá káánítōre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áikumareta máqe-uraae.

⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóni kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááq pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye.

⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítōre-wayukagaraq kaaqaari-áubi maráiyata Ítumma ikámma puínóqtaba abáa-uraae.

⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áubi má-makaamanibo yemá móra ikámma puínōn-aimma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta

⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaaráq Áánúqtuni anó-monoq-namma yawítitukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaaráq umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téta min-nákórátámá tiráiyé.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráátabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo

⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwikaq ítama káonaune. emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama Áánûqtuni ánikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé.

⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaakakaraqa Waayúkagoni Áráqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márúpake konnákák máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé.

⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyamma ôriq umá itanabóana wenamááriq weni wáqtóma yakáqnáákák umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. ôqa káqo-kayukama íma yiwiráanatataa weni áyabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae.

⁶⁶ keráwáqá nói-tuyanaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááq wáipoana paá puikáae.” téta tirááe.

⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni ôipi wiráátima kéwiraketa ikákae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta

⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aímma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqe-uraimma mórama mayai-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé.

⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmó temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé.

⁷¹ mirá-timatuwena oqtabi kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayai-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáq máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé.

⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “áráinurane. Áánûqtuni aúrikaqiyé. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé.

⁷³ anaakéqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókák itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraine. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokák kákaiye.” téta tirááe.

⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “áráinurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tikaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. áraimma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé.

⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq ítana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítariye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tinoe.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puíneta waayaímmá tirááe.

² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé.

⁴ miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááq íma wáinaqa mamá keráwáqti tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “mínná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammiye.” téta tirááe.

⁵ ániibo Yúqtaatima mí-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamááriq ánnáma amáguráiyé.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámiye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kėtiye.” téta tirááe.

⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyikaraae.

⁸ miráitana min-áukápáq-márágóní áwíqa “naae-máráe.” téta áwíqa yaráawata min-áwíqá íbêqa paá wáíye.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánũqtuma amuné-náqá Yéré máiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráe-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyaníq í-méyané tirááe.

¹⁰ ániibo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. miráuma uyátarai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéré máiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma Ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna Ítama aónaraiye: “emá Ítiráe-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráíye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráíye.

¹² Ítuma paá otaa-qtátááriqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yawwéqma Ítiraiye.

¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá tímákaan-aimma íyaq Ítaraano?” téna tiráíye.

¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yawwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánaaq uráíye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráíye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááriq ‘min-náqá ayuwaaó’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine.

¹⁶ ániibo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwíqa Baráábatie ánná-naupaqá máqte-uraiye.

¹⁷ aarawaamá áikuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananaq keráwáqtópaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yawwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnó?” téna Ítama yimónaraiye.

¹⁸ Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákaraae.

¹⁹ Pááíratima aamá Ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráíye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaaó. nokáámma wekák mórama kaimmá aónatuweq anómma Ítama ummaa kéyaune.” téna tiráíye.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe.

²¹ ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábikémá náawanaq ayúwáananaq keráwáqtópaqa wíkáae kéteo?” téna Ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe.

²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yawwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúno?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe.

²³ ániibo Pááíratima tiráíye: “nóraq ínábíyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyó?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma íyakaaro.” téta tirááe.

²⁴ Pááíratima mikák Ítiraiye. wenáagoma íma kanaarác itana anón-aiiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrakaq nommá maténa ayáámma tete uráíye. miráumatuwena tiráíye: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáíye. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráíye.

²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yawwéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe.

²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtópaq uráíye. ániibo wemá Ítumma tebúqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá tímákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae.

²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtóma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae.

²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókák kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama

ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmma ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio weni mái-auwaraimma ayáqtáákq maíno.” téta aati-aatimá kiniqtaba téwaon-aimma tirááe.

³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókák ikákaae.

³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta weni unáákáqtóma ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwíqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaraae.

³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóni áwíqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkoní áaimma mirá-uráiae. aqnón-ayaata-marupare

³⁴ áiqá íma ikáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaa-q-yátáákárq awígíyoq umaráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaena íma naráiae.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtóraq aábèmma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe.

³⁶ ániibo yemá mi-márúkák máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae.

³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókákáq aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáámma yemá maará téta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatááe.

³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákárq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe:

⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááriq íbèqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánúqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe.

⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábè-aimma téta maará-tiraae:

⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááriq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyé.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáraké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno.

⁴³ wemá Áánúqtukaq arummá kámena tiráiae: “kemá Áánúqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánúqtumma akáinanama áwáqnaa íno.” téta tirááe.

⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákárq weni kaapaq-yágóni amakaq íyikaa-nakorata yenákágaráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyé.

⁴⁵ aabaúgómá áawaqa nai-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyé.

⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyé: “eri, eri, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánúqtuo, ketí Áánúqtuo, nòraq itaawáq kemmá tiyuwáánó?” téna tiráiyé.

⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókák itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmó timmá ífátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe.

⁴⁸ ániibo mi-káyúkábiké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátana ikaa-q-wááéni-nópi yamá atímma óqtátábi apirátuwena Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye.

⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetao. Áánúqtuni amuné-náq Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íni íyabiyo?” téta tirááe.

⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-íyápómá yúwáitana kóitana pukáiyé.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnúqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáké kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyé. mirá kéitana márúma kéyitana anón-oqtamma kíqtigitana

⁵² máátiq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánúqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae.

⁵³ yemá máátiq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáarebaq anó-marukaq úyowata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraa: “áraíne, maan-náqá Áánúqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe.

⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Káárirri-maruqa yuwéta ya áwáqnaa íneta irááe. yemá mi-nóinímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae.

⁵⁶ mi-nóinítí aúkápíke móra-inimma Máriáa Máátarinie. mórama minná Máriáama Yémitiyaa Yótébiti yinóae. áníbo mórama kaayaq-iyáporátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muriánóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqa Yótébima iráíye. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine.

⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya Ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótébimma ámikaae.

⁵⁹ áníbo Yótébima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena

⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkátê wenamáárlíq wetábá aúgemma kubáumakai-maiپی mó uqtamáakarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye.

⁶¹ Máriáa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraae.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶² aabáyaama Tabaatíríq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta

⁶³ maará-tiraa: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámó máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáíqtaae.

⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama tímá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá maténa máqte-kayukama tímá-yimeta ‘Ítuma pukáípíke itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá tímá-yimiyabae. áníbo anaaékaq kaaqaari-áíkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe.

⁶⁵ Pááíratima tímá yínikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráíye.

⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múríákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraiye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriáa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muriákóní ótaq aónayeta irááye.

² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáíye. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukákqma waéqmarena ámúraaq máqe-uraiye.

³ óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtógoma wayámmá karáíye.

⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa íkatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáquraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkámá maará tímá yínikaiye: “kenákámá íkatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-naoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune.

⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáq tiráiniq uráíye. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá íréka ya aónatuweka

⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáípíke itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Ítuma Káárirri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ tímá-timuna-aimma taákaq máráákao.” téna kaqtó-nakoma tiráíye.

⁸ áníbo min-íníkorátá íkatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemna yuwéta Ítuni iyápó-annama tímá-yimineta uyaaté kóurae.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráíye: “kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráíye. áníbo min-íníkorátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwíqa múte yaútaaye.

¹⁰ Ítuma min-íníkorátámá tímá-yimena tiráíye: “kenákámá íkatíq íokao. kenákámá uréka tibáqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráíye.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-ínikámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátiq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae.

¹² ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma tímá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta

¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáa waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero.

¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itáinataama kanaaráq ketáa yaímma-aimma tímá yíménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq tirááe.

¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. ítáaro. min-áikómá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúraqaq iráíye.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááriri-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe.

¹⁷ yemá Ítuma aónatuweta Ítuni áwíqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyanámmá ítaraae.

¹⁸ ánibo Ítuma waaqókák iréna watáama tímá-yimena tiráíye: “Áánúqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márúpakaraq maa-márábikáráq tímikaiye.

¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwíkkaraq áanikoma ketí tiwíkkaraq Áánúqtuni Aokaq-Áágóní áwíkkaraq nommá péqyikaaro.

²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba tímá tímikaunaiq umá kéitera q wáráaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtórát wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama tímá yimikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perai-náqá timá yímikaíye.

¹ Ítu Káriqto, Áánũqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye:

² weqtábámá Áánũqtu timákaraítana Áítáíya Áánũqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáíye: “aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáíye.

⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráíye: “keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata

⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáábakekaraq Yóáne máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibóqnaabog urétaa táígoma uráunataae. urétaa maa-wái-táíqóqtábámá mütúqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye.

⁶ ááqibo Yóáne oótiraa-kakoni aúwaratima áyugararaq kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámũkaraqa nêwaimiye.

⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráíye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópóqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaarq uwaénunamiye.

⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánũqtuni Aokaq-Ááqómiye.” téna tiráíye.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánaámá Ítuma iréna Náátarêtibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye.

¹⁰ pérakaitana Ítuma nopiké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigítana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye.

¹¹ wíyókake aagómá tiráíye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémaraaune.” titana

¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáíye.

¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyómma tiyááka-yupaama (40) máqe-uráíye. máqe-uráitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uráitata Áánũqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánũqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye:

¹⁵ “Áánũqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa keyabita wenôpaqa kéíye. keyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táígon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánũqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena

¹⁶ Kááriri-nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááq abááq-ayá-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábákoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqónapo noyááqtabama abáá kéoye.

¹⁷ kéoyana Ítuma tiráíye: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa inákámá auráyóye.”

¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqómma kéyuwatarata Ítuni anaaépaqa urááye.

¹⁹ uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yémityaa Yóáne iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqómma yarákuraitata amuqá kéyoraae.

²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégararaq nópí-káárébi iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógáráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye.

²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata áaqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa Ítirawana wemá aapinaa-káyúkaráá Ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyé.

²³ áaqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena

²⁴ aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá aráaq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áitaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana

²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyé: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana

²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wáaqa yuréna yáubaraiye.

²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááé: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta

²⁸ Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tíq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Káárirí-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taiĭbaq-karima Kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae.

³⁰ pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana

³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye.

³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááé.

³³ iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana

³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma Ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkama Ítima-yimero!” titata páátí máqte-ureta aamá Ítiraaé.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

³⁵ áaqibo nokáá-nokaapaqa aaqá itágaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nuna-mummá mó titata áaqibo

³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta

³⁷ káoneta tirááé: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana

³⁸ Ítuma tiráiyé: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna

³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ áaqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaarác atóbatikanone.” titana

⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáámma áruqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkáiyé. atóbagaao!” titana

⁴² páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana

⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa!”

⁴⁴ waayúkama Ítima-yimiyó! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátíyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq nááméq-yaqtaqa márû-amiyo! áminatama waayúkama aonáiyana ení karímá érákáinata Itánoe.”

⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tíq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaarác uráimiye. íurena kaqmáápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááé.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹ pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata itáraawana naaúpaqa máqe-uraiye.

² máqe-uraitata taibaq-wayukama yó-yo éta áikutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áikutaawana Ítuma watáá-wataa abarokáq timá aap-inaammá timá yímitata

³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe.

⁴ iréta waaqókáqá kanaaráqá ima yewata taibaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá ima yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawatááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé.

⁵ kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata Írunóbáqá òriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaigómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtaákáráqá paábaq kémaraunana ánataguraiye.” titata

⁶ áaqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta

⁷ maaráuma yúyánámmá itáraae: “nòraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánùqtun áwíqa táiq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaqa timá áminanama ima atóbaginana ima ánataginibo Áánùqtu wenamá kanaaráq timá áminiyé.”

⁸ itáawana Ítuma yetí yúyánámmá itárena tiráiyé: “nòraq itaráq keráwáqti túyánánóbáqá miráuma kéitaaó?

⁹ áaqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? áaqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanaawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaq ínáyó?

¹⁰ áaqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyáqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.”

¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaaó ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaó!” titana

¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánùqtuni áwíqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

¹³ tewana Ítuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aap-inaammá timá yímkaiye.

¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwíqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqтираqa máqe-uraitana Ítuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye.

¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaáépaqa kégoeta yáimma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae.

¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Périati-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nòraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana

¹⁷ Ítuma iténa tiráiyé: “karí iwái-kayukama tótaa-nakoqtabama keyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. áaqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaqa iwái-kayukama ikááyaune. kúmiq-yaqtaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráiyé.

aáwaqa ikénai-kanaayatabama

¹⁸ áaqibo móra-taoqa Yóáane nommá perai-nákóni iyápó-annae Périati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa ikénai-kanaama máitata ikénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta itama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Périati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa ikénaawata nòraq itata ení iyápó-annama paá kénaaó?” tewana

¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaramá mayáni-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa iyaq nanó? ímiye. kénaae.

²⁰ káqo-taoqa ima máinanama irummá kéitana aáwaqa ikénai-kanaama ínata ínanoe.

²¹ áaqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-unákáqtógáráqá ima arááqtata kéiyé. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye.

²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáapí ima atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginiye. káqnágínana ánáamma táiq umáginiye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma atí íno.” téna tiráiyé.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénéeta arammá kéguqtowata

²⁴ Pérati-wayukama tirááe: “aónaao! nōraq itaráq Tabaatiráqá Ímira í-yátáárfqa kéoo?” tewana

²⁵ Ítu tiráíye: “Íyaq Ítáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá Íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana

²⁶ Áánúqtuni naaúpaqa pékena Áánúqtuni yammá naráíye. Abíaq tara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímitata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye.” téna

²⁷⁻²⁸ Ítu tiráíye: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakaín-aimma kawáá-íyábá íma wáíye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráíye.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáámma ayákagitana máqe-uráíye.

² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá amínéeta.

³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa tímá ámikáíye: “maabáqá iyoi!” téna
⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaarárábiyo? táigoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá tímá ámikaáe.

⁵ Ítraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganoqótábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa tímá ámikáíye: “ayáámma arúqtuwaao!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye.

⁶ uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Éróitini-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínó-kataama tíq-tíq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaeapaqa wakááe.

⁸ Kááriribake Yúriabake Yérútáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taibaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéí-qtataaqá itéta yó-yo umá irááe.

⁹ waabámmá taibaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama tímá yímikáíye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe.

¹⁰ netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe.

¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenópaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánúqtuni áanikoma máane.” tewana

¹² áá yiwááqurena “páátí máárol!” titata wenáiqtabama ítima-yiminewana tiráíye.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyariye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkaápikena wenópaqa irááe.

¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánoe. ké tímá tímēnaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe.

¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyariye.

¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítáa téna yaráíye.

¹⁷ Yēmitiyaa Yóáane Yēbereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánēti yaráitana maan-áwíklóni áaimma wíyōn-aagon-araaq miráuma aráámámá aúkáíye.

¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tóamáti ááyarena Yēmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba wataá-wataa tīn-náqá ááyarena

¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáíye. yááyarena

²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuráíye.

waayúkama Ítuqtabama kēteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye.

²¹ Inaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá a ún-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme ínéta irááe.

²² Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení a únobaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqné-kútí-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata

²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamááríq kanaaráq kéwaqtuwaiyo?

²⁴ ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe.

²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana mìn-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe.

²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááríq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye.

²⁷ waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámiqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye.

²⁸ áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebo-yatáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye.

²⁹ ááqibo waayúkama Áánúqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. mìn-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye.

³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-itái-áípí tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátúpaqa máeta wemmá áýaraae.

³² yáýaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápáqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta káýaae.” tewana

³³ Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna

³⁴ maraq máe-kayukama karáqma káyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo

³⁵ Áánúqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketímanaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áikutaawana wemá nópí-káárébi nópí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae.

² ááqibo Ítuma wení iyápo-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taiganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráíye:

³ “itáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaqa ínínapoana kóurena

⁴ ayummá iyaabítaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitana numagómá yama narááe.

⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana paátákáá utáitana

⁶ ááqibo ánúqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye.

⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáíye.

⁸ tébakaq-ayumma íráqó-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáíye.” téna tiráíye:

⁹ “ááqibo aáqa wái-nakoma itáíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápo-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápo-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráíye:

¹¹ “keráwáqá kenamáa Áánúqtuni márúqtabama waéqma itái-áípí itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípí íma kéitaawana

¹² Áánúqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yírunapó ikáonaae.

aónáíq-aonaiq kéeta íaonaoe.

itáíq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebo-yatáápikekáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.” tēna tiráiyē.

Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón áaimma tímá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itai-áímmá íyaq kéitaao? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itai-áímmá itánó? íma itéqa íma itánóe.” tēna tiráiyē: “maami waéqma itai-áíkkóní áaimma miráuma wáiyē.

¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyē.

¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye.

¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae.

¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbó kégaitata yinaaeemma kéumayikaae.

¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta

¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaqa kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyē.

²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqōn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyē.” tēna tiráiyē.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye.

²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtatakaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe.

²³ ááqá wáina-nakoma itaino!” tēna tiráiyē:

²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe.

²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqa káqo-wama mayániye.” tēna tiráiyē.

kéitorain-ayukoni waéqma itai-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyō? maaráuma wáiyē. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye.

²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma itaraiye. náaraq umá pááq kéiyō?

²⁸ maragómá wenamááriq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árúma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikákáq kéuyena anómma múkáurena aramma kéiyaiye.

²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” tēna tiráiyē.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyō? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnó?

³¹ maará kéiyē. pááqyan-ayumma marabí ukáitana

³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá íréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenópaqa mirá kéiyē.”

³³ tēna wemá abarokáq tímá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa tímá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá tímá yímikaiye.

³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi tímá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máapaq-urena waéqma itai-áíkkóní áaimma abarokáq tímá yímikaiye.

Ítuma tímá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyē: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataael!” titata

³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro tímátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóurae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégwana

³⁷ *yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana kaárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo*

³⁸ *Ítuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana*

³⁹ *itó-urena nokóqtábámá tiráiyi: “paá mááol!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana*

⁴⁰ *Ítuma tiráiyi: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá ikéitaa? íyaq táaguraiyo?” titana*

⁴¹ *yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.*

5

Ítuma kuti-ááqómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ *nokaayúkóni meran-ábápáq-ágináúpáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe.*

² *irááwana Ítuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-ááqógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna*

³ *máátíq-máatiqpaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma ikégutomiye.*

⁴ *ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemná íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye.*

⁵ *wágáaraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamáárfiq kégaraiye.*

⁶ *ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna*

⁷ *akoqnáá-aagaraqa tiráiyi: “Ítuo, emá Áánúqtuni áanikoma máane. Áánúqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyi. kemná nóna umátikainono? keti anónnáma ítimiyo! ítikamuwol!”*

⁸ *miráuma kaitana Ítuma tiráiyi: “kuti-ááqô, wenaúnobake yáubaaol!*

⁹ *enáwíqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketiwíqa Waabámáunatae.” tēna*

¹⁰ *tiráiyi: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba ikétikaitae itaa tímátikaol!” titana*

¹¹ *taíbaq-poma anuraqá kénaawana*

¹² *wemá tiráiyi: “timá timinataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana*

¹³ *Ítuma tiráiyi: “pékorol!” titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááwe. pukurááwata*

¹⁴ *pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe.*

¹⁵ *Ítunopaqa irááwana kuti-ááqómá naayóbáqá wepi máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye.*

¹⁶ *ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-ááqógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata*

¹⁷ *Ítumma timá ámikaae: “ketáái tímáápa kóaaol!” tewana*

¹⁸ *Ítuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-ááqógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyi: “eté kóonaare.” titana*

¹⁹ *Ítu tiráiyi: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaaol! uyátarai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímíyo! wemá íraqóniq umákaitaba timá yímíyo!” titana*

²⁰ *kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma itaraawana yáaqa karáiyi.*

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ *ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágináúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenópaqa áikutaae.*

²² *áikutaawana móra-nakoma Yááfrati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonena arupi yauwaguréna*

²³ *tiráiyi: “ketiyáámúkoma képukiye. emá ayáánapo ánekukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana*

²⁴ *wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áikutaawana*

²⁵ *móra-inikoma naeagarímá títaupake kaayaq-káritímáátiráqá ákaraitana*

²⁶ *netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye.*

²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraíye:

²⁸ “Ítuni unáákáqtómma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánêkukuqa uráitana

²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguuraitana wenaúnoabaqa wení karímá atóbaguráíye téna ítaraíye.

³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráíye: “náawa ketí unáákáqtóráqa ánêkukuqa uráíyo?” titata

³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá ákutaawa yimónarema nòraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráíyo?’ ” tewana

³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana

³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qtaqtaqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráíye:

³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érarakaiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.”

³⁵ kítitata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá ámikaee: “enayáámûkoma pukuráíye. aúba-naqtaba ibáqyuwaaó téq timá ámiyo.” tewana

³⁶ Ítuma yetí watáama ibáqyukena tiráíye: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!”

³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráíye: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae.

³⁸ kóureta aapinaa-náaópáke anó-nakoni naaópáqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae.

³⁹ naaúpaqa pékena tiráíye: “nòraq owata wááqa kéyoo? nòraq owata ibiqá yaráanabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráíye.” titata

⁴⁰ waayúkama kaaqaari kétene téta wíraama urááwana tiráíye: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta

⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráíye: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóni áaimma miráuma kétiye: “inaarúgò, ké kêtupo itóaa!”

⁴² titana itó-urena uréire uráíye. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáqa ôriq umá karáitata

⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráíye: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikáíye: “maan-ínáarúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráíye.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaaé wakááe.

² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápináámmá matáíyo? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáíyo? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaíyo?”

³ wemá káámûqtaa-naqiye. Máriaani áanikoe. wenábákon áwíqa Yêmiti Yótetí Yúqtaati Tááímonigaraq wáíye. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áa awááguraawana

⁴ Ítuma tiráíye: “Áánûqtuni watáá-wataa-nakon áwíqa máqte-mapáqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkáqa anómma íma kéuwiye.”

⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukukena yetí karímá atóbamayikáíye.

⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítaraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye.

⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-ááógómá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena

⁸ tiráíye: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayépa paá kóoro!”

⁹ maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna

¹⁰ timá yímikáíye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero.

¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqti wátáama íma itétama mi-márágóni kaitógomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.”

¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqti kebó-yátáápike waéráaro!” téta

¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáne nommá perai-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannáayaba Éróti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáne nommá perai-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiye.” tewata

¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-watáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiye.” tewana

¹⁶ Éróti ítarena tiráiyé: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.”

¹⁷ téna áaqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóáanemna yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáne kaarabúti matáiyé. Éróti ábákoma Píripini ánáakoma Erótiati Éróti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba

¹⁸ Yóáne naayóbáqá tiráiyé: “enábákoni ánáakoma yabitimá mayáánaboi imayaa!”

¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiye. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye.

²⁰ Éróti Yóáneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaripoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye.

²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana

²² Erótiatini ayáámúkoma imá yamáykaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé:

²³ “emá akáinaama ítama timónaao ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tinaqa aúkáipike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana

²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyé: “Yóáne nommá perai-nákóni aqnóné.” titana

²⁵ ayáámúkoma páátákáá kóéna Éróti máipaqa íréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáne nommá perai-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kétikaiye.” titana

²⁶ Éróti arummá óriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna

²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena

²⁸ táápepi mamé íréna inaarúgómá má ámikaitana inaarúgómá anómma ámikaiye.

²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta íréta arááq-auma ya matéta máátíq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáne pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímítata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenópaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae.

³¹ ááqibo taíbaq-wayukama kéywata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata

³² nópi-káárebi yenamáa Ítugaraq kaqmáápaqa kóuraae.

³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtabámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe.

³⁴ Ítuma nópi-káárebíké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayikaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaa-áápináámmá kétima-yimiye.

³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama íréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana

³⁶ emá timá yiminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana

³⁷ Ítu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímerol!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúntabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana

³⁸ Ítuma tiráiyé: “yammá nóraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.”

³⁹ tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímerol!” titata

⁴⁰ araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq máawata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae.

⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupi “tikáiyé” tiráiyé. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáikaaq umá yímikaiye.

⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata

⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aítma aítquraawata títaupake kaayaq-únámmá ógíqma aítquraae.

⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárébi Be-qtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaakékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyé.

⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyé.

⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárébi nokaayúkóni aúkápimma mááwana Ítuma wenamá iyuwéna marabí máqe-uraiye.

⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárébi íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana

⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna

⁵¹ nópi-káárébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá anataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéiyé.

⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá ikéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae.

⁵⁴ nópi-káárébi ké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta itaraae.

⁵⁵ itareta máqte-marukaqa uréta kari-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe.

⁵⁶ máqte-mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí kari-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa kari-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánekuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

7

áítaubikoni aapinaammá

¹ Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma itaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae.

² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae.

³ ááqibo Péрати-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma tímáyimikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye.

⁴ kéqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yimikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawímmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaqa tete iyábá miráuma tete kéoe.

⁵ miráitata Péрати-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketááí-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyé:

⁶ “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyé.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwíqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

7 aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápike kétiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéetaae.

miráipoana ketíwíqqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaarâq íniye.”
têna agatáitata

8 Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa keráwáqti tinaaeépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéee.” tēna tiráiyee:

9 “keráwáqti maníkóni watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeetaae.

10 naayóbáqá Móteti tiráiyee. ‘enabommá enanókaraga kaayoné umá yíwíqqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíyiqikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tīnanama arááqqa ikamínana puíniye.’ tiráitaa

11 ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaarâq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee Áánûqtunnae.’ mirá tēnama

12 aboámmá íma yíwáqnaa íniye.

13 keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqti aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wáí-qtátááriqqa taíbaqa kéee.” tēna tiráiyee.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

14 Ítuma waabámmá wenópaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “Ítáaro!

15 máqte-qtataaqa arunóbáqá koinama íma kanaarâq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyee.

16 taáqqa wáinaaqa ítáaro!” tiréna

17 waabá-káyúkáyópake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yawuwéqma tiráiyee:

18 “tébakaq íma ítaane umá íyaaq keráwáqá ítaraao?

19 ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyee: “máqtemma naí-yáqtááqá kanaarâq nánoc.”

20 móragaraqa tiráiyee: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye.

21 aúpâq arunóbáké táí-ayuanamma itēna kebó-yátáákáriq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena

22 aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwíqqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen

23 maami-kúti-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” tēna tiráiyee.

aaragóni arupi itaígómá

24 Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákiyee. ááqibo aúpâqá íma kanaarâq máqte-uráiyee.

25 móra-inikoni ayáámúkoma kuti-áágógaráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenópaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyee.

26 min-ínikómá íma naaóq-inimibo wemá Píntia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyee: “ketiyáámúkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaaoo!” titana Ítuma tiráiyee:

27 “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketee. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íraqó-qtataaqiye.” tēna tiráiyee min-ínikómá tiráiyee:

28 “tēna. ááqibo iyán aráaqa yaare-aménáápqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábúpuma kénaae.” titana

29 Ítuma tiráiyee: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámúkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaaol!” titana

30 wení naaópaqa kóurena ayáámúkoma aónaraitana wemá wáí-yááréráqá kanaarâq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuráiyee.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakariyee.

31 Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááriiri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene íráiyee.

32 íráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa írááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana

33 Ítuma wegáráqá waabápike áwíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárapipi makéna wiráátima wikéna amáábíraq ánêkukena

34 wiyôkaqa aónarena karagikáráqá yumákaráiyee: “yarótáyakaaol!” wemá Ááramê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyee. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakaa.

³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóní áararamma yarótáguraitana óyauqa oyaqaq uráitana wemá aamá kanaaraq kétiye.

³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama Ítima-yimerol!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata

³⁷ máqte-kayukama itáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa óriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataaqa katekoíq kéiyé. aibóqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaraq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áikutaatae. áikutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé:

² “maa-káyúkáyábámá tirummá kúmuyikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa

³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata

⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kááyúq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana

⁵ Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yawwéqma

⁶ tewana Ítuma “maraq máarol!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánúqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiyé” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae.

⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiyé” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yimerol!” titata yímikaae. yímikaawata

⁸ máqtemma náttúwáwana yimúqa yaráiyé. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) náttúwáwata

⁹ iyápó-annama ábúpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápi aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!”

¹⁰ timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánútaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyókakena-awaameqa tiráátíyo!” tewana

¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiyé: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timíyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna

¹³ yeqtópake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq aginááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itorai-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráiyé: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itorai-yátáákáraq Érótni yammá itorai-yáqtááqtábámá aónama kawáá orol!” titata

¹⁶ minnáyaba watáá-wataa ye-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétiye.” tewana Ítu yetí watáayabama itarena

¹⁷ tiráiyé: “nôraq itaráq yammá íma wáíqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aibóqnaaboq kéoo?

¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? táararamma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo?

¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyikaraupo nôraq umá unáápmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaa?” titata “títaupake kaayaré.” téta yawwéqma tirááe:

²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyikaraunata nôraq umá unáápi abúpuma aíqturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yawwéqma tirááe. tewana

²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama itaraanabiyo?” téna tiráiyé.

Ítuma aúramma karopágurái-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurái-nakoma áwíqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” tewana

²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márúpake áwíqme kóurena aúrapí wiráátima wiq-makéna ayáánapo ánékukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana

²⁴ min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana

²⁵ Ítuma móragaraqa aúrikaqa ayáámma makáitana íbèqa min-nákómá akoqnaá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama

²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márúpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokák kétiye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe:

²⁸ “yaímma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánúqtuni watáá-wataa-nakomone kétee.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye:

²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánúqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana

³⁰ Ítu timá yimikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábáqaráq wemá puñitabagaraq timá yimikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yimikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátaráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaéma umátiketa tíkamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.”

³² miráuma abarokák titana Pítaa ítatuwena Ítumma áwíqme nékaqa mó áá awáágitana

³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaeépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkgoni aúyánámiye. íma Áánúqtuni aúyánámbo!”

³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenópaqa yááyaraiye. yááyarena timá yimikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáinana tinaaeépaqa yinénama wemá wení akáíqómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwi-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaeé mamé yíno!”

³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí áté-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye.

³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nóraq ínyíð?

³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyániq ínyíð?

³⁸ ketí watáayabama íbèqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wayúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakák itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánútuma kawáá kéi-kanaama akoqnaágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna táqaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yèmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata

³ wení unáákáqtóma waéqma táqagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá táqagine íné.

⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana

⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakák mánunataama iráqóniq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnae. mórama Iráíyanna taróq onúnatae.” titana

⁶ yáaqa karáitata Pítaa tññ-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye.

⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama itáaro!”

⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yimikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaarq timá yimero!” titata

¹⁰ wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téna

¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana

¹² Ítuma yauwéqma tiráiyee: “Iráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyee. ááqibo nôraq ítana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamátán-áípi mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’

¹³ ititaqá kemá kétima-timune. Iráíya wágááabaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áípi tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yikái-qtataariq wekáká urááe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma kuti-áágógárq-iyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtópaqa ákutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata

¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaate uréta agoyáá umákaraae.

¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana

¹⁷ waabápike móra-nakoma tiráiyee: “yirááti-nako, ketáanikoma enópaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá iketitana

¹⁸ kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkiqa kéitana óyaukaqa agaregómá óriq kétena arááteru-teru kéiyee. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupike waqtuwánô téq ítáunata kanaarácq íma waqtukááe.’ ” titana

¹⁹ Ítu tiráiyee: “íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúnô? iyápóma áwíqme kekáká yero!” titata

²⁰ iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyee.

²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráiyee: “pááqyan-iyapoma máikakene.

²² taibaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámíta ááqibo emá arummá umátikaaol emá kanaarácq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana

²³ Ítu tiráiyee: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaarácq íniye.” titana

²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyee: “kemá tirupi kéitaupe ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana

²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya ákutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyee: “aibôqnaaboq kuti-áágó, kemá tímá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana

²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguráiyee. yáubaraitana iyápóma pukurénaara máqe-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyee!” tewana

²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye.

²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá íma kanaarácq waqtukáunataabiyo?” tewana

²⁹ tiráiyee: “nunamunápo maa-wáin-áágómá kanaarácq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaarácq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyee.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itánéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyee:

³¹ “Waayúka-Araaqqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye.” titata

³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máíyo?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?” titata

³⁴ tímá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma tiréta tímá abarokáqá íma tirááwana

³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyee: “ítáaro! áqnáabataba akáina-nakoma aqtóbáq maino! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna

³⁶ iyápóma áwîqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé:

³⁷ “móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítíkane íniye. yabítíkanenaraa kenamáa íma yabítíkanibo tímátíkarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

³⁸ Yóáne Ítumma tímá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwîqa tiráinapoana kuti-ááógómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa tímá ámikaunatae ‘éqaaol’ ímíra-uwol’ tiréetaa ení iyápó-annabike íma ketááté íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana

³⁹ Ítu tiráiyé: “ímíra tímá ámérol’ ‘éqaaol’ ítero! ááqibo ketíwîqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna mín-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tîniye.

⁴⁰ ááqibo íma namuroîq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye.

⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena tíménama wení íráqô-qtakaakoni anónmámma mayániye.” téna tiráiyé.

Ítun anaáé waráí-yátááqá mamá taitawaa kéiyé.

⁴² Ítu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama mín-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí oqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaeépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye.

⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaeépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqómma keráwáqá tágaurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá

⁴⁴ irabí wínóe.

⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo aítaukoma táí-apima áwîqmena kéwinaama tinaaeépaq yuwáneqa títuqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqómma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínóe.

⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaeépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqómma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe.

⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana írágómá íma kama ánataniye.

⁴⁹ umá irabí agatuwáinanana anaáékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye.

⁵⁰ ááqibo umá ikaaq kétena aáwakaraqa áté kéinana ááqibo ikaaqá íma tînanama nóinapo móragaraqa áté íniyô? miráuma tirupí umá-úrâá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiyé.

10

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma tímá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá tímá yímikaitata

² tébakaq Pérati-wayukama wenópaqa íréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwáníyô?” tewana

³ Ítu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq tímá tímikaiyo?” titata

⁴ yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana

⁵ Ítu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma tímá tímikena agatáitana

⁶ áqnáabaqa Áánûqtu ímíra-uráiyé. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé.

⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama

⁸ mí-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye.

⁹ ááqibo Áánûqtu mí-móráráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata

¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana

¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákarena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye.

¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákarena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimúqá tímá ylkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa ánékuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguurawana

¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miraráá umá iyápógoni márûqa wáiyé.

¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéí-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna

¹⁶ iyápóma yirákena iyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yikaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyaáténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa Ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánááq únabiyo?” titana

¹⁸ Ítu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímore-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqômma máena kéiyé.

¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! iyamakaao! waayúka íkámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwíqqa mûte yauyuwo. kaqtó umá yabíyikaa!” titana

²⁰ anó-nako tiráiyé: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááq máqtemma iyápó máqé uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana

²¹ Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyé: “kímore-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yimituwe tinaaépaq iyo!” titana

²² mí-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye.

²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme íré kéena wení iyápó-annama timá yímkaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagáráq kóiniye.” titata

²⁴ iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé:

²⁵ “oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna inikáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq únénama kamáa ániye.” titana

²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq peráníyo?” tewana

²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyé: “ááqibo umaa-yátááq waayúkama íma kanaaráq ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana

²⁸ Pítáa tiráiyé: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana

²⁹ tiráiyé: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókaráq yuqmá ánatatuwenama

³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútáama ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóoutaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye.

³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puiyábámá tiráiyé.

³² aapaqá máeta Yúrútáárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáárena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímkaiye:

³³ “aónaaro! Yérútáárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkagáráq Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnama aminéna aa íitai-wayukama yímíyata

³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyé.

Yémitiyaa Yóáaneti Ítama aónaigoma

³⁵ Yémiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé:

³⁶ “tikai-yátááqá nôraq umátikanuno?” titata

³⁷ tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátárq maraq máyaakae.” teyana

³⁸ tiráíye: “ítama aónááya-qtataqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyó? kemá peraúna-yataaqa peráyóyó?” titata

³⁹ tirááye: “kanaaráq mirá-oyuye.” teyana tiráíye: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóye. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóye.

⁴⁰ ááqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata

⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáneqtabama íyámma uráitata

⁴² Ítu yááyarena tiráíye: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq

⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwáqnaa íno!

⁴⁴ mú mikákáá áqnáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno!

⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwáqnaa umá wenamááriq uyéna yauwéqma meyáníq inéna kukáíye.” téna tiráíye.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati ánikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana

⁴⁷ Náátárétibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráíye: “Ítu! Tébitini ánikoo! keqtábámá arummá umátikaao!” titana

⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétewana mú mikákáá akoqnáá umá tiráíye: “Tébitini ánikoo! arummá umátikaao!” titana

⁴⁹ Ítuma paá máena tiráíye: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóao!” tewana

⁵⁰ unáákáqtóma ámuraake kabe-kabe umá káyutu wena itó-uma Ítunopaqa iráitana

⁵¹ Ítuma ítama aónaraiye: “akaígómá nòraq umá umákanuno?” titana tiráíye: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana

⁵² “kóaaol” téna tiráíye: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Ítuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Ítuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaqa waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Bétqápégibaqa Bétqanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá tímá yímikaiye:

² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwíqme yekaaol!

³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nòraq kéoyo?’ tinaakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata

⁴ yenáákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata

⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nòraq kéoyo? nòraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata

⁶ Ítuma tímá yímikain-aimma yauwéqma tímá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe.

⁷ oóti-araaqa Ítunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqtóma oóti-araaq-amuraqa akéta Ítuma ámúraaqa kéuyataitata

⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtóma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kétata mirá éwaoniq umá mirá-urrae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítba mirá-umakarae.

⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákoqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Áánúqtu amuqá kémarakaiye.

¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwíkaq wení yabi-í-yátááqá Áánúqtuo, wemmá íraqóniq umákaao! ya-matiyuwaaol!” mirá-timatuwaawana

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq utáíye. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Bétqanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóurae.

Ítuma arammá íma wái-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Bétqanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana

¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa ímmá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uráye.

¹⁴ Ítuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyáino! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápo-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaímma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye.

¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe.

¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánùqtuni agamatán-áípi ágataiye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkagóni naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata

¹⁸ uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítaretá Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáye.

¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuráye.

kopaakáá-qtágóni wátágoni áaimma

²⁰ aaq irááímma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútúqa aayákagurena ánúpake aayákaguraitana

²¹ Pítáa aákaqa mákena tiráye: “yirááti-nako! aónaa! emá áá awááguraana-yama aayákaguráye.” titaana

²² Ítu tiráye: “ítaa! arupi Áánùqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama

²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaao!’ týanama arupi káqon-ayuanama íma wáinama wenáimma pááq ínín-aikoma mirá-umakaniye.

²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe.

²⁵ ááqibo nunamummá kétéyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa týámma kéinaqa týámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánùqtu keráwáqti kúmiq-yataaqa paá umátikaniye.

²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqti kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánùqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráye.

Ítuma wení náápaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenópaqa iréta

²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááriqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana

²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama tímónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoq tímá-timenune.

³⁰ tímá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánùqtu ámikaiyo? waayúkama ámikao?” titata

³¹ yenamááriq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnatabiyo? ááqibo Áánùqtu ámikaiye tenanatómmá wemá tíniye. ‘nóraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tinataa

³² ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanatómmá waayúkama íyako táiq kéinata yé máqtemma Yóáneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánùqtuni watáá-wataa-naqa aúkáiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata

³³ Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráye: “mórai q umá kemá ketí náápaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráye.

12

uqtékáán-áráqtókóni kawáá-nákóni waéqma itái-áímmá

¹ tímátuwena waéqma itái-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma taróq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-igáae téna yímikaiye. yimituwena óq-marupaqa kóuraitana

² arammá ábúma kaitana kuqti-kánááráqá wemá wení maqné-kánókomá tímákaitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkaráké mamé kóuráye.

³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye.

⁴ ááqibo yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo

⁵ yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe.

⁶ ááqibo yókóni aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena 'yemá ketáanikomma íma ikamínóe' téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata

⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: 'minná yókóni aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae: téta

⁸ ikámôwana púitata arááq-auma yónaumeqaqa yaúma iyaabótukaae.

⁹ ááqibo yókóni aboámá nôraq ínyíó? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye." ááqibo téna

¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: "Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

'óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

¹¹ maanná anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúraqa átê kéiyé.' "

titata

¹² anó-kayukama waéqma itaígóni áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Pérati-wayukama Érótni waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akáneta irááe.

¹⁴ wenópaqa iréta timá ámikaae: "yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa ikégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yuyánámmá itánóqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyénataa ketáámá ítama káonaunatae. 'Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnaabiyo?' " tewana

¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?" téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyé: "nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano." titata

¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: "óqtakaraqa náwani amammá áwíkaraga wáiyó?" titata yauwéqma tirááe: "mú mikákáá anó-kamaani-nakona." tewana

¹⁷ Ítuma tiráiyé: "kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!" titata weqtábámá yáaqa karáiyé.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyé.

¹⁸ tébakaqa Táátúti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yuyánánóbáqá tirááe: "waayúkama pukuráipike íma kéitoe." téta Ítumma ítama aónareta tirááe:

¹⁹ "yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráiyé. 'ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóni ábákoma ánáakoma mayáino! awaaóqtábámá iyápóma marakaino!' ááqiyé téna

²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé.

²¹ pukuráitana ábákoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé.

²² tébakaq-watama keqnáánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyé.

²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náwani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!" tewana

²⁴ Ítu yauwéqma tiráiyé: "keráwáqá íarutain-aimma kétée. monoq-áúbámá íkéteta Áánûqtuni akoqnáágoma íma ítaraae.

²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma móra-íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe.

²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. 'kemá Áabaraama Ááítekima Yáakobouyaati manikómá máune.' téna

²⁷ wemá íma pukurái-kayukagoni maníkómá máibo wemá paá mái-kayukagoni maníkómá máíye. keráwáqá arábaguraa.” téna Ítuma tiráíye.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraíye. íténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana

²⁹ Ítu tiráíye: “minnáma Ítiráaeo-wayukaaol! ítáaro! Áánúqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máíye.

³⁰ Áánúqtu keráwáqtí maníkóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koino! tirupikékáráqá taákoqaraqa akoqnáágoraraqa máqtekaraqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno! maanná áqnáaen-aare-aimma

³¹ ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áíkarátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáíye.” titana

³² aapinaa-nákómá tiráíye: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánúqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máíye.

³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aáogogaraqa akoqnááogogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamáárlq akáiniq umá minnáyaba Áánúqtu ôriq umá amuqá kémaraíye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánúqtuma ámínanama maanná maqne-yátáápóana maaminnáyaba Áánúqtu pááqyan amuqá kémaraíye.” titana

³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráíye: “emá Áánúqtuma kawáá kéí-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétéwana

³⁶ ááqibo Áánúqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráíye!
‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao!
maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’

³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráíye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae.

³⁸ ááqibo wemá timá yímkaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqogaraqa uréire iyábá kéyikainata meyániq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba kéyikainata

³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íraqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íraqôpoaqa kémayeta

⁴⁰ keqtoq-nóinítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraqa íniye.” téna tiráíye.

keqtoq-ínikóni ámikai-qaqtaaqa

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana

⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréná kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana

⁴³ Ítuma wení iyápó-annama timá yímkaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata

⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútúqa ámikena máqte-qaqtaaqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráíye.

13

anó-monoq-namma yawítíginiqtaba timá yímkaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráíye: “yirááti-nako, aónaaro! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íraqóniq kéitana naan-óqtákáráqá íraqóniq kéíye.” titana

² Ítu tiráíye: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítígínana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabóginana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráíye.

táigo-kanaama aŋkaraqa yíniye.

³ Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yèmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa weté máeta ítama aónaraae:

⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq ínáyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínáyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana

⁵ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo!

⁶ taíbaq-wayukama írêta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq írêta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe.

⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínímanibo mi-kánáámá maramá ánatái-kanaama íma pááq uráiyé.

⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márúma kéyinana yáa kéyinana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápo marakánéna iníkáá íniye.

⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebúqa timínoe. aapinaa-náupáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayoparaq ketíwíkaq yúbáqá itó-umatikayaqa keti átê-watama timá yíménata mirá-inoe.

¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe.

¹¹ ááqibo ánnama timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyanápkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timína-aimma tínóe.

¹² mi-kánáámá yíwaasómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápo ma kutaruríq ínóe. iyápo ma yetinóboyuma kutaruríq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe.

¹³ miráiyata ketíwíqtaboata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téné tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ Óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táiguyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téné ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyé: “aammá aúkaipaq máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro!

¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino.

¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinata íma naaópaqa yawuwéqma unáákáqtóma ko mayéna paá kóino!

¹⁷ mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápo ma náámma kámína-inikaraqa anómma áiq-yaqtaaq ma yáiyana yirummá ôriq íniye.

¹⁸ ááqibo yaugíq kái-kanaama wáinatama yíqa anómma iné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugíq-kánáábí ímíra-uwu!’ tíyana márú mikákáá íniye.

¹⁹ ááqibo mi-táigo-kánáámá mú mikákáá táigoma ínana ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaq taróq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uráiyé. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye.

²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téné timákárena wení awaaméq-wayúkáyábámá timáyikaraiye.” téné tiráiyé.

²¹ Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao!

²² taíbaq kaaqaari-Métáiyá kaaqaari-wátáá-wayúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarác ínéta ínóe.

²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. itáaro!” téné tiráiyé.

²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumíni-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama áíqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wiyómma móragaraqa íma tágaginana

²⁵ wiyóqa wiyópake kutínana wiyókoni akoqnáágoma popoq umáginiye.

²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye.

²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtúq maragóni aqtbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyikarai-kayukama yiwíqme yínoe.

²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánaragaqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae.

²⁹ móraiq uma maa-wáí-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárlíq íniye.

³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wáí-qtátááqá máqtemma auránóe.

³¹ wíyòkaraqa maragaráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánááqóni aabaúamá máqte-kayukama nòí-kanaaraqa yíníyò téta íkéítaae.

³² Ítuma tímá yímikaiye: “ááqibo aabaúamá nòraq umá mi-kánáámá íníyò? nòí-kagaama íníyò? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánúqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéítaae. aboámá wenamáa kéitaiye.

³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro!

³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqti iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama tímá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááol’ téna tiráiyé.

³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nòí-tupaawaq yíníyò? énaikaraq yíníyò? aabáyaanapimma nokáán-aukanaaq yíníyò? íraqma tágaina-kanaararaq yíníyò? íma ítaraapoana

³⁶ páátákáá yínibo wagobo!

³⁷ ké kéitima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

14

Ítuma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítuma aúpáq yáqtoqma arááqa íkaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe.

² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqa ínooataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntae.” téta tirááe.

Ítuma Béqtanibaqa matawékararaqa pékarariye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékena anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Ítuni aqnókáqá atíma pékararitata

⁴ tébakaq-wayukama iyámma óriq umá uráitata tirááe: “nòraq itana mín-áté-ákúq-nómmá paá atíma pékarariyo? kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáiyé. nòraq itana mín-áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáiyó?

⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wáí-kayukama kanaaráq yiminé íné.” téta áá awááguraawana

⁶ Ítuma tímá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nòraq itaráq áá awáágurao? wemá keqtábámá íraqóniq uráiyé.

⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yiwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá keráwákaráqá máqte-kanaama íma paá mánune.

⁸ wemá kanaa uráiyé. wemá áqnáabaqa ketúraqa áté-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétkarariye.

⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí áté-wataama abarokáq tímá yímikai-marukaqa wení íbêq miráí-waigoma abarokáq tímá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá tímá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápo-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyé: “kemá tíwáqnaa onaq Ítuma yáqtoqma áwíqme ínoe.”

¹¹ titata yimuqá óriq umá makéta meyámmá aminéta tirááe. tewana Yúqtaatima auyánámmá iténa “nòí-tupaama Ítuma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyé.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápo-annagaraqa naráiyé.

¹² yammá itorai-óniq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápo-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana

¹³ Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikena tiráiyē: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyinaka wenanaaépaqa okaao.

¹⁴ naammá peráinaka min-náákóni aboámá timá ámekaa ‘tirááti-nakoma kétiye keti naaúpaqa keti iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa nai-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena

¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tikáakaa!” timáqtuweta

¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye.

¹⁷ énaikaqa Ítu weni iyápó-annagaraqa iráitata

¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráiyē: “keráwápké móra-nakoma ítama táiq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa keté náina-nakoma mirá-íniye.” titana

¹⁹ yirummá òriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana

²⁰ Ítu yawwéqma tiráiyē: “eé títaupake kaayapiké móra-nakoma mimórá-táápépké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe.

²¹ agamatán-áipi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóni anónnáma mú mikákáané. min-nákómá íma marákarakakaatati mú mikákáá íráqóniq íne iné.” téna Ítuma tiráiyē.

Írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tikáiyē” timátuwena yímikena tiráiyē: “máýaaro! ketúmiye.” téna

²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tikáiyē” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana

²⁴ Ítu timá yími kaiye: “maannáma keti naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye.

²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaqa káqo-taoqa Áánúqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata

²⁶ imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yími kaiye.

²⁷ Ítu timá yími kaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánúqtuni agamatán-áipi kétiye! ‘kemá tipi-tipi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe.

²⁸ kemá tiwáutumatuwainaqá itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana

²⁹ Pítaa tiráiyē: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaya kemá íma ayuwéqa kónune.” titana

³⁰ Ítu tiráiyē: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana

³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyē: “ímiye! kemá puí-kánááráqá eté puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyē.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyē: “maakáq máraiyo! nunamummá tenáá úne.” tiréna

³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táiq umá yáumetaraitana arummá òriq umá kéitana

³⁴ tiráiyē: “tirummá òriq umá kéitaya túyánámmá kéitaya pukónúne. máraiyo! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata

³⁵ waaqókáqá marabí aipaqa aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyē:

³⁶ “apááó! ketiboó! máqte-qtataqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaa! ááqibo ení akaigómá wárááo. keti tikaigómá iwaraao.” téna

³⁷ yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyē: “Tááímonio! aú waguráánó? kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe máqe-uraano?

³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboaq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyē.” téna tiráiyē.

³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena

⁴⁰ yawwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa òriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe uréta poata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yawwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae.

41 wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyé: “waguréqa paá wagoro! áágaaniye. íbêqa aabaúamá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémariaye.

42 itó-uma kónunatiabo! aónaarol kutaruríq umátikarai-nakoma kéiyé.” téna tiráiyé.

Ítumma ánnáma ámikaae.

43 kékítana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitana wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqotáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe.

44 kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyé: “kemmá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma ámérol! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyé.

45 Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata

46 yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnaá umá yáqtokaae.

47 ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikákáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni ááramama agáuqtukaiye. ááqaanibo téna

48 Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqotáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa

49 máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokákáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítikikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata

50 máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae.

51 ááqibo móra-maabugoma wáqtó itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana

52 wemá wáqtóma ayúqtukena unáákáqtóma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónaraae.

53 ááqibo yemá Ítumma áwíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikákáq máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana

54 ááqibo Pítáa Ítun-anaaepaqa ayáqtáápake wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata

55 ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uráiyé.

56 taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kékéta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe.

57 ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe:

58 “wemá tiráitata ítaraawana tiráiyé: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yawúwíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgemma tarôq onááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq onúne.” tirááwana

59 yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyé.

60 mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Ítumma áítaa umá aónarena tiráiyé: “wení watáayaba yawuwéqma íma kanaarácq timá abarokákáq tinónô?” titana

61 Ítuma páátí Máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónariye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yawuwéqma tiráiyé:

62 “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiyé.

63 mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtómma yuráqtukena tiráiyé: “nôraq itatáá káqo-kataama ítanétaa kéunataabiyo?

64 wenamááriqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyanaaq kéitaa?” titata máqtemma yawuwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata

65 tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamíq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítáa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyé.

66 Pítáa naamátúpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá

67 Pítamma iraráqá aónarena wemmá karácqma káonena tiráiyé: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana

68 Pítáa tiráiyé: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtarácq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé.

⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa

⁷⁰ “ímiye.” tiráiyē. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikkae: “Kááriribake-nakoma máeboaa emá iyápó-annabike mórabi máane.” tewana

⁷¹ Pítaa timá akoqnáá uréna tiráiyē: “ááqibo kemá kaaqaari kétunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana

⁷² kókóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kókóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yawuwéqma aúyánámmá ítaraiye. ániibo ibiqá òriq umá yakáiyē.

15

Ítuma áitaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káayúkágáráqá káánítòre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmēta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikkaawana min-ánó-nákóni áwíqqa Pááíratima ááqibo téna

² Pááíratí Ítumma áitaa umá aónarena tiráiyē: “emá Ítíráae-wayukati mú mikákáá anómma yabíkááanabono?” titana Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “téne.” titata

³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyē.” tewana

⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: “yawuwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana

⁵ Ítuma pááti máena móragaraqa yawuwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiyē.

Ítumma arááq ikámínēta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana kó éwaimiye.

⁷ ááqibo mí táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwíqqa Baráábatima máqe-urena anón-aiiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uráiyē.

⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana

⁹ Pááíratí ítama yimónaraiye: “Ítíráae-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna

¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítaretá paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaboata Ítumma ánnáma ye ámikkae. miráuma ítarena tiráitana

¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikkae: “Baráábatiqtaba kékikaiqtae tero!” miráitana waabámmá timá yímikkae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá

¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikáiyē: “ááqibo Ítíráae-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nòraq ónúno?” titata

¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana

¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana

¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikáiyē: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwersa yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráiyē.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwíqmeta kámááni-nakoni naamátúpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yaáyareta

¹⁷ tokò-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtòraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá taròq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta

¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítíráae-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwíqqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta

¹⁹ oótátánápó aqnókáq kékikameta kaáqá kémareta yiraayutaúma ayéta kaayoné umáketa

²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokò-kaqtoma yukéta wení wáqtóma móragaraqa umáketa áwíqmeta yaaraqá nírigaraqa ikámínò-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákáae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtoakaamma wenáwíqa Tááimoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye.

²² Ítumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóni áwîqa Kórákóta-anue. áwîkoni áaimma aqmón-ayaatapare.

²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóni anókáráq waéqma ámikaawana Ínaraitata yaaraqá níriraqa aráápama ikákaae.

²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáikaq umá uréta aabé yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe.

²⁵ ááqibo nírira ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúma kéuitata ikákaae.

²⁶ yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata

²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe.

²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áíkmá tiráiniq umá íbêqa árimma mirá kéiyé: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine.

²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyaaataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamááríq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínáq óne

³⁰ ááqibo yaaraké enamááríq kumuwo! enamááríq kuméma ípuinone.” tewata

³¹ keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamááríq íma kanaarâq áwâqnaa éna miráipoana puíniye.

³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágáama aabaúma aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye.

³⁴ aabaúma kaumorâq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenáabike mirá kéiyé: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata

³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama ítaretá tirááe: “ítáaro! wemá Íráiyamma káayaiye.” tewana

³⁶ móra-nakoma uyaaté íréna parubaru-wánnáámá ikaaq-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Íráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana

³⁷ Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé.

³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááríq aúkáapike kabááqma yakákuraiye.

³⁹ ááq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “áraine. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyé.

⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta kaóneta Tárómeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yémityaa Yótéti anóaratama máqe-ureta

⁴¹ Kááriribaqa yemá Ítuni anaáe waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uraae.

Ítuma uqtamákaraae.

⁴² ááqibo aabaúma karaakáq kúmítana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótèbi Aarimatéabake-nakoma íréna wemá káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé.

⁴³ mimórâ-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni arááq-ayabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tímínaq mó-uqtamakaano.” titana

⁴⁴ Pááíratí atíyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna

⁴⁵ Pááíratí iyánáq umárena ítátuwena Yótèbimma timá ámikaiye: “kanaarâqíye. arááq-auma mayaao.” titana

⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-urayie. mirá umáqtuwaitata

⁴⁷ Máriaa Máatariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiapaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uraiqtabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máatariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárómegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma péraKANETA matááe.

² Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta

³ kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?”

⁴ anón-oqtapoana ummaa yánitata tirááe. kéteta ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae.

⁵ miráitata muriyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráie:

⁶ “táaqa Igáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máie. uqtamá káraapaqa aónaaro!

⁷ ááqibo wení iyápo-anna ko timá yímerol Pítaagaraqa timá áminata timá yímerol Ítuma wenókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.” téna tiráie.

⁸ aanibo yemá yáubareta muriyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máatarininopaqa iráitana aónaraiye.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máatarininopaqa iráie. naayóbáqá min-ínfakóní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-áágómá Ítuma waqtukáie. ááqibo iráitana aónarena

¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena

¹¹ timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápo-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáká kégowana iráitata aónareta

¹³ yawwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápo-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápo-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwáágurayie. yemá irupí íkéteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwáágurayie.

¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímerol!

¹⁶ máqtemma yirupí kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune.

¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana

¹⁸ puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekiuyinama karímá éyikainata atóbaginoe.” téna tiráie.

Áánûqtuma kawáá kéí-marukaq Ítuma utáie.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéí-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata

²⁰ wení iyápo-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegaráq yíwáqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáíye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánùqtuma máqte-qtataaqa taróq urái-kataama agatáane.

² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákárqá aati-aatigárqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánùqtun áraqa wení mayai-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae.

³ anó-nako, miráitaq kegárqá kemá maami-kátáámá agamá enópaq yuwánáae téq kètune. maami-máqte-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráíye.

⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áimmá emmá aráátíyamma minná áraíne.

Áánùqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érótima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóni áwíqa Tékáráíyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqíye. ánákoma Éronin-annabikemma min-ínikón áwíqa Iritabetie.

⁶ yenákmá Áánùqtuni aúraqaqá íraqóniq urááye. yenákmá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráíye.

⁷ miráimanibo yenákmá mórama iyápóma íma ákáraaye. Iritabetima iyápóma íma kanaarqá marákáitata yenákmá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayairátáá owana Tékáráíyama Áánùqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáíye.

⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráíyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákúq íkáae.

¹⁰ agamá ákúq-umumma í-kánárqáqá mi táoqa taíbaq íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamummá kéteta máqe-uraae.

¹¹ ániibo Tékáráíyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákúq iyááregóni ayáánurapaq itó-uma máqe-uráíye.

¹² Tékáráíyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánaaq umárena ikatíq uráimanibo

¹³ kaqtó-nakoma Tékáráíyamma timá ámikaiye: “Tékáráíyao, emá ikatíq íuwo. Áánùqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánákoma Iritabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-iyápógóni áwíqa Yóáane té yamámiyo.

¹⁴ enáyakoma íraqóniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóe.

¹⁵ uyátárai-nakoni aúraqaqá anón-awíqa wániye. ániibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ániibo wemá anóni áyaqnoqaqo márainanama Áánùqtuni Aokaq-Ááqómá wepímmá ógiraniye.

¹⁶ wemá taíbaq íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánùqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye.

¹⁷ wemá Áánùqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnáama maména Iráiyaraa umá mamé wínimma Áánùqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yírábítigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánùqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráíyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áimmá áraíne téq ítánúnó? kemá anónuqma kamágúnana ketináakogaraq araaqná kamáguraíye.” téna Tékáráíyama tiráíye.

¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráíye: “kemá Kébariomune. Áánùqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íraqón-áimmá wemá tímátíkítaq emmá tímámena kukáunamanibo

²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tónónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq innaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráíye.

²¹ aarawaamá paá Tékáráíyani awé uréta netuq-yúyánámmá itaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaqaqá minnóbáqá máíyo?’ téta tirááe.

²² anaaékaqa Tékáráíyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráíye. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yimikaibo óyáuqa aúyakuráíye. yemá itaraae Tékáráíyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuráíye.

²³ anaaékaqa Tékáráíyani mayai-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuráíye.

²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqñáqoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye.

²⁵ Irítabeti wenáuyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaati yúraqaq tigea iyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaarâq ákâin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaerâq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare.

²⁷ mórama inaarúma áwîqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene.

²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-ínkónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yatááqá eté wáino. Áánûqtuma eté máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé.

²⁹ Máriaama min-áimma ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguráiyé. ániibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá itaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé.

³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqóniq kéumakaiye.

³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakainónama emá áwîqa Ítue té yamámiyo.

³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma weni ánikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye.

³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé.

³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yawéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqñáá-yataakoma ekâq pááq íniye. miráinata min-áókâq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni ánikoe.’ tinoe.

³⁶ itaao. enanógaoma Irítabetima araaqñá kamágimanibo áyáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaarâq íakaniye.’ tiráamanibo íbêqa ámûkararq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé.

³⁷ Áánûqtuma kanaarâq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayai-ínímúne. kanaarâq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuráiyé.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáárâqá Máriaama páátákáá ító-uma Yúriabaq móra-maruqa anuárâq-mapaq uráiyé.

⁴⁰ ániibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye.

⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana

⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiniti aúkâpikemmma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaita min-iyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye!

⁴³ kemá nôraq uráunanawaq keti uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa íráiyó?

⁴⁴ taákoma emá tîwátennama kéitaitana tîyáqnobaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé.

⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáiq-itaiq ínónaboqa emá amuqá kémarane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé: “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa múte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye. weqtábábóana tirun-iyápógómá amuqá kémaraiye.

⁴⁸ kemá paá weni mayai ínimánibo wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekâqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata

máqte-marabi-kayukama maa-kánááráké
yemá keqtábámá téta

'Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye.'
téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwíkoma aokariq kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîq móra-wayukati-kanaagaraq

káqo-kayukati kanaayábágaráq

kéo-kayukama yemmá

wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena

waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta

mirá onaae teq-qtátáákáráq

wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáináí-nákáá umá

kíni-kayukama yetí akoqnáágaráq náápaakaraq-yibiqtatama

mamá paábaq yukéna

káqomma paá-wayukama

yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ániibo yáayaba kéo-kayukama

wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.

maqmá ógikaimanibo

taíbaq-otamma makáa-kayukama

yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména

timá yíkaraiye.

⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá

akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítíráeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá

áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq

arummá umáyikena minnýyaba

aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine."

téna Máriaama ibí tiráiyé.

⁵⁶ Máriaama Iritabetite kaumo-wíyómmá máqena anaaékaqa wenamáápaq yawuéqma kóuraiye.

Iritabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Iritabetima iyápo marakáni-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye.

⁵⁸ Iritabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Iritabetimma nórabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánááráqá min-íyápógóni áuma karánéta uráae. min-íyápógóni áwíqa aboán áwíkaq 'Tékáráiyae' téta áwíqa yamámineta uráámanibo

⁶⁰ min-íyápógóni anóama téna "ímiye." tiráiyé. "ketáámá Yóáane tétáa áwíqa yamámenunatae." téna tiráiyé.

⁶¹ ániibo waayúkama tiráae: "mórama maamirán-áwíqá enawaammá íma wáiyé." téta tiráae.

⁶² mirá-timatuweta Tékáráiyama íma kanaarác aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. 'nóin-awiraq maamin-íyápógómmá yamáminono?' téta tiráae.

⁶³ ániibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama maténa maará téna agatáiyé: "min-íyápógóni áwíqa Yóáane." titata yemá iyánáq uráae.

⁶⁴ ániibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye.

⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq uráae. ániibo mi máqte-qtataaqo páaq i-wáigóni watáagoma Yúriabaqa anuáráq-marupakaraq wéyáwé uráiyé.

⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnoabaq netuq-yúyánámmá itéta maará-tiraae: "anaaékaqa maan-íyápógómá náaraq umáwaq mániyo?" téta tiráae. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani ímá

⁶⁷ min-íyápógóni aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

68 “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma
wenáwíqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
mamá paá kéumayikaiye.

69 móra-nakoma akoqnáá umá
ketáái kúmiq-yataaqa mamá
paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

70 Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo
minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

71 ketáái namuro-wáyúkágáráq
yaímma iyamma umátíkáa-kayukagaraq
yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

72 ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama
‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

73-74 ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá
paá umátikenataa túwaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyuwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatíqa íma éta
tirummá kámunanataa

75 wemá ketáái kateko-ámmá awítikaraitaqtaa
wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

76 ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá
emá áqnábaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

77 wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

78 ketáái Áánûqtuma keqtáámá

arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma aabaúmá utaréna

kamá tágainikaa umá

79 ketááráqá Áánûqtuni márûpake

ómmá kamá ketagaiye.

náayuwabi íbêqa pui-yátáákóní

amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá

kamá ketaínata

yemá kanaarác káoneta

kaayoné-ákáq kanaarác uréire ínoe.”

téna Tékaráiyama tiráiyé.

80 anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-iyápógáráq akoqnáá
urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena abarokác Ítiráaeo-wayukati
yúraqaq pááq umá iráiyé.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

1 mi-kánaáráqá Títáa Ogáátatima móra ámán-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta
yíwíqa agayaikae tiráiyé.

² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqa matáamma mi-kánáaraqá Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tiriabaqa máqe-uraiye.

³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwíqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake Kááririmaruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Bêqtaremubaqa uráiyé.

⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye.

⁶ yenáakámá mi-márûpáq paá máayana Máriaama iyápo akání-kanaama páaq uráiyé.

⁷ ániño purumakaakóni naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáraiyé. minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákatí waíyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipi-típiaraq kawáá umátuweta máqe-uraae.

⁹ ániño mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtópaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatíq uráámanibo

¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatíqa íoro. ítáaro. kemá keráwáqtópaq átê-wataama maméq kényunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye.

¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápoma marákáraiyé. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwirai-naré. wemá Káríqtooma uyátárai-nare.

¹² ániño keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-taapepi waguréna máiyé.” téna tiráiyé.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake páaq uréta wágáábaq máqeí kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ániño yemá Áánûqtuni áwíqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma

anó-naapaakaraq wenáwíqa anókaq múte yaúyoro. ániño maa-márábi-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa páaq i-qtátááqá Bêqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe.

¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániño yemá ko aónamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápoma purumakaakóni aáwaq-taapepi waguré máqe-uraiye.

¹⁷ ániño yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yímín-aimma tirááe.

¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae.

¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama arunóbátáá maréna netuq-áuyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uraiye.

²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwíqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma páaq uráiyé.

yemá Ítumma áwíqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóni áúma kégaréta áwíqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma páaq uréna anónani áyáqnoabaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íraqóniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye.

²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áíkomá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine.

²⁴ yenákágaráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápóq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ áńibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwíqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánùqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítíráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánùqtuni Aokaq-Áágómá weté máena

²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine.

²⁷ miráitana Áánùqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábekaiye. áńibo Ítumma anóyaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma tí-qtátááríq iyéta óyana

²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánùqtuni áwíqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítíráaeo-wayukama

anón-awíqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye.

³⁴ áńibo Tímionima yemmá Íraqóniq kéumayikena min-iyápógóni anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taibaq Ítíráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínóqtabagaraq Áánùqtuma maamin-iyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánùqtuni awaaméqá máńipoata taibaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta

³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. áńibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááq ení ámábopi agaíbániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánùqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwíqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbaqá waamá maténa abapaké kaayaq-káritímáátimá awaikóte máqe-uraiye.

³⁷ anaaékaqa awaíkómá pukítana ketoqá paá máqe-uraiye. áńibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqté-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-arááqńágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kéténa Áánùqtuni áwíqa wááagaraq nokaákaraga múte yauyéwaine.

³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq írena Áánùqtukaq ‘tikáiyé’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-iyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaarácq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaga Náátárêtibaq kóuraae.

⁴⁰ mikáqá min-iyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráiyé. wemá itái-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánùqtuma amuqá marákáraiye.

Ítuma yuwaaqńógoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

⁴¹ Ítumma anóyaa aboámá aati-aati-káritímáátírácq Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane.

⁴² Ítuma yuwaaqńógoma weni karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóni áaimma waréta Yérútáárebaq utááe.

⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-iyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. áńibo anóyaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye.

⁴⁴ anóyaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóyaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye.

⁴⁵ anóyaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Ítumma abáá urááye.

⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónááyamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aukáapi máqe-uraiye. ániibo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq Ítama aónaraiye.

⁴⁷ Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itái-yátááqtábámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áitábágáráq Ítama iyánáaq urááe.

⁴⁸ ániibo anóyaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Ítumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nōraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enaboté kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráiyé.

⁴⁹ miráimanibo Ítuma yauwéqma maará téna timá yínikaiye: “kenákámá nōraq itakawáq ke-qtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaupáqo mánunayabama kenákámá íyaq itaraayo?” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁰ áaqiibo Ítuma min-áimá tiqtábámá anóyaa aboámá áaimma íma ítama arútaraaye.

⁵¹ ániibo Ítuma anóyaa aboáté kóureta Náátárètibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóyaa aboátí yáama wakáiyé. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápi matokáiyé.

⁵² ániibo Ítuma anómma aukitana wení itái-yátáákógáráq wenáúgogaraq íráqōniq urááye. Áánúqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónamma íráqōniq uráiyé.

3

nommá Perái-náqá Yóóanema aamá tiráiyé.

¹ Títaama Táibíriati tiyáaka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááiratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ániibo mi-kánáaráqá Érótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uraiye. ániibo ábákoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráiténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye.

² mú mikákáá anó-monoq-nakarataama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánáaráqá Yóóanema Tékáráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánúqtuni aagómá Yóóanenopaq íráiyé.

³ miráitana Yóóanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peráiyana Áánúqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yínikaiye.

⁴ Áánúqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyé:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa

móra-nakoma ááyama kétiye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqma ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márúte áráwáá oro.

kaé káina-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arutáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánúqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóóaneqtaba nommá pétikaikae téta yewana Yóóanema tiráiyé: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni árákakawaqoe. náawaq títaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo?

⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tírummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá ke-qtúyánápi kémmá ‘Áabaraama ketibotááe.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánúqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye.

⁹ Áánúqtuni kukómá yaagóní ánúpi yokaa umá wáiyé. itáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyafnatama kanaaráq mi-támá ayáama írabí agatuwánóe.” téna Yóóanema timá tágayimikaiye.

¹⁰ Yóóanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama Ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Ítama aónaraae.

¹¹ ániibo Yóóanema maará téna yauwéqma timá yínikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáina-nakomma mórana amíno. ániibo móra-nakoma táibaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyé.

¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá perainéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae.

¹³ ánibo Yóáanema tímá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráaiye.

¹⁴ miráitana yaímma áaiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráq náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema tímá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráaiye.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwirai-narábí iyabiyo?” téta tirááe.

¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma tímá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaékaqa móra-naqa yínimma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánúqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqá nommá pétkianiye.

¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áikuinimanibo táiq innama warárima aati-aatimá káiq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráaiye.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq tímá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáiyaqtaba átê-wataama tiráaiye.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábákoni ánáqa kéyabitena yaímma táí-aaimma taróq uráaiye.

²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pékaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ánibo Ítuma nommá pétuwena nunanummá kétena máitana Áánúqtuni márúpaq agaro uráaiye.

²² Áánúqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyé. ánibo Áánúqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarane. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiyé.” téna aagómá Áánúqtuni márúpake ááyama tiráaiye.

Ítun áítaubikoni yíwíre.

²³ Ítuma wení mayaimá áaimma átama matáima wení karitimaatimá miráuma kaomotíyáákámá uráiyé. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiya téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.

Máátima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Tímienimma áanikoe.

Tímienima Yótekimma áanikoe.

Yótekima Yóramma áanikoe.

²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.

Yóáánaanima Arétamma áanikoe.

Arétama Terúbabeomma áanikoe.

Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.

Téyaatioma Nérimma áanikoe.

²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.

Mérekima Áárimma áanikoe.

Áárima Kóutaamma áanikoe.

Kóutaama Éramaraamma áanikoe.

²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.

Érama Yótuamma áanikoe.
 Yótuama Eriétamma áanikoe.
 Eriétama Yóraamma áanikoe.
 Yóraama Máátáátimma áanikoe.
³⁰ Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Tímionimma áanikoe.
 Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótébimma áanikoe.
 Yótébima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.
 Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Obétimma áanikoe.
 Obétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérétimma áanikoe.
 Pérétima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqárimma áanikoe.
 Áárápáqárima Témimma áanikoe.
 Témima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Énòkimma áanikoe.
 Énòkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Énotimma áanikoe.
 Énotima Tétimma áanikoe.
 Tétima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánùqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánùqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye.

² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánááráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaáékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma tímá ámikaiye: “emá Áánùqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana

4 Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamáa matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

5 ániibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena

6 Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ániibo mora náawanabi aménááqá kanaarácq aménúne.

7 ániibo emá kekácq araayutaúmmá ayé ketíwíqqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo

8 Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétéye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwíqqa múte kéyayue ení Áánûqtuma wenamáa wení mayáimá mayaa.’” téna Ítuma tiráiyé.

9 mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni ánikoma máema kanaarácq emá maakáké yaúme méma marabí metaao.

10 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe.

11 ániibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtaqoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áipi kétéye.” téna Tááqtaama tiráiyé.

12 Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timáména tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makácqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé.

13 ániibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makácqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayáimá matáiyé.

14 anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráiyé. ániibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápácq wéyáwé uráiyé.

15 aarawaatí monoq-náúpácq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwíqqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

16 Ítuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbácqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkácq máqe-urairoana anómma aúrácqqa uráiyé. ániibo Tabaatirácqá Ítuma monoq-náúpácq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiyé.

17 ániibo yemá amuné-náqá Áitáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámikaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

18 “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekácq máiyé.

wemá kemmá awaaméqá umátikéna áwáyoq-wayukabi

‘Metáiyaqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé.

ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq

paábaq ayúqyikanunayaba timátikaraiye.

yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma

mamá ayúqyikanunayaba

uyátárai-nakoma timátikaraiye.

19 minnámo páácq íni-kanaaraq

uyátárai-nakoma wení waayúkama

yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba

abarokácq timá-yimiyo timátikaraiye.”

téna naayóbácqá Áánûqtuni amuné-náqá Áitáiya agatáiyé.

20 Ítuma aúba-wannaama aráápatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwéna wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpácq máe-kayukama Ítumma wenamáa wemmá aayoq urááe.

21 ániibo Ítuma mikácq áaimma átama aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokácq kéiyé.” téna tiráiyé.

22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwíqqa múte yauyéta Ítuma íraqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nóraq kéiyó? maan-náqá Yótêbini áráaq íyaq máraníyo?” téta tirááe.

²³ ániḡo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “áraiḡe. keráwáqá keqṡábá maará tínoe. ‘tótáa-nako, enamááriq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqá tarôq ónama minná ketáámá Ítaunataama emá móraiḡ umá maakáqá ení márúkkaraḡ mirá-uwo.’ téq keráwáqá tীনomanibo

²⁴ kemá keráwáqá áraiḡma kétima-timune. waayúkama yeṡtí márúkkake móra amuné-nákón áama íma kéítaane.

²⁵ kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaḡ keṡtoḡ-nóínímmá Ítiráeobaḡ máawata mi-kánááráqá aabayámmá auyakitana kaumo-káritímáátíḡáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyē. ániḡo máqten-aukapaḡa anómma yáyaba urááē.

²⁶ miráimanibo mórama Ítiráeobake-kayukayopaḡa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraiḡe. ímiye. Áánúṡtuma Íráiyamma Térabatibaḡ timákáitana Tááíranapaḡ-marupaḡ móra-inimma awaikómá pukitana ketoḡá máin-inikonopaḡ uráímiye.

²⁷ miráitana Áánúṡtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuḡyaammá kárú-wayukama Ítiráeobaḡ máḡe-uraamanibo min-áúkkááṡímmá íma móra-nakomma íráḡóniḡ uráíḡe. ímiye. Néimenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karíḡómá atóbamakaraḡe.” téna Ítuma Yeṡtaaeo-inikoṡtaba tiráiyē.

²⁸ máḡte-kayukama monoḡ-náúṡpáq máe-kayukama min-áímmá itáama yeṡṡábá titatabóata anómma íyaṡṡaba urááē.

²⁹ páátákáá yemá Ítuma yabitimá máápaḡ yukááē. yeṡṡtí mi-márúqá móra-anuraḡ awíḡmeta min-ánúḡóní ámūrake áaimma átama awéṡṡtátuwaneta uráámanibo

³⁰ wení kanaamá íma pááq uráítanaboana yeṡṡtí aúkkáṡike Ítuma yúṡṡtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyē.

³¹ Ítuma Kápéranabaḡ Káárirí-marupaḡ kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye.

³² ániḡo yemá Ítun ágaama tewata tébakaḡ-wayukama íyánáq urááē. minnáma Ítun áagomma akoḡnááma wáitataboataē.

³³ monoḡ-náúṡpáqá móra-naḡa máḡe-uraimma weṡímmá táí-aagomma máḡe-uraiye. min-nákómá anókaḡ ááyama tiráiyē:

³⁴ “Náátárétibake-naḡa Ítuo, emá nóinawaḡ mayánéḡ ketááyópaḡa iráánó? keṡṡáámá mamá táíḡ umátikanetaawaḡ iráánó? kemá eqṡábámá kéítaune. emá Áánúṡtuni aokaḡ-náḡóne.” téna táí-aagomma weṡí máí-nakoma tiráiyē.

³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awááḡéna tiráiyē: “emá paátí mááo. min-nákónóṡkemmma yuwé kóáo.” téna tiráiyē. ániḡo mi-tái-ááḡómá min-náqá yaúma waayúka aúkkáṡi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíḡ umákaraiye.

³⁶ minnáyaba máḡte-kayukama íyánáq urááē. ániḡo yeíyáá maará-tiraaē: “maaminnáma nóíkaan-ainabiyo? miráuma nááṡaakaraḡ akoḡnááḡaraḡ wái-nakoma táí-aagoṡṡaba watáama tináíkkáán-áímmá kétitata táí-aagomma waayúkama iyuwéta kéḡoe.” téta tirááē.

³⁷ miráitana Ítuma tarôḡ i-ḡṡtááṡṡtábámá watáagomma min-áúkkáṡpáqá máḡte-marupaḡ wéyáwé uráiyē.

Pítaama aítáako-araaḡnama Ítuma mamá íráḡóniḡ umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóḡ-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaḡ uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaḡnagomma kokoḡ yámma karímá ákaraiye. ániḡo Ítuṡṡaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae.

³⁹ miráipoana Ítuma min-árááḡnágóní amakaḡ ko itó-urena mi-kárigómá awááḡuraiye. ániḡo mi-kókkóḡ yákoma ayúkaiye. miráitana min-árááḡnágómá páátákáá mikáḡ itó-urena yeṡṡtí aáwaḡa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuḡyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúmá kuperáné kétana Tabaaṡṡtimá ánatagítana waayúkama yeṡṡtí aanábómá ókonoko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yíwíḡmeta irááē. ániḡo Ítuma máḡte-kayukama mórá-mora-yuma yemná yínékuyena keḡnáámmá mamá atóbamayikaraiye.

⁴¹ táí-aagomma máḡte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániḡo mi-tái-ááḡómá maará téta ááyama tirááē: “emá Áánúṡṡtumma ánikomone.” téta tirááē. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáiyá máenaboana yíwááḡéna íma iyúwáitata aamá tirááē.

Ítuma Yúríá-marupaḡ Áánúṡṡtuni átē-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaḡ yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaḡa waayúkama íma máa-kaḡmaapaḡa nunamummá tínéna kóuraiye. ániḡo aarawaamá aónatuweta wenópaḡ urááē. ániḡo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáṡṡtoṡ uráámanibo

⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kêtima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátikaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye.

⁴⁴ ániyo Ítuma Yúria-wayukati monoq-náupáq watáama timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiyé.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóni kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe.

² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwábaq wáitana aónaraiye. ániyo noyááqa yai-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe.

³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááimoni Pítaani únópi-kááré. ániyo Ítuma Tááimoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráiyé. ániyo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááimonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaa.” téna Ítuma Tááimoniqtaba tiráiyé.

⁵ Tááimonima yauwéqma tiráiyé: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiyé.

⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiyé.

⁷ miráitata yemá yaímma yeqti aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániyo yemá írêta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómá maqmqá ógikaae. ániyo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye.

⁸ Tááimoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aitaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiyé.

⁹ Tááimonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtórátaba aónawaena ikatíq uráiyé. ániyo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatíq urááe.

¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yémityaa Yóáanema yenákámá Tááimonimma ábarawaoboata yenákágaráq iyánaq urááye. ániyo Ítuma Tááimonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupi maará téna tiráiyé: “uyátárai-nako, kanaarácq emmá akáinaama ketí karímá kanaarácq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyé.

¹³ Ítuma ayáamma árútukena ánêkuyena tiráiyé: “kemmá tikáiyé. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyé. páátákáá é mikácq kárú-karigoma ánatamakaraiye.

¹⁴ ániyo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyé: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákúq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikácq aónaaro eni karímá ánatagiye.” téta tinoé téna Ítuma tiráiyé.

¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráiyé. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nuna-mummá mó téwae kéiyé.

móra-naqa ái-ayaamma táiq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Péra-ti-wayukagaraq ámán-aimma yiráati-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáarebakeraq yama ákutaee. ániyo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaee téna Ítupi wáqe-uraiye.

18 ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe.

19 aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ániibo mi-karí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe.

20 Ítuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaena tiráaye: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráaye.

21 yemá ámáan-aimma yiráátí-wayukagaraq Pérti-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaarácq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánûqtu wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááe.

22 Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yawuwéqma timá yímikaye: “keráwáqá nóraq itaráq tíyaqnobaqa táí-tuyanamma móite-maite kéoo?

23 nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ tenú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô?

24 miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-marábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaarácq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráaye. miráitana min-ayááqtámó aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráaye: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráaye.

25 miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí yúrakaaq paátákáá itó-uraye. ániibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye.

26 ániibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwíqa múte kéyauyeta yeqtí iyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraye.

27 anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraye. min-nákóni áwíqa Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaye: “emá ketinaae ya waraa.” téna tiráaye.

28 ániibo Aríbaemma máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyee.

29 Aríbaemma Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaaqa agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe.

30 ániibo Pérti-wayukagaraq ámáan-aimma yiráátí-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nóraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááe.

31 ániibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe.

32 kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráaye.

aáwaqa aammá auni-ááimma

33 móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ániibo yemá Pérti-wayukati iyápó-annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe.

34 Ítuma yawuwéqma tiráaye: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye.

35 miráinata anaaékaqa min-inímô mayáné í-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. mi-kánááráqá kanaarácq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itaí-áipí téna wenamááríq wetábá ‘aaramá mayáné inikáá-náqúne’ téna tiráaye.

36 Ítuma mórama waéqma itaí-áikárácq maará téna timá yímikaye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyee. ímiye. íma aokaríq kéiyee. mirá énama aúgemma kuberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye.

³⁷ móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbí íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbí áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táiq umáginiye.

³⁸ ímiye. íma aokariq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waeni-nomma áítino.

³⁹ ánibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. 'naayó-kááéni-nómmá minná íráqõne kétiye.' téna Ítuma waéqma itai-áípi weni aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma weni iyápó-annate uréire uráiyé. ánibo weni iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe.

² minnáyaba yaímma Péra-ti-wayukama tirááe: "Tabaatiráqá aammá aúmakaae. keráwáqá minná nõraq ítaráq mirá kéoo?" téta tirááe.

³ Ítuma yawuwéqma timá-yimena tiráiyé: "Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq weni waayúkaté yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune.

⁴ Tébitima Áánúqtuni aokaq-náúpqá uténa Áánúqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naiyábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena weni waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yoráútaanabiyo?" téna Ítuma kétenama ókaraq

⁵ timá yímikaiye: "Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátarai-naqiye." téna Ítuma wenamáárfiq wetábá tiráiyé.

ayáámma táiq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpqá uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ánibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táiq umáguráiyé.

⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta "Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae." téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe.

⁸ miráitana Ítuma wenamáárfiq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi "yúbáq unitóao" titana min-nákómá itó-uráiyé.

⁹⁻¹⁰ ánibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: "ayáama arupú uwo." téna tiráiyé. ánibo min-nákómá ayáámma árutuwaimma ayáákoma arupú umáguráiyé. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: "kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqõn-aainaq tarõq ónúnataabi táí-aainaq tarõq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatatáá paá máno-kayukama ketáá mamá táwíq umáyikanunataabiyo?" téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeiyáá maará-tiraae: "ketáámá Ítuqtaba nõraqtaawaq umákanunataabiyo?" téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraiye.

¹² mi-kánáárfáqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánúqtukaq nunamummá tiq-tiq kéitana aaqá írákaiye.

¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma weni iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikátuwena yíwíqá awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé.

¹⁴ móra-nakoni áwíqá Tááímoniboana Pítaae téna áwíqá yamá ámikaiye. ánibo Áánaruma Tááímonimma ábákoé. ánibo Yèmitiyaa Yóáane. ánibo Píripíyaa Paatááromiyé.

¹⁵ ánibo Máátiyuyaa Tó máátie. ánibo Yèmitima Áápiatimma ánikoe. ánibo Tááímonin áwíqá karuwaaq-naré.

¹⁶ ánibo Yúqtaatima Yèmitimma ánikoe. ánibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutaruríq uráine.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayáimá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá íréta watáama kéitaawana Ítuma karimá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma máí-kayukama Ítuma mamá íráqõniq umáyikaraiye. ánibo

Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-urrae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-urrae.

¹⁹ ánibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqòniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráíye.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráíye:

“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma tímúqá máráaro.

keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma

keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma

annaékaqa ógiranoe.

keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma

keqnáámmá wíráa ínóe.

²² ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá tímá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaqa keráwáqá tímúqá maráínoe.

²³ tímúqá kémaraeraq iráa yamá yaúmeta-meta umá tímúqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma

Áánùqtuma wemô máipaq maqtokáíye. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma

naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma mórariq umá Áánùqtuni watáama yiráati-wayukama mamá táíq umáyikaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma

íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa

anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímúqa yayiúma

annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma

annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtábá íráqòn-aimma kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátááriq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama tímá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqòniq umáyikáaro.

²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááríq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqòniq umáyikáaro. ánibo keráwáqá akáyáámmá tímá tiwáágiya-kayukama nunamummá tímáyikáaro.

²⁹ móra-nakoma táápáaraqo yumá tikaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ánibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtóma áméro.

³⁰ máqtemma nôi-qtatabi ítama káonaiyaqa itáíya-qtataaqa paá yímero. ánibo móra-nakoma keráwáqtí nôi-qtataarabi maiyaiyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro.

³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqòniq ónáae teniq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqòniq umáyikáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá tímíyaqa Áánùqtuni íráqò-meyamma nôiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime.

³³ mórariq umá waayúkama keráwáqá íráqòniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqòniq umáyikeqa Áánùqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nôi-qtataaqtataba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe.

³⁴ ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yawwéqma yiménúnatae téqa Áánùqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nôiqtataba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yawwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime.

³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqòniq umáyikáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtataba inaatíya-qtataaqa paá yimikera anaaékaqa yawwéqma mayáiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma wainaq Áánùqtuma mú mikákáa anómma uyátárai-nakoni áanimaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánùqtukaq ‘tikáíye’ íte-kayukagaraqa Áánùqtuma paru-yátáákkaráq kéyabiqiyikaiye.

³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keq̄tibomá Áánùqtuma waayúkama paru-yátááqá yímíniq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáq̄ti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráá umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáq̄ti yainai-yátááq̄nápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánùqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoq̄tabama waabáq̄ti yúrakáqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánùqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánùqtuma keráwáq̄ti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánùqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káiq̄towana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yawuwéqma ókaraq matéq kanaarácq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yimemma Áánùqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itai-áikárácq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaarácq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaarácq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áitanobaq metáyóye.

⁴⁰ ánibo mórama itai-yátááqá máyái-nakoma wení itai-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiyé. máqtemma mayái-wáyúkámá itai-yátááqá ítama ánatetama yeq̄ti yirááti-wayukaraa aúránoe.

⁴¹ keráwáqá nòraq itarácq keq̄tibákoni pááqyamma otaa-qtátáátáq̄bámá aúrapí araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáq̄bámá aúrapí mütúq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaao?

⁴² nòraq itarácq keráwáq̄ti tibákotaq̄tabama maará kéteo. 'ketibáko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwáao' kéteo keráwáq̄ti túrapimma mütúq-yama waímma íyaq káonaao? ureq̄ráraq-wayukaa, áqnábaqa keráwáq̄ti túrapike mütúq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaarácq aónama arútáreq keráwáq̄ti tibákoni aúrapike araatámma kanaarácq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá tiráiyé: "Íráq̄o-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma Íráq̄on-aramma íma kéiyaiye.

⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikácq Íráq̄o-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ánibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ánibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe.

⁴⁵ miráuma Íráq̄o-nakoma talbaq Íráq̄on-aimma áyáq̄nobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáq̄nobake mamá pááq kéiyé. mirán-áuyánámmá áyáq̄nobaqá ógikaitana óyaupike mamá abarokácq téwae kéiyé." téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áuyánákácq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: "nòraq itarácq keq̄tábámá 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' kéteq̄anibo ketáama íma kéwaraao?

⁴⁷ móra-nakoma ketópaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokácq tiráátenune.

⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena inikáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámúraaq umá akoq̄náá umákaiye. anón-oqtakoni ámúraaq akoq̄náá-namma tarôq uráiyé. anaéékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárainanibo akoq̄náá umákaitanaboana íma yawítiraiye.

⁴⁹ ááq̄ibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miráráá umá móra-nakoma paámararaq yón-agamoq̄nakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaéékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítituwaitana 'pau' titana yubákuraiye." téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yimíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyé.

² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiye. mi-kawáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá óriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anókarima mayéna puiné uráiyé.

³ ániḅo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyē-aimma Ítátuḅena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyē.

⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá itama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa Inónama íráqômiye

⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonéeta umátikái-nare. wemá wenamááriq monoq-námmá umátikaritaae.” téta tewana

⁶ Ítuma mi-káyúkátē yagaroqtamá uráiyē. naakóni waaqókák itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraaē: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaarác uráunaboqa ketí naaúma íma yínóne.

⁷ ániḅo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboqa enópaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino.

⁸ kegáráqá anómma náápaamma matokái-nakoni aménáápák máunana mayaímá mayaaoo titaq kémayaune. ániḅo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkaraunata ketiménáápák mááē. ániḅo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaarác kéwiye. ániḅo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabqá iyo’ túnanama kanaarác wemá kéiyē. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáimá mayaa’ túnanama kanaarác mi-máyáimá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaaē.

⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuḅena taíbaq-wayukama anaaē waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkápimma mórama maamirá-náqá itáíq-itaiq umá arummá tími-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyē.

¹⁰ ániḅo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónaamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwíqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááē.

¹² mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókák owata mórama pukái-naqa maméta irááē. mi pukái-nakoni anóama kímore-iyapoma wenamáa ákáraine. ániḅo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpákē aaramá waamá min-ínikótē irááē.

¹³ uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-ínikóqtábá ‘ibiqa íma yaraao’ téna Ítuma tiráiyē.

¹⁴ ániḅo Ítuma waaqókák uréna pukái-nakoni kúkuta-a-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqa mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraaē. Ítuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaaoo.” téna titana

¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyē. miráitana Ítuma mi-mábúmmá anóamma awíqma ámikaiye.

¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatiq éta Áánúqtuni áwíqa múte yauyéta maará-tiraaē: “ketáái aúkápimma mórama Áánúqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyē.” téta ókaraq maará-tiraaē: “Áánúqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínéna iráiyē.” téta tirááē.

¹⁷ maamin-áikómá Ítuqtaba máqtemma Yúria-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráiyē.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyikaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaaē.

¹⁹ ániḅo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaē: “naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúntaabiyo?” téta tirááē.

²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaē: “Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enópaq timátíkáitaka yúyana maará-tiyē. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúntaabiyo?” téna tiyē téta Ítumma timá ámikaaye.

²¹ mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyē. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karác yíkaraiye.

²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyē: “kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yitauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqóniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaaē. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánúqtuni átē-wataama kéitaaē.

²³ itáiq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: “naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórana ómmá uwáama yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo?”

²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íraqôn-unakaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íraqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íraqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae.

²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-naráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amunewayukama yemmá uyátáraiye.

²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa tímákáanana áqnáabaq keráwáqti túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kėtiye.

²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márú mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemba uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú urátata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo

³⁰ Pérati-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeba nommá íma pékaae. miráitana yemá Áánûqtuma íraqôn-amma yiráátimma yinaeéma umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúnó? yemá nóikaa-kayukawaq mááó? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae.

³² yemá miráuma iyápóma márúpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtabá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

³³ ániibo Yóáanema nommá perái-náqá íráimma wemá aáwaqa aweté éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aiboq-nare’ téq tirááe.

³⁴ íbêqa Waayúkaqoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa óriq umá néna wááéni-nomma óriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe.

³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itái-yátáákóni áráabitiaq mááó? ímiye. itái-yátáákóni áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aimma wáinatama yemá ‘árain-aine’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórana kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena weté aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye.

³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-ínikómá mórama íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé íráiyé.

³⁸ ániibo min-ínikómá Ítuni anaaépaq áitauqi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ániibo kumari-ínikóni aqnuqómá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-ínikómá wen-aqnotáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukákama ayúnakatuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maamin-náqá árainma Áánûqtuni amuné-náqó máenama kanaaráq maamin-ínikómá Ítumma ánekuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyó? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá ítaraiye.

⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóni aúyánámmá iténa yawuqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq tímá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé.

⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé.

⁴² min-nákórátámá yenákáti aqtábááma yawuqma íma kanaaráq ámwaniq óyana min-nákómá yenákáti aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábikémmá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyó?” téna Ítuma tiráiyé.

⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábíyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena

⁴⁴ min-ínikónòpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanananibo maan-ínikómá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokoq umátikaraiye.

⁴⁵ emá kemmá íma tímòqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-ínikómá ketítaukomma tímòqnemaimma paá kétimoqnaiye.

⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqaq kébetikaiye.

⁴⁷ mirítaq kemá emmá kétimamune. maamin-ínikómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Áánùqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwainanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena

⁴⁸ min-ínikómá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁹ waayúkama aáwaga naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeiyáá aamá maará téta kóté-yaté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe.

⁵⁰ ááqibo Ítuma min-ínikómá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápi waa.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímna-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaáeakaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánùqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe.

² ániibo yaímna-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máátarini naayóbáqá min-ínikópíkéma abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine.

³ Tútaama káni Érótni naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwíqa Yóánaama min-ínikókaráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqti ótataba áwáqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ányumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyé:

⁵ “móra-nakoma ányumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímna-anayukoma aapi kuqturáiyé. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye.

⁶ ániibo yaímna-anayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ányumma aayámmá kamáguraiye.

⁷ yaímna-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. ániibo áwáábíq-anna-karaakogaraq karúma ányumma mamá táíq umátukaiye.

⁸ tébakaq-anayumma íráqò-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itái-áímmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itái-áikóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae.

¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánùqtuma wenamáárlíq wemá yabíkái-marukoni aúpaq-áikóni áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímna-wayukama waéqma itái-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wágóni áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itái-áikóni áaimma

¹¹ maami waéqma itái-áikóni áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánùqtun áamiye.

¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama iréna mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánúqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye.

¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkmá ima ánúqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánúqtun-aagoma paábaq kégoiye.

¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-marábímá amuqá marai-yátáákmá yúyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqti arammá ima arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye.

¹⁵ miráimanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáíqómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráô-kayukati iyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá iyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáq atípáá aménáánóbákaráqá ima káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama min-áímmá kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe.

¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe.

¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánúqtu min-nákmá ókaraq aminímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa ima matokáinanama kanaaráq min-nákmá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánúqtu matuwániye.” téna ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

ítumma anóagaraq ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá ítumma anóagaraq ítuni ábâqawaayugaraq ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá ítunopaqa kanaaráq ima úyôwaniq urááe.

²⁰ yaímma-wayukama ítumma maará téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe.

²¹ ániibo ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánúqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketibâqawaayue.” téna ítuma tiráiyé.

ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wiyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae.

²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe.

²⁴ ániibo yemá ítumma ko awáatureta tirááe: “kawáá-náko, kawaa-náko, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo ítuma itó-urena uwáama yóráiwaigokaraq únón-iyámá metaikaráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagoraraq únón-iyáqógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye.

²⁵ wení iyápó-annama ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawábíyo? wema uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

áibôq-nakopike ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyé.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-maruqap irááe. Kááririri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye.

²⁷ ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkáq wítana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyé. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtómá aneqá ima itokáiyé. min-nákmá naaóqa ima maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine.

²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiyé. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákmá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-ááqómá waqmá waayúka ima máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákmá ítumma aónatuwena wááqa kéyena ítuni aitaupi waaqókáq marabí aipaqa aguréna anókáq ááyama maará-tiraiye: “ítuo, mú mikákáá

anómma uyátarain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye.

³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwíqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráíye: “ááiq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráíye. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóni arunóbáq péqma máeta

³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma tímíniqtaaibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóni waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae.

³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitana pógoni kawáá-wáyúkámá miráí-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae.

³⁵ miráitana aarawaamá nórabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaq uréta waátama wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtóma kéiyena auyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe.

³⁶ ániibo waaqúkama mi-qtátááqó aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama tímá yimikaae.

³⁷ ániibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta tímá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatíq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káarébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae.

³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráíye: “kemá eté ónááq kéune.” téna tiráíye. miráimanibo Ítuma yauwéqma kétimakena tímá ámikaiye:

³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá tímá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóni ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtóraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae.

⁴¹⁻⁴² ániibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóni áwíqa Yááiratíe. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaqa agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-karítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráíye.

⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ániibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-ínikómmá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-karítímáátímá máqe-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-karímá íma kanaarác atóbamakaraiye.

⁴⁴ min-ínikómá Ítuni anaapeke iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórác ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-inááú-karígómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráíye.

⁴⁵ ániibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ániibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákó, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana

⁴⁶ Ítuma tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánékukaiye. miráitác kemá túnobaq maqma aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráíye.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁷ min-ínikómá mi-qtátááqá káonenama aúpác iyukaiye. miráitana wemá iyánáq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúraqaq Ítun-aneq ayáámma noiqtababi ánékuin-aimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguráíye.” téna tiráíye.

⁴⁸ ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápi waa.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóni mayái-náqá Yááiratíkaq iréna tímá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráíye. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráíye.

⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá ítátuvena yauwéqma tímá-amena tiráíye: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵¹ ániḅo Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpaqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwírena Yóáanemma káwírena Yëmitimma káwírena min-ínáárúgóni anóaboamma kéyiwírena umá kúra umá yiwíqmena Ítuma utáíye.

⁵² ániḅo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáíye. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵³ ániḅo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá itaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe.

⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóni ayáákaq múte káyaaqtorena tiráíye: “inaarúo, itóaa.” téna Ítuma tiráíye.

⁵⁵ ániḅo min-ínáárúgóni aágoma yawwéqma itana páátákáa itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráíye.

⁵⁶ ániḅo min-ínáárúgóni anóayaa aboáma anómma iyánáaq uráyamanibo Ítuma akoqnáa-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráíye.

9

tiyáaka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Ítuma tiyáaka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yáyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáagarag náapaakaraq yímikaimma yemá waátama mútúq táí-aagomma waqtukéta ókon-okokarima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye.

² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánúqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye.

³ ániḅo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra nai-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro.

⁴ ániḅo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpaq máéro.

⁵ ániḅo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibikáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yawwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráíye.

⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánúqtuqtaba kétimayimeta kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érótima Ítuni watáama itaraiye.

⁷ káni Érótima Ítuma máqte-qtataariq i-wáígóni watáama ítátuwaitana auyánáakómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáípike itó-uraiye.’ téta tirááe.

⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráíyama pááq iyé tirááe.” ániḅo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yawwéqma pukáípike itó-uraiye.” téta tirááe.

⁹ miráitana Érótima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnoómá arátukaunanamibo min-náqá náawaq máitarag kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráíye.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yawwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ániḅo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe.

¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaae waqméta urááe. ániḅo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánúqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ániḅo mikákémá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá ma-káyúkámá timáyikénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáa-uma naaro. maan-áúkápáqó máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe.

¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamááríq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráíye. ániḅo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq onúnataabiyo?” téta ítama aónaraae.

¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániḅo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráíye.

¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teniq umá aarawaamá áikuma máqe-uraae.

¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena 'tíkáiyé' tiráiyé. ániibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma weni iyápó-annama yimitata yemá mamá aarawaamá yímikaae.

¹⁷ ániibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyáaka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna 'Ítuma Metáiyae' tiráiyé.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamáa nunamummá kétena máitata weni iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: "aarawaamá keqtábá náawae kéteo?" téna tiráiyé.

¹⁹ ániibo iyápó-annama yawuwéqma tirááe: "yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóábáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte." téta tewana

²⁰ Ítuma yawuwéqma tiráiyé: "keráwáqá kenamáárlq keqtábámá náawae téraq kéteo?" téna ítáitana Pítaama yawuwéqma tiráiyé: "emá Áánûqtuni Metáiyama yawuwéqma tiwirai-náqóne." téna tiráiyé.

Ítuma téna 'pukéq yawuwéqma itó-onune' tiráiyé.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áimmmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye.

²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: "Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye." téna Ítuma wenamáárlq wetábá tiráiyé.

²³ ániibo Ítuma weni iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: "náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamáárlq wetábá awikátuwena weni kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínná-nakoma tinaae waráino.

²⁴ náawabi weni aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma weni aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama weni matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye.

²⁵ ítáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-marábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáyáimma weni oótakoma nõro umákaniyo?

²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábágárlq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá weni tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq weni aokaq-káqtó-wáyúkágárlq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye.

²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokariq uráiyé.

²⁸ min-áimmmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yémitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yíwíqme utáiyé.

²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokariq kéitana weni wáqtôgoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágariye.

³⁰ ániibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae.

³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe.

³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráíyati tágama-yataaqa aónaraane.

³³ Mótetiyya Iráíyama Ítumma ayuwéta kóiyé. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: "kawáá-nákó, ketáámá maakáq máunataama minná íraqóne. ketáámá kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániibo móra-namma Iráíyana naané." téna Pítaama tiráiyé. ániibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áimmmá tiráiyé.

³⁴ Pítaama min-áimmmá kétena máíqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe.

³⁵ ániibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráiyé: "maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro." téna min-áikómá tiráiyé.

³⁶ min-áikómá mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. ániibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae.

³⁸ ániibo mi-káyúkábikémmá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune.

³⁹ ániibo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aibôriq kúmakaitana óyaupikema wayán-ágáregómá ôriq kéieye. mi-tái-áágómá áú-aíqa aména íma yuwéna kégoiye.

⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaigáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye.

⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáiq-itaiq íkéowanaboana keráwáqti tíyakoma táiq éna íkarutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqti ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye.

⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánúqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ániibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye:

⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaáékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áikóni áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáarae. miráitata yemá íkatíq éta Ítumma min-áikóni áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tirááe.

⁴⁷ ániibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati íyáqnohaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-itó-umakaraiye.

⁴⁸ ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ániibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkítaq yúnna-waigomma Áánúqtuma áwáqnaa kéieye. máqtemma keráwáqti aúkápikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqti aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáunataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaáemma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé.

⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqti aanábómiye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánúqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwíni-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye.

⁵² ániibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe.

⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqti naaúpaq uwiýábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqti namuro-wáyúkámá máápaq wítatabóata Ítumma íawikaae.

⁵⁴ kaayaq-iyápó-ánnámá Yēmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenáakámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautiniyó?” téna tiráaye.

⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwáágurayie.

⁵⁶ ániibo yemá mikáké òq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráaye.

⁵⁸ ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikayie: “abááq-iyákómá muriánóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiyé.” téna tiráaye.

⁵⁹ ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikayie: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tirayie: “kanaarácq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráaye.

⁶⁰ ániibo Ítuma timá ámikayie: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéa pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráaye.

⁶¹ ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráiyie: “uyátáraana-nako, kemá enanaaé waránáá kéunanamibo emá kanaarácq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yímíqma máéro timá yíkátuvero.” téna tiráaye.

⁶² ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaarácq íuwiniye.” téna Ítuma tiráaye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá timáyikaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpácq timáyikáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráiyé.

² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráinaq keráwáqá yókóni aboákáq nuna-mummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áikuyikaino.

³ keráwáqá kóoro. ániibo itáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe.

⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero.

⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpácq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero.

⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpácq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno.

⁷ keráwáqá mimórá-náúpácq áátuma máéro. ániibo min-náúpácq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayairácq-nákómá kanaarácq wení meyámmá mayániye. miráinaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro.

⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkácq uyáberaiyata mi-márúkácq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaarácq uréraq yemó tímíyan-aawaqa naaro.

⁹ ániibo mi-márúkácq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókácq maiye.’ timá yíméro.

¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkácq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaarácq keráwáqá mi-márúkóni aakaq ko itó-uma máera maará-tero.

¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaitógoma ketáái tibikácq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yaináí-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókácq kéiyé.’ tero.

¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánúqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaéo-marupaq-wayukao, itáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqti márúkaq awaaméq-yátááríq únnaíq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtóraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae.

¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ímma-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánúqtuma yimínimanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye.

¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánúqtukaq uwínó? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márúpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqti táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkítaq yúnna-naqa Áánúqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwíqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae.

¹⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánúqtuni márúpaqe Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune.

¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógáráq áwáábíq-uwabaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye.

²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqti táama itáíqtabama timuqá íma maránómanibo Áánúqtuma máipaq keráwáqti tíwíqa kágamaraibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánúqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánááráqá Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnobaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márúpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnáyaba ‘tikáiyé’ kétune. emá maami-qtatááqá itái-yatááqá itéta ‘aamá itaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-wayukama kéyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yatáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápítai makáiyé. ániibo móra-nakoma kemmá ánikomma íma timónaraibo ketibomá wenamá kemmá ánikomma kétimonaiye. mórai q umá móra-nakoma ketibommá Áánúqtumma íma aónaraibo ániko kemá kenamá káonaune. ániibo waayúkama náyuwabi ánikoma kemá yiráátенаaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánúqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtópaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqta yemá yimuqá kémaraae.

²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kini-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq iaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa itáan-aimma itánáae temánibo yemá íma itaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnó?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé.

²⁶ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá kétiyo? emá náaraq umá kéyorautono?”

²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiyé: “mútúq arummá káme ení akoqnáagaraq arun-íyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánúqtumma weqtábá akaíno.

ánibo enamáárfiq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyé.

²⁸ ánibo Ítuma tímá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaarág matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárfiq wenáwíqa mamá íráqôniq íyábá ákátana tímá ámikaiye: “ánibo ketimakaqô mái-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé.

³⁰ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútaárebake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ánibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taitawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puiné uráiyé.

³¹ ánibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiyé.

³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq íréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiyé.

³³ miráimanibo Táméribake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq íráiyé. ánibo wemmá aónaimma áyáqnoobaqa aruqtabá umákaraiye.

³⁴ ánibo amakaq uréna matawékaraq wááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma weni ótiraa-kakoni ámúraaq abímmá ayákaraiye. ánibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírakaraiye.

³⁵ ánibo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá mónéqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení mónéqa maami-nákókáqô kói-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráiyé.

³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ ánibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma tímá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábáqaraq wemmá Ítuma tímá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma weni iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena weni naaúpaq uráiyé.

³⁹ Máátaani áúkoma weni áwíqa Máriaae. ánibo Máriaama íréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye.

⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma tímá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé.

⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áuyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane.

⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. ánibo Máriaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kéténa máqe-uraiye. ánibo anaaékaqa nunamummá tímá ánatatuwaitana mórama weni iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtaá tímá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema weni iyápó-annama tímá yiráátraine.” téna tiráiyé.

² ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé.

emá yabíkáánna-yataaqa maabáq kumíno.

eni márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnaataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárfiq umátíkáa-kayukama yeqti otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtaá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye.

⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ániibo keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógó, kemmá aáwaqa timiyo.

⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqa-amma uréire éqéna ketópaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyé.

⁷ ániibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko itái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá auyukuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyé.

⁸ ániibo nòraq uráiyó? min-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-itaá inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíníye.

⁹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánùqtukaq nunamummá tíyana Áánùqtuma móra-yataaqa keráwáqá timino. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaarác aónainoe. oqtarác pagé-page tíyanama Áánùqtuma oqtamá ítikiyaniye.

¹⁰ máqte-kayukama Áánùqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ániibo náawabi oqtarác pagé-page tínanama Áánùqtuma oqtamá íyakiyaniye.

¹¹ keráwáqtí aúkáapikema móra-nakoni ánikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tínanama aboámá kanaarác iraakabayammá aminíyó?

¹² ániibo ánikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tínnayaba kanaarác aboámá áwáábiqu-wamma uwabaaimmá aminíyó? minnágaraqa ímiye.

¹³ ániibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqó-qtataaqa keráwáqtí iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánùqtuma wení márúpaq máin-nakomma wekác nunamupí itaiyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo auyaki-nakoma aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe.

¹⁵ ááqibo yáimma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuna táí-aagoni kawáá-nápóna Tááqtaani akoqnáarake Ítuma waátáma kématuwayiye.” téna tirááe.

¹⁶ ániibo yáimma-wayukama Ítuma makácma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe.

¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yimikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaaq uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaaq uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe.

¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáarake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye.

¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaarác kématuwayiye. Ítiráaeo-wayukao, árainma Piétebuna tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaarác náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánó? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro.

²⁰ miráimanibo Áánùqtuni akoqnáarake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánùqtuma yabíkai-waigoma keráwákác áqa íráiyé.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraá umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaarác wení máqte-qtataaqa paá wániye.

²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma íréna min-nákóté ááíqa umá uyátenama min-nákóni tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá auyánámmá itáiq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yáimma káqo-kayukama yimíniye.

²³ itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá áikuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kématuwayiye.” téna Ítuma tiráiyé.

waátáma yauwéqma íráiyé.

²⁴ Óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ánibo táí-aagama móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagama máni-maruqtaaba abáá kéíye. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánnune.’ téna kétiye.

²⁵ ániبو mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae.

²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkema min-nákópi ya máqe-uraae. ániبو naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-urapoana ibéqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguráíye.” téna Ítuma tiráíye.

amuqá marái-yátááqá mayai-ááiné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánááráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ániبو móra-inimma mi-káyúkátí aukáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráíye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-ínikómá tiráímanibo

²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánúqtun áama itéta anaáe waráíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yáímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguywana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ibéqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráímanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yirááatenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yirááatenune.

³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánúqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaq pááq uráíne. móraíq umá Waayúkgoni Áráaqa Áánúqtuni awaaméqá ibéq-wayukabima pááq uráíye.

³¹ anaáékaqa Áánúqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna ibéq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-inikómá maa-márágóní aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itái-yátáákóní áaiqtaba timmá ya itaraimanibo keráwáqá ibéq-kanaama ikeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máíye.

³² Áánúqtuma aarawaamá yainánéna ína-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ániبو Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráímanibo ibéqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménáápárábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae.

³⁴ túrama keráwáqtí túgoni óné. ániبو túrakoma íráqóniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ániبو túrakoma táíq umágínana keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá auráíniye.

³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo

³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-akapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainika umá táganiye.” téna Ítuma tiráíye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráíye. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uráíye.

³⁸ ániبو mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaana Pérati-nakoma iyánáaq uráíye.

³⁹ miráitana uyátarái-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqóniq umátúwáanikaa uráíye. ániبو keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye.

⁴⁰ keráwáqá aibôq-wayukae. móra-nakoma Áánúqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráq íyaq tarôq kéíyo?

⁴¹ ániبو keráwáqtí táápepi wái-qtataaq yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqóniq umátikaniye.

⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yúkááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro.

⁴³ keráwáqá Pérali-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaati yúbáq máiyaba ôriq umá kékikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maaroo timá-tikayaba ôriq umá kékikaiye.

⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámúraaq yítauqa yamáe uréire onikáa-káyúkámá keráwáqá Pérali-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórana ámáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwíq kéumatikaane.” téna tiráiyé.

⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqti ummaa-ámáan-áimma aarawaati yimúraaqa mûte kêmaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánaipo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe.

⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqti títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyúkáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae.

⁴⁸ keráwáqti títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráa-qtataqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yikátuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyikaraae.

⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itai-yátáápike maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táiq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe.

⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáaráqá Êboyaa Tékaráiyaaama yíkakaane. Tékaráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yááregáráq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe.

⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutái-óqtáraké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbitata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérali-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae.

⁵⁴ miráitana yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámúraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaníq umá áikuma máqe-uraae. ániibo mi-kánáaráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérali-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auraiyábá atéráaro. Pérali-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune.

² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq páaq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe.

³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq tímú-timun-aimma naaupake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tikamma kanaarq puínôqtabama ikatíqa ioro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaarq íumatikanoe.

⁵ keráwáqá áaqa ikatínó-waigomma kemá tiráatenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káiq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórana pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye.

⁷ keráwáqtábá Áánúqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítum-awíqya yaí-ááímmá

⁸ ániño kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúraqa ketíwíqya yéna ‘emá kennáé’ tinna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánúqtuni kaqtó-wayukati yúraqa wemmá móraiq umákanune.

⁹ ániño móra-nakoma aarawaatí yúraqa keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánúqtuni kaqtó-wayukati yúraqa wemmá wakarakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma tímá táíq umákainanama Áánúqtuma mi-kúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma tímá táíq énama min-nákóni kúmiq-yataaqa Áánúqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaníye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúraqa tiwíqme wíyaya keráwáqá ikatíqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero.

¹² Áánúqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tinna-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibóqnaaboq urái-waigoni waéqma itái-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítuma maará-tima-amikaiye: “yiráati-nako, emá keti-waammá tímá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá tímíno.” téna tiráíye.

¹⁴ ániño Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nóraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátikárai keráwáqti oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátikaraiyo?” téna Ítuma tiráíye.

¹⁵ ániño Ítuma maará-tima-yimena tiráíye: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-awo. keráwáqti árain-auwaraimma maa-márábin-ótámmá nóraq umá-yataarabi makáána-waigoqtaabae téna íma wáíye.

¹⁶ ániño Ítuma mórama waéqma itái-áímmá maará téna tímá yimikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráíye.

¹⁷ wemá auyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbèqa kemá náaraq ónúno? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáíye’ téna

¹⁸ auyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráíye. ‘kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íraqó-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna auyánánmmá ítaraiye.

¹⁹ ániño kemá keti-makómmmá maará téq tímá ámenune. ‘timakó, taíbaq ení íraqó-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániño emá íbèqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápi mááo.’ téna auyánánóbáq tiráíye.

²⁰ miráimanibo Áánúqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aibóq-naqone. emá íbèqa-nokaa puínóne. ániño máqte-qtataaqa yokaa umáaranama minná náawaq mayáníyó?’ téna tíniye.

²¹ miráráá umá waayúkama yeqti máqte-qtataaqa yetábá maqámá ayúmá kéguomanibo Áánúqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráíye.

taíbaq-auyanamma itái-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti tú-araigtabama netuq-túyánámmá íma ítéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániño keráwáqá keráwáqti túyabama netuq-túyánámmá ítéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero.

²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáíye. ániño keráwáqti túma minná íma unáákáqtooma wáíye.

²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánýumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqti aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránó-namma íma wáimanibo Áánúqtuma aáwaqa kéyimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae.

²⁵ keráwáqti aúkápíke náawaq netuq-áuyánámmá iténama kanaarq wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo?

²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nóraq itaráq keráwáqá yaimma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéítaao?

²⁷ keráwáqá wíráati-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá itáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtóma íma taróq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá

kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kiráátí-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine.

²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí kágatewaae. ániibo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnammá kéyabiqiyikaye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miráráá umá keráwákárq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamiye.

²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro.

³⁰ maa-márábímmá aamá íma itái-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayaínôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye.

³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá tímíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabítikanena kéiyé.

³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqa waayúkarq maráiyata meyáníq kéiyaq minnárake mónéqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo mónéq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áikuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaarq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye.

³⁴ keráwáqtí íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayaí-wáyúkámá yokaa o-wáigóni watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtóma awaarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero.

³⁶ keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayaí-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. ániibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe.

³⁷ ániibo kawáá-nákómá wení mayaí-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwagurayana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánáárqá uyátarái-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraá íniye. uyátarái-nakoma wenamááríq wení wáqtóma awaarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq tímáiyikainata aáwqqa nai-yáárérq maraq máiyana wenamááríq aáwqqa márú-yimíniye.

³⁸ uyátarái-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe.

³⁹ keráwáqá maa-qtátááqáqtáa túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnaabaqa 'moyá-káyúkámá yinóe' téna kanaarq íma iyuwáinata naammá yawítíyiweta uyáberanoe.

⁴⁰ keráwákárqá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayaí-nakaraq íráqô-mayaí-nakogaraq yenákatí waéqma itái-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátarái-nako, maami waéqma itái-áimmaá kenamáá ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagarabiyo?" téna Ítumma ítama aónaraiye.

⁴² ániibo uyátarái-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá ítéma akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayaíráqá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayaí-wáyúkárq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaarq aáwqqa kéyimiye.

⁴³ anaaékaqa wení uyátarái-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá tímá ámikainaiqa wení mayaí-nákómá énama kanaarq mi-máyái-nákómá amuqá marániye.

⁴⁴ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataakaqa min-nákómá kawáá umákaniye.

⁴⁵ miráinananiibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. 'ketí uyátarái-nakoma íma páátákáá yauwéqma yíniye.' mirá-timatuwena mikáké áaimma átarena mayaí-wáyúkáwábi mayaí-nóinímmá tebúqa kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaabôq kéenama

⁴⁶ mi-kawáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá tímá ámíniq íma ítanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákana karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórana mayaí-nákómá wení kawáá-nakóni áaimma aónatukenamaniibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátarái-nakoma ôriq umá tebúqa káména táíq umákaniye.

⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa túnnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebúqa kámena táiq umákaniye. waayúkama taibaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taibaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taibaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaarác uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaa q íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataikáae téq kemá kétune.

⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá páaq ínimanibo minnýaba ketiyakoma ôriq umá ummaa kéyáie.

⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáie kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénáq kukáue.

⁵² ániibo íbèkaraq anaakakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-íya-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáiq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikáiyata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe.

⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámúkomma namuroíq umákainana ayáámúkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkmá awaakómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráie.

móra-yataaqa páaq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábágarác maará téna timá yímikáie: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéie.

⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwáama yórítaq keráwáqá maará kéte. ‘íbèqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéie.

⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékárác aabayákáq-áwáámékárác aónama kárutaamanibo nóraq itaráq íbèqa maa-kánáárác-áwááméqá íma aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna íma-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nóraq itaráq keráwáqá kenamáárlq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainao?

⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótéma yagaróqtamá urékama kanaarác kenákámá aapaq kéweka aamá timá arutáakao. mórai q umá Áánúqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetéma yagaróqtamá urékama aamá timá arutáakao. wemá emmá yabitiména aamá ítama yaináí-wáyúkátí iyáápi mó-marinata aamá ítama yaináí-wáyúkámá l-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupa q tikaíyábámíye.

⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaarác i-urapa q ánná-naupakemma íma páátákámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupa q máyana keráwáqti kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itaí-áipi yaináí-kánááyábá tiráie.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mí-kánáárácá yaímma-wayukama máeta Ítumma tímámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánúqtuka q agamá amí-yátáárlq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama ylkakáie mirá téta tiráae.

² ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikáie: “keráwáqá túyánámmá itáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaariri q-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá máí-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo?

³ áraimma kétima-timune. ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákárác máqtemma mórai q umá puínóe.

⁴ naayóbáqá tiyáaka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróbaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yikamitata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútááreba q máa-kayukati otaa-qtátááq uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaa?

⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákárác mórai q umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráie.

yaagómá arammá íma iyáí-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itai-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma weni yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónariyie.

⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayai-nákómmá timá ámikaiyie. ‘itaa. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píki-yágóni arammá kutónáae téq yunnamanibo arammá íma itáiyie. miráinaa emá ayáatuwaao. paáyaba maragóni anommá namá kánataiyie.’ tína

⁸ ániibo mi-tókáq-máyái-nákómá weni anón-nakoma maará téna timá ámikaiyie. ‘umaataráána-nako, íbèqa maan-áúqá yúwénana matáinaao. áaipikemma maramá agáúme keyauteq purumaakaakóni ayámá abákama agamoqá má kumaránúne.

⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánimanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’ téna mi-máyái-nákómá tiráiyie. téna Ítuma waéqma itai-áipi tiráiyie.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiyie.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yiráati-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yimikaiyie.

¹¹ ániibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátama min-inikóni arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiyie. miráitana min-inikóni arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyie.

¹² Ítuma min-inímmá aónatuwena ááyamae írena maará-tima-amikaiyie: “aaragó, kemá eni karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyie.

¹³ ániibo min-iníkkómá Ítumma kaayaq-áyáánápo wemmá ánekuitana páátákáá min-iníkkómá itó-uma arupú umáguariyie. miráitana min-iníkkómá Áánúqtun-awiqa múte yáutaiyie.

¹⁴ Tabaatiráqá Ítuma karí-inímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náupáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiyie. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yimikaiyie: “abapaké móra-kanaama mayai mayánó-kanaama wáiyie. ániibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkaae téqa keráwáqá kanaaraq mayai-kánaabi yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyie.

¹⁵ ániibo Ítuma yawuwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiyie: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqti purumaakaakóni naaupaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe.

¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-inímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-káritímáátimá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyie. Ítuma mirá-timatuwaitata weni namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ániibo máqte-kayukama Ítuma íraqóniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurai-yátáááráq (yíqtigaraq) yeqti waéqma itai-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiyie: “Áánúqtuma yabíkái-qtataqa nói-qtataakaanq umá wáiyiyo? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnó?”

¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyie. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa weni yópi uqmakáiyie. ániibo anaaékaqa anómma auréna yaará uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyie.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiyie: “Áánúqtuma yabíkái-qtataqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnó?”

²¹ wemá miráuma anómma aurai-yátááaré. móra-inikoma mi anómma aurai-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyie. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyie.” téna Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániyie. Ítuma téna tiráiyie.

pááqyan-oqtama

²² Ítuma yáimma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyie. wemá aarawaamá keyiraatena watáama timá yimíqmena Yérutáárebaq winé uráiyie.

²³ ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiyie: “umaataráána-nako, Áánúqtuma keqtáá máqtemma yawuwéqma íyaq tiwirániyô?” téna tiráiyie. miráimanibo Ítuma maará téna timá yimikaiyie:

²⁴ “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétimatinune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaraq íuraae.

²⁵ anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá auyatuwaniyie. ániibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máqe oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá itikaa.” tíyana wemá yawuwéqma keráwáqá maará timá-timiniyie: “keráwáqá náakakenaq irááó kemá minná íaonaraune.” téna tíniye.

²⁶ ániḃo keráwáqá maará timá ámino: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéúnaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tinoe.

²⁷ miráinana naakóni aanábó-nákómá maará tiniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tiniye.

²⁸ keráwáqá aónáiyata Ábaraaama Ááitekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánúqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamáárfiq máápaq mánoe. mibáq máe q anómma íbìqá yaraíyana tíwáyaakake kóqá iyániye.

²⁹ taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké iyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánúqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa náinoe.

³⁰ ániḃo yaímma-wayukama íbèqa írèqa kéye-kayukama maa-márábi pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániḃo íbèqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábi anón-iwiqa wáipoata írèqa yinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba íbìqá yakáiyé.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Péra-ti-wayukama íréta Ítuma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe.

³² ániḃo Ítuma yemmá maará timá yimikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábáaq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbèkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánáárq ketí mayaimá mamá ánatane.’

³³ íbèrabi aabáyaagaraq ayukáqaraq Érótimi márúpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánúqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyé.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yimikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánúqtuma keráwáqá timáyíkáitata ye-káyúkátí yímúraapaq óqtatamma kéiyabotuwaee. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áraqa áiqma aayan aménáápáq ákánikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kétunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kétikaiye.

³⁵ miráitana Áánúqtuma keráwáqá waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítmonaiya-kanaaraqa maará tinoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náapaakaraq í-náqá kéiyé. Áánúqtuo, íráqóniq umákáao.’” tinoe téna Ítuma tiráiyé.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Péra-ti-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyé. ániḃo yemá Ítuma kawáá-umatuweta máqe-uraae.

² móra-naqo áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyé.

³ Ítuma min-náqá ónawaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi iyabiyo?” téna ítama aónaraiye.

⁴ miráitana yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye.

⁵ ániḃo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyé.

⁶ yemá min-áikáqá kanaaraq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábìqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itái-áimnáqá timá-yimena maará-tiráiyé:

⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábìqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqa uyátá-maqma anón-awíqa wáinna-nakomma kateko-ábìqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábìqtátáráqá mánone.

⁹ ániḃo enókáá kateko-ábìqtátáráqó márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábìqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tiniye. ániḃo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaeépaq kumánone.

¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaeépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaena

maará téna má-tima-aminiye. 'keti aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.' tîniye. mirá tînaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa naiya-kayukati yúraqaq ení anón-awiqa uwîniye.

¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwîna-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa márûte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwaina-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye." téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama ááyama aáwaqa ami-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyai-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: "emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taibaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yawuéqma amíyábáé.

¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táiq uráinna-wayukawabi yítauqa táiq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo.

¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yawuéqma amínoe. anaáékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yawuéqma amíniye." téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itai-ááímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítuma maará-tima-amikaiye: "yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae." téna tiráiyé.

¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: "móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taibaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyariye.

¹⁷ aáwaqa nai-kánámá páaq itana naayóbáqô yááyari-kayukama wení mayai-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá yero. máqte-qtataqa yokaa umáguraiye." téna tiráiyé.

¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama 'ítaa ónúne' tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá móra-yomma meyánîq umátukaunaboq mitómá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.' tiráiyé.

¹⁹ ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá tiyááka-purumakaamma meyánîq umákaunaboq kemá ko maqmqá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.' tiráiyé.

²⁰ ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. 'kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.' tiráiyé.

²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yawuéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyamma umátuwena wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá uré maa-márúkóní anón-aparabi páaqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táiq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítakarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme keti naaúpaqa iyo.' téna tiráiyé.

²² anaáékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. 'uyátarai-nako, kemá enáma waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.' téna tiráiyé.

²³ ániibo anó-nakoma wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitímáe iyo. keti naakómá ógiraikaae.

²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama keti naaúkemma aáwaqa íma nánôe.' téna Ítuma maami waéqma itai-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaáe waránáae tîna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taibaq aarawaamá Ítun anaáe waqmqé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye:

²⁶ "móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkemma ámánakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq keti iyápó-annabi íma mániye.

²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá keti iyápó-annabi kanaaráq íma mániye.

²⁸ nôraq iyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnaábaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo?

²⁹ ániibo min-nákómá áqnaábaqa aúyánámmá ímo ítama aruténama anaáékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma paátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá tímákaneta oné.

³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átamaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.’ tínóe.

³¹ ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kinímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqptomá yiwíqme iráíye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kinímá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kinímmá ikámma watuwání iyabiyo?

³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqa íma owáníq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq márariyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné ínóe.

³³ mórai q umá keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaáemma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ umá íráqô-qtataare. miráimanibo umá ímo káinataama náaraq onanataáwáq átêma ínáyó?

³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôni q umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itai taáqa wáinaqa aamá ítáaro.” tēna Ítuma tiráíye. úgómá átē iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae.

² ániibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqptomá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaaq kénaiye.” téta tirááe.

³ miráitana Ítuma maará tēna waéqma itai-áímmá timá yímikaiye:

⁴ “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-típima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye.

⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áiqtaabi ákátuvena awíqme kóiniye.

⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áikuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketē timuqá máráaro. ketí móra-tipi-típima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ tēna mirá-tíniye.

⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánúqtuni márúpaqa taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôni q umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránōmanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánúqtuni márúpaq weqtábá anónamuq-yataaqa mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínikómá wení naaúpaq ómmá kúraqme utēna araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye.

⁹ min-ínikómá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áikuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayáune.’ tēna tíniye.

¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama mórai q umá Áánúqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” tēna Ítuma waéqma itai-áípi tiráíye.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyápórátá yikaraiye.

¹² ániibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa q umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánuna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráíye. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa q umá yímikaiye.

¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupa q ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáq ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye.

¹⁴ miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yay-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiyé. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé.

¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókákáq mayaímá ko matáiyé. ániibo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqé-uráiyé.

¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikáiyé. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-iyápógómá min-aáwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaráiyé.

¹⁷ miráitana mikákáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiráiyé. 'ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taibaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune.

¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonópaq kónune. ániibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánúqtun aúrakaraqa enaúrakaraqa kúmiq-yataariq uráune.

¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaao.' ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé.

²⁰ ániibo wemá itó-uma aboáñópaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ániibo aboáñí áyakoma arummá òriq umáitana aboámá uyaaté uréna ánikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye.

²¹ ániibo ánikoma maará téna aboámmá timá ámikáiyé. 'ketiboó, kemá Áánúqtuni aúrakaraq enaúrakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaanaraq ketí iyápóe ítinone.' tiráiyé.

²² aboámá wení mayai-wáyúkámá maará timá yímikáiyé. 'keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa waatammá umákáaro. ániibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro.

²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae.

²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yawwéqma awiráunatae.' tiráiyé. ániibo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe.

²⁵ ááqíbo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqé-uráiyé. anaaékaqa yawwéqma naaópaq min-áqnááen-iyápógómá naamátúpaq kéyena itáimma kaapaúmma kététa íma yarááe.

²⁶ ániibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nóraq kéó?' téna ítama aónaraiye.

²⁷ mayai-nákómá maará téna timá ámikáiyé. 'enábâkoma yawwéqma íráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákáiyé. wemá wení ánikomma yawwéqma awíkaimma paá íráqóniq umá máitana awíkáiyé.' téna timá ámikáiyé.

²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqé-uráiyé. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikáiyé.

²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikáiyé. 'taíbaq-karitimaatima ení mayaimá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma tíménaq ketí aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémarauene. ímiye.

³⁰ miráimanibo enánikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóinítí yúraq yuqmá ánaraiye. ániibo wemá miráumatuwena yawwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikámóne.' téna tiráiyé.

³¹ aboámá maará téna yawwéqma timá ámikáiyé. 'ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémauye. ániibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye.

³² íbêqa kerátámá táyakoma íráqóní kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yawwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.' téna aboámá tiráiyé." téna waéqma itai-áipi ítuma tiráiyé.

16

mayai-kawáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikáiyé: "mórama móneqa òriq umá makáinakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa òriq umá makáinakokaq íréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. 'ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.' tirááe.

² ániibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikákáq itana maará-tima-amikáiyé. 'enáama itaúnama náaraq uráánó?' emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabi agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.' tiráiyé.

³ mi-kawáá-nákómá áyáqnoabaq maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. 'kemá náaraq ónúnó? ketí anón-nakoma kawáá-máyáirákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnáama íma wáipoaq kanaanaraq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq ínaa tennamá tigae íniye.

⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááriqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákemá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiyé.

⁵ mi-kawáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikái-kayukama yaáyaitata irááe, móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá itama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoma anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna itama aónaraiye.

⁶ ániibo min-nákómá tiráiyé. 'tíyááka-tiyaakae (100),' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyé.

⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá itama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna itama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tíyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tíyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyé.

⁸ mi-tái-kawáá-nákómá wenamááriq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwíqqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyé. maa-marábí-káyúkámá yeyiáá maamirá-káyúkáté mayáimá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánúqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnapó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánúqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkkáq mútikaniye.

¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaaraq yabíqma kárutaiye.

¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaaráq umá Áánútuni óq-yataaqa kawáá inó?

¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma aruténanama náawaq emmá ennáma amíníyô?

¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayáimá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íraqóniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánúqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Pérati-wayukama móneqtabama òriq umá kéyikaitaboata Ítumma aábê-aimma tímá ákaraae.

¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúraqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqti tíwíqqa mamé ukáae kétémanibo Áánútuma keráwáqti tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúraqaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánúqtuni aúraqaqa paátataakaa kéiyé.

¹⁶ Áánúqtuma naayóbáqá Áabaraamma tímá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá nai-wámmá Áánúqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánúqtuma wení auyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kéyikaitaboata mayánéta inaamu kéguoye.

¹⁷ itáaro. aabayákaráq maa-marágáráq ánatani-waigoma ummaamá kéyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqa kéyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹⁸ máqte-kayukama yináqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kéyawaaiye.

móneqa òriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa òriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqptomá kúbekena anó-moneq-awíqa yaan-únákáqto áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye.

²⁰ ániibo min-nákóni oqtaráqá naakóni waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Aráátaratie. min-nákóni áuraqa náomma kerémmá karái-nare.

²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa òriq umá makái-nakoni yaaregóni aménáápáq aqto-ááwáqá kuqtínama áiqma namá tímútanaae téna éwaine. ániibo iyákómá iréna min-nákóni aneke náomma umánaraae.

²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtamákaraae.

²³ ániibo móneqa makái-nakoma áitanobaq máena aiq-irayaba ôriq uráiyie. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye.

²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyie. 'ketibomá Áabaraao' emá keqtábá arummá umátike Arááataratimma timákénana ayáánaubiqa nopí márú yamátuena timáábíraq maraínana yatí umátikaino. timáábíraq íramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyie' tiráiyie.

²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maamárukáqá Arááataratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aíqa í-yátáápi máane.

²⁶ óq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqti aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáa máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiyie.

²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaupaq wíno.

²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbátíwaayuma yíkaraune. ániibo Arááataratima akoqnáa-aimma yepimmá móma tíno. yegáraq maa áwáábíq-marupaq íréta yíqa í-yátááqá mayaiyábáé.' tiráiyie.

²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna Áabaraama tiráiyie.

³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaaráq íiniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.' tiráimanibo

³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítareta kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yawuwéqma itó ínatama minnágararaq yirummá íma waeréta íma itánóe.' téna Áabaraama tiráiyie." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itái-áípi tiráiyie.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aiyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímkaiye: "yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwánimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye.

² keráwáqti aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánúwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye.

³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao.

⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááriq umákana abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiyie.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwikái-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaa." téta tirááe.

⁶ ániibo uyátárai-nakoma yawuwéqma maará-tiraiye: "keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamááriq agíqme únópi koma karuyuwó.' tíyanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ itáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipí-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa

naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna ‘emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.’ téna tınıyó?

⁸ Ímiye. wé maará-tima-aminiye. ‘emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tınıye.

⁹ ánibo meyamá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba ‘tikáiyé’ tınıyó? Ímiye.

¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Áánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaarácq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaimá mamá ánataraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikariye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé.

¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ánibo yemá nékaq ya itó-ureta

¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákó, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe.

¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yimikaiye. ánibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma Íráqóniq umáguráiyé.

¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma Íráqóniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye.

¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tikáiyé’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaaeo-nare.

¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítráaeo-wayukama náakaraq mááo?

¹⁸ káqo-kayukama íréta Áánûqtun-awîqa íyaq múte yauyu? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyó?” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁹ ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáiq-itaiq umá yáqtoraanma-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíniyó?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe.

²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé’ téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqá keráwáqtí aúkáapi wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

²² ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yimikaiye: “anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tınómanibo íma aónainoe.’

²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tınómanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro.

²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé inikáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe.

²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqá Waayúkagoni Áráakoma aîqa í-yátááqá taibaq mamayáinata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe.

²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaarácqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaarácqá móraiq íniye.

²⁷ Nóaani kanaarácqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárenóbáq uyábékuraiye. ánibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye.

²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqá meyanîq éta máqte-qtataaqá káqo-kayukama kéyimeta meyamá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe.

²⁹ ánibo Arótima Tótómabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógárácq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumána kumínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye.

³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaarâq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. mórai q umá móra-nakoma yópáqô máqé-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno.

³² keráwáqá Arótímma ánáákoqtabama túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komórabakaraq yawítíma íramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna 'eni aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaao.' titata kéqopike Arótímma ánáakoma anaáépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.)

³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaarâq wení aúwaraimma mayániye.

³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaróqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye.

³⁵ ániibo kaayaq-ínikórátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye.

³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi máruiyapikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye." téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: "uyátarai-nako, mi-qtátááq náakaraq pááq íníyó?" téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: "pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe." téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainái-nákóqtábá tíwáqnaa ikáae téna ááyarai-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itái-aímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tíq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye.

² Ítuma maará-tiraiye: "móra-marukaqa aamá ítama yainái-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma íkaténa waayúkayabagaraqa íma íkatíq uráiyé.

³ ániibo móra kéqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-aatimá min-ínikómá aamá ítama yainái-nákókáq íréna maará má-tiraiye. 'ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.' téna tiráiyé.

⁴ áqnáabaqa aamá ítama yainái-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaáékaqa maará téna auyánánóbáqá tiráiyé. 'kemá Áánûqtuni áaqa íma íkatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatunamanibo

⁵ maami kéqtoq-ínikómá kemmá ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tibô ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.' téna auyánánóbáqá tiráiyé.

⁶ ániibo uyátarai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: "keráwáqá maami ítama yainái-tái-nákóní áama ítáaro.

⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyikái-kayukama aati-aati-nókáánabi aati-aati-wagáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaraiyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íni íyabiyo?

⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. áaqibo anaáékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?" téna keráwáqti tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayái-nákóní waéqma itái-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta 'ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe' téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkati waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé:

¹⁰ "kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare.

¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena auyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. 'Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq 'tikáiyé' kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa ikéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq 'tikáiyé' kétune.

¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa aweté kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámmune.' téna tiráiyé.

¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaao.’ téna tiráiyé.

¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqa mayái-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Péрати-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. itáaro. náawabi wetábá wení áwíqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqa márúte yuwáina-nakoni áwíqa Áánûqtuma múte yauwíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

pááqya-noiyapoma Ítuma Íráqôniq umáyikaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánapo yínêkuikaee tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae.

¹⁶ ániibo Ítuma iyápórawaqa yaáyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketópaq iyaraq íma yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe.

¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miráráá umá móra-nakoma pááqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáíne.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “Íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye.

¹⁹ ániibo Ítuma maará téna tiráiyé: “nôraq itaawáq keqtábámá Íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáá Íráqôniq kéiyé.

²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyó. waayúkama íma ikámma puyuwó. moyámmá íma mayao. káqon-nakomma kaaqarimá ítimakao. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo.” téna Ítuma titana

²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunaraké áaimma átáma min-ámáan-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiyé.

²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtóráríq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yimínata meyaníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye.

²³ miráítana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá mónéqa ôriq umá makáinapoana wení mónéqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtábama kammáa kámagoe.

²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóni aapi peránénama kammáa ainikáá umá miráuma mónéqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uiniqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaarâq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?” téna tirááe.

²⁷ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaarâq íma ínómanibo Áánûqtu kanaarâq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana

²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwáianama

³⁰ kanaarâq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáaráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama pááq ínátama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye.

³² yemá wemmá mamá Yéqtaeowayukati iyáápi maránoe. áníbo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe.

³³ áníbo yemá tebúqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánááráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráíye.

³⁴ miráímanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeowayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkkóní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókák úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráíye.

³⁶ min-áúgáróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nòraq kéoo?” téna tiráíye.

³⁷ áníbo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéíye.” téta tirááe.

³⁸ áníbo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráíye: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráíye.

³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráímanibo min-áúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráíye.

⁴⁰ áníbo Ítuma waaqókák ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráíye. min-áúgáróq-náqá waaqókák itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye:

⁴¹ “kemá emmá nòraq umákanuno?” téna tiráíye. áníbo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáammá túramma aónanaae téq kétune.” téna titana

⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

⁴³ miráítana páátákáá min-nákóní aúrakoma íraqóniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaáe kéwarena Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaiye. áníbo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma

² mikák móra-naqa máqte-uraimma min-nákóní áwíqqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayái-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáíye.

³ áníbo Takíatima Ítumma aónainena uráímanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaarác Ítumma íma aónaraiye.

⁴ áníbo Takíatima taíbaq-wayukati yúbác uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráíye. áníbo wemá ‘Ítuma maan-ákák íniye’ téna aúyánámmá ítaraiye.

⁵ Ítuma min-áúkápác iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: “Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune.” téna Ítuma tiráíye.

⁶ miráítana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kêmaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye.

⁷ áníbo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: “Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye.” téta tiráámanibo

⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkkaaq uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. áníbo kemá móra-nakomma kaaqaarigóníq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaarác yauwéqma kaayaqté-kaayaqté-kanaarác aménúne.” téna tiráíye.

⁹ miráítana Ítuma maará-tima-amikaiye: “íbêqa maan-naúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráíye.

¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráíye.” téna Ítuma tiráíye.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yimikaiye. Yérútáarebaq waaqókák yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokác ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae.

¹² ániḅo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye.

¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkēna móneqa tiyááka-wayukama yímika-yímika uráiyē. maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá maami-mónéqnapó mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyē.

¹⁴ miráitata wení márúkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyikáawata anaaé waqmé urááē. ániḅo yemá maará mó-tiraaē. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaaē.’ téta tirááē.

¹⁵ min-nákómá kínimma tarôq umákáawana máqēna anaaékaqa yauwéqma iráiyē. ániḅo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyē.

¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayáimá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.’ téna tiráiyē.

¹⁷ ániḅo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqó-mayai-napoa emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtatakaraga kawáá umá kárutaanaboqa íbēqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyē.

¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyē.

¹⁹ ániḅo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyē.

²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyē. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune.

²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyē.

²² ániḅo kínima mi-máyái-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayákánune. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno?

²³ ániḅo nōraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tikáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgaráqá íma mayáúnô?’ téna tiráiyē.

²⁴ mi-kínimá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma áméro.’ téna tiráiyē.

²⁵ ániḅo yemá maará-tima-amikaaē. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyē.’ téta tewana

²⁶ mi-kínimá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménune. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataqa ayáápike yabítuwanune.

²⁷ ániḅo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaaē’ tiráá-kayukama yiwíqme maakák iréra ketúrakaq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráiyē.” téna Ítuma waéqma itái-áimmá tiráiyē.

Ítuma Yérútaárebaq anó-kiniraa umá uráiyē.

²⁸ Ítuma min-áimmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútaárebaq uráin-amma arááyamaena uráiyē.

²⁹ ániḅo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákaráq Béqtanibaqa waaqókákaráq iráimma min-ánúmá áwíqa Óribēti-anuraq iréna wení iyápo-annabike kaayaqá timáyikáitata áqnáabaq urááiyē.

³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótiráá-kákóní ámúraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao.

³¹ ániḅo móra-nakoma kenákámá itama aónéna ‘nōraq itakawáq min-ótiráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnyaba itakaé tekao.’ téna Ítuma timá yímikaiye.

³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yikáitata yenákámá kóureta timá yímíniq umá mi-qtatááqá wáitata aónaraaye.

³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótiráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nōraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna títata

³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnyaba itakaé.’ téta timátuweta

³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótiráá-kákóní ámúraaq wáqtóma abákáreta Ítumma min-ámúrúaq ákáawana máqe-uraiye.

³⁶ ámuúraaq máena kéwitata aarawaamá yeqti unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae.

³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma weni iyápo-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánûqtuma íráqóniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqá wáíye.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táibáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápo-annama ‘paáti máero’ timá yimiyo.” téta tirááe.

⁴⁰ ániibo Ítuma maará téna yawéqma timá yímiyaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paáti máiyanaama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáíye.

⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtabá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqti taákoma kanaaráq ikéitaiye.

⁴³ keráwáqá ítáaro. anaaékaqa móra-kanaama páaq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma áuyatikanoe.

⁴⁴ keráwákárq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwáíyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáíye.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáíye.

⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímiyaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘keti naakómá paá nunamummá tí-námmá wáino,’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-áupáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráíye.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímiyaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae.

⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáíyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímiyaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraqá Ítunopaq irááe.

² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqttáá timá-timiyo, emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae.

³ ániibo Ítuma maará téna yawéqma timá yímiyaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná

⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráíye.

⁵ ániibo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanataámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaiq umá turrummá íma kámeo túniye.

⁶ ániibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatataámá máqte-kayukama keqttáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe.

⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-araaq yawéqma tirááe: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyó minná ketáá íaonaraunataae.” téta tirááe.

⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yímiyaiye: “mórai q umá kegaráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokéjabi mi-máyáimá kémayaune.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabiye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áímmá timá yimikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. ániibo min-nákómá wááéni-aramma uqmná yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye.

¹⁰ aanaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kuti-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabikáa-kayukayopaq uráiyé. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyé. ániibo wááéni ara-tókáq yabikáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye.

¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye.

¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae.

¹³ miráitana wááéni ara-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúñô? ketáanikoqtaba ôriq umá tókáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráiyé.

¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayai máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeyiáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá aanaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáa mayánunatae.’ tirááe.

¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyé. itáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo?

¹⁶ yókóni aboámá íréna wááéni ara-tókáqô mayai máyaa-kayukama yikamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo waayúkama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe.

¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaena maará-tiraiye: “Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aainaq wáiyoy?

‘maamin-óqtámmá mayai-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa naakóni akoqnáá-abokaa kéiyé.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákómá ámúraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámúraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbuyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itái-áímmá tiráiyé. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amikáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yaináneta urááe.

²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáa kéitaunatae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánúqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene.

²² emá nóine téq auyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmó temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye:

²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwíkaráq waímma náawabiyo?” téna tiráiyé. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe.

²⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaaqa kanaarác Títaamma áméro. ániibo Áánúqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaarác Áánúqtumma áméro.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yauwéqma timá yimiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáa eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátúti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátúti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone.

²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáan-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena

pukínanama kanaaraq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.' tiráine.

²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráíye.

³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáíye.

³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráíye. ániibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe.

³² miráitana min-íníkgáráq pukuráíye.

³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraq min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne." téta Ítumma Ítama aónaraae.

³⁴ minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikáíye: "aaragáráq waagaráq íbèqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae.

³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáíyapike Áánùqtuma itó-oro tínaata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe.

³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaraq puínoe. Áánùqtuma pukáíyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánùqtuni áráabitie.

³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáíyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma iramô karáí-waigoni watáagoma maará-tiraiye. 'uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánùqtugaraq Ááitekini Áánùqtugaraq Yáakoboni Áánùqtue.'

³⁸ Mótetima wení anáábútáama pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánùqtuma íma pukáa-kayukati Áánùqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánùqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe." téna Ítuma tiráíye.

³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yawuwéqma tirááe: "yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne." téta tirááe.

⁴⁰ ániibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma Ítama aónaraae.

yawuwéqma yiwiráí-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq Ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Péрати-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikáíye: "nónraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma ánikoe kéteo?

⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine. 'uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq aménáápáq yíkáanata wínoe.'

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine.

⁴⁴ Tébitima wenamááriq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini ánikoma máíyo?" téna Ítuma tiráíye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ániibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yimikáíye:

⁴⁶ "keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire iyábá òri q umá keyikáíye. yemá téta waayúka áikuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náupáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikáiyata anón-aawaqo naí-kánááráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánáatae kéte.

⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyáníq ínówataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánááráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe." téna Ítuma tiráíye.

21

keqtoq-íníkmá Áánùqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikáíye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma móneqa òri q umá makáa-kayukama Áánùqtukaq yimuqá marakéta móneqa maráí-yáwáápí móneqa má-makaae.

² ániibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaíkmá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-yawaapi mó-makáíye.

³ Ítuma maará-tiraiye: "kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkmá awaíkmá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáíye.

⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taibaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkmá íma taibaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-moneqa íma matokáíye.” téna Ítuma tiráíye.

“anó-monoq-namma táíq umáginíye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye:

⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíníye.” téna Ítuma tiráíye.

“taibaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁷ yemá Ítuma maará téta ítama aónarae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínyíô? áqnáabaqa nóin-awaamaraq pááq ínatata aónéeta mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

⁸ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taibaq-wayukama ketíwíkaq íréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéíye.’ tînómanibo keráwáqá íma yinaaémma ko wáráaro.

⁹ anaáekaqa webómá kéeta anón-aaiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarácq íma ikatíqa oro. miráí-qtataaqa áqnáabaq pááq ínimanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááíqa umáiykanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááíqa ínoe.

¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taibaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráimanibo miráí-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátíketa monoq-náúpáq mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kîni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe.

¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe.

¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánáárácq átê-wataama Áánûqtutaba kanaarácq timá-yiminoe.

¹⁵ kemá kenamááríq arupú-aimma tuiyánákákq mamáráanana itái-yátááqá timíníye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqtí namuro-wáyúkámá kanaarácq íaratinoe.

¹⁶ keqtíboná keqtínóma keráwáqtí móra-naegoma keráwáqtí tibáqawaayuma keráwáqtí aanábómá mamá keráwáqtí namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tikamma keráwápi-kémá yaímma puínoe.

¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááginomanibo

¹⁸ keráwáqtí tiqnótáugoma mórama íma múkíniye. íma tikamma puínoe.

¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqtí túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ miráimanibo anaáekaqa keráwáqá aónáiyata ááiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaarácq mikáq aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe.

²¹ mi-kánáárácq Yúria-marupaqa márúya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máíya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ópaq kóoro. ániibo márúkoni aaumépaqa máíya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro.

²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayái-kánáábóna máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye.

²³ mi-kánáárácq aaramá yímúkaracq máa-noinikaraq iyápóna náámma kéyime-noinikaraq tirunó. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánáárácq Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma áyámma umáiyikaniye.

²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képujeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá ígáríq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaáekaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíníye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wiyokakaraq wiyókákarácq pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémétainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatíq ínoe.

²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq ínena ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaq ínata kekaaq ínoe. aabayákákémá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yarárqme wéyáwé ínoe.

²⁷ mi-qtátááq pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnaq kumínimma anómma akoqnááq tágama-yataakaraq kumíniye.

²⁸ anaaékaqa mi-qtátááq áaimma átama pááq inaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánúqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbèqa waaqókák wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itai-áimmá Ítuma maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro.

³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbèqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae.

³¹ mórai q umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááq pááq inaqa kanaarác keráwáqá aónanoe. Áánúqtuma yabíkái-maruqa waaqókák áaimma átama yínena kéiyé.

³² kemá keráwáqá áaimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááq Yérútáárebaq pááq ínoe.

³³ aabayákárác maa-márágárác ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataqtaaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáká wááéni-nokaraq íma nánónanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaarác uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye.

³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiyá-kayukaraq waakákoraá umá pááq íniye.

³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtaaba Áánúqtukaq nunamummá tíq-tíq kéiyana akoqnááma timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbác kanaarác itó-ínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Óríbèti-anuraq aumá ko kéwaine.

³⁸ ánibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta weni watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq ‘Ítumma awíqma yimééni’ tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá áwíqá kótámaki-kanaama pááq ínena uráiyé.

² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae.

³ ánibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoabaq pékaima óq-awíqá Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíkéné.

⁴ ánibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágárác watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye.

⁵ miráitana yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe.

⁶ ánibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuvena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uráiyé. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaróqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánááráqá mórama típi-típi-naateqa ikaméwaone.

⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaarác-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráiyé.

⁹ ánibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyó?” téta tiraáye.

¹⁰ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “itáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko perááakao.

¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.”

¹² mirá t́yana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa nai-yáárégáráq abíqtátágaráq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé.

¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae.

¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne.

¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánúqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánúqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro.

¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁹ ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena mapámma yimítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá t́yánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánúqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiyé.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maráni-nakoma ketê aáwaqa nai-yááréráq máiyé.

²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánúqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maráni-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínáyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyô?’ tirááe.

²⁴ ániibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máiyé téta téite kéowana

²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáarake waayúkama yabíqiyikarena maami uyátáraa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááriq yetábá kéte.

²⁶ miráinaq keráwátê mórai quráiyé. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno.

²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyô? aáwaqa nairáqô máí-narabi mayai-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa nairáqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane.

²⁹ ketibomá Áánúqtuma wé yabíkái-maruyqta náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai quráiyé.

³⁰ annaaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa nai-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ániibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq máeq Ítiráeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma téna Pítaaqta ‘anaaémma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánúqtuma ‘mirá-uwo’ timá ámikaiye.

³² kemá Áánúqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáiq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yawéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqáwaayuma mamá akoqnáá umáiyikaa.” téna Ítuma tiráiyé.

³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaq ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye.

³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráiyé.

Kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqti watáama

³⁵ maa-marábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanapoana Ítuma maará-timayimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqá íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe.

³⁶ miráitana Ítuma maará téna timá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayáino. anón-unamma makénama paá mayáino. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayáino.

³⁷ Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá keqtbáá maará kétiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqó pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaino. owé. máqten-aimma keqtbáá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Kínna kanaaráqíye.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaáe waqmé urááe.

⁴⁰ min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino.” téna tiráiyé.

⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye.

⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaa. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.” téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

⁴³ ániibo mórama Áánúqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye.

⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqma aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kékítana áúnobakemma ímutigómá naegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqti íyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe.

⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááó? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánúqtukaq nunamummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaáe irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábikénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé.

⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/môqnanene kéono?” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁹ iyápó-annama Ítute mágeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááe.

⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkápíke móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-náqá ikákéna ayáánurapake ááqa áaipíke agáutukaimanibo

⁵¹ Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “Ímira uwo.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóni aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íraqóniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-aráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé.

⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tînékukaane. miráimanibo maamin-áwáatáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóni akoqnáágaráq pááq iyé.” tēna Ítuma tiráiyē.

Pítaama tēna ‘kemá Ítumma íaonaraune’ tiráiyē.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaáe waqména uréna nékaq ko máqe-uráiyē.

⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uráiyē.

⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái inípóana Pítaamma káonena maará-tiráiyē: “maa-nákógáráq Ítute máqe-uráiyē.” tēna tiráiyē.

⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyē: “maan-íníkô, kemá Ítumma íaonaraune.” tēna tiráiyē.

⁵⁸ anaáékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiráiyē: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” tēna tiráiyē. miráitana Pítaama maará-tiráiyē: “maan-nákô, kemá ímiye.” tēna tiráiyē.

⁵⁹ anaáékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma tēna maará-tiráiyē: “áraine. maan-nákómá Ítute máqe-uráiyē. wemá Kááribake-naqiyē.” tēna tiráiyē.

⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiráiyē: “maan-nákô, minnámô tēnnama kemá íma káonaune.” tēna Pítaama kētitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyē.

⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaráiyē. naayóbáqá wemá maará tēna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tîrónē.’ tiráin-aimma Pítaama yawwéqma auyánámmá tiráiyē.

⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyē.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákáae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kētimaketa ikákáae.

⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará tēta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” tēta tirááe.

⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma tímá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúraqa Ítuni aamá ítama yaíkáae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiráae:

⁶⁷ “emá keqtáá tímá-timiyo. emá Metáiyabono?” tēta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiráiyē: “kemá keráwáqá tímá tíménaqa íma ítama arutéq tîrummá tímínoe.

⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yawwéqma tímoe.

⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaáekakaraqa aati-aatímá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánúqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” tēna Ítuma tiráiyē.

⁷⁰ máqtemma maará-tiráae: “miráitaa emá enamááriq Áánúqtumma áanikowabono?” tēta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikáiyē: “keráwáqá mi kēte. minná kemúne.” tēna Ítuma tiráiyē.

⁷¹ ániibo yemá maará-tiráae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” tēta tirááe.

23

Pááiratini aúraqa Ítumma aamá ítama yaíkáae.

¹ miráitana máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááiratíkaq urááe.

² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiráae: “ketáá maan-náqá aónaunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyē. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutíkaitaae. ániibo wenamááriq wetábá tēna ‘kemá Metáiyama kínimune kētiye.’ tēta tirááe.

³ ániibo Pááiratima Ítumma maará tēna ítama aónaráiyē: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” tēna tiráiyē. ániibo Ítuma maará tēna yawwéqma tímá ámikáiyē: “emá enamááriq mi kētene.” tēna tiráiyē.

⁴ miráitana Pááiratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikáiyē: “maan-nákóni otaa-qtátááqá íma káonaune.” tēna tiráiyē.

⁵ áaqibo yemá akoqnaá umá maará-tiraa: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaikaq uréta áaiqa urááe. Kááririri-aukapaqe áaimma átarena mirán-ááimma tarôq umáena maa iráíye.” téta tirááe.

yemá Érótimi aúrakaq Ítumma aamá ítama yaikaae.

⁶ Pááiratima min-áimma itáa ena maará téna yemá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááriribake-narabiyo?” téna Pááiratima tiráíye.

⁷ ániibo Pááiratima ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Érótima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Érótinopaq uráíye. mi-kánáaráqá Érótima Yérútaárebaq máqe-uraine.

⁸ Érótima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemá aónanae’ tiráíne. Érótima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátááriq ina q aónanae tiráíye.

⁹ miráitana Érótima máqte-qtataaqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yawuwéqma Érótimma timá ámikaiye.

¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnaá umá Ítumma aamá timákaraae.

¹¹ ániibo Érótigaraq wení áaiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íraqô-kaqto ma téta Ítumma iyákátuweta Pááiratinoq timákáawana yawuwéqma uráíye.

¹² naayóbáqá Érótima Pááiratite namuroiq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááiratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááiratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaee.

¹⁴ ániibo Pááiratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kété ‘aarawaatí yúyánammá mamá táiq kéíye.’ kété ániibo min-áíqtábá keráwáqti túrakaq wemá ítama aónaraune. ániibo ítáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune.

¹⁵ Érótigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yawuwéqma iráíye. ítáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae.

¹⁶ miráinaq kemá tebúqa ámítuweq timákáanana wíniye.

¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááimma wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa nai-kánáaráqá Pááiratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye.

¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe.

¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate áaiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupa q ákáraane.

²⁰ ániibo Pááiratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yimikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaee tiráimanibo

²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe.

²² ániibo kaumobáq Pááiratima timá yimikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otanaq kutáiyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebúqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááiratima tiráíye.

²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnaá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma iyakaa’. tirááe. ániibo yeqti yáagoma Pááiratini áama uyátáraiye.

²⁴ miráitana Pááiratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye.

²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate áaiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámikaa-naqa yawuwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááiratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánammá waréna Pááiratima Ítumma yeqti iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma itaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááimonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake íréna anó-marupa q winéna kéitata yemá min-nákóni ábúkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráíye.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae.

²⁸ miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáábekake-noinine, keráwáqá keqtábámá ibiqá ima yáráaro. paá keráwáqábábi keráwáqti iyápóyaba ibiqá yáráaro.

²⁹ Itáaro. anaaékaqa mi-kánáámá páaq inatama keráwáqti iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraq maará tínoe.

‘aaramá ima kanaaraq iyápóma
ákárayamma anaamoq-nóinimá
iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma
yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítimera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. ánibo páaqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe.

³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakaratararaq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátáqárq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe.

³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóni áwíqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkák Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakarae. ánibo yemá otaa-nákárátáqárq yikamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe.

³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaao. maami-qtátáárq o-wáigóni áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ánibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtóma yáátáa urááe.

³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ánibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yiwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaraq wemá wenamááríq áwáqnaa íno.” téta tiraae.

³⁶ áái-q-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókák íréta ikaa-q-wááéní-nómmá aminéta

³⁷ maará-tiraae: “árainma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaraq enamááríq áwáqnaa uwo.” téta tirááe.

³⁸ aqnókák agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámó yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaraq emá enamááríq áwáqnaa kée kekárátáqárqá tówáqnaa uwo.” téna tiráiyé.

⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áimá itátuvena maará téna awááguraiye: “emá weté móraiq umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó?”

⁴¹ kerátáti anónnáma ummaatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááríq íuraiye.” téna tiráiyé.

⁴² min-nákómá keqnáámmá Ítumma timá ámikaiye: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá auyánámmá itaao.” téna tiráiyé.

⁴³ ánibo Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: “kemá árainma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé.

⁴⁵ ánibo Áánûqtunopaqa aamma aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkápíke yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé.

⁴⁶ ánibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyé.

⁴⁷ áái-q-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá páaq immá aónawaena Áánûqtuní áwíqa múte yauyéna maará-tiraiye: “árainé. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyé.

⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô páaq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq káyabiteta naaúpaq kóuraae.

⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágárq yaímma-noinimma Kááriribake íréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikárq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa páaq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aari-maatéabake-nare. wemá Íráqômma arupú-napoana káánítóre-naqiye.

⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánúqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine.

⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayáníqtaba ítama aónaraiye.

⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múriánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákáraapine.

⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóni kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múriánóbáqá aónarae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónarae.

⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naapaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq péraaketa mamá yokaa urááe. ániibo ámán-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagarááe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umarápoata maméta urááe.

² yemá aónamma óqtamma muriákóni ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae.

³ ániibo yemá mi-múriánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátarái-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae.

⁴ yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáa kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtórakemma aakáá kamá tágaraiye.

⁵ mi-nóinímmá ikatíq éta awaúweta yúramma marabí aónarae. miráitana mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aukáapimma nóraq ítaráq paá mái-nakoqtaba abáá kéoo?

⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá tímá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro.

⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaiyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ynatainana itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye.

⁸ naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta

⁹ yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóurae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae.

¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaama Yêmitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-urae. min-nóiníkáráq káqo-noinimma yeté máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae.

¹¹ miráitana Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma ítáiq-itaiq umá yirummá yimikaae.

¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaúweta kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aukáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane.

¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqó pááq íqtábá téite umáeta urááye.

¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamááríq yimakaq iréna yenákáté yagaroqtamá uráiyé.

¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq íaonaraaye.

¹⁷ ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaaye: “kenákámá nói-qtataqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemá amáguraiye.

¹⁸ ániibo móra-nakoni áwîqa Kariópaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráiyé.

¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráíye, wemá Áánûqtuni amunenápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrakaga akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéíye.

²⁰ ániibo ketáái uyátarai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ániibo kámááni-wayukama ikámôwana púitata yemá kaapaq-yátáq níri amá iyakaraae.

²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yawuwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ániibo móra-aikaraq wáíye. máqtemma mi-qtátááqá pááq uráí-waigoma minná íbêqa kaumo-kánááráqá pááq kéíye.

²² ániibo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaae waráa-noinimma yaímma-aimma timá tímewataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta

²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. ániibo yemá yawuwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. Ítuma paá máíye tiráae. téta tirááye.

²⁴ ániibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónamma aaramô teniq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ániibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéítaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá kenákátí tiyakoma yaáka-yaaka kéíye.

²⁶ minná yawuwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnaabaqa áíqa í-yátááqá maména anaáékaqa weni tágama-yataaqa mayániqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráíye.

²⁷ mikáké áaimma átárana Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráíye.

²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoeta maará-tiraae: “emá kerátáté mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye.

³⁰ anaáékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákáté maraq máqe-uráíye. ániibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tikáíye’ timátuvena mapámma min-nákámá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye.

³² ániibo maará-tiraae: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá watáama kétima-timenarata agamatá-kánnáábikén-áimma áaimma titaka kétauyana kerátái tiyakoratama íraqóniq uráíye.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye.

³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraine. uyátarai-nakoma yawuwéqma itó-umaguráíye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae.

³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqó pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áimma kéteta máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uráíye.

³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe.

³⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaaqo?”

³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátámma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátámma íma wániye.”

⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa áitauqa níri-abuma yíráátiráíye.

⁴¹ yemá ‘áraine’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááó?” téna ítama yimónaraiye.

⁴² ániibo yemá noyááqa agamárámma áméwana

⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikákq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánataraua. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábimá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyáino.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyanámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae.

⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwirai-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumokánááráqá yauwéqma itó-iniye.’

⁴⁷ ánibo áwíqtabama máqten-anna-wayukabi kétéiyata yemá yirummá waeraiyana Áánûqtuma yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq

⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro.

⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamááriq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáká máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtópaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítuma awíqmena wení márúpaq utáiyé.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqutanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yimikaiye.

⁵¹ wemá Ítuma waaroqá keyimitana Áánûqtuma Ítuma awíqmena wení márúpaq utáiyé.

⁵² miráitata yemá Yérútáárebac yauwéqma uréta yimuqá makááe.

⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

Yóáne

Aagómá máíye.

- 1 maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.
- 2 Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye. maramá tarôq íma urái-kanaama
- 3 Aanapó máqte-qtataaqa abarokáq aúkáiye. wenamáárîq máqte-qtataaqa abarokáq íaukaiye.
- 4 Aagómá áyaqnobake wemá kékokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye. miráipoata paá mááe. kékokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye. miráipoana paá wáíye. Aagómá wenáyaqnobaa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkaqoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.
- 5 maan-ómmá kumayupí tágagiye. kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.
- 6 Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáne téta ááyaraae.
- 7 maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena íráíye. íráítata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá íráíye.
- 8 Yóáne tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé íráíye.
- 9 árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.
- 10 mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.
- 11 Aagómá wení waayúkaráq íráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.
- 12 miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kékikainata Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápo aúkáae. maan-iyápo-ánnámá Áánûqtuni wenáwíkaq kéitaae.
- 13 yeráwáqá maqíkárimma naerákén-iyáporáá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkáríye. waayúkati yimuq-yatááqnápo íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkáríye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápo-annama maqíkáríye.
- 14 Aagómá waékáimíye. Aagómá aúma wemá pááq uráiye. mararáq kukéna watáíye. ketááráqá kukéna watáíye. miráí-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáne netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae. Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae. Aagómá aúgararaq-naqa wení tágama-yataaqa aboánópake akoqnáá matáíye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yatááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yatááqá aati-aatimá paá wáíye.
- 15 Yóáne wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgararaq yínítabama mirá téq kemá Yóane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáimma yaaguyaqmé kényune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgararaq-naqa tinaaeépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaeépaq íma kéíye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáne tiráíye.
- 16 min-áúgáráq-náqá arunábáqá kaayoné-yatááqá ógikaiye. kaayoné-yatááqá ógikaipike ketáá matáunatae. ayúgutaipike ketáá matáunatae. wení kaayoné-yatááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae. naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiye.
- 17 Áánûqtuma Móteí aammá aúmákain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wáí-yataaqa Ítuma mamé íráíye.

18 móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máiye. wenamáa kimora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáne nommá perái-nákómá nóinabi tímá yímikaiye.

19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama tímáylkaraae. Yérútáárebake yaimma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe.

20 Yóáne wemá paá tiráaiye: “kemá Metáíya íma máune.” téné tiráaiye.

21 móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta itaraae. Yóáne tiráaiye: “Ímiye” tiráaiye. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta itaraae. Yóáne tímá yímikaiye: “aaqáo” tiráaiye.

22 Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “tímá timiyo! é náawabono? tímá t́iminataa ketáá tímátíkka-kayukata mó tímá-yimenunatae. etábámá enamááriq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae.

23 wé Yóáne wetábá téné Áítáiyani watáama yauwéqma tímá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokák kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téné tímá yímikaiye

24 Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraqa ítama aónaraae:

25 “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Irááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá tímá tímikaanatae. ááqibo nóraq ítaaq nommá kébeqyikaano?” tewana

26 Yóáne tímá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma itaraamanibo wemá

27 uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópópaqa wení aítauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téné Yóáne Bégqanibaqa tímá yímikaiye.

28 miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáne nommá péqyikewaiapaqa pááq uráaiye.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

29 miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáne Ítumma aónarena maará téné abarokák tiráaiye: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi árákkaa-naqa máiye. wemá maamárábí-kúmiq-yátááqá kebó-yátáákaráq mamá matuwánéna kukáiyé.”

30 wetábámá keráwáqá tímá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téné Yóáne tiráaiye.

31 Yóáne óqa tiráaiye: “áqnáabaqa kemá kenamááriq íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe.

32 Yóáne ókaraq tiráaiye: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uraiye.

33 aanibo kemá kenamááriqqa wemmá íma itaraunamanibo kemó nokáráqá péqyikao téné tímátíkái-nakoma mémá-kánáábímá tímá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena

34 kemá kenamááriq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiye.’ téné Yóáne tiráaiye.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

35 aabáyaama Yóáne wenanaae warááya-nakarata maéta

36 áánibo Ítuma paá ureíre kéitana aónaraae. Yóáne abarokák tiráaiye: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araae.” téné tiráaiye.

37 kaayaq-nákórátá yegárágá ítaarayapoata Ítumma anaaé

38 waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téné yenáká tímá yímikaiye. aanibo yenákámá tiráaiye: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiye.)

39 Ítuma tiráaiye: “keté iréka yaónaakao!” téné tiráaiye. miráimanibo yenáká iréta Ítugaraqa minókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqté (4.00 kiroki) inéna uráaiye.

40 yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáne itaraipoana Ítuma anaaéma wakáiyé wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábáko.

⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánũqtunopake mú mikákáá mái-naqa).

⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráíye. Ítuma wemmá aónarena tiráíye: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráíye. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáíye.

⁴³ aabáyaama Káárirí-marupaqa Ítuma uínéna kéena kóuráíye. Píripima aónarena timá ámikaiye: “keritinaae waraao!”

⁴⁴ Píripí Beq̄táirapake kéíye. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeq̄tí márúkare.

⁴⁵ anaaékaqa Píripí Nataániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánũqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótēbi weni áanikoma Náátárētibake máíye.” Píripí téna tiráíye.

⁴⁶ Nataáanio ikéitamma maará wemá tiráíye: “Náátárētibakenabiyo? aaq̄o! mikáké íráqō-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráíye. Píripí timá ámikaiye: “enamááriq iré aónaao!” téna tiráíye.

⁴⁷ Ítunopaga Nataáanio kéena Ítuma káonaiye.wemmá káonena Ítuma abarokáqá tiráíye: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena weni agaemá íma wáíye.” téna Ítuma Nataánioqtabama mirá-tiráíye.

⁴⁸ Nataáanio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráíye. ááqibo Ítuma tiráíye: “Píripí emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráíye. (mi-tágōn-áwíqa “piki”).

⁴⁹ aanibo Nataáanio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánũqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaq máqte-qtataaqa anómma máane.” kétena tiráíye.

⁵⁰ Ítuma yawwéqma tiráíye: “emá piki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaqa òriq umá aónanoe.” Ítuma mirá téna

⁵¹ óq-aimma tiráíye: “árainne. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánũqtuni márúpake weni kaqtō-wayukama wiyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráíye.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárirí-marukaq kéoe. pááqya márúkon-awíqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqe-uráíye.

² Ítuma weni iyápō-annagaraqa min-ínikóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae.

³ wááéni-nomma ánatana itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguráíye.” wenanóama titana

⁴ Ítuma yawwéqma tiráíye: “aaragō! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráíye.” téna tiráíye.

⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikáíye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráíye. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uráe. Ítiráaeo-wayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uráe. móra-mora óqta-tawebima móraiq-moraiq umá waaqókákáá kaayaqtē-kaayaqte káápa-tawebima yaqmá ógiqma wáíye (113 aríta).

⁷ Ítuma tiráíye: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráíye. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe.

⁸ Ítuma óq-aimma tiráíye: “íbēqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámēro!” téna titana mirá-uráe.

⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaráíye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaráíye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-ínikóní awaikómá aáwakaq yabikái-naqa ááyarena

¹⁰ timá ámikáíye: “máqte-kayukama íráqō-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yimituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqō-waaeni-nomma maráánama íbēqa kéyimene.” téna tiráíye.

¹¹ maa-qtátááqō Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Káárirí-marukaqa mirá-uráíye. Ítuma weni iyápō-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Kápéranabaqa kóíye.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápo-annagaraqa Kápéranabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótáimakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáarebaqa utáíe.

¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae.

¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebúqa yímiqua waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naupáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraq pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí moneqa kugúbaguráíe.

¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikáíe: “maéqé páapaq kóoro!” téna Ítuma timá yímikáíe.

¹⁷ Áánúqtutaba agatáinabi wení iyápo-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguráíe.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe.

¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaamaraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ánikáíyo? tiráátiyo!” téta Ítama aónaraae.

¹⁹ Ítuma yawwéqma tiráíe: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqá múte itó-umaranune.” téna tiráíe.

²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítaretá maará téta tirááe: “kanaaráq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiaamma naaikama abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaaráq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe.

²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráíyábô wenaúyataba tiráíe.

²² anaaékaqa Ítuma pukáípike mo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánúqtutaba agatáin-aikaraqá Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae.

²⁴ Ítuma wenamáárlíq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiráíe.

²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

3

Ítuyaa Nikótímati

¹ ááqibo Péra-ti-wayukabikemma anó-nakoma Nikótímati

² Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikáíe: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánúqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánúqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Nikótímati tiráíe.

³ Ítuma wenáaraqá yawwéqma tiráíe: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánúqtuni márúqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráíe.

⁴ Nikótímati Ítumma timá ámikáíe: “wemá náaraq umáwaq waayúkaqo áyaqnobakemma yawwéqma marakániyo? wenanóni áyaqnoabaqá móragaraq ku peráinama ámúkarariq umá máena móragaraq marakániyo?” téna Nikótímati Ítumma ítama aónaraiye.

⁵ Ítuma móragaraq tiráíe: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánúqtuni márúpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokáráq Áánúqtuni Aágogaraq marakániye.

⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye.

⁷ íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno!

⁸ uwááqoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéíyo té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánúqtuni Aágoma kémaqyikáíe.” téna Ítuma tiráíe.

⁹ Nikótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtatáákómá páaq íniyô?” téna Nikótímati ítama aónaraiye.

¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq itaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyē:

¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa taákaq íma kémaraae.

¹² ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô?

¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyē. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwíqa Waayúkagon-Araaqune kemá.

¹⁴ kaqmáápaqa káápa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiyē. waayúkama irakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyē. móraiq umá Waayúkagon-Araaq múde yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyē. miraráá umá Waayúkagon-Araaq múde yauwínoe.

¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiyē.

¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámábopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiyē. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuínoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoe.

¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiyē. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyē.

¹⁸ móra-mora-nakoma arummó amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiyē. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummó ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiyē. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá ikámitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiyē.

¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiyē. ómmá anómma marabí tágaguraiyē. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiyē. yeráwáqti yáaimma táígoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiyē.

²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiyē. wení mayáígmá abarokáq yínipoana ómmá yupayo íkáqá waaqókáq íkuminiyē.

²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo íkáqá yíniyē. Áánûqtun anaáe kéwaraiipoana wení mayáígmá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

²² anaáékaq Ítugaraq wení iyápó-annaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae.

²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáne mibáq nommá kébeqyikaiyē. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe.

²⁴ Yóáne ánná-naupaqa íákaraabo.

²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáne wení iyápó-annama Ítirááé-o-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááé-o-wayukati nommá perái-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee.

²⁶ Yóáanen-opaqa íréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótáa-non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenópaqa yageg-yageg kéoe.

²⁷ Yóáne maaráá téna yauwéqma tiráiyē: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaiipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáínoe.” Yóáne téna tiráiyē:

²⁸ “keráwáqá kenamááriq tiniq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáiyá íma máune. paá tímákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune.

²⁹ itáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóni ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiyē. miraráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikaipike timuqá kémaqtuwaune.

³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketiwíkoma paá kumíkáae.

³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyē. káqo-nakoma marabiké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiyē. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyenama

³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiyē. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkémaraae.

³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétee. ‘Áánúqtu árai-naqa máíye.’ yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétee.

³⁴ móra-nakoma Áánúqtu tímákaraitana wemá Áánúqtuni watáama kétiye. Áánúqtuni Aágogaraqa wenáayaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáíye.

³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákema máqte-qataaqa weni akoqnáaraq ámikaiye.

³⁶ móra náawawaq Áánúqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbíq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánúqtuni áyamma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúriabake kóíye.

¹⁻³ Yóáne netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikariye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikariye. Péрати-wayukama minná itaraapoana Ítuma Yúriabake itátuwena kóurariye. Ítuma nommá íma péqyikariye. paá weni iyápó-annama yenamááriq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááririribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye.

⁵ móra márúqa Táméria-wayukati márúkaqa iráíye. paáqya márúkon-awíqa Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótébi ámikaiye.

⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbèqa paá wáíye. aanibo Ítuma ábò-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uráíye. aáwaga nai-kánáámá waaqókáq kèitata

⁷⁻⁸ weni iyápó-annama aáwaga ko meyáníq íneta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráíye. Ítuma tímá ámikaiye: “nommá timinaq naano!” téna tiráíye.

⁹ ááqibo maamin-ínikómá yauwéqma tiráíye: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nóraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna tímá ámikaiye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráíye: “ááqibo emá Áánúqtunopake ámí-qataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Ítuma mirá téna tímá ámikaiye.

¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráíye: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáíye. ááqibo ení tawemá íma wáíye. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónó?”

¹² ketáái titaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa weni tipi-típigaraqa mipiké narááe.” min-ínikómá mirá téna tiráíye.

¹³ Ítuma waéqma itai-áímmá wemmá tímá ámikaiye: “máqtemmo maamipiké-nómmá naiyama óqa noqtábá yikániye.

¹⁴ máqtemma kemó yiména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá iyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métimá yubáma piri-piri téna kumíniye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráíye.

¹⁵ maamin-ínikómá tímá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaq keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenuye.” wemá téna tiráíye.

¹⁶ Ítuma yauwéqma tímá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama tímá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiráíye.

¹⁷ maamin-ínikómá tiráíye: “ketiwaikómá íma máíye.” Ítuma akoqnáá umá tiráíye: “áraíne. enawaikómá íma máíye kéténe.

¹⁸ áraimma kétune. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áanibo íbèqa mayáánama minná enawaiqá íma máíye. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamáá tiráune.” téna Ítuma tiráíye. maamin-ínikómá yauwéqma tímá ámikaiye:

¹⁹ “uyátáráana-nako! Áánúqtuni amuné-náqá máane. maanná aónanaa únnae.

²⁰ itaao! ketáái titaubikoma maan-ánuráqá nunamummá Áánúqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkgaraq miráuma kétee. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráíye.

²¹ Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráíye: “aaragó, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne.

²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae.

²³ mi-kánáamá yíniye. áraimma mi-kánáamá íbêqa wáiyee. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mütúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánúqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánúqtu yeráwáqá mütúq yirummá améta Áánúqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánúqtuma kákaiye.

²⁴ Áánúqtu wenamááríq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánúqtu wenamá maqikáné iné. Áánúqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq téta mütúq yirummá ámiketa Áánúqtuni árain-aikaraq nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyee.

²⁵ maamin-íníkmá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaiipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyee.

²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyee.

²⁷ mikáqá wení iyápo-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkoté wataá-wataa kékítata wení iyápo-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápike móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nóraq itaa weté wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye.

²⁸ miráitana min-íníkmá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye:

²⁹ “írera! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?” min-íníkmá téna tiráiyee.

³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata

³¹ mi-kánááráqá wení iyápo-annama waku-waku tirááe: “Aráábao, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe.

³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata

³³ mi-kánááráqá wení iyápo-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááo?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe.

³⁴ Ítuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyee. kemá timátíkarai-nakoni auyánámmá waránáare waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyee. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itai-áímmá tiráiyee:

³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókmá íbêqa anagégaiye.

³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wáinin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbí-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye.

³⁷ tiráama áraíne ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’

³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá óriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe.” téna Ítuma tiráiyee. Ítuma mikátáagóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uráiyee. ánayumma wení watáama wáiyee. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaáekaq káqo-nakoma wení iyápo-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-íníkoní wataaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-íníko tiráiyee: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníko timá yímikaiye.

⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketááté ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yeráwáté máqe-uraimma wení watáama tiráitana

⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae.

⁴² anaáekaq maamin-íníkmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááríq ítarauatae. tirupi kéitaunatae maan-nákmá áraíne wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyee.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena

⁴⁴ Ítuma wenamááríq tiráiyee: “Áánúqtuni amuné-nákmá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyee.” téna tiráiyee.

⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtabá yimuráamuq marákáraae. yeráwáqá yenamááriq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae.

⁴⁶ anaaékaq Ítuma mōragaraq Kéinabaqa Kááririr-marukaqa yauweré iráiyē. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááeni-nomma aúkaiye. móra-ano-naqa Káperanabake wenáanikoma karimá ákaraiye.

⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináimmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyē: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiye.

⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyē: “paá kéqoqeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyē.

⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyē: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyē.

⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyē. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye.

⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyē.” téta tirááe.

⁵² min-iyápógóní aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe.

⁵³ min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enánikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiyē. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae.

⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááeni-nokaq uráiyē. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááririrbaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyē.

² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwíqa Batétara waaqókáq tipi-típigoni oqtaráqá wáiyē. mi-nókááyún áwáabaqa móra-tiyaapaq púgáqîq-nama wáqe-uráiyē.

³ mi púgáqîq-naupaqa taibaq-wayukama yipa q atááe. yaímma yúrama karoparáiyē. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimá guráiyē. tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápi ítaraae.

⁴ yúyánápi ké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyē.

⁵ abo mórama kari-náqá kaumo-tiyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) kari maéna máqe-uráiyē.

⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karimá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipa q atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana

⁷ kari-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpimmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááriq mi-nópímó kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē.

⁸ Ítuma timá ámikaiye: “ítóaao! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaráq uréire uwol!” téna akoqnáá umá tiráiyē.

⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráiyē. aanibo mitúpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uráiyē.

¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téna timá ámikaae.

¹¹ wemá timá arútá-yimikáiyē: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé wao titaq mamé kéyune.” téna timá yimikáiyē.

¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téna ítama aónaraae.

¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo.

¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikáiyē: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wiyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikáiyē.

¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítíráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamááriq kemmá atóbatamitarakaiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye.

¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááriq Ítuma kénapoana Tabaati-yúpááráq anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqmá ikamínéta abáá-urraae.

¹⁷ ááqibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “ketiboó, ibêqa mayai kémayaitaqa miráipoana mayaimá mimóráiq umá kémayaune.” téna tiráiyé.

¹⁸ min-áíqtábá Ítíráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire uráae. Tabaatiráq aammá aúmakaan-aimma araténa Áánùqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráiyé. min-áikómá mamá wekáráq Áánùqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta uráae.

¹⁹ Ítuma maannáyaba yawwéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamááriq máqte-qtataaqa íma íné ímiye. paá aboámá kéí-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiyé.

²⁰ aboámá áanikomma óriq umá weqtábámá amuqá kémaraikaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéí-qtataaqtabama áanikomma káraatiye.

²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma móraiq umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma móraiq umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye.

²² ítáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tniye.

²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyayuwana miráuma móraiq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte ikéyayuwana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye.

²⁴ kemá túyánámmá ítama óriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-iyápómá pukáipike ító-urena matúq-matuq umá paá mániye.

²⁵ kemá túyánámmá ítama óriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraíne. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-iyápómá pukuráá-kayukama Áánùqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye:

²⁶ “áraíne. ketibomá Áánùqtu wenamááriq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq páaq-urainapoana miráuma móraiq umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa móraiq umá tirunóbáqá wáiyé.

²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne.

²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata

²⁹ muriánóbákénabi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama ító-inoe. yaímma íraqó-qtataariq uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariq uráá-kayukama yawááq-uma-ikanene.

³⁰ kenamáa kenamááriq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tikái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkáí-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kéyainauana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé.

³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamááriq áraimmo timá tíménaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómó timá-timiyaatama mikáq itánúnatae.

³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtaqa ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune.

³³ keráwáqá Yóane nommá perai-nákónópaqa taibaq-wayukama timáyikaraiye. mi-káyúkámá Yóaanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiyé.

³⁴ paá-wayukama Yóane máqe-urapoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmó túnnama keráwáqá tíwáqnaa umá atóbatamikaibabae téq kétune.

³⁵ Yóane wemá ókáká kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae.

³⁶ Yóane ketáaiqtabama akoqnáá umá itaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaimá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kíte. mayaimá mamá ánataa téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáimó mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaiq íraúne.

³⁷ aaniibo ketibomá timátíkáimma wenamááriq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye.

³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóikaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkarái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupí íma wáiyé.

³⁹ Áánùqtun áama agamatán-áipí ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kéyorautoopoaga min-aúgén-áúwaráimmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kéyorautoopoana keráwáqá min-aúgén-áúwaráimmá íma yíniye.

⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímikaimanibo máqtemma keráwáqá ketópaqa iréq maamin-áúwaráimmá mayáitááqá íma kéitaae.

⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketíwíqa múte yaúyóro téqa íketune.

⁴² minná keráwáqtí táaimma káoneqa Áánùqtuni akai-yátááqá tirupi íma wáíye.

⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe.

⁴⁴ keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínó? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro.

⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteí tirummá umátikena tíwáqnaa íniye téq túyánámmá kéitaae Móteí wenamá keráwáqtí túbi marániye.

⁴⁶ keráwáqá Móteíma tirummó kámeqa kemmá tirummá timínóe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáíye.

⁴⁷ agatáimma tirummó íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá aminéq onábiyo?" téna Ítuma tiráíye.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwíqa Kááiriribaqa nopí-káárebí meran-ábápáq uráíye.

² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaáe wakááe. miráitata

³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae.

⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókáríq uráíye.

⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenópaqa kéyewana káonena Píripíqtaba timá ámikaiye: "náakakena taíbaq-awaaga meyaníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?" téna Ítuma Píripimma ítama aónariye.

⁶ Ítuma wemó miráini-qtataaqa ítareboana paá Píripimma kumá yumá ítarena

⁷ Píripí yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: "abapaké kaayaq-wiyókón arupí óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yíni-kaaweqa yiménúnatae." téna yauwéqma tiráíye.

⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábákoma Ítumma timá ámikaiye:

⁹ "móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáíye" téna "ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaráq íniye." téna Áánaru tiráíye.

¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íraqón-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: "máqte-kayukama tíyata maraq máero." téna tiráíye.

¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa "Áánùqtuo, maan-ááwáqó timénayabataa timuqá kémarakaune" timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráíye.

¹² yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: "aqtó-átómá aítma aikuyoro yaímma páabaq iyúwáaro." téna tiráíye.

¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kamááqúg-únámá aítuma ógiqmakaae.

¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: "áraíne. maan-nákómá Áánùqtuni amuné-náqá marabí ku máíye." téna tirááe.

¹⁵ Ítuma mi-qtátáatábámó kéitenama anuraqá páátákáá wenamá utáíye. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa taróq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraqá utáíye.

¹⁶ Ítuma anuraqá máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááiriri-nokayukaq kukááe.

¹⁷ nopí-káárebí utéta aqtámá Kápéranabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraqá máena yeráwáqtópaqa íiraiqtaba aaqá ékáíye.

¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráíye.

¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárebíké Ítuma non ámúraqa yetópaq kéitata aónarae. yeráwáqá íkatíq urááe.

²⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: "kemíbo íkatíq íoro!" téna tiráíye.

²¹ yeráwáqá Ítumba nopí-káárébi auwiráneta urááe. kéowana áaqibo páátákáa yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq winéta opáqá áqa irááe.

²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárébi mō kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaannapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae.

²³ Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbíriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe.

²⁴ maa-táigáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébi maréta Ítumba abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqó Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “áraitmma kétima-timune. keqtábámō tibáá kéomma kemō anón-awaameq-yataariq únmayataba íma tibáá kéobo áaqibo kemō tímúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqti aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayáimá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétéikaiyo. kemá Waayúkgon-Araqa ketópaq ketibomá Áánúqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa tíménúne.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Ítumo kaawéqtabámō timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánúqtuni mayáimá wení amuq-yatááqá kanaaraq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae.

²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáimá Áánúqtuni mayáiyé. keráwáqtabá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nón-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáa aménúnataabiyo? ení mayáimá nóinabiyo?

³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkák karaaqtatááqá íma wáikaq Áánúqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaga wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyé.’ ” Áánúqtuni aúbabi mirá téna kétiye.

³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “áraitmma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. áaqibo Áánúqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétéimiyé.

³³ aáwaga Áánúqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqti yirun-íyápógóni kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkáae.” téta tirááe.

³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááríq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketópaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummō tíménama íma non-áá akániye.

³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétéimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétéime.

³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketópaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketópaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne.

³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq ionaaq Áánúqtunopake kukáupo paá wemō tímátikái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune.

³⁹ tímátikái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyé. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuanunaboqa áaqibo ánatái-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune.

⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyé. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummō kétéimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataqa íbêqa áaimma átama kéimma ánatái-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánúqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe.

⁴² maan-áimmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótébin áanikobiyo? wenaboámá wenanógaraga ketáámá ítaranataabiyo? nóraq itana ‘Áánúqtunopake kukáune’ kétéiyó?” mi-káyúkámá téta tirááe.

43 Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyé.

44 Óq-aimma Ítuma tiráiyé: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma iyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatái-yupaama wemmá múte itó-umakanune.

45 Áánûqtuni wannaabi Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yiráátíqtataaqá ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeyé.

46 móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamáa ketibommá aónaraiye.

47-48 áraimma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune.

49 keráwáqti títaubikotaa kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe.

50 náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye.

51 kemá kenamááriq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-marábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

52 maami-qtátááqtabá anó-monoq-wayukama aamá móte-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timúnataaq nanúno?” téna tirááe.

53 ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arutáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe.

54 náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatái-yupaa máqtemma ketúma náíyaqa yemmá múte itó-umayikanune.

55 ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma náí-yátááqá wáiyé.

56 náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye.

57 máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaq keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaq mayániye.

58 maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.”

59 Ítuma Káperanabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagona áaimma matokáiyé.

60 ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyáiyé. náawa kanaaráqá itáné inábiyo?” téna tirááe.

61 Ítuma wenáúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé:

62 “ááqibo keráwáqá aónáyanamo Waayúkagon-Araaq naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno?

63 Áánûqtuni aágoma mái-yataaq waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa iné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé.

64 aaniho keráwáqti aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma ketime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé:

65 “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaáema ikéwarena kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánîn-naqa wemmá aónaraiye.

66 maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yawuwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire urááe.

67 miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yaáyarena timá yímikaiye: “keráwákáráq tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé.

68 Tááímoni Pítáa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne.

⁶⁹ ááqibo ketáámá tirumma ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítáa tiráíye.

⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráíye: “nôraq inábiyo? kemá kenamááriq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétéikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máíye.” téna tiráin-naqa

⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááimoni Itikáarioti wemá wenamáa tiyáákagaraq kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaéekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa ikéitaae.

¹ anaáekaq Ítuma Kááririri aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráíye. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúriabaq íuraiye.

² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwíqa porábónakaa-naupaq ayú maqnarááe mi-kánáámá waaqókáriq itanabóana

³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa waao.

⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátááriqô ínema máqte-kayukati yúrakqaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae.

⁵ áraíne. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaáemma íwakaae.

⁶ Ítuma timá yímikáíye: “ketí kanaamá íma páaq uráíye. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye.

⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó káगतिकाae. ááqibo kemá yeqti táígoniq on-ááimmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó káगतिकाae.

⁸ keráwáqá kenamááriq ayú maqnáibáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.”

⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááririribaq wemá máqe-uráíye.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáibáq kówana wemá anaáekaq aúpáq utáíye. miráipoana waayúkama wemmá íaonaoe.

¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máíyo?” téta ítama aónaraae.

¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbiq-naabiq-aimma tirááe.

¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráíye.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye.

¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe.

¹⁶ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikáíye: “kemô kétéraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátikái-nakonopake kéíye.

¹⁷ náawabi timátikái-nakoni aúyánámmá itaínana wemá kemô aráátunnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketááq maqmawa kêtuno téna ítama arutániye.

¹⁸ náawabi wenáuyánápikén-áímmô ténama aanábógó wenáwíqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátikái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine. aaníbo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye.

¹⁹ náayóbáq Móteti aammá aúmakaín-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápikémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tükaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aibôqnaaboq-aakon-aimma kéténo?” téta tirááe.

²¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoo.

²² maamináyaba Mótetima áumo karáí-ááímmá tímikaine. áraíne. min-ááímmá íma Mótetikaqa páaq uráíye. wé tináábútáá títoubikokaqa páaq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá páaqyan-iyapogon aúma karéwaone.

23-24 keráwáqá Mótetini aamma aukain-aaimma íráqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpárááqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpáráqá kemá móra-naqa mütúq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tỳamma kéumatikaaq? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainá-yataaqtaba ítama yainááro.” tēna Ítuma tiráiyē.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

25 ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náraq íkamínēta kéoo?

26 ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aaimma kētímakaae. áraíne. máqtemma anó-kayukama yé itaraae wé Metáiyabiyo?

27 miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemó kúmi-maruqa íaonaraiye.” tēta tirááe.

28 Ítuma monoq-náupáqá máena waayúkama káyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráiyē: “keráwáqá kemmá kētímoneraq kemó yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamááriqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraíne. timátíkái-nakon auyánápike timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraíne. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae.

29 ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetē máqe-uraune. ááqibo wetē máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” tēna tiráiyē.

30 miráitata yé wemmá ánná aminéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma páaq uráiyē. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye.

31 taígani-kayukama aukáapíkemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáiya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyíô?” tēta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyikááwata Ítuma ánnáma ínēta urááe.

32 Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aaimma káráán-aaimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyikááwata Ítuma ánná aminéta urááe.

33 Ítuma tiráiyē: “kemá keráwátē pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune.

34 ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamááriq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” tēna Ítuma tiráiyē.

35 miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-iyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakarag kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráiyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo?

36 wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kētíbaaoe. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemó máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ tēna kétiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” tēta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

37 ánatáinna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapi Ítuma itó éna waéqma itái-áímmá ááyataa umá anón-aaimma tiráiyē: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáiyánaqwaq ketópaq yíno kéyenaqwaq wemá náino.

38 Áánúqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” tēna tiráiyē.

39 maamin-áímma Ítuma Áánúqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo ítétama Áánúqtuni áama mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uráipoana mí táoqa Áánúqtuni áama íma yímikaiye.

40 yaímma-wayukama min-áímmá kētíeta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraímma Áánúqtuni amuné-náqiyē.” tēta tirááe.

41 yaímma-yu tirááe: “wemá áraímma Metáiyae” kētewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kētewata “Metáiyaraatati wé miráuma Kááiriri-marupake íyine iné.” tēta

42 “íyaq Áánúqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike BÉqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiyē.” tēta tirááe.

43 ááqibo miráitata Ítuqtabae tēta máqtemma aaraukáqá mamá yáikaq urááe.

44 yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kēetamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

45 miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme írááô?” tēta ítama yimónaraae.

46 i-wáyúká yauwéqmá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiniq umá íketimiye.” tēta tirááe.

⁴⁷ Péрати-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéjyo?

⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-wayukabi Péрати-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo?

⁴⁹ íniye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae.

⁵⁰ ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímáti wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye:

⁵¹ “ketáái Ítíraeao-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáa yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímáti tiráíye.

⁵² yeráwáqá yawuéqma tirááe: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaa! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá kéyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqti naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq utáíye.

² aabáyaanapimma nokáapaq anó-monoq-nama kuru aúkáanobaq wáípaq móragaraq yawuéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa íráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye.

³ móra-ínikoma máqtemma aá itái-wáyúkágáráq Péрати-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta írááe. min-ínikómá aaraukáqá mamá kéyainaitaboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae.

⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-ínikómá kiyaaamoriqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaiyo wemmá aónaaro!

⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe.

⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáíye.

⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-ínikómá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráíye.

⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáíye.

⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-ínikógáráq máqe-uraiye. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana

¹⁰ Ítuma itó-urena min-ínikómá timá ámikaiye: “maan-ínikó, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráíye.

¹¹ min-ínikómá tiráíye: “anó-nako, móra íma máíye.” téna tiráíye. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-ínikómá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráíye: “kemá maa-márábín-ómúne. náawabi ketinaae mo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráíye.

¹³ Péрати-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamaáríq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe.

¹⁴ Ítuma yawuéqma tiráíye: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraíne. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi íréq náakarabi kemá ónúnama kéitaae. miráipoana ketáama árain-aimma wáíye. ááqibo náakakenabi íréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae.

¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama kéyainaiyo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune.

¹⁶ kemá íma kenamá máune. tímátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máíye. miráipoana kemô móra-yataaqa kéyainanama árain-aaimma kéyainane.

17 Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tiyamma minná yenákámô nóinabi tiyamma árain-aine. mirá téna kétiye.

18 kemá kenamááríq ketábá kêtunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágaráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

19 yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kêtimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kêtimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé.

20 Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kéyiraatena waaqókáq Áánúqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kounábaqa íma kanaaráq uínoe.

21 miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááríq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

22 miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamááríqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq inábiyo wé tiráiyé ‘kemô kouna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe.

23 ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapakémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune.

24 miráitaaq keráwáqá timá tímíqma ánataraune. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánúqtute mórabi máune. árainma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

25 yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine téraabi timá tímikaune.

26 netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamááríq timá keráwáqá yawáaq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mûtúqa timátíkái-nakoma wenópake ítunama wemá aati-aatimá árainma kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

27 aboáqtábá kétitata yemá ítaraae.

28 miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaeéqaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqa kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamá kenamááríq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kêtiraatena tímá tímín-aimma kétune.

29 maaminámo timátíkái-nakoma wemá keté máiyé. máqte-qtataariqo únayaba wemá amuqá kématikaiipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyé.

30 wemá aamô kêtítama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

31 móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyé: “keráwáqô ketáábimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe.

32 keráwáqô ketáábimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye.

33 mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtoewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe.

34 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariqo i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye.

35 yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkáapimma íma máiyé. ááqibo paá ánikoma ábâqawaan aúkáapimma wemá aati-aatimá máiyé.

36 otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá ánikoma aati-aatimá ketiboté kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye.

37 kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô tímátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tikamino-kanaayaba abáá kéoe.

38 ketibonópaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonópakemo ítáama miráino.” téna Ítuma tiráiyé.

39 Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiyé.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayáimá máyáinikaa umá mayáiné oné.

⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama tímá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye.

⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabol! téná Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamáa ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe.

⁴² Ítuma tímá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbéqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá íma ketúyánápkémmá kukáupo Áánûqtu tímátíkítaq kukáune.

⁴³ nòraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama ikétikaipoqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae.

⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaema ikéwaraiye. wemó kaaqaari-áimmó kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáári-nákómá kaaqaarimó kétenama kaaqaari-áikón aboámá máíye.

⁴⁵ ááqibo kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime.

⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemó árainmo kétima-timunaqa nòraq itaráq ketáama ikéitaa?

⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kétiaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraq kéitaae.” téná Ítuma tiráíye.

⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yawwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe.

⁴⁹ Ítuma yawwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwíqa múte keyayune. áánibo keráwáqá ketíwíqa múte yawwínóqtaba kammáa kámagoe.

⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwíqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqa múte yawwínéna kéena wemá mamá keyainikaiye. árainma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téná Ítuma tiráíye.

⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbéqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’

⁵³⁻⁵⁴ nòraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yawwéqma tiráíye: “kemó ketíwíqo múte yauyéqa minná ketíwíqa paátataaqiye. móra-nakomo ketíwíqo múte yauyénama minná ketibomíye. keráwáqó temmá minná keráwáqtí ítóe.

⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánnune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokék mirá kéone.

⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téná Ítuma tiráíye.

⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímá ámikkae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe.

⁵⁸ Ítuma yawwéqma tímá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téná Ítuma tímá yímikaiye.

⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítuma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa iwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáquraiye.

²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráíyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téná tímá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye. ímiye. maami-qtátááqá Áánûqtuni maiyáigómá abarokáq maan-nákókáq pááq íniye.

4 íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaarâq ímayaniye.

5 kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábin-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena

6 Ítuma mararâq wirááti wiqmakéna maramá abákátana wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnákaq pérakatuwena

7 miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karâqma aónamaena yauwéqma íráiyé.

8 áaqibo máqtemma weni márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá Ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nóraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraga áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ítaa éwainabiyo?” tewata

9 yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqíye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé.

10 yé timá ámikaae: “nóraq itanawâq aúramma kabárikaiyo?” tewana

11 wé yauwéqma timá yímkaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqá kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnákaq tóta umátíkátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá áaqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íráqóniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata

12 yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyó?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyé.

13 maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe.

14 mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááráré.

15 mikâq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íráqóniq uráiyó?” tewana wé timá yímkaiye: “wemá túnákaq yomá pétkaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaarâq káonaune.” téna timá yímkaiye.

16 miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íriaiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaarâq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaraq umá kaayaq-ánnáe urááe.

17 miráitana min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiyé.

18 áaqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaarâq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkametaboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae:

19 “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kétéyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaarâq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae.

20 anóboyuma yauwéqma timá yímkaiye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye.

21 áaqibo wé náaraq umá aúramma kanaarâq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonaraue. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá timá-timiniye.” téta tirááye.

22 wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáâ umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáiyae tinna-naqa monoq-náúpáké watuwánúnaae.”

23 minnáyaboata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekâq ítama aónaaro.” téta tirááye.

24 miráitana kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe.

25 minnáyabo min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaarâq káonaune.” téna wé timá yímkaiye.

²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ittaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae.

²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáraráq kékikaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráiyé.

²⁸ yé wemmá aá awááqureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae.

²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyó? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe.

³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárlq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé.

³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye.

³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye.

³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé.

³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbêqa ketáá kékirtaa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme iyabiyo?” téna ítama aónaraiye.

³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé.

³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê watáá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye.

³⁸ uyátaraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awíqa múte kéyauyena timá ámikaiye.

³⁹ miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-márábí kemá árain-aiiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

⁴⁰ yaímma Péрати-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túamma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téna timá ámikaae.

⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqftí kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyé: “árainma kékima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyáberáina-naqa moyá-náqá máiyé.

² móra-nakoma oqtabákémô uyáberái-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare.

³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwíqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaae waqmé kégumoe.

⁴ wení tipi-típima yíwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kékítetaboata tipi-típi-annama anaae wakááe.

⁵ káqo-wan anaae íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁶ waéqma itai-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “árainma kékima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne.

⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae.

⁹ kemá oqтамúne. náawabi oqтарáq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye.

¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqoqeq-yataaqa mamá táiq inéna kéiyе. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma óqiqma yiménáae téq íráuе.” téna tiráiyе.

tipi-tipogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyе: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-tipi-annayabae téna puñiye.

¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye.

¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-tipi-yatabama íma arummá kéumayikaiye.

¹⁴ kemá tipi-tipigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-tipi-annama kéyimonauata kemmá kétimonaae.

¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-tipi-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune.

¹⁶ ketí óq-tipi-típima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-tipi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikanaiye.

¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aaíqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne.

¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááriq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonópake matáune.” téna Ítuma tiráiyе.

¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáiq urááe.

²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-ááqómá wepímmá máitana wemá aibôqnaabog kéiyе. nôraq itaráq wenáama kéítaao?” téta tirááe.

²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aibôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráiyе. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóni oqтамá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye.

²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqтараqa uréire kéitata

²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae.

²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyе: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye.

²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-tipi-annama máepoqa íma tirummá kétime.

²⁷ máqtemma ketí tipi-tipi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonauata ketinaaéma kéwaraae.

²⁸ kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápiqema yemmá íma yabítuwaniye.

²⁹ nói-qtataarabi ketibomó tímímma minná mú mikák anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápiqema yemmá kanaaráq íyabítuwaniye.

³⁰ ketiboté kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyе.

³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama

³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonópake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tíkaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyе.

³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónáata kéunatae. ímiye. emá Áánúqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánúqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe.

³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyе: “‘tiráune keráwáqá Áánúqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqti aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô?”

³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaaráq aúyoraniye.

³⁶ ketibomá móra-aukapaq kékikena maa-márábí timátikaraiye. miráipoana 'kemá Áánûqtun áanikomune' túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo?

³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro.

³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá kétémeq oweqa kemá mayaimá mayáunaraq káonera mi-máyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune." téna Ítuma timá yímikaiye.

³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóane nommá pégyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye.

⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa iráae. iréta tiráae: "Yóane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá árainma tiráiyé." téta tiráae.

⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráatarati pukuráiyé.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáiyé. minákón-áwiqa Aráataratie. wemá Béquanibake Márlaa wenaúko Máataa yeqtí márúpake kukáiyé.

² wemá mí Márlaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráatarati karímá matáiyé.

³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: "uyátaraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye." téna tiráiyé.

⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyé: "wení karímá puí-karímá íma wáiyé. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awíqa múte yauwínoe." téna Ítuma tiráiyé.

⁵ Ítuma Máataaqtabama wenaúkoqtabama Aráataratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye.

⁶ aanibo wemá Aráatarati karí máyáiyé-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: "yauwéqma Yúriabaqa kónatae." titata

⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: "Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpárq yauwéqma ónáae téq kéteno?" tewana

⁹ Ítuni-kanaama awaararíq kéitanaboana yauwéqma tiráiyé: "Íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaiipoana íma áitauqa yurarániye.

¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe." téna tiráiyé.

¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: "ketáái aanábómá Aráatarati waguráiyé. ááqibo kemá ko itó-umakanune." téna tiráiyé.

¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: "uyátaraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye." téta tiráae.

¹³ Ítuma Aráatarati pukáiqtaba kékítata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tiráae.

¹⁴ miráitana 'Aráatarati pukuráiyé' téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye:

¹⁵ "ááqibo kemá keráwáqtábá túyanámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mí táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá tímínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae." téna tiráiyé.

¹⁶ Tó mááti wenáwíkon áaimma ábarawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: "mewíyataa wegárq ko púyonataaol!" Tó mááti téna tiráiyé.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráiyé. wemá uréna ítaraiye Aráatarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye.

¹⁸ Yérutáárebaqa waaqókáq Béquanibaqa (3 km) wáiyé. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyé. paá awaarakáqiyé.

19 ááqibo Ítiráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáká Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbimo púiqtabama yenákáti yíyaqa mamá íraqóniq ínéta irááe.

20 Máátaama Ítuma in-áímmá Ítátuwena aapaq ko aónariye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uráiyé.

21 ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakákô máanaraka ketyiyóbíma ípuinena iné.

22 íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyé.

23 Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaarâq itó-iniye.” téna tiráiyé.

24 Máátaa timá ámikaiye: “kemá Ítaraune. ánatái-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyé.

25 Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itóí-aaimma paá máí-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye.

26 máqte-kayukama paá máetamo kekâq yirummó timíyamma yeráwâqá aati-aatimá ípuinoe. Máátao, emá minnáyaba auyánammá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyé.

27 ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekâqá tirummá ámiqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márâbímmá kumíniye téna naayóbâqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

28 Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko áayaraiye. ko áayama áwâbaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye.

29 Máriaa maamin-áímmô kéitana páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyé.

30 Ítuma márúpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uráiyé.

31 máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqóniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánâaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitana yemá anaáé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muriánóbâq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe.

32 Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakákô máanarakaatati ketyiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyé.

33 Ítuma aónaamma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegaráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágítana karagíqá wenarúnóbâqá yuráiyé.

34 Ítuma timá yímikaiye: “keráwâqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téna tirááe.

35 Ítuma ibiqá yaránéna kéiyé.

36 miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téna tirááe.

37 ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaarâq wemá ôq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téna tirááe.

38 Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-nâqá muriánóbâq móyukaapaq iráiyé. muriánôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wâqe-uráiyé.

39 Ítuma tiráiyé: “keráwâqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámánaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukítana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuráiyé. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyé.” téna Máátaa tiráiyé.

40 ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá tiména Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyé.

41 maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune.

42 áraíne. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakâqá itó-urapoata itaígáae téq kêtune. yeráwâqá emá timáítikarane téta mikâq emmá yirummá aminoe téq kêtune.” téna Ítuma tiráiyé.

43 mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá áayaraiye: “Aráátarati! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma áayaraiye.

44 pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenayáámma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá móraiq umá wenaqnókâqá keqnáámmá ôq-tabaraabenapo útúyakaarae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuwerqa ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taiganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirumma ámikaae.

⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae.

⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwiqa Táánitarani maará téta tiráae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiye.

⁴⁸ áaqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekác yirumma kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tiráae.

⁴⁹ yepiké móra-nakon-awiqa Kááyapati wemá maa-káritímáátirácá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yimikaiye: “keráwácá íma maami-qtátááqá aónaraae!

⁵⁰ maamináyaba keráwácá íyaq túyánámmá kéitaa? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaarácíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráíye.

⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-káritímáátirácá máqe-uraiye. miráinana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráíye.

⁵² áaqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáíye. ímiye. Áánúqtuni-iyopannama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabí álkuyikanena puíníye.

⁵³ aanibo miráitata mí tóaqo Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe.

⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráíye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáapaqa uréire uráíye. kaqmáapaq waaqókác móra-marukon-awiqa Íparama mibácá weni iyápó-annate máqe-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taigani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirumma maqmá tágaiyaqtaba utááe.

⁵⁶ yeráwácá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-ayunanaq kéitaa? kaawéqá naíbác íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe.

⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama pááq ínena uráíye. Ítuma Béqtanibaq uráíye. mi-márúqác Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye.

² mikác yeráwácá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaarerácá Ítugaraq máqe-uraiye.

³ Máriaa anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnotáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpácá óriq uráíye.

⁴ weni iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wayúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráíye:

⁵ “nóraq itataawác maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáíye. áaqibo meyámmá matáunaraakaatati mi-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaarác yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráíye.

⁶ áwáyoq-wayukama yimiyátábá ítiraiibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamáárlíq moyámmá moyámmá máyáinayaba tiráíye. wemá mónekaq yabikéna wenamáárlíq máyáinapoana wemá tiráíye.

⁷ miráitana Ítuma tiráíye: “wemmá min-ínikómmá ayuwáaro. minná maqtoqéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye.

⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwácá mibác urááe. yeráwácá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe.

¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama

¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirumma Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyie.

¹² Óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínena kéiyie-aimma ítátuweta

¹³ yeráwáqá kóbékáátágóni amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiráneta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbaticai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánúqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíyikiai-naqa (kíni) Áánúqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe.

¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákákóni ámúraaq máena kéiyie. Áánúqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyie. mirá kéiyie:

¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqti mú mikáq anómma yabíyikiai-naqa kéiyie. naatéq-ótiráákákóni ámúraaq máena kéiyie.” Áánúqtuni agamatá-kátáágó téna kéiyie.

¹⁶ maamin-áímmá Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánúqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánúqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma áyayitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nórabi i-náikáráq tirááe.

¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe.

¹⁹ minnáyaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapi utááe.

²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráiyie. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe.

²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye.

²³ Ítuma yauwéqma tiráiyie: “mí-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme.

²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamá wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye.

²⁵ móra-nakoma weni aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá weni aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma weni aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye.

²⁶ náawa-naawabi kekáqó mayaímó mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikái-náqá mániye. ketí mayaímá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yauwíniye.” téna tiráiyie. Ítuma óq-aimma tiráiyie:

²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyiyie. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ íniye. minnáyaba paá kukáune.

²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátá-maqma mimorá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyie: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyie.

²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánúqtunopakekako kétiye.” téta mí-káyúká tirááe.

³⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyie: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraiibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyie.

³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánúqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye.

³² aanibo kemá maa-márábíkémó múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyie.

³³ wemá min-áímmó tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyie.

³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítarauataa miráuma Metáiya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?” téta ítama aónaraae.

³⁵ mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaarâq ikáonaiye.

³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirumma áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemma iyuwéna aúpq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae.

³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáiya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáiya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítaraiyo? náawakaraq uyátarái-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarâq aónaraiyo?” téna Áítáiya tiráiyé.

³⁹ maami-qtátátábóbata yeráwáqá kanaarâq yirummá íma káme miráipoana Áítáiya tiráine:

⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema ikáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketópaqa waéqma íyaqa yemma mamá atóbamayikanune.” téna Áítáiya naayóbáqá tiráine.

⁴¹ Áítáiya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiipoana weqtábá wenáaimma tiráiyé.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péra-ti-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokâq umá tiráae. abarokâqô tíyatama monoq-náúpqé paábaq waqtuwánoe.

⁴³ yenamáárlq yeráwáqtábá yetíwíqa múte yawwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokâq umá íketee.

⁴⁴ ááqibo Ítuma yáayama tiráiyé: “náawabi arummá kétimenama kenamá kekâqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye.

⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye.

⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekâqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye.

⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama ikémayainama kemá kenamáárlq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune.

⁴⁸ náawabi kemmá anaáema umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yaináí-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ántai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe.

⁴⁹ kemá ke-túyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamáárlq timá tímín-aimma kétunaboqa máqten-aimma kétima-timune.

⁵⁰ ááqibo kemá ítarauene. ketiboni watáama aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímín-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiyé.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiyé.

¹ kótámaki-kanaama waagókárlq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uíní-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôrlq umá kákaitana yeqtábá yikáq-yikaiq umáe kéuyena wení puíní-kanaaraq uráiyé.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webó-náqá aúrâkaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana

³ Ítuma ítaraiye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboqa yawweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye.

⁴ aanibo Ítuma aáwaqa naí-yáárerâq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtoráí-wáqtómá ayúqma mikâq kéyuwena ólqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé.

⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyikarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááimoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana

7 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “íbêqa emá ãanaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaáekaaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyē.

8 Pítāa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiyē: “emá íma ketítāuqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ááqibo kemô enaítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyē.

9 Pítāa timá ámikaiyē: “uyátāraana-nako, ketítāuqa wenamáa ítete é mútūq tiyáánaa tiqnókaráq tete umátikaao!” téna Pítāa timá ámikaiyē.

10 Ítuma mikáq tiráiyē: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítāuqa tete íno. mútūq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íraqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiyē.

11 móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyē: “kímora-nakone.”

12 Ítuma wení iyápó-annati yítāuqa tete umáyíkatuwena wení ámúraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyē: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao?”

13 keráwáqá keqtábá yiráati-nare kéte ‘uyátāraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne.

14 ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yiráati-naqa uyátāraana-nakoma tete kéumatikaune. mórai q umá keráwápi kékáqowa-kaqowan-aituqa tete ínóqtaba ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. wenáitāuq-wenaitāuqa tete íné oné.

15 íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnai q kemá nórabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné.

16 éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiyē. móra-nakoma watáama mamé í-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiyē.

17 keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe.

18 kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánūqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiyē. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenáitāgegunapo múte yaáqma tímúraaq yániyē.’ téna Áánūqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiyē. Ítuma óq-aimma tiráiyē:

19 “mi-qtátááqá pááq íné kéitāq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE.

20 akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétéwiraiyē. náawabi kemmá tiwirénama timátikarai-nakokaraq káwiraiyē.” téna

21 min-áimmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyē: “áraimma kétima-timune. keráwápi kéké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániyē.” téna Ítuma tiráiyē.

22 wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kétéyo téta ãanaraae.

23 iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena áiqtaaraq agebamá máqe-uraiyē.

24 miráitana Tááimoni Pítāa aqnótāq yumátuwena ‘náawaqtaba kétéyaa wekáq itaa’ téna awaaméqá umá timá ámikaiyē.

25 Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyē: “uyátāraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana

26 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atúmna aménama minnáqíyē.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atúkena Yúqtaati Tááimoni Itikáariotini áanikoma ámikaiyē.

27 mikáq Yúqtaati min-ááwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Ítuma timá ámikaiyē: “nórabi ínéma páátákáá mirá-uwol!” téna tiráiyē.

28 máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiyē.

29 Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétéyaa téta yaímna-wayukama tiráae: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyaníq uwo kétéi kéqoqeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétéyaa téta tiráae.

30 Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiyē.

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “Íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye.

³² Waayúkagon-Kraakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamááriq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye.

³³ ketí pááqyan-iyáqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamááriq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq úinoe.

³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá mórariq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákárq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero.

³⁵ akaí-yátááqá keíyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma tiráiyē Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “kemá kóúna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyē.

³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana

³⁸ Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téaq áqa puiné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaráínóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámera q ááqibo kekákárq tirummá tíméro.

² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyē. ímo wárainaq kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune.

³ kemó kówéqa keráwáqtí márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikátuweq kemá yawuwéqma iréq kenamááriq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákárq mánoe.

⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

⁵ Tómaáti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tómaáti timá ámikaiye.

⁶ Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “kemá kenamááriq ketibonôpaq wíamúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune.

⁷ kemmô kétimoneqa ketibokárqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá ke-qtúrapike aónarae.” téna Ítuma yawuwéqma tiráiyē.

⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye.

⁹ Ítuma yawuwéqma tiráiyē: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá tímónaraano? náawabi kétimonenama ketibokárqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno?

¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyē. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamó timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaimá kémayaiye.

¹¹ keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyē. ááqibo ímo miráinaq kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnaa aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro.

¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá tíménama mórariq umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye.

¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaaq kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye.

¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaaq kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyē.

Áánûqtuni Aokaq-Ááqómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyi: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe.

¹⁶ ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwáqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá tímákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye.

¹⁷ Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyi. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaarác awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamááríq wemmá káonaae.

¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yawwéqma keráwáqtôpaq yenúne.

¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma matokáunaboq keráwákárác miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá tímónanoe.

²⁰ mi-kánáámô yínaqa keráwáqá ítánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoq kemá keráwápí máune.

²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárác ketí tikaí-yátááqá aménúnaboq kemá kenamááríq ketáaimma arááatenune.” tēna Ítuma tiráiyi.

²² Ítuma óq-Yuqtaatimma tímá ámikaiye íma Yúqtaati Itikáariotimbo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráatenune kéteno?” tēna Yúqtaati tiráiyi.

²³ Ítuma yawwéqma tiráiyi: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegárác wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye.

²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó tímátikarai-nakonopake kéiyi.” tēna Ítuma tiráiyi.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma tímá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá tímá tímikaune.

²⁶ Áánúqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq tímákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye.

²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa kéyainaraq íma ikatíqa oro!

²⁸ keráwáqá ítaraawaq tímá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yawwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyi.

²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tírummá tímínoe.

³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaarác uyátá-maqma yokáiyi. wení akoqnááarakemma kemmá ánná ítiminiye.

³¹ maa-márábí-káyúkámá tímónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kétikaitaq wemá máqten-aimma tímá tímimma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oró! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” tēna Ítuma tiráiyi.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamááríq ánnágon áaimma wení iyápó-annama tímá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye.

² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyabotuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyániqtaba mirá kéiyi.

³ ketáa tímá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe.

⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe.

⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaarác íma ínoe.

⁶ móra-nakoma kepí ímo mainanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe.

⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápi maínaqa keráwáqá kemmá kenamááriq nunamupí máqte-qtataqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe.

⁸ keráwáqá taiganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye.

⁹ ketibomá keqtábá òriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá òriq umá kékaiye. ketí tikái-yátáákón aúkáapi máero.

¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akaí-yátáápi máne. mórai q umá keráwáqò ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikái-yátáápi máinoe.

¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápi ógíqma mániye.

¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akái-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyé.

¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe.

¹⁵ mayai-nákómá wemá mayaimò ámi-nakomma nòrabi l-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq 'ketí mayai-wáyúkáé' téqa tenúne. máqte-qtataqa keti-bonópake itáuna-yataqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbèqa 'kemmá tíkái-kayukae' kètune.

¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamááriq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáiríq keráwáqá timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyai q umá máraiyaana ketibomá keráwáqá nói-qtataqtababi ketíwíkaq itáiyana wemá tímíniye.

¹⁷ keráwáqá maami-qtátááriqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero." téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márábi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: "maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá ikéyikaiye.

¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayúkamo máraiyaana yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábiké tíkáimma tiwíkaunapoana íbèqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae.

²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! 'móra mayaimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaimá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.' miráipoana yeráwáqò kemmá tikamma kéwaretama keráwákáríq tikamma waránóe. yemá ketáamo keiteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí taagaraq kéiteta mirá-inoe.

²¹ yemá timátikáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátááriq umátikanoe.

²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbèqa yeqtí kúmiq-yataqa íma kanaaráq aúpáq yuwánóe.

²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokáríq áyámma kéumakaiye.

²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamáa yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbèqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokáríq páá íyámma kéumatikaakarataae.

²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. 'yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.'

²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonópake timákáanana kumínama ketí árain-aimma má tínaq keráwáqá itánoe.

²⁷ keté keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákáríq keqtábá árain-aimma tínoe." téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyé: "keráwáqá kemmá tirummò timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune.

² keráwáqá monoq-náupáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqò tíkamiya-kayukama 'Áánúqtuni mayaimá kémayaunatae' téta tínoe.

³ ketibokáríq kekáríq ítimonaraapoata mi-qtátááriq umátikanoe.

4 ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna ítuma tiráiyi.

Áánúqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma ítuma tiráiyi: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune.

5 ááqibo íbêqa tímátíkítaq kukáuna-nakonopaqa koune. miráitana keráwápíké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétémonaiye.

6 kemá maamin-áímmá kétéunana keráwáqti týakoma ummaa kéyaiye.

7 paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqóniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá tímákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama

8 waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye.

9 Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtabá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétémpoata maami-kúmiq-yátáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye.

10 ketibonôpaqa kouñaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye.

11 maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainái-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye.

12 kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únmanibo íbêqa maamin-áíko keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye.

13 wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárlq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaáekaq pááq íni-qtataaqtaba timá-timiniye.

14 nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana keti tágama-yataaqa wemá múte yawúniye.

15 máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’ mirá téna ítuma tiráiyi. iyápó-annama yiru-qtatáákkómá anaáekaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye.

16 ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.” téna ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

17 maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtaae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyi. ‘ketibonôpaq kouñaboq kétéye.’ téta 18 wení iyápó-annama tirááe: “nóraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe.

19 ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama tímónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe’ maaminnáyatababoq keráwáqá wemmá kétéaimma wemmá kétéaimma kéoo?” téna ítuma timá yímikaiye.

20 óq-aimma ítuma tiráiyi: “árainma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-marábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaáekaq tiru-qtatáákkómá waéqma timuq-yatáápi mánoe.

21 aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá óriq kéiyi. ááqibo anaáekaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aiqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye.

22 miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétémonaanana keráwáqti týakoma kanaa íniye. keráwáqti timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápíké ímatuwaniye.

23 mi táoqa pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá tímíniye.

24 naayóbakárq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqti timuq-yatáákkómá ógíqma wániye.

25 maami-qtátááqá taiganimma waéqma itái-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipi timá-timenupo paá ketibóqtábámá abarokáq timá-timenune.

26-27 ketibomá wenamááriq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyáqa ketibokáq 'ítatikanune' téq kéténe. keráwáqá keqtábámá tikáitababoq kemá keti-bonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye.

28-29 kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukékéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégonne." Ítuma mirá téna titata weni iyápo-annama timá ámikaae: "mi aónaao! íbêqa waéqma itai-áimma íkétepo paá abarokáq kéténe.

30 íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa 'Áánûqtunopake kukááne' téqtaa ekáq tirummá kámunatae." téta weni iyápo-annama tewana

31 Ítuma yauwéqma tiráiyé: "Íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá ketimeyo?

32 Itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágyáqa kenamáa mánnune. áaqibo kenamáa íma mánupe ketibó keté máiyé.

33 kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

1 Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyé: "ketiboó, íbêqa kanaamá páaq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye.

2 miráipooa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. áaqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye." téna Ítuma tiráiyé.

3 matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyé. móra-nakoma ekaráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. áaqibo Ítu Káriqtomma emá tímákaanana kukáiyé.

4 Ítuma óq-aimma nunamupí tiráiyé: "mayái mayaáo té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnáyababoq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune.

5 ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma páaq uráitaq kemá eté máeqa anó-tagama-yataaqa egaráq kegáráq matokáuyane. áaqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo.

6 maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaima yirááтираune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae.

7 íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa keté wáimma timénaq matokáunama enôpake íráiyé.

8 íráati-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá eté máqe-uraune. enôpake yúnaa enamááriq tímátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámé-kayukayaba nunamummá ketimeyikaiye.

9 kemmá yirummá tímé-kayukayaba nunamummá ketimeyikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá ketimeyikaune.

10 máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá tíméta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae.

11 íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-ketíbó, emá enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraiq ígáae téq kéténe.

12 kemá yeráwáqté máeqa enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyikaraune. kemá yabíqyikaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáapike íyukaune. paá kímora-nakoma auyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma íráiyé.

13 íbêqa enôpaq kéyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kétéunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógíqma wániye.

14 enáama yímikaunatanibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá iyámma umáyikaraae.

15 tíménna-wayukama eqtábá 'maa-márábíkémhá íma yiwíqma paábaq yuwaao' téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá 'íráqóniq umáyikaa' téq ítama káonaune.

16 kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe.

¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáye.

¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátíkáranaiq umá yeráwáqá mórai q umá maa-márábí timáyíkkaraune.

¹⁹ keráwáqtábááé téq kenamááriq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákaráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráye.

Ítuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráye: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yurummá amínoe.

²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune.

²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe.

²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabí íráqôn-aaqitaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe.

²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emó tímikaanama maa-márámá íma páaq uráitaama emá keqtábá óriq umá ákaraine. miránata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune.

²⁵ kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkkaraane’ téta íbêqa kétimonaae.

²⁶ enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaq onúne téq miráuma keqtábá tikáí-qtataaqa yokáánama yeráwápi máinaq kegáráq yeráwápi mánunne.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráye.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítoni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe.

² Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápimmo Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine.

³ ááqibo Yúqtaati áaiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáara-monoq-wayukabikekaraq Péra-ti-wayukabikegaraq yiwíqmena iráye. áaiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq páaq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe:

⁵ “ketáámá Ítumma Náátárètíbbake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráye: “kemúne.” téna tiráye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqté itó-uma máqe-uraiye.

⁶ Ítuma “kemúne” kétitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe.

⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárètíbbakene.” téta móragaraq tirááe.

⁸ Ítuma maará téna yawwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamá kemmá kétibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye.

⁹ Ítuma naayóbáq tiráye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike iyuuwanana pukuráye.” téna tiráimma mún-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma páaq kéye.

¹⁰ mikáq Tááimoni Pítaa yáákáá-qtátááq yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá íkámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqa Mááarakatie.

¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mí-táákáá-qtátááqá yawwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnó?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye.

¹² minnáyataba áaiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáe. mú mikákáá anó-monoq-naqa mí-kárfímáátíráqá máqe-uraiye.

¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yiwáqnaa ínimmá minná kanaaráqíye. móra-naqo puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráíye.

¹⁵ Tááimoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye.

¹⁶ ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráíye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaráq yauwéqma kukéna oqtaráq yabikáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye.

¹⁷ oqtaráq yabikáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóni iyápó-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna tiráíye.

¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqté ya itó-uma máena iramá káánuráíye.

¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma weni yirááti-yataaqtababi weni iyápó-annayataba ítama aónaraiye.

²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áimmá Ítraune.

²¹ nóraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata Ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá Ítararanoe.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

²²⁻²³ mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráíye: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-áimmó tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata Ítáaro. ááqibo árain-aimmo kétun-aama nóraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye.

²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráíye.

²⁵ mimórá táoqa Tááimoni Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitá ítama aónaraae: “egáráq weni iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna wakákáíye.

²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráqá Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana

²⁷ Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráíye.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iráráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanae.

²⁹ miráipoana Pááíratí kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráíye: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááíratí ítama yimónaitata

³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammó kuí-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe.

³¹ ááqibo Pááíratí timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipei wemmá yaínáaro!” Pááíratí téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma Ikamiyábámá ketáái mayaimá íma wáíye.” téta tirááe.

³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnó tiráina-aikoma árainmma páaq inéna kéíye.

³³ Pááíratí kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékena Ítumma ááyarena Ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana

³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keqtábámá enamááríraq enáaq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráíye.

³⁵ Pááíratí yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáara-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nóraq uráánatabiyo?” téna Pááíratí Ítumma ítama aónaitana

³⁶ Ítuma yauwéqma tiráíye: “ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáíye. ketí márúqa maa-márágónnámó wáikakaa ketinaaemma wáráa-kayukama ááíqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

³⁷ Pááirati tiráiyē: “emá anómma yabikáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqṭábá anómma yabikáána-nare kéténe. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaaē.” téna Ítuma tiráiyē.

³⁸ minnáyaba Pááirati yauwéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááirati tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááirati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáin-aaimea wepímmá ikáonaune.

³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimea yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááirati tiráiyē.

⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaaē: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqṭaba kétikaiqṭaaē.” téta áyaqṭaa umá tirááē. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákēna moyámmá maténa i-náqíyē.

19

¹ miráitana Pááirati timá yíkáitata Ítumma tebúqa ámikaaē.

² ááiq-wayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqñókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma maténa anómma yabikái-nakokaa umá aneq abákaraaē.

³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááē: “ ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nakoqṭaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqṭaa.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááē.

⁴ keqnáámmá Pááirati kumá yaúbarena timá yímikaiyē: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqṭopaq kumónúne.” téna Pááirati timá yímikaiyē.

⁵ Ítuma áwáábíq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááirati timá yímikaiyē: “aónaaro! maan-náqá wemiye.” téna timá yímikaiyē.

⁶ uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq áyaqṭaa umá tirááē: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!” téta tewana Pááirati timá yímikaiyē: “keráwáqá kenamááriq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónúnama íma otaammá kutáiyē.” téna Pááirati titata

⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaaē: “wemá ‘Áánúqtun ánikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puino kétéiyē.” téta timá ámikaaē.

⁸ ááqibo Pááirati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiyē.

⁹ Pááirati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónariyē: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiyē.

¹⁰ Pááirati timá ámikaiyē: “nóraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqñáárake emmá kanaarác ayúkeq kétéi akoqñáárake emmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-yakanune. íyaq minnâ káonaano?” téna titana

¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē: “Áánúqtu ení akoqñáá-yataaqa ámikaiipoa ení akoqñáárake kemmá kanaarác mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyē.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááirati Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqṭaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq áyaqṭaa umá tirááē: “emá ayúwéna kóinaama Títaama” Arómáni mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamááriq anómma yabikái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániyē.” téta tirááē.

¹³ Pááirati yeráwáqṭ ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainai-nákóni abíqṭárác óqṭamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yábimma Káábataē tekáq Pááirati maraq máqe-uraiyē.

¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqṭaa í-yúpáámiyē. miráuma abaúgómá aúkáa-makaq itana (12:00) Pááirati timá yímikaiyē: “aónaaro! keráwáqṭi anómma yabikái-naqa maannámiyē.” téna Pááirati tiráiyē.

¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama áyaqṭaa umá tirááē: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!” téta tewana Pááirati akáyáámá timá wíráabe umákēna timá yímikaiyē: “nóinabiyo! keráwáqṭi anómma yabikái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááē: “Títaama wenamá ketáái anómma yabikáimiye.” téta tirááē.

¹⁶ ááqibo miráitana Pááirati Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaaē téna yímikaiyē.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana

¹⁷ wenamáárlq kaapaq-yámá aqména uráiyé. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrúq kóuraiye. Ítráaeo-wayukati yáabimma Kórakótá-anue.

¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aukáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááirati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítráaeo-wayukati anómma yabikái-nare.” wemá mirá téna agatáiyé.

²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááirati Ítráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáiyé.

²¹ miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááiratimma timá ámikaae: “Ítráaeo-wayukati anómma yabikái-nare” té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítráaeo-wayukati anómma yabikáuna-naquna tiráiyé’ té agayaa!” téta tewana

²² Pááirati yawwéqma tiráiyé: “kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune.” téna tiráiyé.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtóma mamá yakáqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine.

²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminná íma yakaráiyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbáq Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná

“ketí unáákáqtóma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtóraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátáqóní waaqókáqá wenanóagaraq wenanónani aukogaraq wenáwíqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máatarinigaraq itó-uma máqe-uraae.

²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enáanima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaaba timátuwena

²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanóma maamiye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnabiké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírakaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyé: “kemmá nonáá kêtikaiye.” téna tiráiyé. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánúqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye.

²⁹ tawebimmá wááeni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnapó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá mûte mamá Ítun óyaukaq makááe.

³⁰ wááeni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyé: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómá mamá awáutena pukuráiyé.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítráaeo anó-monoq-wayukama “arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa nai-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáraq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítrááéó-wáyúkámá Pááiratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaae.” téta tirááe.

³² Pááirati ááiq-i-wayukama timáyikáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae.

³³ ááqibo Ítukaq iréta aónamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae.

³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naaeqáráq aumé kukáiyé.

³⁵ minnána kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráiyé. kemmá timónai-nakoma wenamáárlq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe.

³⁶ Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyé:

“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyé.

³⁷ káqomma Áánúqtuni agamatá-kátáágómá ketíye:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”
min-áikómá mirá téna tiráiyee.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamááriq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákainayaba Ítama aónaraiye. Yótêbi Ítun anaaé wáráí-naqanibo wemá Ítíráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpaq mirá-uraiye. Pááíratima kanaarâq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuraiye.

³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáámma uráí-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyee. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyee.

⁴⁰ miráitata máqtemma Ítíráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnapógárâq múqmúma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye.

⁴¹ Ítuma pukáí-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muriáimmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-múríáipímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne.

⁴² Ítíráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múríáipímmá mó uqtamákaraaye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq íráiyee. ya aónaimma murián ótaken-oqtama paábaq matukááe.

² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábiké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye.

⁴ yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaaq wenókáá íráiyee.

⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyaka-qataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye.

⁶ anaaékaq Pítaa íréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyaka-qataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana

⁷ aqnókáqó útúyaka-qataakoma íma tébakaqa útúyaka-qataakote wáqe-uraibo aokaq wenamááriq útúma wáqe-uraiye.

⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-íyápó-ánnábiké-nákómá mi-múríánóbáqá kumábékéna “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye.

⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-íniye” tiráíne.

¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muriánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyee. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma

¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtó mamaréterata Ítuni aúma wáqe-urikaq máqe-urayee. aqnómmá wáqe-urikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuq wáqe-urikaq maraq maéta urááye.

¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyee: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-ínikómá yauwéqma tiráiyee: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maména náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye.

¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó ketíyaa téna aúyánámmá itátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaq tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínikó timá ámikaiye.

¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tíkáinare” téna timá ámikaiye.

17 Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketibâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogaráq keráwáqá keqti bogaráq ketí Áánûqtuma keráwáqti Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye.

18 Máriaa Máatarinima Ítuni iyápo-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraunel!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikaiye.

Ítuma weni iyápo-annama aónaraae.

19 mimórá-Tótáágóni áqnáabaq-yupaaraq aabaúmá kupékinobaqa Ítuni iyápo-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáa umákaae. akoqnáa umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá karáwáqte waíno.” téna

20 timátuwena wenayáakaraq arautakaráq yirááténa itata weni iyápo-annama yeqti uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe.

21 keqnáámmá Ítuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqte waíno. ketibomá kemmá maa-márábimó timátikárainiq umá keráwáqá mórariq umá maa-márábí kétimakaune.” téna

22-23 mirá-timatuwena yetôpaq aama kéyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqti kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

24 Ítuni iyápo-annabike móra-naqa Tómáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyé.

25 miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tómáati maará téna yauwéqma timá yimikaiye: “ayáápipmma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqa íguyeq tiyáámma watáán-ápimma íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tómáati timá yimikaiye.

26 ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápo-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tómáati mikáq yeté máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáa-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwáté waíno.” téna timátuwena

27 Tómáatimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapi kuyuwo. íbêkakemmma arummá íámi-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tómáatimma timá ámikaiye.

28 Tómáati yauwéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tómáati titana

29 Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápi mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yóáne agatái-kannaagon-aimma

30 Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa weni iyápo-annati yúraqaq imánibo máqtemma maa-kánnáábimma íagataune.

31 ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq mayánóe. miráipoaq maamin-áimma agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata weni iyápo-annama Táábíriati-nokayukaq aónaraae.

1 anaaékaq Táábíriati-nokayukaq Ítuma wenamaariq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine.

2 Tááimoni Pítaa Tómáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Kááririmarupakene Yéberi ánikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápo-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae.

3 Tááimoni Pítaa tébakaqa timá yimikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtaá eté ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtaama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae.

4 aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo weni iyápo-annama “Ítue” téta íaonaraae.

5 Ítuma yaáyama timá yimikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaao?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana

⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaarácq yabítirááe.

⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaq yumáena Ítuma máipaq uráíye.

⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébi iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápoana Ítuma non áwábake kanaarácq yáayama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya qtaréta aónaamma ira ámûraaq noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye.

¹⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana

¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébi uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábáq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuráye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuvero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye.

¹³ Ítuma iréna yammá máma yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamááriq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yawuwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kékikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaq aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁶ keqnáámmá kaayapácq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yawuwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kékikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, ketí aanábó máno? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéíye. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kékikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yawuwéqma tiráíye: “miráínaa ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo.

¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. áaqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma áruqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

¹⁹ Ítuma min-áipi Pítaama náarabi umá puñiqtaba tiráíye. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaq múte yawwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraa.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítuma áiqtaabi agebaréna tiráíye: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maráí-náqá máíyo?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéíye.

²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nóraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana

²² Ítuma yawuwéqma tiráíye: “áaqibo paá márnínaq mi-kánáárácq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo? ení mayaimá paá ketinaae waraa.” téna Ítuma timá ámikaiye.

²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-íyápó-ánnábiké-náqá “íma puñiye” téta timá uréire urááe. áaqibo Ítuma íma weqtábá puñiye téna timá ámikaibo wemá tiráíye: “paá márnínaq mi-kánáárácq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo?” téna tiráíye.

aqtóráe.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraiyana agatáíye. wemó tiráimma árain-aain-aimma ítarunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mūtûq maa-
márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaarâq íráqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) **timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba**

Ítuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráíye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Ítuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune.

² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Ítuma wenamááríq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yíwíkена aamá áumatan-aimma káyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Ítumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáíye.

³ naayóbáqá Ítuma wenamááríq aú-aíqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Ítuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye.

⁴ mirá téna Ítuma yeráwáqté aáwaqa naí-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Ítuma maará-tiraine: "kema timá tímikaunna-yataaqaba awé oro.

⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Ítuma tiráine.

⁶ ániibo mi-kánááráq iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Ítuma itama aónaraae: "uyátaraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?" téta yemá tirááe.

⁷ ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqti minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápi kéitana wenamáa mi-qtátááqtabámá kéitaiye.

⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqté kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Ítuma aboání márûpaq utáíye.

⁹ Ítuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání márûpaq Ítuma utáíye.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáíye. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae.

¹⁰ Ítuma aboání márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqti yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtooma umátoketa maará téta tirááye:

¹¹ "keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Ítuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yauwéqma awírítana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe." téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáíráqá móra-nakoma mayániye' tirááe.

¹² miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqóqkq uréire urááe.

¹³ ániibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwíqqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tóamáatie. Paatááromiyue. Máátíyue.ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááímonima káámááni-ayubike karuwaaq-náré. Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. mirá-uráíye.

¹⁴ maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunanummá tíq-tíq urááe. ániibo yaímma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunanummá tirááe.

¹⁵ mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáráa-kayukati yúraqaq móra-aimma tiráíye. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae.

¹⁶ Pítaama maará-tiraiye: "keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaino. tiráimma íbêqa abarokq kéíye.

¹⁷ Yúqtaatima ketááté yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáíye." téna Pítaama mirá-tiraiye.

¹⁸ maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamááríq wení otaa-mónéqnapó maramá meyaníq uráine. min-áukápáqá wenamááríq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine.

¹⁹ minnýaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama Ítaraane. miráitata min-áukápáqtábámá yeqtí yábikemma Aaketáama miráuma 'naae-márábáre' kété.

²⁰ ánibo Pítaama maará-tiraiye: "maamin-áimmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. 'wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áupáqá maíno.' téna kétiye. ánibo ókaraq Táámuni wannaabi téna 'káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.' téna kétiye.

²¹ miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae.

²² naayóbáqá Yóóanema áaimma átarena nommá waayúkama pégyikaraike Ítuma mayaímá áaimma átama maténa aqtórórq itana Áánúqtuma yawwéqma wení márúpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketááté watáama tíniye." tená Pítaama tiráiye.

²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awíqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awíqa Patáábatie.morá-nakon áwíqa Máátáiyatie.

²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: "uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaq kanaarácq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráatiyo.

²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayaírácq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ánibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpáq kói-nakoni mayaírácq mayániye." téta nunamupi tirááe.

²⁶ mí máka-nakoratama kanaarácq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nuna-mummá kététa yátama maqma akátémma Áánúqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyé. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáykáan-annate yagaroqtamá ákaraae.

2

Áánúqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyé.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átarena kaayaq-wáyúkágárácq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaae. ánibo

² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánúqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye.

³ ánibo irautakáá-qtátááq aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáiyé.

⁴ ánibo Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógiqme uráiyé. mi táoqqa yeráwáqá áaimma átama óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánáárácq yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae.

⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokácq itata máqtemma aarawaamá mórabita áikutaae. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ópake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe.

⁷ ánibo yemá máqtemma iyánáq umá kánateta yúyánámmá òriq umá itéta tirááe: "yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Káárirí-marupake-kayukamoe.

⁸ náaraq íyó? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunatabiyo?" téta tirááe.

⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Maríya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama

¹⁰ Parítíya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaeo-wayukagaraq Karítí-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama

¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánúqtuni anó-qtataatriq iqtábá kété.

¹² máqte-kayukama iyánáq umá ánataramanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaarácq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: "maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?" téta tirááamanibo

¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taibaq-aipike téta taibaq aúgemma wááeni-nomma naréta neginaagi kéoe.” téta tiráae.

Pítaama watáama tiráiyie.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyie: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóni áaimma keráwáqá ítama arútáaro.

¹⁵ keráwáqá túyánámmá ítáama keqtááyábá ‘aibôq-nomma naréta neginaagi kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokíraq) kéuyawiye.

¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóeroma maará-tiraine.

¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáríq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwánana máqtemma aarawaabi kumíniye. miráinata keqtáanimaarabi keqtiáámúmaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqti awaayati-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánááráqá ketí mayái-mákónábi mayái-íníkömmá ketí Aágoni akoqnáama yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe.

²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma páaq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

²¹ mi-kánááráqá náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaiya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yawuwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóero mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráiyie.

²² Pítaama ókaraq tiráiyie: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátárétibake-nakoqtaba aamá timá-timena kéune.

²³ wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákáráq amuné-áíkáráq tarôq itaq keráwáqá kenamááríq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááríq aúyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápikekaráq maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi túmitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyie.

²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yawuwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aiqa éna puí-yátáápike mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye.

²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimákáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémarauana

²⁶ ketáagoma amuq-yátáákáráq tóyapikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-íyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiraíno.

²⁸ matúq-matuq umá máí-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá tímúq-yátááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine.

²⁹ ketibáqawaaraayu, ketináábútáámá Tébitima púitata uqtamá karaane. wení mararamá ketáátê íbêqa paá wáiyie.

³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama ‘enánábíkê-nákómá ení márúqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye.

³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiyie. ímiye.

³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétéunatae.

³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márúpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyie. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae.

³⁴ Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

³⁵ ánibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimná téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yitábi mayuwániqtaba amuné-áipí tiráiyé.

³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánatae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimná itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketibátiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe.

³⁸ Pítaa maará téna timá yímikáiyé: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyánawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye.

³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákárq keráwáqti iyápógararaq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yáayarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé.

⁴⁰ ánibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiráiyé: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé.

⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama itáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

áúgemma Ítun aamá itáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyikáan-annati yáama kéiteta yibâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqte mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe.

⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqe-uráae. ánibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmqá yaikááe.

⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata móneqa matááe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq urááe.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yímuqá kémareta máqtemma yímikaae.

⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwíqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta ‘íráqôniq kéoe’ tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítuqa táiq urái-naqa íráqôniq uráiyé.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye.

² ánibo móra-naqa aítuqa táiq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákáiraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá ‘íráqôn-auramma aónaiye’ téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráiyé.

³ ánibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákárq yaímma-yataaqa tímígáae téna ítama aónaraiye.

⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráiyé: “emá kekárátá tímónaao.” téna tiráiyé.

⁵ ánibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáiyé.

⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyé: “kemá moneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaraq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káriqton áwíkaq emá itó-uma aammá waaó.” téna timá ámikaiye.

⁷ min-nákóni ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóni áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyé.

⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaaé waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa mûte yaútaiye.

⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa mûte yaútaae.

¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq moneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taibaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaqa watáama tiráiyé.

¹¹ maami áitauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tórómónini naamátûpare’ tenn-áúkápáq yuaatéta yama áikutaae.

¹² Pítáa mi-káyúkámá kéyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq ítaráq maami-qtátááqtbámá netuqyaa-túyánámmá kéitaaó? nôraq ítaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítaama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye.

¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááítekgaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaaí Áánûqtuma wení mayái-iyápógón áwíqa mûte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaeéna umákaraane.

¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôniq umá yainá-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo

¹⁵ áuwaraiكونi áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye.

¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itái-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyé.

¹⁷ áraíne. ketíbátiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti anó-kayukagaraq Ítu Káriqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane.

¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkati yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káriqtooma aiqa í-yátááqá mayániye.’ tiráíne. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye.

¹⁹ miráínaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

²⁰ miráianama Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káriqtoma timákainana kerawaqtópaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine.

²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íni-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámuné-wáyúkati yóyaukaq tiráine.

²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqti tibâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaáe waqmá kéitaraq keráwáqtbá tinná-yataakonni anaáe wáráaro.

²³ náayuwabi min-ámuné-nákón áama íma itáianama Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine.

²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táámuyogaraq yaimma anaáékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráíne.

²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkati iyápó-annama mááe. keráwáqti tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakaí-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-marábí-káyúkámá kemá yemmá íráqôniq umáyikanune.’ tiráine.

²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqôniq kéomatikena keráwáqti táí-aaipike mamá waétikanena íráine.” téna Pítaama tiráiyé.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kétéyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpq-káwáá-nákáráq Tááqtúti-wayukagaraq mikáq irááe.

² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta 'Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe' téta tiráíye.

³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae' téta yiwíqmeta urááe.

⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúraqa aamá ítama yaíkkaa.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áikutaae.

⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áikutaae.

⁷ mi-kááyáq-íyápórátámá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónarae: "kenákámá náawan áwíkarabi akoqnáárraraq maami-qtátááq tarôq kéoyo?" téta tirááe.

⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráíye: "keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô,

⁹ kekárátá ítama aónéq 'naayóbáqá maamin-náqá áitauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq áitaukoma íraqôniq uráíyo' téq keráwáqá kétémanibo

¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárétibake-nakoni áwíkaq atóbama íraqôniq kéíye. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánúqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye.

¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétéye. 'keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtabá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémarae.íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.' kétéye.

¹² máqte-marabaqa Áánúqtuma íma káqon-awíkaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwíkarapi akoqnáárraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqqa éta akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitata monoq-káánítôre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe.

¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo áitauqa táíq uráimma mamá íraqôniq umákaayan-nakomá yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tinón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe.

¹⁵ miráitata yemá min-nákámá tímáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe:

¹⁶ "ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-íninaukaqa yemá aónama ánataapoata ketáámá minná kanaarâq íma mamá auyoranunatae.

¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínipoaqta ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwíqqa íma káqo-kayukama tímá yiméro téqtaa akoqnáá-aimma tímá-yimenunatae." téta yemá tirááe.

¹⁸ ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta "kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwíkaqa káqo-kayukama íma tímá yímekao." téta tirááe.

¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: "kerátámá Áánúqtun aúrikaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamááriq yainái-wáyúkáráá umá máeqa tímá tíméro.

²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaarâq paátí máyubo abarokáq tímá-yimeyue." téta Pítaayaa Yóáanema tirááye.

²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áímmá téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitana yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatíq urááe. áñibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta íbáyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááq tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwíqá múte yaútae.

²² áñibo aitauga táíq uráímma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uráíe.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áímma máma tímá-yimikaaye.

²⁴ áñibo yemá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamááríq wíyôkaraq maragáráq únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáímma tarôq urááne.

²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketááí títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna tímá ámikáíe. ‘nôraq itatawáq Yéqtaaeo-wayukama íma íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawáq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao?

²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáíyakaq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráíe.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kíniima Érôtigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáíyama namuroíq umákaraae.

²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápike tímá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe.

²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtaba yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatíq íma éqtaa tímá yiménúayabataama tíwáqnaa uwo.

³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamááríq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwíkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátááríq uwo.” téta nunamupí tirááe.

³¹ miráitana yeráwáqá áikuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikáíe. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatíq éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma tímá yimikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráíbo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ áñibo tímáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yimikáíe.

³⁴ áñibo yeráwápíkémá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráíe. miráitana máqtemma yeráwáqti marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyaníq urááe. minnárake móneqa matéta tímáyíkarai-wayukama yimikaae.

³⁵ áñibo tímáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtóráíq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yimikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwíqá Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráímanibo tímáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááré’.

³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq máraitata meyaníq urááe. minnárake móneqa maténa tímáyíkarai-wayukama má yimikáíe.

5

Áánánáiyatiyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqá Áánánáiyatie. áñibo ánáakon áwíqá Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyaníq ígáae tirááe.

² miráitana Áánánáiyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yitaupi má-makáíe.

³ ániibo Pítaama maará téna tiráiyi: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaq ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamááriq yaímma-moneqa aúpáq makáánô?”

⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá taróq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákárapo Áánúqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráiyi.

⁵ ániibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráiyi. miráitata min-áímmá itáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe.

⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-úqtamakaraae.

⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qaarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáq utáiyi.

⁸ ániibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémmá móneqa káginnawaq enawaikótéma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kínnamiye.” téna tiráiyi.

⁹ ániibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátarai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-úqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-úqtano.” téna tiráiyi.

¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáa marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-úqtamakaraae.

¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káikuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáq yáaqa ôriq umá karáiyi.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyi.

¹² timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkáapimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma taróq urááe. miráitata máqtemma itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwíqa yaakáq ya áikutaae.

¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaróqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaímma aónaraae.

¹⁴ taíbaq-wayukama uyátarai-naqa Ítuqaq itáiq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaróqtamá mórabi yorupamá yoráutaae.

¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kénana amakómá mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye.

¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútáare-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áikutaae. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápi mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaróqtamá máa-kayukama yemá Táátútiq-wayukaboata timáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraae.

¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata timáyíkarai-wayukama kárún-aaimma timáyíketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaróqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátarai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye:

²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake iréna tiráiyi.

²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetaa aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaróqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áikutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe.

²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónamma min-náúpáq iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae:

²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónánataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabiqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónánataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe.

²⁴ ániibo i-wáyúkati monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mí-qtátááq náaraq umá páaq uráíyo?” téta tirááe.

²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtópaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro, maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráíye.

²⁶ miráitana yaímma i-wáyúkágáráq yeqti anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tókaminoqtaae téta ikatíq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaq aamá t'yábá íma ikatíq urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitana i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yikaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqta keráwáqtábámá ‘ítun áwíqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqta ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqti watáagoma Yérútááre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáíye téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráíye.

²⁹ miráimanibo Pitaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánúqtun áama waránúnatae. maa-marábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae.

³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánúqtu mamá itó-umakaraiye.

³¹ Áánúqtuma Ítuma kun áwíqmena weni márúpaqa weni waaqókáq múma akáitana wété máíye. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráae-wayukagaraq ketáái táí-aapike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitae.

³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánúqtun-aimma wáráa-kayukama weni Aokaq-Áámá kéyimiye.

³³ maamin-áímmá kéitaawana iyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméirioma tiráíye.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uráíye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámáan-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútaae. ániibo Kaméirio tiráíye: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna

³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítiráae-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro.

³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráíye. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqti namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana kápuiqtaba weni máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane.

³⁷ anaakékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwíqa agatái-kánááráq káqo-nakoma Yúqtaati Káárirí-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana kápuiqtaba weni waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae.

³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáramma paá waayúkgon-ama wáinanama paá ánataginiye.

³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánúqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqikanoe. aúqyikaneqo éq oeqa Áánúqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráíye.

iyápó-annama Ítun áwíkaq otaammá kégyuyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitana anó-monoq-wayukama yemmá tebúqa yímíqtuweta ókaraq ‘ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáiyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae.

⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqti yú-aíqa í-yátááqá Ítun áwíkkake maétaabata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánúqtuma yemmá Ítun áwíkkake yú-aíqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaíqtaba yemá yimuqá makááe.

⁴² miráitana máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áikuyikareta Ítuma keqtáa yauwéqma tiwiránín-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

¹ mi-túpáámá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma Ítaraa-kayukama Íbaru-aimma Ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe.

² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánúqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá Íarutaniye.

³ miráinaq tíbátiwaayu, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaarác yimínoe. keráwápkémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrakaqa yepímmá Áánúqtuni Aokaq-Áágógarác itái-yátáákógarác ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae.

⁴ miráinata ketáámá kenamaáríqtaa nunamummá kététaa aarawaamá Áánúqtun áama yirááatenunatae.” téta tirááe.

⁵ ániyo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áikuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánúqtukaq itáiq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márúpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye.

⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbác itó-umayikareta iyáama yínèkuyeta nunamummá tímá yíkaraae.

⁷ miráitana Áánúqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánúqtuni Íráqó-qtataakaraq akoqnáágarác ógikaitana máqte-kayukati yúrakaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma taróq uráíye.

⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá tímákaramanibo wemá yeqtí itái-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínin-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe.

¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánúqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itái-yátááqá kámítataboata wenáaraya yemá kanaarác íma uyátáraae.

¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpác yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánúqtun áwíkarác tímá táwíq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe.

¹² ániyo yeráwáqá mirá téta aarawaagarác anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa tímá ataráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrakaq urááe.

¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámán-aiqtabagaraq tímá táíq kéíye.

¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. ‘Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwana Móteti naayóbáqá ámán-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawíq íniye.’ téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe.

¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánúqtunopake kaqtó-nakoni óikora uráíye.

7

Tíbenimma káánítôre-wayukati yúrakaq watáama tiráíye.

¹ ániyo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráíye.

² ániyo Tíbenimma yawwéqma tiráíye: “ketíbâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine.

³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. 'ení maragáráq ení waaýúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátенаaq únnabaq waa' téna Áánûqtuma tiráiyе.

⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqó máa-mararaq timákáitana íráine.

⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba 'anaaeékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine.

⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. 'anaaeékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabi mánoe. ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúyiketa miráuma netuqyaa-kárítimáátigóni (40) aúkáapi mamá táwíq umáiyikanoe.

⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.' téna Áánûqtu tiráine.

⁸ ánibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karai-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááitekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá aúma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma aboaé. ánibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaqá kóuraamanibo Ááûqtuma paá weté máqe-uraiye.

¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéna máqtemma wení ummaa-yátáápike mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-ayunama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtíbibaqá kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtíbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye.

¹¹ anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtíbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaga kanaaráq íma naawáníq urááe.

¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtíbi-marabaq aáwaga wáiyе ten-áímmá ítátuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyáníq ínéta kukáane.

¹³ ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yawwéqmeta Íqtíbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaaútáama timá yímikaiye. 'kema keqtíbâkoma Yótêbimune.' téna kétima-yimitana Íqtíbi-marupake-kinima Péroma timá-arena 'ketiwaaútááé' téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye.

¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútáái aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtíbibaq kumígáae téna yááyaraiye.

¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtíbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukuráane.

¹⁶ miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtíbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyikaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyáníq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyikaraae.

¹⁷ ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínítqaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráiyе. Ítiráaeo-wayukama Íqtíbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae.

¹⁸ ánibo Íqtíbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma we-nauyánámmá íamikaiye.

¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráiyе.

²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákaraiyе. miráitana min-iyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóyaa aboámá kaumo-wíyókóni arupimmá yeqti naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye.

²¹ ániibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáwana máitana kínima Péromma ayáámũkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme írēna awítaiye.

²² ániibo Mótetima Íqtĩbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqō-qtataaqa aráátewana wemá itai-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayairákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

²³ ániibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyē.

²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórana Íqtĩbi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtĩbi-marupake-naqa ikámma pukáiyē.

²⁵ Mótetima auyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánũqtuma wemmá akoqnááma amínana yawwéqma tiwiránitaae téta yúyánámmá itánóáa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá itaraae.

²⁶ móra-aabayaanaipimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiyē.

²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá itama yainai-náqá emmá náawaq tarōq umákaraiyo?’

²⁸ énaimma emmá Íqtĩbikake-naqa ikámma puyétaanaiq umá ibêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiyē.

²⁹ miráitana Mótetima min-áimma kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkaraíye.

³⁰ ániibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánũqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinoq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq páaqya-tabike íramá karáiyē.

³¹ miráitana Mótetima min-íramá káonena wemá netuq-áuyánámmá itátuwena wemá min-írágóni waaqókáq uréna aónanaae téna uráiyē. ániibo Áánũqtuma abarokáq maará-tiraiye.

³² ‘kemá Áánũqtue. enanáábútááti uyátarai-nakoma kemá Áabaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátarai-naqune.’ téna Áánũqtuma tiráiyē. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómá íma aónaraiye.

³³ ániibo Áánũqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá áitauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá áitauqa yáánaa kemá máunaboana aokaq márámíye.

³⁴ ketí-wayukama Íqtĩbibaq kemá aónáunmma mamá táwíq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí ibíq-áimma kéiteq ibêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá ibêqa itóaa. kemá Íqtĩbi-marabaq emmá timákánaa wínóne.’ téna Áánũqtuma Mótetimma timá ámikaiye.

³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá itama yainao téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánũqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yawwéqma yiwirai-nákáa umá timákáitana uráiyē. páaqya-tabike íramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánũqtunopake Mótetimma akoqnááma ámikaiye.

³⁶ miráitana Mótetima Íqtĩbikake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraq miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarōq uráiyē.

³⁷ ániibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánũqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrankanimma Áánũqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráiyē.

³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áikumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánũqtun áama matáimma min-áimma aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae.

³⁹ miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtĩbibaq wínóqtaba yúyánámmá itaraane.

⁴⁰ miráitana yemá Mótetimma ábákoma Éronikaq maará-tiraae. ‘Éronio, emá móra-yataaqa tarōq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánũqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáiq-itaiq ónúntae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? ikéitaunatae.’ téta tiráae.

⁴¹ ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma nai-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákúq umákaraae. maami-púrúmmáákáákón áráaqa yeráwáqti iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe.

⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaémma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wíyokaqa wíyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráiyé. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá nai-wámmá ikámma agamá ákúq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáapaqa nai-wámmá ikámma agamá ákúq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqturáá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wíyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwíqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébîrônibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine.

⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtumá Mótetiqtaba maami-námmá 'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine.

⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuete kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútáati yúrakaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-máramá yíkamma kéweta yeráwáqti maramá matááne. mi-kánááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaarâq iráiyé.

⁴⁶ ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune' téna nunamupí ítama aónaraiye.

⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine.

⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémáiyé. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáiya maará-tiraine.

⁴⁹ 'uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqatae.

ánibo maa-máramá ketí títauqa maqmá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaarâq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráiyó?'

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáiya agatáine.

⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqti tíyaqnoarabi túyánánóbáqá aamá íma itái-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórariq umá keráwáqti tináábútááraa kéeoe.

⁵² áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqti tináábútáama íma mamá táiq umáyíkáranabiyo? áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáiyé.

⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaémma ímo kéwaraae." téna Tíbenima ayáqtáaq-aimma tiráiyé.

Tíbenimma óqtatannapa ikámôwana pukáiyé.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá iyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe.

⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq mûte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq ító-uma máitana aónaraiye.

⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: "aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitap aónúnnaama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq ító-uma máiyé." téna Tíbenima tiráiyé.

⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqti yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe.

⁵⁸ ániibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaq káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóni amakaq makáámma min-nákón áwíqa Tóroe.

⁵⁹ ániibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyi: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá keti taama mayaa.” téna tiráiyi.

⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráiyi: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráiyi.

8

Ítun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táiq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyóqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyi. ániibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaaé wáráa-kayukama mamá táiq umáyikaraae. miráitana yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae.

² yaímma-wayukama Áánúqtun áaimma Íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini aráaq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe.

³ ániibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaupake mórabí iyáákqaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yikáraiye.

⁴ miráitana Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae.

⁵ ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánúqtuma timákarai-nakoma Ítuqtaba watáama timá yímikaiye.

⁶⁻⁷ miráitana netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yatááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítauqa táwíq urái-kayukagaraq iyáátamma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnýaba weni waaqókáq ya áikuteta watáama itaraae.

⁸ miráitana Táméria-marabaq mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá páaq uráiyi.

⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tááimonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kéititana

¹⁰ akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánúqtu timákaitana akoqnáágaraq kukáiyi.” téta yemá tirááe.

¹¹ ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kéiteta máqten awaaméq-yatááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá wenáama itaraae.

¹² miráimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yawéqma tiwiránín-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitana mi-kánááráqá aarawaamá min-áimma itáiq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae.

¹³ ániibo Tááimonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áimma kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pékararaiye. miráitana Tááimonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaq tarôq kéitana wemá káonena iyánáaq uráiyi.

¹⁴ ániibo Ítuni timáyikarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá Íráqôniq umá Áánúqtun áama itaraae. miráitana yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóánema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye.

¹⁵ miráitana yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánúqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaigáae téta yenákámá nunamummá tirááye.

¹⁶ miráitana yeráwáqá paá Ítun áwíkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyi.

¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóánema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyeta mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááimonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuoyota mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááimonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye:

¹⁹ “kenákámá maamin-ákoqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánékuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábuté.” téna Tááimonima tiráiyi.

²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo aminna-yataaqa ení monekake meyaníq inanamá ení monekogaq egaráq puí-márúpáq kókaao.

²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaimá kanaarác íma yainánóne.

²² ánibo emá íbèqa maa mirái-qtataakoma anaaemma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áuyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

²³ áraimma kemá ení áyaqnobaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéíye.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye.

²⁴ ánibo Tááímonimma Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétiyanaawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwíq íno.” téna Tááímoni tiráíye.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóóanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yawuégma Yérútáárebaq utááye. ánibo aapaqá yenákámá kéuyeta talbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átè-wataama tirááye.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átè-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma írèna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákác uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráíye. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráíye.

²⁷ ánibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápác maréna uráíye. ánibo min-ákácá Ítíópiabake-naqa aónariye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíópi-wayukaraq yabikáin-inikoma Káánetini mayaima matáíye. miráitana máqtemma Káánetini monekaq kawáá uráíye.

²⁸ min-nákómá wení naaópaq yawuégma wení oóti ayárepi kéwena Áítáiyana agatái-kannaama yoráutiye.

²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáigóní waaqókác waa.” téna tiráíye.

³⁰ ánibo Píripima uyaaténa waaqókác uréna itáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónariye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráíye.

³¹ ánibo min-nákómá yawuégma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áikóní áaimma kemmá kanaarác ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnó?” téna tiráíye. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaarác ketè uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráíye.

³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa íkamínéta onikáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tinikáá uráíye.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba úníyo?”

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráíye.

³⁴ ánibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónariye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráíyó? wetábác tirái káqo-nakoqtabaq tiráíyó?” téna tiráíye.

³⁵ ánibo máqtemma maamin-áikómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átè-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye.

³⁶ ánibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaa! nommá maa wáíye. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaarác monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráíye.

³⁷ ánibo Píripima tiráíye: “emá kanaarác enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaarác nommá peránóne.” téna tiráíye. miráitana min-nákómá yawuégma tiráíye: “kemá tirummá amúnama Ítu Káriqtoma Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráíye.

³⁸ ánibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikác máqe-uráíye. ánibo Píripíyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye.

³⁹ nommá pérakatuweta nopiké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápác maréna wení naaópaq kégoena óriq umá amuqá maqména kóuraiye.

40 ánibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwíqa Ááqtáátiq iráiyie. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áma ítaraiye.

¹ Tóroma akoqnáa-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáraa-kayukama yíkamma puínéna uráiyie. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana

² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áimma kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyie.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyie.

⁴ ánibo Tóroma marabi yutákurena kéitaitana aabayápike móra aagómá maará téna tiráiyie: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táiq kéumatikaano?” téna tiráiyie.

⁵ ánibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyie: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwiq kéone.

⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyie.

⁷ miráitana yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ánibo watáama kítitana yeráwáqá Ítaaramanibo mi kátáamo ti-náqá íaonaraae.

⁸ ánibo Tóroma itó-urena aúramma karáráimanibo wenuurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitana yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe.

⁹ ánibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánááráqá wemá aáwárábi nommá íma naráiyie.

¹⁰ ánibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáraa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáiq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyie: “Áánánáiyatie.” titana ánibo Áánánáiyatima tiráiyie: “uyátaráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyie.

¹¹ ánibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq wao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kétébo aónao. min-nákón áwíqa Tóroe.

¹² ánibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáámma ánekuitana wenuurakoma yawuwéqma íraqôniq itana káonaiye. min-nákóni áwíqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyie.

¹³ ánibo Áánánáiyati maará téna yawuwéqma tiráiyie: “uyátaráana-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútáare-marupake kéyikamena mamá táwiq umáyikaraiye. téta tirááe.

¹⁴ miráitana wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwíqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyie.

¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyie: “emá paá wao. min-náqá ketí mayái-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayáimá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabikáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye.

¹⁶ miráinaq kenamááriq wemmá ketíwíkake aú-aíqa ummaa-yátáákáráq mayániq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyie.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyie: “ketíbákoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamááriq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kényune. miráinaa emá keqnmáammá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyie.

¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké weni aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáa uráiyie. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáraa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máa-kayukama Ítun áma timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena 'maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe' téna timá yínikaiye.

²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama ítéta iyánaq umáreta tirááe: "maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awiqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq íráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínimma wemá maamin-náqíye." téta tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna 'Ítuma keqtaáí kúmiq-yataapike kétéwírenataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máíye' téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ániibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabí áíkuteta aamá téite éta Tóroma ikamí-áímmá tirááe.

²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáamma Tóroma kumínayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae.

²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóroma awírakatuweta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákairaimanibo wenáaqa ikatéta 'maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene' téta yemá tirááe.

²⁷ miráitana móra-naqa áwíqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyikarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapáqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama timá yínikain-aimma timá tága-yínikaiye.

²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátarai-nakoqtaba wení watáama timá yínikaiye.

²⁹ ániibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá íráqóniq ínéna kétitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe.

³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márúpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánáárqá máqtemma Ítun áma kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íráqóniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqóniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátarai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq ító-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áma ítáíq-itaiq kéo-kayukama kéyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráíye.

³³ ániibo mi-márúkáká móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Iníatie. wení aúgoma akoqnáama íma wáitana abapaké kaumo-káritímáátímá aammá íma kanaarq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráíye.

³⁴ ániibo Pítaama min-nákóqtábá tiráíye: "Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káriqta emmá mamá kátobamakaiye. emá ító-urewaq ení atípáama mamá arutaa." téna Pítaa tiráíye. mirá titana min-nákómá páátákáá ító-uraiye.

³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kétitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátarai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá ító-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáká móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqa Táábitaae. ániibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba ítáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwáqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráíye.

³⁷ mi-kánáárqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáa makááe.

³⁸ ániibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye.

³⁹ ániibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráíye. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma aráátiraae.

⁴⁰ ániibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-íníkkóní arááq-auma káonena tiráíye: “Táábitaa, emá itóaa.” téna tiráíye. ániibo min-íníkkómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uráíye.

⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááarena Tókatimma yímikáíye.

⁴² miráitana min-áíkkómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe.

⁴³ ániibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráíye. ániibo min-náqá Tááímonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákkáqtóyaba yokaa kéema wení mayaíyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikáíye.

¹ móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákkón áwíqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe.

² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunaummá tíq-tíq uráíye.

³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráíye: “Koníriatio.” téna tiráíye.

⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráíye: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráíye. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýaba Áánûqtu kéitáíye.

⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero.

⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákkáqtóma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókkóní áwabaq máíye.” téna tiráíye.

⁷⁻⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuráíye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakarataragaq káqomma móra-naqa ááiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáíq-itaiq i-nákkárq mi-káúmómá timáyíkaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe.

⁹ óq-aabayapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámúraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kétitana wágááma aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráíye.

¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaráíye.

¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabi kukáitana aónaráíye.

¹² miráitana mi-tábaráábégóní arupimmá máqtemma abááq-wáí-wáámmá iraaakabayaanábi numagaráqá mipímmá ógikáíye.

¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikáíye: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráíye.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráíye: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáái íma kénaunatae.” téna tiráíye.

¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráíye; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráínaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráíye.

¹⁶ ániibo maami-qtátáákkómá kaumobáq abarokáq uréna yawéqma aabayápáq kóuráíye.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-aayanamma ítaráíye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyíkáitata ye-káyúkámá

yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naamma yiráátewata yeráwáqá Tááímonini máruq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae.

¹⁸ ánibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqa Tááímoni Pítaama keráwáqtê máiyó?” téta yeráwáqá tirááe.

¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátáaqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba auyánámmá kéitaitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe.

²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê wao. emá íma netuq-áuyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téné Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé.

²¹ ánibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketópaqa kéyeo?” téné Pítaa tiráiyé.

²² ánibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ánibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánúqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórana Áánúqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyapuken-aimma itánéna kéiyé.” téné yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata wetê watúwáawana aabáyaa-aabayaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánúqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae.

²⁴ ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaapimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníritima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe.

²⁵ ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníritima awáutena amuqá makáiyé.

²⁶ miráimanibo Pítaama Koníritimma mamá itó-umakatuwena tiráiyé: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegáráqá emó ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téné Pítaama tiráiyé.

²⁷ ánibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áikuma mi-náúpáqá máqe-uraawana aónaraiae.

²⁸ ánibo Pítaa maará ita mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá itaraae. miráimanibo Áánúqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téné Áánúqtu tiráiyé.

²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ íturaunamanibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtópaq iráune. ánibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. kéréwáqá nôraq itaráq kemmá táayaawaraq keráwáqtópaq iráúnó?” téné Pítaa tiráiyé.

³⁰ ánibo Koníriatima tiráiyé: “kekáq móra-yataaqá páaq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kéyawiye. mi táoqa nunamummá-tí kánáaráqá aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uráiyé. ánibo min-nákóní núnáákáqtórakemna tágama wayá-tábaráábéráá uráiyé.

³¹ miráitana min-nákómá maará-tiráiyé. ‘Koníriatio, Áánúqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánúqtuma kéitaiye.

³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. ánibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyé’ téné min-nákómá tiráiyé.

³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awiráawaa íráqóniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áikuma Áánúqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámin-aimma keqtáá timá tímínaqtaa itánúnatae.” téné Koníriati tiráiyé.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyé.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyé: “árimma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánúqtuma mimóráiq kéumayikaiye.

³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánúqtun-aqa íkatéta wenaúrakaaq arupú-aaimma taróq oyúmá yemmá Áánúqtu kéyiwiraiye.

³⁶ Áánúqtuni áté-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kéitana keqtáámá kaayoné-yátáaqá kétimiqaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áimmá áqa keráwáqá itaraane.

³⁷ Yóánema áaimma átáma wení watáama kéitana Káárirí-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyé.

³⁸ Ítuma Náátárétibake-naqa wekáq Áánúqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánúqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani

aménáápq máa-kayukama mamá íráqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágaráq keráwáqá ítaraae.

³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítíráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq lkámôwana pukáíye.

⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq ító-umakaraiye.

⁴¹ máqtemma Ítíráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike ító-itaqtaa ketáámá wení watáama tímáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa weté áawaqa naráunatae.

⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna 'maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó tímá-yimero' tiráíye. 'Áánûqtu Ítumma náapaamma aména yúareta paá máíya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yainai-náqá máíye tero' tiráíye.

⁴³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uraiye. 'máqtemma náayuwabi wekák itáíq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.' téta agatáane." téna Pítaama tiráíye.

íma Ítíráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áímmá máena kétitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá ítáa-kayukabi kukáíye.

⁴⁵ miráitana yaímma Ítíráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaróqtamá Yáapa-marupake írää-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: "maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítíráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye." téta yeráwáqá tirááe.

⁴⁶ miráitana yeráwáqá ítáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awíqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráíye:

⁴⁷ "ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo?"

⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awíkaq monoq-nómmá péráaro." kétitana yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqté yaímma-kanaama yagaróqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayáígon áaimma Yérútáárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq tímá yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma tímáyíkarai-wayukama yeqtíbbáqawayugarag Yúríabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae.

² miráimanibo yaímma Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaee wáraa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae.

³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: "emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágaráq yagaróqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma káratea-kayukate áawaqa naráane.

⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráíye:

⁵ "kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáunana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qtataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabi ketimakaq kukáíye.

⁶ miráitana kemá mi-tábaráábébi aónáunama táibaq wai-wáámmá irakabayaakáá-kákógáráq abááq-númagógáráq mipi ógikaiye.

⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráíye. 'Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.' téna tiráimanibo

⁸ kemá maará-tiraane. 'aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatímá íma kénaune.' téq tiráune.

⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráíye. 'emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánûqtuma nai-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.' tiráíye.

¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábaráábégómá yauwéqma aabayápáq utáíye.

¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétaría-marupake Koníriatima tímáyíkaita ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókák ya máqe-uraae.

¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqtē waao.’ titaq kéunata yaímma tibáqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá ketē yagaroqtamá yewaqtaa Koníríatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae.

¹³ ánibo Koníríati wemá tiráiyē naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyikénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítáa wemmá koma awíqmeta yero.

¹⁴ maamin-náqá Pítáa wemá iréna wení watáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timíniye.’ tēna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē. Koníríatimma wemá timá ámikaiye.

¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-ááqa mikáq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtáárq kukáiniq uráiyē.

¹⁶ miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrání péqtikaraiipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ tēna wemá tiráiyē.

¹⁷ miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnáama tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” tēna Pítáama tiráiyē.

¹⁸ ánibo mi-káyúkámá Pítáama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “árainma íbēqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaeáriq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” tēta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tibenimma ikámówana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta watáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yikamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pínítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áíqma Áánûqtun áama timá yímikaae.

²⁰ ánibo yaímma átē-wataama Ítuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíníq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átē-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae.

²¹ miráitana Áánûqtuma wení akoqnáama kéyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútááre-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiyē.

²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama kéyimonena wemá amuqá kémarena maará tēna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama ítáaro.” tēna tiráiyē.

²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáiq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánáárqá taíbaq-wayukama yirummá kámata uyátárai-nakoma Ítuqtaba itáiq-itaiq urááe.

²⁵ ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráiyē.

²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” tēta yíwiqá yarááe.

²⁷ mi-kánáárqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáárebakemma Áátioki-marabaq kukááe.

²⁸ miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwíqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyē: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” tēna tiráiyē. (ánibo móra-naqa áwíqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómúq yabikái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá páaq uráiyē.)

²⁹ miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítuqtaba itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqti yíbáqawaayuma yimínéta urááe.

³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yëmitimma ikámma képuvena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánááráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe.

² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyikáitata yeráwáqá Yëmitima Yóáanemba ábâkumma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye.

³ miráitata Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyikáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqti kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá nai-kánááráqá mirá urááe.

⁴ miráitata mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaqa ákátuwena kaayaqte-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqte-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqte-kaayaqte-i-wayukama yiwiqma-yiwiqma urááe. miráitana Érôtima auyánámmá ítaraiye: “maami Ítráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatatitama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érôtima tiráíye.

⁵ miráitana Pítaamma ánná-naupaqa ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánútuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érôtima Pítaamma aabi mayakánena i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákáti aúkáapi aúmmá watáíye. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqce-uraae.

⁷ páátákáá mórama uyátarái-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágariye. ániibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábúkaq ikámma awáaturena tiráíye: “emá páátákáá itóaa.” téna kéitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta katurááye.

⁸ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraa.” téna tiráíye.

⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánúqtuni kaqtó-nakoni anaae waqména uráíye. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye.

¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátamaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá auyaqmakaan-oqtagoma wenamááriq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráíye: “áraitama íbêqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa tímákáitana wemá Érôtini ayáápikekaraq Ítráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápi kémá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráíye.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtabá auyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awíqa Mááki wení anóni naaúpaq uráíye. ániibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áikuma máeta nunamummá kététa máqce-uraae.

¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kéitana mórama mayaí-ínimma Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaimá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráíye.

¹⁴ ániibo min-ínikómá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá óriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama tímá-yimena tiráíye: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máíye.” téna tiráíye.

¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kétene.” téta yeráwáqá kétéwana min-ínikómá akoqnáá umá árain-aimma kéitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya maráíye.” téta tirááe.

¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráíye. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáq urááe.

¹⁷ ániibo Pítaama wení ayáámma múte káruaitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátarái-naqa Áánúqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kéitama yimena tiráíye: “keráwáqá maamin-áimma Yëmitigaraq tébakaq kétébáqawaayuma tímá yíméro.” téna wemá tímátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaáékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máíyo?” téta yemá tirááe.

¹⁹ miráitana Êrôtima yaímma-wayukama timáyikáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Êrôtima tiráíye.

miráitana anaaékaqa Êrôtima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uráíye.

Êrôtima pukuráíye.

²⁰ Êrôtima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Êrôtimma aónaneta urááe. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Êrôtini naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekák min-áímmá yemá timáméwana wemá Êrôtimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aáwaqa Êrôtimma yabíkáin-aukapake meyáníq kéetapoata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Êrôtima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikáíye.

²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkgoraan-aimma íma kétibo Áánúqturaan-aimma kétéíye.” téta yemá anókaq ááyama tirááe.

²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánúqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna Êrôtimma ikákáíye. miráitana Êrôtima pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miraimanibo Áánúqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráíye.

²⁵ ániibo Páánabatiyaa Tóroma yenákáti mayaímá Yérútaáre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqte Áátioki-marabaq yawéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tóroma timáyikáawata Áánútuqtaba waayúkarag mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama itáa-kayukama áíkutaee. yepímmá yaímma Áánúqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqti yiwíqa Páánabatie. Timionie. wení káqon-awíqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Êrôtini ábárawaaogaraq Tórogarare.

² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ániibo Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikáiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáataa.” téna tiráíye.

³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekuweta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ániibo min-nákámá Áánúqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye.

⁵ ániibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq Áánúqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ániibo mi-márúkáká mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteniq i-nákómá wenáwíqa Baa-Ítue. wení káqon-awíqa Karíki-aipimma Êrimatie.

⁷ miráitana Êrimatima wemá anó-kamaani-naqa áwíqa Tégíá-Póruma wení aanábó-náqíye. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Tégíá-Póruma wemá aá ítarai-naqíye. Áánúqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye.

⁸ miráimanibo maamin awéqa tín-náqá Êrimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Êrimatima anó-kawaa-nakoni auyánámmá mamá táwíq kéonana maami-kááyáq-nákáti watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uráíye.

⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Êrimatini aúrapí karákéna tiráíye:

¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwíq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikáíye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwíq kéone.

¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuyáq auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqá íma aónanone.” téna Póroma kétitana paátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye.

¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Átioki-aukapaqa Patíria-marabaq mayáimá matááye.

¹³ ániño Póroqaraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káarébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye.

¹⁴ miráitana yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Átioki-marabaq Patíriabaq urááe. ániño Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqté yagaróqtamá maraq máqe-uraae.

¹⁵ ániño anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámán-aikaraq yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma Ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbáqawaayuo, keráwáqá yaímma íraqóniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe.

¹⁶ ániño Póro wemá itó-uma ayáamma múte kéyayuyena tiráíye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro.

¹⁷ wenamá Áánúqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibabaq máetama akoqnáá umá pááq urááe. ániño wení anón-akoqnaanapo Íqtíbibake yemmá yiwíkaine.

¹⁸ ániño yeráwáqá kaaqmáapaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánúqtuma íraqóniq umá yiwáqnaa uráíye.

¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-maruká máa-kayukama Áánúqtuma mamá táwíq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánúqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine.

²⁰ ániño mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yaináí-wáyúkámá yikárawata yeqti kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánúqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq iráíye.

²¹ ániño mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánúqtuma ítama aónaawana Áánúqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma ánikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwáqáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwáqáq yabikáíye.

²² ániño Áánúqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqa Tébitima Yétimma ánikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. “Tébitima Yétimma ánikomma káonaunana ketíyakoma íraqóniq kéíye. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáimá mayániye.” téna Áánúqtu tiráíye.

²³ miráitana naayóbáqá Áánúqtuma timá akoqnáá uráíne. ‘anaaeékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápike mamá paá umáyíkaniye.’ tiráíne. min-náqá Ítumma Áánúqtuma mamá pááq umákana Ítiráaeo-wayukama yímikaiye.

²⁴ ániño naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráíne.

²⁵ miráitana Yóáane wení mayáimá mamá ánatani-kanaagoma waaqókáríq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtabámá kéteo? maamin-nákóni awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínín-nakomma kemá íraqô-naqa íma máunaboqa kanaaráq wení áitauq-anaamma íma múte mayáúne.’ tiráíye.

²⁶ ketibátiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánútuqaq nunamummá kéte-kayukao, keqtaáyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápike atóbatatikaniqtabataa Ítuma tímákaitana tiráíye.

²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma ítaraae. ímiye, yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráíye.

²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe.

²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muriánóbáq uqtmákáraae.

³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

³¹ ániibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtmá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ániibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae.

³² miráitaqta ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni áté-wataama kétima-timinatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma

³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánûqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráíye. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráíne.

'emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune'
tiráíne.

³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkibirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiráníqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

'kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnæ.'

tiráíye.

³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráíye. 'miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.'

téna Ítuqtaba tiráíne.

³⁶ ániibo Áánûqtuma maa-márábí miráona ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaáekaa Tébitima puítata wení áitaubikon-amakaq uqtmákáawana kabiraráíye.

³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráíye.

³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbáqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámán-aikoma keráwáqtí kúmiq íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiq mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna tîniye.

⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéáaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq iyábáe. wemá maará-tiraiye.

⁴¹ 'ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtabá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráíne." téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: "kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tíméka." téta yeráwáqá tirááe.

⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtae-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráíye.

⁴⁴ ániibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áíkutaee.

⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabí káikuyowata yemá ítama táwíq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe.

⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: "áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áíkmá mamá tinaaeqpaq kéyuwama minná

keráwáqá kenamááirîq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánôe. ániibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye.

⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye. 'kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo

máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yíwiránúne.'

téna Áánúqtuma tiráiyé." téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánúqtun awíqa múte kéyuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánúqtuma mayánôe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánúqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánúqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráiyé.

⁵⁰ ániibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánúqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwíq umáyiketa yeráwáqá márupíkemma paábaq waqtukááe.

⁵¹ ániibo yenákámá yitaukake yomá ayúqtuweta 'móragaraq íma yauwéqma keráwáqá táí-aaipe nékaq kóyuye.' téta Aikónia-marabaq kóuraaye.

⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáániq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaqa uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe.

² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwíq umáyiketa Káriqton-annati yíbbáqawaayuma ítama táwíq urááe.

³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-aimma kéteyana Áánúqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá kéyimitata yenákámá Áánúqtuni íráqô-qtataaqa wenamáa wenôpake kéyitata áraikoniq uráiyé. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye.

⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaikaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe.

⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye.

⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwíq urái-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwíq uráimma naayóbáqá anóama marákaraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráiyé.

⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóni itáíq-itaiq-yataakoma káonena weni auyánápiimmá téna 'maamin-náqóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye' téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráiyé:

¹⁰ "emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo." téna kétitana min-nákómá wemá paátákáá itó-urena uréire uráiyé.

¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqá yábikemma anókaq ááyama tirááe: "ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye." téta yeráwáqá tirááe.

¹² miráitata yemá Páánabatimma áwíqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwíqa yarááe.

¹³ yeráwáqá maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwíqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa

awai-púrúmákáámá mi-márúkóní kurubín-óqtáráq ító-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráíye.

¹⁴ ánibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta iyamma óriq itata yenákátí unáákáqótóma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye:

¹⁵ “maa-káyúkádó, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááq taróq kéoo? kerátámá keráwáqte móraiq umá maa-marábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqá Áánúqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwíqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákáráq maragaráq únókaráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabikáráq nópikáráq taróq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye.

¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa taróq uráae.

¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa káyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ánibo Áánúqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqti yókáq-yátááqá mamá parú kéitaaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae.

¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kíteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákúq umáyikayiba yíkaraae.

Póromma Óqtatannapo ikákaae téta tiráae.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márúte yukáae.

²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma ító-urena anó-marupaq yauwéqma utáíye. ánibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítaramarabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye.

²² miráitata yenákámá mi kaumo-marábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Áánúqtuma yabikái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye.

²³ ánibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikuyo-kayukati aúkáapikemba yaímma yetí anó-wayukama mamá taróq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kíteta Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátarai-nakoma yemá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye.

²⁴ anaaékaqa yenákámá Patúria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye.

²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yimiqtuweta anaaékaqa Aataária-marabaq kukááye.

²⁶ ánibo Aataáriabakemba yenákámá únópi-káárébi Áátioki-marabaq yauwéqma urááye. ánibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kíteta Áánúqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyópaq máinata wení mayaimá mayáigáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye.

²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá áikuyikaraaye. ánibo Áánúqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánúqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye.

²⁸ ánibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama ákuma watáama tiráae.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámán-aimma íma waráiyata kerawáqti túma káraráyanama kanaaráq Áánúqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tiráae.

² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kíteta yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yibáqawaaraa-kayukama Póroyaa

Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta ákuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánùqtuma yirummá mamá waeráiyé téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe.

⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyikarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá káyimoneta miráo-maarao timáyikaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákaté Áánùqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá watáama timá yímikaaye.

⁵ ániibo yaímma Pêrati-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqtaba yeqti yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe.

⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyikarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae.

⁷ miráitata yemá taibaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánùqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánùqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnýaba keráwáqá itaraae.

⁸ Áánùqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaq káonenaboana yíyaqnoabaq iráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá káyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá káyimiye.

⁹ Áánùqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokariq imá kéiyé. ímiye. yeqti yúma íkégareq yeráwáqá Áánùqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqti yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kúmuyikaiye.

¹⁰ miráitay yeqti yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itaráq Áánùqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitay maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítoubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaaráq umá íma wakáunatae.

¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenópake kéitana keqtáá mamá paá kématikenata tiwikaipoana miráráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² Pítaa wemá mirá téna kéitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákáti yúrapí karákáayata Áánùqtuma yenákatí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákmá tirááye.

¹³ ániibo yenákmá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá itáaro.

¹⁴ Tááimoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánùqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábikémmá Áánùqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiyé.

¹⁵ minnýaba naayóbáqá mórama Áánùqtuni amuné-náqá Êmoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ uyátárai-nakoma Áánùqtu wemá tiráiyé.

anaaeákaqá kemá yawuwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma autú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánùqtumma wenamááriq maamin-áímmá auyánápi téna tiráiyé.”

¹⁹ miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyé: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánùqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma úmmaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae.

²⁰ minnýaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqti maníkáq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma wafí-waakoni naaemá íma

néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá ìarena ìma naaro.' téqtaa timá-yimenunatae téna Yèmiti tiráiyé:

²¹ “ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpqáq Tabaati-yúpáámá yoráuma itaraae.” téna tiráiyé.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyikaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkápimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaqa wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaaqá Íraqôn-ano-wayukae.

²³ maamin-áúbámá yeté mamé urááe:

“ketáámá keqtíbáqawaayutaama timáyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbáqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tírítibaq máa-kayukama keráwáqtábá wágááe téqtaa kétunatae.

²⁴ yaímma-wayukama keqtáábikémmá keráwáqtópaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táiq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtáábikémmá aamá yeráwáqá ìma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóníq kéoe.

²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábikémmá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tikái-nakama Páánabatiyaa Póroqaraq keráwáqtópaq yeráwáqá kéoe.

²⁶ yenákámá ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoni mayáirákémmá puíyóyaqtabama ìma ikatíqa kéoye.

²⁷ miráitáqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táératí yenákámá timáyikaunataa keráwáqtópaq kéoyapoata yenákámá yenamáárlíq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-timati-miyay itánoe.

²⁸ ánibo keqtáábímmá Áánúqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kètimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááq keráwáqá ìma mayánoe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae.

²⁹ itáaro. manikáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa ìma náinoe. wai-wáákóni naaemá ìma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiya-kamma ìma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá ìma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá Íraqóníq ìnoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe.

³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áikuma itáiq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yimikaae.

³¹ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma itátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe.

³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánúqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtááqqa watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáyikaraae.

³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetíbáqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyikaraae.

³⁴ miráimanibo Táératí wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uráiyé.

³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taibaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánúqtuni watáama kéyiraateta timá yimikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánúqtuni watáama timá yimikauya-kayukama yeráwáqá Íraqóníq umáwaq uyátarai-nakokaq itáiq-itaiq kéino téna tiráiyé.

³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmeta yenákáté wínéna uráiyé.

³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáimá ìma mayéna kóuraipoaka wemá kerátáté íwiniye.” téna tiráiyé.

³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá ìma móraiq uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaaq urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmeta yenákámá únópí-káarébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye.

⁴⁰ ánibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátarai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákáté waino.” téta tirááe.

⁴¹ ánibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tírítibakaraq kéwena Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyee.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyee. ániibo mi-márúkáqá mórana Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórana Ítiráaeo-annabiken-inikoni áanikoe. min-ínikómá Ítukaq itái-q-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare.

² miráitata yáimma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakeraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqtí yúrakaq Íráqóniq uráiyee.

³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyee. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtbae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtae-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyee.

⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áimmá wáráaro' téta tirááe.

⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itái-q-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taibaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátáaré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoti aúkápimma Áánúqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe.

⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye.

⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe.

⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqá kaikáá umá aónariye. miráitana mórana Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyee: "emá Maaterónia-marabaq iréwaaq keqtaá tíwáqnaa uwo." téna kétitana aónariye.

¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegararaq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánúqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayiyee téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáiyee.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemba únópi-káarébí kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáatarati-marabaq uréna káqon-aabayana-pimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae.

¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yáimma-kanaama ya máqe-uraunatae.

¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemba yuwéta máapaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-aúkápáqá yáimma-noinimma yemá mórabi áikuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá watáá-wataa tiráunatae.

¹⁴ ániibo mi-nóinípkémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábáráábemá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánúqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá Íráqóniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye.

¹⁵ ániibo min-ínikómá yáimma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-ínikómá maará-tiraiye: "kemá áraimma uyátárai-nakokaq itái-q-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaróq máqtemma ketí naaúpaq yero." téna titaqtaá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraayee.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórana paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wépímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áimmá tiráiyee. anaaékaq abarokáq íni-qtataaqtaba kétitana min-ínáárúgóni kawáá-wáyúkámá wení akoqnáarake móneqa mayéwaone.

¹⁷ min-ínáárúgómá Pórogararaq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyee: "maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánúqtuma keqtaá kúmiq-yataapike tiwiráníqtaba watáama kétima-timetaae." téna min-ínáárúgómá tiráiyee.

¹⁸ máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áimmá tímáe kéuwitana Póroma min-áimmá itáimma ábógaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyee: "Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike tiwiránín-nakon áwíkaq emá min-ínáárúgóni arunóbáké ayuwé paábaq kóaa." téna kétitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóurayee.

¹⁹ ániibo min-ínáárúgóni kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yíwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe.

²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainai-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márúqa mamá táwíq kéoye.” téta yemá tirááe.

²¹ miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kétéyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe.

²² ániibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákáti paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebúqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebúqa yímikaae.

²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebúqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe.

²⁴ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá íténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákáti yítaukaqa akoqnáá-annapo kúyikatuwena iyúwáitata min-naúpáq máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táératima Áánútuqaq nunamummá timátuweta imá kétéyata ánná-wayukama yemá ítaraae.

²⁶ mirá kéitana páátákáá anómma márúma yokéna ánná-wayukati naakóni ábo-tagoma karekóq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeka akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye.

²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá ító-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiréna wenamááriq wení ánúwaramma araráánéna uráiyé.

²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamááriq enaúma íma mamá táwíq uwo. ketáá máqtemma kanaarácq máunatae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁹ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératini yítaupi aicq ya atákuraiye.

³⁰ ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánúqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráiyé.

³¹ ániibo yenákámá maará téna timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq kéinana Áánúqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaracq móraiq oro.” téta tirááye.

³² miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye.

³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebúqa yímíqmaraapimma yenákáti náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógárácq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae.

³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegárácq máqtemma Áánúqtun-aama itááqtaba yimuqá makáae.

³⁵ aacq iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainai-wáyúkámá yaimma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyikénata kóotao’ téta máma timá ámikaae.

³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainai-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye.

³⁷ Arómani-wayukati ámáan-aaimma téna “Arómani-wayukama tebúqa iyimero.” kétépoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábikémmá árain-aaimma íma ítama yaíkaae. ímíye. aarawaatí yúrakaga paáyaba kekárátámá tíkakaakaratae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpárácq timátikanetaq kéoo? árainma ímira-inoe. yenamááriq iréta kekárátámá mamá máápaq márúte tiyuwánókaratae.” téna Póroma tiráiyé.

³⁸ ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainai-wáyúkárácq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe.

³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe.

⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábiye yuwéta Aríríani naaúpaq urááye. mibácq yenákámá yaimma yíbbáqawaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni wataáma kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáikacq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

1 Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápi-pori-marabakemmma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáikacq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye.

² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáqá kaumo-Tááatígóni aúkáapimma wemá yeráwáqté yagaróqtamá maéna Áánûqtuni wanaabí agamatán-áimma tímá-yimikaiye.

³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé.

⁴ miráitana mi-káyúkábikémmá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaae wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáiq-itaig kéo-kayukama kaayaq-nákáti yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati iyakoma táwiq kéiteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama tímáyikaawata yeráwáqá márûqnobaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kététa Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúeta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrikaq yiwíqmeta yinéta urááe.

⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-káayáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yibâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma taróq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkák ketáábí ya mááe.

⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena weni naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwíqa Ítue kéte.” téta tirááe.

⁸ aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe.

⁹ miráitata Yéitonigaraq weté oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyáníq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táératí yenákáma Péríabaq mayaímá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákáma Péríabaq tímáyikaayata mi-márúkák uréta yenákáma Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye.

¹¹ ániibo Ítiráaeo-wayukama Péríabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqóniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáikaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ániibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe.

¹² miráitata taigani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtqtaba itáiq-itaig kéeta yirummá ámikaae.

¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáikaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawíq umáyikaraae.

¹⁴ mirátata yaímma Káriqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq tímákáawana kóitata Táératíyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraae.

¹⁵ ániibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna tímá yimikaiye: “keráwáqá móma Táératíyaa Tímotima tímá-yimiyatawaq yenákáma páátákáá ketópaq yetao.” téna tímá yimikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo Póroma Táératíyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáká yaataq ikúqma waayúka óiqa taróq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma weni áyakoma táwiq uráiyé.

¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráiyé. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá álkutaawana yeráwáqtí yúrikaq agarokák watáama tiráiyé.

¹⁸ ániibo yaímma yeqtí yirááti-wayukama yetí tugarukón áwíqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárûn-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama tímónaigaae téna mirá kéiyé. netuqyaan-áimma tîn-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéiyó?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóni watáama kétiye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni áté-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áimma tirááe.

¹⁹ miráitana yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaá ítáano.

²⁰ maamin-áimmá ténaqtaá ketáá ítáúnama aokaríq kéiye. miráinaa mín-áikoní áaimma tinaqtaá ítáano.” téta tirááe.

²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anókanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

²² ániño Póroma káánítôre-wayukati áikuma máa-marupaq Ériáapagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráiye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníókókáq akoqnáá umá nunamummá kétéwaq káonaune.

²³ miráitanaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kété-naupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníókókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq mín-náqá keráwáqá íma aónareq wekákq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá mín-nákóní wataáama kétima-timune.

²⁴ ániño Áánúqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa taróq uráiye. miráitana Áánúqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máiye. miráitana wemá waayúkama iyáápike umáráan-naupaqa íma kémaiye.

²⁵ ániño Áánúqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtóráríq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aama kéyimiye.

²⁶ miráitana kímora-naqa wemá taróq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokákq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáráiy. miráitana wenamááríq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráiye.

²⁷ ániño Áánúqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kététa wemmá aónainoe. miráitana Áánúqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máiye.

²⁸ ‘miráitaqtaá ketáámá wepí máeqtaá ketáámá tú aréqtaá uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá itaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánúqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne.

²⁹ owé. ketáámá Áánúqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábí mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi auyánápike taróq umákáráiyé téqtaa íma ténátae.

³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánaáráqá taróq kéowanama Áánúqtu wemá aamá minnáyaba yainái-áimmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqti táí-aiipike waéráaro.’ téna kétiye.

³¹ miráitana Áánúqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákq yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yaináinín-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáiq-itaiq ónúnataama mín-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráiye.

³² yeráwáqá ítáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kétéitata yaímma-wayukama yeráwáqá kéiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áiqtabá kétinaqtaa anaaékaqa ítáano.” téta yerwáwáqá tirááe.

³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuráiyé.

³⁴ ániño yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwíqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwíqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánúqtuqtaba itáiq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáimá matáiyé.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiye.

² ániño mórana Ítiráaeo-naqa wenáwíqa Akíra wení márúqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwíqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata írãa-kayukayopaq uráiye.

³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabaráberaq-namma urááe.

⁴ ániño máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí wataáama tirááe.

⁵ ánibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áimma kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránin-nare.” téna timá yímikaiye.

⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áimma kéteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaitóma popoq umátuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqti minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye.

⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwíqa Titiá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánúqtukaq nunamummá tiq-tiq kétana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóni waaqókákq wáqe-uraiye.

⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaráq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítuma itáiq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kéteta yeráwáqá Áánúqtuqtaba kéteta Ítuqtaba nomma pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íeáq maamin-áimma íyuwaa. emá paá tiq-tiq umá timá-yimiyo.

¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwíq umákaniye. ániibo maami-márúkákq ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánúqtuma tiráiyé.

¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkákq móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábimma Áánúqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiyá íbêqa káqon-awíqa Karíti mi-márúkákq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitana mi-kánáráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áaiqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkákq urááe.

¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe.

¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kétana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma taróq éna móra ámaán-aaimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo

¹⁵ mórama keráwáqti tíwíkaráq yaímma keráwáqti táaiqtabama íma maamin-áimma maméraq kemná máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainái-nákómá tiráiyé.

¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainái-náupáké waqtúwáitata kóuraae.

¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náupáqtábá wenáwíqa Tóqtaninna yáqtoqma aamá ítama yainái-márúkóni waaqókákq tebúqa ámikaae. aamá ítama yainái-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq íráiyé.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaraa-kayukate íraqóniq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíria-marabaq uráiyé. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áimma ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnotáuma kárátaiye.

¹⁹ miráitana yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupákq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye.

²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena winiye’ téta tiráámanibo Póroma yeráwáqti yáama íma ítaraiye.

²¹ miráitana Póro wemá tiráiyé: “Áánúqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemná timátikáinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yauwéqma kúmitaqtaa ketámá únópi-káárébi maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íraqóniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yauwéqma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyé.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaáékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq kéena watáama tímá yímikaiye.

²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awiqa Aapóro weni márûqa Érékáánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyé. ánibo min-nákómá wemá íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena

²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba ítarena weni arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waráíqtábá tímá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye.

²⁶ ánibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákáti naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta tímá íráqôniq umá ámikaaye.

²⁷ anaáékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma weni íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyé.

²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘áramma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránin-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáiyé.

19

Póroma Ipítianiq mayáimá matáiyé.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqce-uraimma mi-kánááráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áukápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá íráiyé. ánibo mi-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye.

² ánibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma tímá tímewaqtáa kétéámá íma ítarauatae.” téta yeráwáqá tirááe.

³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe.

⁴ ánibo Póro wemá tiráiyé: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráiyé: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ánibo ketinaaémo yínin-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine.

⁵ maamin-áímmá kéiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae.

⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kétitana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyé. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe.

⁷ ánibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayaré (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wiyókóni arupímmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba tímá yímikaiye.

⁹ ánibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kíteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá tímá táwíq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yíwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe.

¹⁰ ánibo Póro wemá kaayaq-káritímáátímá máena miráráá kíteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraqa yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama ítaráae.

Tíbaani iyápo-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráiyé.

¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábaráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémaraawana yeráwáqtí karígómá kánataitata yeráwápikémmá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuraiye.

13-14 mi-káyúkátí aúkáapike mórana Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uraiye. miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáíráq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíkaq akoqnáá-aimma kétitaqtaa ketáá kéitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe.

15 miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uráúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye.

16 miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááíqa kéumayiketa yeráwáqtí unáákáqótoma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáa ayíkáitata naae áraaq-wamma kóuraae.

17 ániibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéteta yáaqa karáíye yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqa múte yaútaae.

18 netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúraqaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe.

19 miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaq-tagááníq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqtí wannaamá máqte-kayukati yúraqaq maméta irabi má-agataae. ániibo mi-kánnáágóni meyámmá mórabi komáe-yamae umá yoruparáamma mónéqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráíye.

20 ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwe uráíye.

Ipítiani-marupaq anón-aiiq urááe.

21 miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútaárebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye.

22 miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyikáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá páaqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.

23 mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwíq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááíqa urááe.

24 ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-ínikóni aman-náópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké mónéqa maténa yaímma wení mayai-wáyúkámá yímikaiye.

25 miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái mónéqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwíq kéumakaiye.

26 ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye.

27 ániibo Póroni watááqoma ketáái mónéqa mayai-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma itéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-ínikóni áwíqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

28 ániibo yemá maamin-áímmá itáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe.

29 miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kéteta kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Pórogaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúraqaqa páátákáá yiwíqmeta urááe.

30 miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúraqaqa wínéna kéteta yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae.

31 ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúraqaqa wíno.” téta yeráwáqá tirááe.

³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táiq umáguraiye. yáimma-wayukama óq-ai-pike ááyama kétéwata yáimma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yáimma-wayukama yemá “nóin-aaíqtabawaq ya áikutaunataabiyo?” téta paá aíbôqnaaboq urááe.

³³ yáimma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tikáae téta máqte-kayukama ákaraae.

³⁴ ániibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kítitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayai-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá itaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqti anómma maníq-íníkmá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye.

³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero.

³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náupákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkmá timá táiq íuraaye.

³⁸ ániibo Timítarigaraq yáimma wení mayai-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéíyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe.

³⁹ ániibo keráwápímmá móra-wataama wárainaqá keráwáqá máqte-kayukama álkuteraq waabá-káyúkábí mín-áímmá tero.

⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááíqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataataa keqtaá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaarác aamá íma ténúnatae.” téné tiráíye.

⁴¹ aamá ítama aúbama agayai-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkmá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena íréna yeqti íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye.

² ániibo wemá mín-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétima-yimena yeráwáqti yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna

³ mi-márúkákáq wemá kaumo-wiyómmá máqe-uraiye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yawwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye.

⁴ ániibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaróqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákati Tekútue. ániibo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tikikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaróqtamá kóurarae.

⁵ mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtaáyábá Taróqaati-marabaq tiwétáá urááe.

⁶ ániibo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegarac ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqte yagaróqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

⁷ Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraca ketááma aáwaca kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráíye.

⁸ mi yanaa-náupáqá ketáá áikuma máeqtaa watáá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae.

⁹ miráitana mórama maabu-nákóní áwíqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóní motóqakaca máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikati itéq éna aúgáibaa itana aúma waguré máqena yanaa-nákóní motóqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráíye.

¹⁰ ániibo Póroma kukéna ámúraaq áyabaa uréna tiráíye: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máíye.” téné tiráíye.

¹¹ ániibo Póroma yawwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iráráitana Póroma iyuwéna kóuraiye.

12 miráitata yemá mi-mábú-náqá Íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

13 Póroma marabi tiyuwénata 'Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro' téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae.

14 mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae.

15 mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-maruqaa ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-maruqaa uréqtaa Mairítati-maruqaa ko yamá uráunatae.

16 ániibo Póro wemá maará téna auyánámmá Ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítiani monoq-náúpq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

17 Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe.

18 ániibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá kenamááríq kemmá kétémonéq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqté áqnáabaqa máqe-uraune.

19 miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táiq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae." téna Póroma tiráiyé.

20 miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tówáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétérateeq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune.

21 miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: "keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánúqtumma ameraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáiq-itaiq oro." téq timá yímikaune.

22 keráwáqá Ítáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma Ítarauene.

23 ániibo kemá kímora-yataaqtaba Ítarauama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. 'máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.' téna timá tímikaiye.

24 miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá íkéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánúqtuni áté-wataama Ítuqtaba timá-yimenene.

25 miráinaq keráwáqá Ítáaro. naayóbáqá kémá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánúqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá tímikaune. miráimanibo kemá Ítáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá tímónanoe.

26-27 ániibo kemá Áánúqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqa íma éq yáqtoqma akoqnáá Íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétéma-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá auyokinimma minná íma kennámiye.

28 ániibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíero téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánúqtuma wení naaenápo meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtímááríq yabíqma akoqnáá oro.

29 ániibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abááq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi írêta keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa mamá táiq umátikanoe.

30 ániibo yaímma keráwápikémmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kététa máqtemma Áánúqtun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe.

31 minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá Ítáaro. kaumo-káritímááttígóni arupimmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnáyaba kemá tiqnumá kéyaitaq maamin-áímmá kéténe.

32 íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánúqtuni ayáápi kétékaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqté wáinana Áánúqtu wemá kanaaraq máqte-qtataaqa wení waayúkama yíménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá tímíniye.

33 ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtóyabama íma túran-annama káune.

34 miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamááríq ketiyáápike mayaímá kémayaunana mónéqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyaníq umá kéneq keté yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune.

³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaimá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúmata. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro. 'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ániibo wemá maamin-áimmá timátuwená wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé.

³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakááe.

³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káarébi móma ayúwáwana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káarébi maréna Yérútáárebaq uráiyé.

¹ ketáámá timá íraqóniq umáyikeqtaa únópi-káarébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páataraaq uráunatae.

² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káaréqómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipi maréqtaa Pinítiabaq uráunatae.

³ ániibo ketáámá Táiparitibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káaréqómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae.

⁴ ániibo mi-márúkáká ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimoneqtaa yeráwáqte yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaq íma wíno téta tirááe.

⁵ ániibo ketáámá yeráwáqte máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqti aara iyápógarraq maréta kéyewaqttaa máqtemma únón áwábaq ya áikuma nunamummá tiráunatae.

⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íraqóniq umátikáawataa ketáámá únópi-káarébi kóunataa yeráwáqá maréta yeqti naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaq amuné-áimmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káarébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tibáqawaaraa-kayukama timá íraqóniq umáyikeqtaa yeráwáqte yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae.

⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayaíráq yíwáqnaa min-áukápáq urááne.

⁹ miráitata min-nákóni kaayaqte-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni wátáama amuné-wáyúkaráá umá tirááe.

¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé.

¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amúrannama maténa wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiyé: "Aokaq-Áágómá kétiye. 'maamin-ámúránngóni aboámmá Yérútáárebaq Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.' téna Aokaq-Áágómá kétiye." téna Áágabaati tiráiyé.

¹² ániibo ketáámá maamin-áimmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama "wemá Yérútáárebaq íma wíno" téqtaa tiráunatae.

¹³ ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: "nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq keti tirummá mamá táwíqa kéoo? kemá íma ánnáma mayaiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaq Ítuni áwíkaqa puyónáá kéune." téna Póro *emá *aiye.

¹⁴ ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. 'kanaaráq uyátárai-nakoni auyánákáq mi-qtátááqá abarokáq íniye.' téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae.

¹⁶ miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yémitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kényunataa yaímma ketíbáqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwikaae.

¹⁸ ániibo aabáyaanapimma Póro wemá Yëmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yëmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae.

¹⁹ ániibo Póro wemá Íráqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma Íráqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyi.

²⁰ yeráwáqá maamin-áimmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo

²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítíráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááimmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe.

²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá Ítaraapoqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe.

²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áimmá téta mi-yánáán-áimmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe.

²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaq mi-káyúkágáráq mirá kúmayikewaq yemmá meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yimínatawaq yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áimmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “áramma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta túnoe.

²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kényimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta manúkóni amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá ánúwaramma íbibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukqá íma mamá yatáero.” téta agatáae.

²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nôi-tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákúqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítíráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéiteta yaímma Ítíráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma óriq kéiteta wemmá yáqtokaae.

²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítíráaeo-wayukama keqtáá yama túwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe.

²⁹ miráitata naayóbáqá Iptiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaq aokaq-mónóq-náúpáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uraae.

³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukááe.

³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae.

³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kényimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae.

³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq írena i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyiyo?” téna ítama aónaraiye.

³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóni áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq urááe.

³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóni oqtaráq kéwitata Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae.

³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaaé waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórana watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyó.

³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíbibake miráuma náapaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yíwiqmena kaqmáápaqa waayúkama íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye.

³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márúqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye.

⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqiyé” téna kítitana Póro wemá min-nákóni oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbáqawaayuo, ketibóutaa, kemá watáama ténáaq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yaináné kéoe.” téna Póroma tiráiyé.

² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kítitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae.

³ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátiti-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánúqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráaniq umá kemá kéwaraune.

⁴ miráitaaq kemá Ítun aammá itáiq-itaiq kéo-kayukama kéyíkameq aarawaamá yíwiqme máma ánná-naupaq ylkaraune.

⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama ‘árainé’ téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yíwiqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunaé.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kítitana páátákáá aabayápike móra ókómá wenópaq kamá yupayo uráiyé.

⁷ miráitaaq kemá marabí yutákure kítaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nòraq itawáq kemmá mamá táwiqa kéono?’ tiráiyé.

⁸ ániibo kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’ téq kétunana wemá yauwéqma tiráiyé. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwiqa kéone.’ tiraiye.

⁹ miráitata yaímma keté yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímín-naqa íma aónaraae.

¹⁰ miráitaaq Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, kemá nòraq ónúno?’ kétunana uyátárai-naqa Ítuma tiráiyé. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráiyé.

¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónánata yaímma keté yagaroqtamá ó-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááé.

¹² ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma áwiqa Áánánáiyatie. wemá íraqóniq umá ketáái amáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtabá ‘íraqô-nare’ téta tirááé.

¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. ‘Tóro, ketíbâko, emá kanaaráq aúramma kararónone.’ téna kítitaaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune.

¹⁴ ániibo wemá tiráiyé. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánúqtuma emmá awíkena wení áaimma aónaikae. téna wenamáárlíq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye.

¹⁵ miráina emá maamin-áimmmá kéite aónánna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone.

¹⁶ ániibo emá nòraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwiqa kéyenanawaqa ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráiyé.

Áánúqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi tímákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaékaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónánana wemá timá tímikaiye.

'paátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.' téna tiráiyé.

¹⁹ ániibo Póro kemá tiráiyé. 'uyátáráana-nako, kemá kenamáárfiq máqtemma monoq-náúpaq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá tímónaraae.

²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mikánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.' téq kétunana wemá tiráiyé.

²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi tímákaana waao.' téna Ítuma timá tímikaiye." téna Póroma tiráiyé.

²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: "wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáqá íma mániye." téta tirááe.

²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákáma yukááe.

²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá tímáykáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebúqa kámeta 'nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?' téta yeráwáqá tirááe.

²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáa umákareta tebúqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómá máará téna itama aónaraiye: "keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma itama yainéq paá tebúqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?" téna itama aónaraiye.

²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: "emá maamin-nákómá nôraq umákanewaq kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye." téna timá ámikaiye.

²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna "emá Arómani-naraq máano?" téna kétitana Póro wemá "owé" téna tiráiyé.

²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: "kemá anó-moneqa meyániq umátuweq kemá Arómani-naqa máune." téna titana Póroma tiráiyé: "kemmá ketinóma maqtíkáitaaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune." téna tiráiyé.

²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebúqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá "Arómani-naqune" téna kétitana kawáá-nákómá ikatiq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrákaq uráiyé.

³⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?" téna wemá itama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrákaq uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: "ketíbáqawaayuo, keráwáqá itáaro. kemá Áánúqtuni aúraqaqa íraqóniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá ikémayaune." téna tiráiyé.

² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama tímáykáitata Póroni óyauqa yurákáae.

³ miráitana Póro wemá tiráiyé: "enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaranikkaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánúqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamáárfiq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama tímáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae." téna tiráiyé.

⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: "emá Áánúqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa tímá táíq kéumakaane." téta yemá tirááe.

⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: "keráwáqá ketíbáqawaayuo, itáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. 'emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma tímá táíq umákaao.' tiráimma minná kemá itaraune." téna tiráiyé.

⁶ ániibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Péрати-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiyé. "keráwáqá ketíbáqawaayuo, itáaro. kemá Péрати-naqa máeq Péрати-nakoni áanikomune. miráitaaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune." téna tiráiyé.

⁷ Póro wemá mirá téna kékítata yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqá tirááe.

⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kékewatamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtabá itáiq-itaiq kéoe.

⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anóka ááyama kékewana yaímma Pérati-wayukabike ámán-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kékíyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániyo yeráwáqá anókariq umá unítíqá kéketa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéketa aúma mamá yarááawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq kóuraae.

¹¹ ániyo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq íreña timá ámikaiye: “enáyakoma íraqóniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaanaipimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe.

¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe.

¹⁴ miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínéttaa awetá umá máeta Póroma ikátuwéqtaa míkáá aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe.

¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágárq káánítore-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune týana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabikéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániyo Póromma ámanaakoni ánikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye.

¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtabá tiráiyé: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiyé.

¹⁸ ániyo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyé: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyé.

¹⁹ ániyo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyé: “emá nôi-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómá ítama aónaraiye.

²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítore-wayukati yúraqa kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunataae.”

²¹ tiráámanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéketa Póromma ikámá puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbéqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.” téna tiráiyé.

²² ániyo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráiyé: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráiyé.

²³ ániyo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ániyo kaumo-wáyúkágárq tiyáákama oóti ámúraaq wíno-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámá aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro.

²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbi máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye.

²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiyé:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kékune.

²⁷ Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikaminéta kéowaq kemá itáúnna wemá Arómani-naqune' téna kėtiqtaba kegáraq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae.

²⁸ miráitaq kemá nõin-aaiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánitõre-wayukati yúraqa uráune.

²⁹ ániibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátáaqá wemá íma tarõq uráibo paá yeráwáqti ámáan-aikaraq naayón-ááiqtabá yeráwáqá mirá-uraae.

³⁰ miráitaq kemá itáúnna yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayaq maréta maamin-náqá aúpqá ikámma puinéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enõpaq kéwepoata mikáyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúraqa tinoe." téna Karótiati wemá aúbama agatáye.

³¹ miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátiparááti-maruqa ko watéta

³² ániibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqti-naopaq kéywata yaímma oóti ámúraqa uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq urááe.

³³ miráitata yaímma oóti ámúraqa uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámeta Póromma awíqmeta weni aúraqa urááe.

³⁴ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma itama aónaraiye: "emá náakake-narabono?" téna kétitana Póro wemá tiráiyé: "kemá Tírítia-marabakena" téna kétitana

³⁵ ániibo anó-kawaa-nakoma tiráiyé: "maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá itama yainánúne." téna wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Érótiini kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

¹ anaáeakaq móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáraq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqti yáama waeránin-naqa áwíqa Tetúrti yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe.

² ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúrti wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyé:

"anó-nako, emá keqtáá íráqõniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááiqá íma kéeqtaa ení auyánákáqá máqte-maruqaq móra-yataqa íma abarokáq kéye.

³ miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá itama íráqõniq kéeqtaa timuqá kémaraunatae.

⁴ miráimanibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánõne.

⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqá kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma wemá táí-aimma tarõq kéena wemá áqnáabariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátáreéti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwi kéumayikaiye.

⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarõq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtoKaunatae.

⁷ miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítati wemá írena maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye.

⁸ miráitana Arítati wemá téna 'maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enõpaq oro.' téna wemá timá tíkaraiqtae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárlq itama káonenana weqtábá ketáama 'árainé' tíya emá aónanone." téna Tetúrti wemá tiráiyé.

⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá "árainé" téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyé.

¹⁰ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapí aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyé:

"kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá itama kéyainanaq kemá akoqnáá umá yauwéqma tenúne.

¹¹ ániibo emá enamáárlq maami-káyúkámá itama yimõnao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kéyatiye.

¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítiq-aimma ítimaiyeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq íma kéeq yeráwáqti anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwíq íma uráune. ímiye.

¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaraq abarokáq yiráátiin-aimma kéte." téna Póroma óq-aimma tiráiyé:

¹⁴ "miráimanibo kemá móra-yataqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi máráa-kayukama min-áqtábá 'kaaqaari-áíné' kéte. kemá

Ítíráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títuabikoni Áánûqtukaq anaáé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwáreq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamátá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáiq-itaiq kéune.

¹⁵ miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáiq-itaiq keune.

¹⁶ ániño ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúraqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániño kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yawuwéqma ketí márúkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq mónéqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune.

¹⁸ ániño kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááriq kéunatama taíbaq-wayukama keté íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-urayie.

¹⁹ miráitamanibo yaímma Ítíráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúrakaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama ítáaro.

²⁰ ániño mí-káyúkámá mín-áímmá íma tímá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúraqaq itó-uraunata otaa-qtátááriq íuraane tiráan-aimma tímá-amero.

²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yawuwéqma mamá itó-umayikaniq kemá minnáyaba itáiq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ téná Póroma tiráie.

²² ániño anó-kawaa-naqa Píríki wemá uyátárai-nakon aammá itáiq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráie: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téná anó-kamaani-naqa Píríki wemá tiráie.

²³ ániño anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama tímáykáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq akognáa-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téná tiráie.

Píríki Póromma kaayaq-káritímáátímá ánnáma umákarayie.

²⁴ Píríki wegáráq wení ánáakoni áwíqa Tarútíra wemá Ítíráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píríki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá íréna Ítuma keqtáá yawuwéqma tiwiránín-nakoqtaba itáiq-itaiq kéo-waigoni áaimma tímá ámikayie.

²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téná ketáái túma yabi-iyábágaráq Áánûqtuma ketáámá mamá yaináníq-kanaayabagaraq wé tiráie. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena íkatíq uráie. miráitana Píríki wemá Póromma tímá ámikayie: “anaaékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá máma tímópo emá kóaa.” téná tímákarayie.

²⁶ miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma mónéqa tímíniye” téná wemá Póromma taígani-tupaama tímákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-urayie.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-káritímáátímá kéyataitana Pótitati Péqtati wemá Píríkiní-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píríki wemá Ítíráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téná Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-urayie.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yawuwéqma Yérútáárebaq uráie.

² miráitata uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe.

³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tiwáqnaa éaq emá maamin-náqá tímákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta íkamónáae téta tirááe.

⁴ ániño anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráie: “Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yawuwéqma ónúne.” téná wemá tiráie.

⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá keté yagaroqtamá mibáq uréta min-nakóni otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téná anó-kamaani-nakoma tiráie.

⁶ ániño Péqtati wemá Yérútáárebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqté maéna wemá Tétaría-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yaináí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama tímáykáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe.

⁷ ániño Ítíráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá íréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa tímá ámikaae.

⁸ ánibo Póro wemá tiráiyé: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ánibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqá kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táiq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awááqúraune.” téna Póroma tiráiyé.

⁹ ánibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwínaaraq miráqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyé.

¹⁰ ánibo Póro wemá tiráiyé: “íbêqa kemá maami-náúpq itó-uraunama maammí-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni Íráqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ánibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune.

¹¹ kemá mórama kemmá tikamma pui-yátáárlq uráanatama minná kanaaráq tókaminoo. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimíníqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyé. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúrakqa ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyé.

¹² ánibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekák wínóne.” téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúraqa uráiyé.

¹³ yáimma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáraq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye.

¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáráimma wemá íbêqa paá máiyé.

¹⁵ miráitaaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe.

¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaáekaaqa ayúwáananataa yainánúnatae.

¹⁷ miráitata yemá maréta maakák kéyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpq káqon-aabayaapimma kemá yáimma-wayukama timáyikaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta írááe.

¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye.

¹⁹ yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtabá kététa mórama pukurái-naqa wenáwíqá Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyé’ téna kétiye.

²⁰ miráitaaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa kéyitaaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwínaaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo

²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyé.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye.

²² ánibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: “kemá kenamáárlq maamin-nákón áama itánáaq kéune.” téna kétéitana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaapimma kíni Aagarípa wegáraq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákátí yineqá umátoreta yáimma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yáimma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq álkuma máeta Péqtati wemá yáimma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta írááe.

²⁴ ánibo Péqtati wemá tiráiyé: “kínima Aagarípaao, ketáágáraq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yáimma maabáqá Tétária-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámína puíno’ téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe.

²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puíní-qtataaqa íma wáitana wemá wenamáárlq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kétéitaaq kemá ‘wekák waktúyakaanana wíniye.’ tiráune.

²⁶ miráitaaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínín-aimma íma ítaraune. miráitaaq kemá wemmá awíqme kíni Aagarípaao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yáimma-yuti yúrakakaraq kéyunaboaq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaáekaaq kemá wení otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne.

²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” tena kétitana Póro wemá ayáámma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna:

² “anó-kawaa-naqa Aagarípao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-aminetama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áimmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune.

³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íráqôniq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune.

⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaarác ketáaimma timá-aminetama minná kanaarác íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóni áaimma uyátáraiye.

⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóni áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánúqtuma ketáái titaubikomma akoqnáá-aimma timá yimikaitaq minnáyaba kemá itáiq-itaiq kéune.

⁷ ániibo ketáái titaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánúqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabikáana-nako, kemá itáiq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matúkaraae.

⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánúqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tínô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááriqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwíqa mamá táiq uráune.

¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnáama matéq ne-tuqyaammá Áánúqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kéiyeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae.

¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náupác uréq ánnáma kéyimeq Ítuni anaaémo wáráan-aimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táiq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune.

¹³ miráitana wágááma aabaúgómá aáwaqa nai-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákéemmá ókómá kamá yupayo uréna keté yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé.

¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtae kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawác kemmá mamá táwíqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanaboa emá enamáárlq aú-aíqa mayánóne.’ tena min-áikómá tiráiyé.

¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. ‘kemmá Ítue. emá kemmá mamá táwíqa kéone.’ tena tiráiyé.

¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq írúnapoaq kemá emmá awírána emá ketí mayái-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétimayiminaq ániibo anaaékaqa abarokác íni-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune.

¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne.

¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yatáápi-kémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápi-kemma yuwéta kekác itáiq-itaiq kéiyaq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikáanata yemá Áánúqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokariq umá yagaroqtamá mánoe.’ tena Ítuma tiráine.” tena Póroma tiráiyé.

Póroma weni mayaiqón áaimma tiráiyé.

¹⁹ ániibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune.

²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqti kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaimma íyábá timá yimikaune.

²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tükamineta urááe.

²² ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráíye. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbbáq Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe.

²³ Áánûqtunopake tiwiránin-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtaámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye: téta yeráwáqá tirááe." téna Póroma tiráíye.

²⁴ Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráíye: "Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taibaq itai-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéíye." téna Péqtati tiráíye.

²⁵ ániibo Póro wemá tiráíye: "anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboq kéune. kemá paá túyánámmá kéíteq kétune.

²⁶ Aagarípaa, ketáama itaa. emá maami-qtátááqtbámá káone kéite uráanaq minnáyabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpaq abarokáq uráíye.

²⁷ anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá itáunama emá yetáama itáíq-itaiq kéone." téna Póroma tiráíye.

²⁸ ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káriqton-anna-naqa káutikaano?" téna tiráíye.

²⁹ ániibo Póro wemá tiráíye: "awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaaráq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáráq yaímma-wayukama keráwáqá maamin-áímmá kétuna itáa-kayukama keráwáqá Ítun anaáe waqmá ketê móraiq umá kétikaiye. miráiyana maamin-ánnábi keráwápipmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae.

³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: "maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnama améta ínin-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráíye." téta tirááe.

³² ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: "maamin-náqá Póro wemá 'Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye' téna íma Ínnaarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné." téna Aagarípaa kínima wé tiráíye.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráíye.

¹ ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtaá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Póroqaraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwiqa Yúriati wení ayáápi yikaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré.

² ániibo kemá Arúkeqaraq ketáámá mórama Áátaráamitiq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipi uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwiqa Ááritáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtaamá ketáátê iráíye.

³ ániibo óq-abayaanaipimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqóniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye.

⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemmma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwááqoma keqtaá mamá táwíq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae.

⁵ miráitaqta ketáámá únókóni aukáapi maréqtaa Tiritiabaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae.

⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq winé kéitana wemá timátíkaitaqtaa ketáámá mipi uyáqtama uráunatae.

7 miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébbímmá yaákare kéweta yaimma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatiq kéyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni Íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae.

8 ániño mikákémmá maréqtaa únókóni áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaq kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá marái-márúqá yayamá írúunatae.

9 ániño netuqyaa-túpáámá kéyaitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá kéyorena únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyé. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye:

10 “máqte-kayukama Ítáaro! Íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaq aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáráq oótakarqa yenamáa mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waaqókáqaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyé.

11 miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma Ítaraiye.

12 ániño min-áúkápáqá únópi-káárémá marái-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqóniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópi-káárémá marái-márúqá uwáá kéyorai-kanaama íráqóniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópiimmá anón-uwaama yokáiyé.

13 anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá itáaniq umá únópi-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe.

14 miráitata yeráwáqá únópi-káárébbí maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwáama áwiqa anón-uwaama yokáiyé.

15 miráitana min-úwáágómá únópi-káárémá mamá táiq kéitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae.

16 miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa Íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaq matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae.

17 miráitata únópi-káárébbí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaq yabítiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaq ayútuwaawana mi-káárégómá únókóni ámúraqa mayaqména uréire uráiyé.

18 miráimanibo anón-uwaagoraraq únókógáráqá keqtáámá tíwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe.

19 ániño óq-taoqa yeráwáqti iyáápikekma únópi-káárémá mamá íráqóniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe.

20 miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama 'náakaqtaa máuno?' téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma Ítarauunataamibo “táiq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

21 ániño netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkápí itó-urena tiráiyé: “keráwáqá maami-káyúkámá Ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaq íma aúyoranena íné.

22 miráimanibo kemá timá-timunna-aimma Ítáaro. keráwápikémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaq únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye.

23 ániño kemá Áánúqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánúqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyé.

24 'Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúraqaq koma itóao. ániño maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébbí máa-kayukama eqtábá Áánúqtuma kawáá íniye.' téna tiráiyé.

25 minnáyaba waaqúkama keráwáqá íma ikatíqa oro. kemá Áánúqtuqtaba itáiq-itaiq kéunapoana Áánúqtu wemá tinná-yataaq kanaaráq tarôq íniye.

26 minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráiyé.

27 ániño tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyaitata uwáá kéyorena ániño móra-nokaama títaubake kaayaqte-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáanaukaama únópi-káárébbí mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá Ítíraae.

²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abikumareta únópi yúwáawana kúmímma waaqókárlíq uráiyé. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmímma waaqókárlíq éna kegébaraq kukáiyé.

²⁹ ániibo únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatíqá urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepáqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-mareta máiyana aabaúma utáikáae téta yeráwáqá nunamumma tirááe.

³⁰ miráitata únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémma ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae.

³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq tímá yimikáiyé: “maamin-únópi-káárébmá mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyáqa minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe.” téna Póroma tiráiyé.

³² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnama kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naigáae téna watáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyokeqtaa aáwaqa íma naráunatae.

³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-áawákómá keráwáqá mamá akoqnáá iniye. minnáyaba keráwáqá itáaro. keráwáqí túma íma ayáá atikaniye.”

³⁵ Póro wemá mirá kéténa yeráwáqí yúrakaqa yammá maténa Áánúqtumma amuqá marakéna nunamumma kéténa Póro wemá yammá naráiyé.

³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqí iyakoma íraqóniq kéitata aáwaqa mamá narááe.

³⁷ miráitaqtaa ketáámá taigani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébmá máqte-uraunatae.

³⁸ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébmá aáwaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táiq uráiyé.

³⁹ aabaúma utamá kégaitata únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márúqa káonetaamanibo maramá íma aónarae. miráitata yeráwáqá min-áukápáqá íraqóniq umá únópi-káárégóni márúqa wáitana íraqóniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áukápáq wínéta urááe.

⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnama kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóni ámúraaq wáqe-uráiyé. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátáráqá ánnama kúma akoqnáá umaráan-annama kégaréta ániibo taabarábema múte abikumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegébabaq uráiyé.

⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáq akoqnáá uráiyé. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóni ayáremma mamá táwíq uráiyé.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yikaminiba urááe.

⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma miráinoe téna wemá yaímma-anna-wayukama tímáyíkátitata yeráwáqá nokótáaqa yubámeta únókóni kegébabaq urááe.

⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópi-káárégóni yaa aqqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébabaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íraqóniq umá máqte-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqte-uráiyé.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegébabaq íréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwíqa Mórota-marabare.

² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá mamá íraqóniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá íramá agamakéta min-íráráqá keqtaá tiwíqma tikawaqtaa máqte-uraunatae.

³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá írabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-ír-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúriaye.

⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiyé. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “áraitama maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópi yikamitata

pukáawana ketáái maníkómá Íráqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááq tarôq kéíye.” téta yeráwáqá tirááe.

⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-Íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma kéyuwena paá máqe-uráíye.

⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtaráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq kéíqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá Ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máráráqá yabíkái-naqa áwíqa Púbiria wemá keqtáámá mamá Íráqóniq umátíkáitaqta ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae.

⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáámma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaráíye.

⁹ Póro wemá mirá kíteta mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaráíye.

¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá Íráqóniq umá tíwáqnaa kéetata ániibo yaímma-yataaqa keqtáá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá íráíye.

¹¹ ániibo mi-márúkáká ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Érékáánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáká ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtaama uráunatae. miráitana únópi-káárégoni aikaqá Tútie téta yeráwáqáq maníkóni ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uráíye.

¹² ániibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá íréqtaa mi-márúkáká kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae.

¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá íréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióriabaq anó-marukaq ko yamá uráunatae.

¹⁴ ániibo mi-márúkáká yayíma Káríqton-anna-wayukama kéyimonanata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqte maéqtaa Arómuq uráunatae.

¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbáqawaayutaama Ítun-aama kíteta-kayukama yeráwáqá itáamma keqtááyábámá kéye téta kétéwata yemá máqtemma maréta mi-márúkáká áwíqa kaumo-áúwái-náupáqá mááketi-marukaraq wenáwíqa Áápiatibaq íréta keqtáámá aapaq ya kétimonawaqtaa Póro wemá yemmá kéyimonena wemá Áánúqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáíye.

Póroma Arómuq Áánúqtuni watáama tiráíye.

¹⁶ ániibo ketááma Arómuq yayámá kéyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaqa máinana móra í-nákómá wekáqá yabíkáíye.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá kéyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráíye: “keráwáqá ketíbáqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáarebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae.

¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá itama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyóntúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe.

¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aaimma íma wáqe-uráíye. miráitaq kemá anó-kaamani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yainánóe. téq kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne.

²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéíteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáiq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnáqómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéíye.” téna Póroma tiráíye.

²¹ ániibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá tímá-timenata ániibo móra ketíbáqawaayutaama íréta ení watáama íma téta emmá íma tímá táwíq urááe.

²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aaimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtabágáráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márúpaq írááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma tímá kétagena Áánúqtuma

yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyé. miráitana wemá Mótetini áamáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kítitana maamin-áikómá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kítitata yeráwáqá Ítuqtaba itáiq-itaiq ínoe.

²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráae.

²⁵ miráitata yeráwáqá yenamááríq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáгурaitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáé.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkítaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaaó téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine.

²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtaá yauwéqma tiwiráni-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenataaa yemá itánoe.

²⁹ Póro wemá mirá téna kítitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamááríq aamá téite urááe.

³⁰ ániibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-kárítímáátigóní arupímmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq kéyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani

Ítun anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáye.

Póroni mayaígón áaimma

¹ kemá Póro mayai-nákómá Ítu Káríqtoni mayairá Áánûqtuma aúyatikarena táayaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune.

² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí weni aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráye.

³ maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráye. maa-márábi-káyúkáúrämmá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánûqtun áanikoma máqe-uraiye.

⁴ áanikoni akoqnáágaráq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye.

⁵ kemá Póroma Ítumma tirummá kámunana Áánûqtu weni mayáimá kétimitaq Ítumma wekák kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Ítumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá

⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu táayaraimma Ítu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá táayaraitaq Áánûqtun-aama wáraa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákái-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá wáino.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráye.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Ítu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itai-yátááqtábámá itama ánaataqukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune.

⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamááriq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétimaiyimeq weqtábá kéune. weni íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kétune.

¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma itáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétékitaq tímónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá ikáae téq kéyune.

¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kénana keráwáqtí itai-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kénama itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketiyápiqtaa akoqnáá ikáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Ítu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune.

¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Ítuqtaba ketí aqtábááma wáye. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá itaraa-kayukagaraq íma itaraa-kayukagaraq mi-kátáámá yemmá timá-yimenune.

¹⁵ miráimanibo ketiyakoma iyánáaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá ikéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama weni akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaarác mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítíráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye.

¹⁷ miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokác pááq kéye. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáiq-itaiq umá yabiqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétéye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáiq-itaiq umá yabiqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétéye.

waayúkaurakoni agemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeéma kéumamepoana Áánûqtuni áyamma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtaboana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye.

¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyé. miráipoana Áánûqtu yemma yirááitiraiye.

²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaarâq íma aónanunataamanibo wemá tarôq uráí-qtataaqnapo kanaarâq káonaunatae. maa-márámá pááq uráí-kanaarake wení watúq-watuq umá wáí-akoqnaama kanaarâq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe.

²¹ Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekâq “tíkâiye” ítiraae.

²² “ítaí-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae.

²³ matúq-matuq umá máí-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq wáíwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekâq irayutáúmá mamá téta uyátá-maqma “írâqô-qtataare” téta yúyánápi tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááriq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqtí yikáí-yátáákó yabítitata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááriqá urááe.

²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráíqtataakaq yirayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq uráí-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watuq umá wáimo. árainma wáino.

²⁶ otaa-qtátááriq oqtábábóna Áánûqtu iyuwáitata yenamááriq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógárâq aaraukâq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae.

²⁷ mimórâriq umá waamá aaraukâq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikáitataboata yirunóbáqá íráráá karáiyé. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnóbáqá ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uráiyé.

²⁸ miráímanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápike waqmá kéitaae. kebó-yátááriqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe.

²⁹ waátá-aaimma aráágayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqa í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaae-paq-aaimma tí-ááímmá

³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba íyamma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé ui-yátááqá yeqtí yúyánápike aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate.

³¹ áá íma itaí-wáyúkâá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae.

³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákâq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa wáiyé.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waraí-yátááqtábá kéyikáiyé.

2

Áánûqtuni yaináí-yátááqá kanaa kéiyé.

¹ ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá mórai qée miráuma enamááriq yawááq kéone.

² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátááriq o-káyúkámá yáínáimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiyé.

³ ááqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináánaiq umá mórai qée emá enamááriq kéyainaae. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánápiimmá kéteno?

⁴ aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwáí-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápiimmá pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaarâq uíniye.

⁵ enáákoma akoqnáá umá óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yaináí-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyamma í-yátáákarâq yaináí-í-yátáákarâq pááq inaama ení yaináí-yátááqá íbêqa anókariq kéone.

⁶ máqte-kayukama aókâq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniye.

⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwíqa uí-yátáákáráq paá matúq-matuq umá mái-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá maí-yataaqa Áánûqtu yimíniye.

⁸ yaímma-wayukama yenamááríq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbáq kéyuwaapoata yemmá Ááûqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye.

⁹ máqte-kayukama waátá-yataariq uráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámíkaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkaraq mayánoe.

¹⁰ ááqibo máqtemma arupú-amma waráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámíkaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwíqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánûqtu yimíniye.

¹¹ máqte-kayukama Áánûqtu mimoráíq umá yainániye.

¹² Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini ámáama Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuyianama ámáan-ainapo yainániye.

¹³ ámáan-aimma paá kéíteta Áánûqtuma “Íráqô-kayukaa” téna íkétimanibo ámáan-aimma waráíyanama Áánûqtun-aurakaq Íráqô-kayukama mamá aúyikaniye.

¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo yeqtí yúyánápíké téta yaímma-taoqa Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakááe. miráitata yenamááríq yeqtí ámáan-aikaq mááe.

¹⁵ Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa agamá kémariye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtíubi kémairaitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikaiye.

¹⁶ Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpáq-yááímmá mamá yainániye.

Ítíráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítíráaeo-naqune té kétima-timene. Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítíráaeo-nakoma máíye. emá Áánûqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kéténe.

¹⁸ Áánûqtuma mirá-owo ti-qtátááqá emá ítaraane. ámáan-aimma yoráuma ítaraanaboaa arupú-amma ítaraane.

¹⁹ yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqñóbáq máa-kayukati ókáán umá máema

²⁰ áá íma ítaraa-kayukagaraq iyápógaraq yeqtí yiráati-naqa máema ámáan-aipi mútúq itaí-yátáákáráq árain-aikaraq itama arútarema

²¹ waayúkama kéyiraatenamanibo nóraq itááq irááténnaiq umá enamááríqa ímíra-keono? emá “moyámmá ímáýáaro” abarokáq kétémanibo emá moyámmá kémaiyaane.

²² emá “aaraukáqá íyataaero” abarokáq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano?

²³ ámáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane.

²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítíráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táígo-qtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétémonetaboata Áánûqtuni áwíqa yamá akáyáámmá kétée.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama Íráqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe.

²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu kéyimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukaboata keráwáqá Ítíráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáan-áímmá kéwaraae.

²⁸ náawaq árainmma Ítíráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máíyo? Ítíráaeo-naqa paá amegaarq-áúmá íma máíye.

²⁹ aaqáo. Ítíráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítíráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo ámáan-aikake íma páaq kéíye. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwíqa maa-marábí-káyúkátí yúraqaq anómma íwáímanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwíqa anómma wáíye.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawááq-iniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kúumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarábíyô?

² owé. máqten-aukapaq kanaaráq wáíye. Áánûqtuma wení watáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokák Áánûqtun-aaimma kéitaae.

³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aaimma aratínô?

⁴ túyánámmá íma ítáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aaimmo tinnamá kateko umá yiráátiniye. emmá yaináíyaama uyáqtanone.” téna mín-áúbábí kétiye.

⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokák kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááqíq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma tímíníqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo?

⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-marábí-káyúkámá kanaaráq yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokák íniye. abarokák ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tînô? yaímma-wayukama yúyánápi mirá kéte.

⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátááqíq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa pááq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápéqa yawááq umá wániye.

árainma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáábi máqtemma móraiq umá máunatae.

¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye: “árainma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaeíma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

árainma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máikáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-aímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waátáikaan-aaimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikaaq-áímmá ógiqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaq kéoe.

¹⁶ aati-aatímá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá maráaniq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-ámmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáárpáq máqe-uraae. miráráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátáápi máqe-uraae.

²⁰ móra-nakoma ámáan-aaimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraaíqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokák uráíye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáíye.

²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekák yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbbáq Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáináí-wátáámá tirááe.

²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqqtórariq umá mááe.

²⁴ ááqibo Ítu Káriqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni Íraqô-qtataakoma paá yímikaiye.

²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ániibo Ítuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkarag katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taigani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táigoma íyimikaimibo

²⁶ íbêqa waayúkarag katekoíq ínôqtabama kéyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá áminayaba kateko-yátááqá uíniye.

²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe.

²⁹ Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqti Áánûqtuwaq máiyó? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyó? owé. máiyé.

³⁰ Áánûqtu wenamá mimóráe. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye.

³¹ ámáan-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétiyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaabaqtaa ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaq kéyiraateqtaa waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-náre” tiráiyé.

¹ miráinataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo?

² máqte-qtataariq oi-qtátááqtabá kateko-náqá íma aúrakraipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye.

³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména auyánápi itáiq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyé.” téna kétiye.

⁴ móra-nakoma wení mayaíráqtabá ápêqa matáibo íma paá ámikaiye.

⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayaírákéqtabámá ímibo paá itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaraiye. mirá kúmayikaiye.

⁶ minnáyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaíyábámá íbáqyuwena ôri q umá amuqá min-nákómá marániye. ôkaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbi tiráine:

⁷ “maa-káyúkámá yeqti otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqti kúmiq-yataaq Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôri q umá kémaraae.

⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbi q íma kémaraitea abo min-nákómá amuqá ôri q umá kémaraie!”

Tébiti mirá téna íbi tiráine.

⁹ maami amuq-yátááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápináq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárateaanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunai q umátae ketáa kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáiq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyé.

¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uráiyó? áqnábaraq aúma káratái anaékarabiyo? áqnábaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uráiyé.

¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáiq-itai q umá yabi-í-yátáákoní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnábaq Áánûqtukaq itáiq-itai q umá yabíkáipoana matáiyé. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkaiye. yeráwáqá wekáa umá Áánûqtukaq itáiq-itai q umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaaráq mayánéta wenáráaqa aúkáae.

¹² mimórái q umá yúma káratea-kayukama yeqtibómá máimanibo miráuma íma yúma kárateae. Áabaraani áaimma áqnábaq aúma karaí-ááimmá wáqe-uraitana yeráwáqá itáiq-itai q umá mórai q umá yabíkáipoata yeqtibó máiyé.

Áánûqtu yímikain-aimma itáiq-itai q umá yabi-í-wáyúka mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma wáraitababoana Áánûqtu minná yímikain-aimma Ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábána weqatábá “kateko-náré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye.

¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye.

¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyámma mamé kuminibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama íma kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe.

¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáiyie. miráipoana Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike kanaaráq paá yímíqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqá Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqá Áabaraama yetiboé.

¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq táigani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábána ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máiyie. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqá mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaaba tiráimma pááq kéoe.

¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaaba Áabaraama awé únnataama íma pááq owáníq kéiyie. min-íráqô-qtátááqtábá awé únnataama arummá aména anaaékaq táigani-marupake-kayukati yiboámá pááq uráiyie. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá táigani pááq yínoe.” téna kétiye.

¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáinakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Tèrain-augogaraq mórai q uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auránîqtaba yáqtoqma akoqnáá uráiyie.

²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyie. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógíqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiyie” tiráiyie.

²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye.

²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqánpó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye.

²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqatábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáipike itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keqtaáyábáqáráqtábá itáiyie. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae.

²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaaba Ítumma ikámôwana pukáiyie. ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itaiq umá yabíqma kateko umá mánunataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqak tirummá améqtaa matáunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyie. mipí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémaraunatae. íráqô-qtataaqtaaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqá yainánúnatae.

³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaraunatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqá ummaa-yátáákón anaaé yíniye.

⁴ Áánûqtuni akai-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akai-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqá yainánúnayataba awé ónúmatae.

⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akai-yátááqá ketirupiqttáa ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyie.

⁶ mi kenamááríq tíwáqnaa í-yátááqtábátáa kanaaráq íuraunataamanibo kúmiq-wuyukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyie.

⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq umá kéyáiyie. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo

⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqtaáyátábá pukáiyē. keqtaáyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtaae.

⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyamma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtaá tiyuwainaqtaa paá mánunatae.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqē-uraunataamanibo íbēqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá mánunatae. katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma paá mána keqtaá tiwirániye.

¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaaba Ítu Káríqtoma ínigtataboana oyaaq-yátáápi kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábí mamé uráitana maami-kúmiq-yátáápike puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq íráiyē. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta kēpuyoe.

¹³ ámáan-aimma íyímkai-kanaaraq kúmiq-yataaqa wáqē-uraiye. ááqibo mí-kánáárqá ámáan-aimma íma wáqē-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáikaiye.

¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaaráq itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóní akoqnáabi máqē-uraaē. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóní akoqnáabi máqē-uraaē. Áánûqtu mirá-uwó ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyē.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqē-uraiye. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye.

¹⁵ Áánûqtuma paá yímkai-qtataaqa tímítaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtaboata taígani-kayukama pukááē. Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímkai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqō-qtataanaqo uyátá-maqma mirá-uraiye.

¹⁶ miráuma íráqō-qtataaqa Áánûqtuma tímíqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yainai-kánáárqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yími-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yainai-kánáárqá yawááq-i-yataaqa íma wániye.

¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anō-qtataariq uráiyē. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataaqa óriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákaráq tímínaqtaa mayéqtaama mí-káyúkámá Ítu Káríqtoma nōrabi umátíkaraiqtaboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátááakómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá máí-yataaqa kényimiye.

¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááē. mórai q umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááē. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyē.

²¹ mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnáama puí-yátááqá mamé íraímanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataakon akoqnáama kateko-yátááqá mamé íraítana matúq-matuq umá máí-yataakaq keqtaámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kētiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá máí-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kētunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqō-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo?

² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáíniq umátaa ketáá mánuno? ímiye.

³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nómá pékaana-wayukataama yagarogtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápi nómma peránátae.

⁴ miráuma nómá peréqtaa waayúka utai-máíqnoábáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá mirááá onanataá miráuma tirupí yaímma mórabí pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtaáyábá pukáipike wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa mórai q umá aúgemma máí-yataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaráqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae.

⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááimma Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááimma yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae.

⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye.

⁸ Ítu Káríqtogaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'weté paá mánune' téqtaa

⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóní akoqnáágoma wemmá iuyata-máqma wáiyé.

¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá máí-yataaqa Áánúqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye.

¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáiniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro.

¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro!

¹³ otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqti tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáápike itó-onikaa umá nórabi íya-qtataaqa Áánúqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááriq oí-yátááqtábá keráwáqá máqtemma kenamáárlíq Áánúqtukaq áméro.

¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánúqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánúqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóní akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abó Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánúqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye.

¹⁶ áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq "wenanaae kéwaraunatae" téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqqa puí-yátáákó kétéwiraiye. aamma itái-yátáákóní kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétéwiraiye.

¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma ítaretá yirummá amíqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánúqtukaq kemá "tikáiyé" kétune.

¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóní kaqtó-wayukama yayaráae.

¹⁹ waayúkati yúyánámmá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánúqtuqtaba aokaríq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtábá ítaraae.

²¹ aanibo mi-qtátáárlíq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiyé. íráqô-qtataaqa mipiké matáánó? mi-qtátáákómá aqtórárlíq inata puínoe.

²² ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánúqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqti máí-yataaqa Áánúqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá máí-yataaqa wániye.

²³ kúmiq-yataakoni anónnáma tímínimma puí-yátááré. ááqibo Áánúqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá máí-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáiyé.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitapoana kemá ténááq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe.

² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóní anaee waráiyabá téna paá umákaniye.

³ mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kétéiyé. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye.

⁴ ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiyé. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráiyé. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboqtaa Áánúqtukaq kátobaunatae.

⁵ ketúgoni akai-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtataboana ketáái kebó-yátáákómá pááq uráiyé. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyé.

⁶ ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúútkaraiqtae. naayón-ámáan-áímmá agamatán-ámáan-áikáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-ápi Áánúqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáiyoy? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiratínaqa íaonanune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íaol” tínaqa kemá egaa-áiyábá íma ítanúne.

⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyé.

⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátiraitaq

¹⁰ kemá tirunóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike máí-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóní aammá mamá pááq uráiyé.

¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápi matikaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare.

¹³ íráqô-qtataakoma tikamitaraq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tikamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwí-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétéraatimma anómma táwí-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiyé.

¹⁴ ítáaro. ámáan-aimma Áánúqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune.

¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tikáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tikái-qtataariq paá kéune.

¹⁶ kemá mi-qtátááriq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aíne.” téq kétune.

¹⁷ miráimanibo maami ítikái-qtataaqa kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé.

¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyé. íráqô-qtataariq íyábá kétékaimanibo íma kanaarác mirá kéune.

¹⁹ íráqô-qtataaqa tikáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táígo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune.

²⁰ táígo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

²¹ miraráa umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tikáiniq ónáae túnnamanibo táígo-qtataakoma kekác wáiyé.

²² ketúnobaqa Áánúqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kétékaiye.

²³⁻²⁴ Áánúqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kétékaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánúqtuni ámáan-aikote ááíqa kéoyé. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígioq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tíwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááíq-yátáápi kété tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo?

²⁵ Áánúqtuqa “tikáiyé” kétune Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánúqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaarác miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto tímíniqtaae.

¹ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye.

² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tíwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyikaraiye. Aágoma paá máí-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyikaraiye.

³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánúqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq tímákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtáaráa-náqá tímákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna tímákaraiye. naayón-ámáan-áikó kanaarác ímaqtukaibo Áánúqtu maqtukáiyé. waayúkati áaimma aqnúníq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye.

⁴ á máan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mütúq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánúqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánúqtuni Aágoma wakááwana á máan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miráráá umá wenánanima keqtáábí mirá-uraiye.

⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akai-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánúqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyánámmá kéyaqtoraiye.

⁶ tógoma ákáinaiq umá túyánámmá kéwaraiyana anaaékaq pui-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánúqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá máí-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye.

⁷ morá-nakoma aúgoma ákáinaiq umá auyánámmá kéwaraitana Áánúqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánúqtuni áama ikéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye.

⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánúqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánúqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye.

¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápi paá máinaqa Áánúqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikáimma képuitana Aágoma keráwápi paá máí-yataaqa kétimiye.

¹¹ Áánúqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miráráá umá Áánúqtuni Aágoma keráwápi mánipoana maamin-Áánápó keráwápiímmá ketúgoma paá máí-yataaqa timíniye. Áánúqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae.

¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warái-yátááqá íma wáíye.

¹³ túgon áaimma kéwaretama képyomanibo Aánapo ketúgon áaimma warái-yátááqá ánatama paá mánoe.

¹⁴ maa-káyúkámá Áánúqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánúqtuni áanimaqa mánoe.

¹⁵ móra paá-mayai qaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miráráá umá Áánúqtuni Aágoma keráwápiímmá íma máíye. Áánúqtun Aágogaraq wenánanimaqa mááe. Aágoma mamá wenánimaqa káutikaitaqtaa ááyeqtaa: "apáo, ketiboó!" téqtaa kétunatae.

¹⁶ Áánúqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagarogtamá kéteye. Áánúqtun-araabitima máunatae.

¹⁷ wenáráabititaa máunaboanataa wemá waarogá timátikainaqtaa wenáama wení áráabitityaba wáipoaqtaa mayánúnatae. máqte-qtataaqa "Ítunnae" téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagarogtamá ketáái minnáe. mórabi Ítuni aú-aíqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtaa Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtaa íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa keqtáábímmá Áánúqtuni anómma tágama-yataaqa pááq ínipoana ketáái tú-tíqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginíye.

¹⁹ maami-qtátááqá Áánúqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánúqtu wenánanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe.

²⁰ máqte-qtataaqa Áánúqtu tarôq umákai-qtataakoma yigáe ikéetamanibo Áánúqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe.

²¹ máqte-qtataaqa Áánúqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánúqtuni áráabititi anómma umáyikáíya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe.

²² ketáá kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagíkaráq yumá aarogómá iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe.

²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánúqtuni Aágogaraq Áánúqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtaa karagiqyá kéyeqtaa awé kéunatae. Áánúqtu wenáráabiti mamá aúqtikenataa abarokáq anómma paá umátikainaqtaa ketááráq mütúq pááq umá ánataniye.

²⁴ kumíníqtabataa kéiteqtaa íráqô-qtataaqtaba awetéáá uráunaboqtaa ketáámá atóbaraunatae. awé únai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íanonoe.

²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa awé kéonanataa kumíníqtaba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtaae. nunamummá-tí-yátááq kanaanaraq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí itama káonatikaiqtaae. áyaqa kétémenataa keqtááyábá ayaqtáá-karagiqya kéyiye.

²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba itama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye.

²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yiwikaimiye. nôraq itana yíwkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnábaq yiwaaómá mániye.

³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáq aokaq yiwíkена anaaékaq yááyariye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqté yáikaq uráiyе.

Áánûqtuni akai-yátááqá Ítu Káriqtopi wáiyе.

³¹ mi-qtátááqtábá kéiteta ókaraq nóine kanaanaraq tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaanaraq máno? ³² wenamááriq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínika umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímíníqtaabiyo?

³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyó? yeqtábá Áánûqtu wenamááriq tiráiyе: “yigae-yátááqá íma wáiyе.” mirá téna yáikaie.

³⁴ móra-nakoma yemmá kanaanaraq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káriqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyе. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae.

³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káriqtoni akai-yátáápiké kanaanaraq yáikaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqqa tí-yátááqá ááiqqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káriqtoni akai-yátáápiké kanaanaraq íma yáikaq umátikaniqtaae.

³⁶ miráuma agamatán-áipí téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiyе.
tipi-tipi ikámónikaa umá
ketáá mórai q kéumatikaae.”
téna kétiye.

³⁷ minnáyataba Ítu Káriqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma kákaiye.

³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káriqtoni akai-yátáápiké máqtemma ketáámá íma kanaanaraq maqtuwániye. puí-yátáárabi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábiké anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi

³⁹ yanaapáq-yátáárabi amenáápáq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akai-yátáákáráq ketáágáráq yenákátí aúkáapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaanaraq yainániye. maami akai-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoqaa tímikaiqtaae.

9

Póro Ítiráaeo-wayukama áyamma umáyikariye.

¹ watáama túnnama áraine. kemá Ítu Káriqtonaboq yaqaroqtamá kaaqaari-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaiqaa kaaqaari-áímmá íkétune.

² ketí watáama miráuma wáiyе. anómma tú-tíqqa kéiyе. ketí Ítiráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéiyе.

³ aammá wáinaqa nunamupí itama aónaanana kemá Ítu Káriqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tibáqawaama yíwáqnaa onata umáyikaanata paá mánoe.

⁴ yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqa aúyíkена wení tágama-yataaqa yáimma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqté téna ámán-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama íteta wekáq nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yimitata matááe.

⁵ máqten-annabike tútaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káriqto mimórá-ánnábiké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máiyе. matúq-matuq umá Áánûqtun-awíqqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe.

⁷ mórariq umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkararaq mánoe.” téna timá ámikaiye.

⁸ paá marákárainna-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná

⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraina áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánaákoma timá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáráaq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraini áanikoma máqe-uraiye.

¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyáq-iyápóbíke wetábá ákáiimma móra awíkaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákáiimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáekoma anaáekoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaáekaq min-iyáporátámá máqyíkaraiye. yenákmá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá áyaraaiye.

¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áipi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áipi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yaináí-yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraaiye.

¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráiyé.

¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqtábá íma wáimanibo Áánûqtuni akai-yátááqtábáe.

¹⁷ agamatán-áipi Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwíqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye.

¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-íniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtaae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akai-yátááqtábá ímiye tinónô?” té ítama aónanone.

²⁰ áaqíbo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaaráq waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umarái-waigoma mirá téna íkétiyé: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétiyé.

²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íráqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma mórariq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyé. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyé. miráinata máqte-kayukama wení akoqnáama aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyé. nôraq itana?

²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyé. keqtááyábá wení áyaqa tiráátiraitana íráqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááráq atítaiye. áyaqa yiráátí-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáykariye.

²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraiibo Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye.

²⁵ Áánûqtuni agamatá-kanáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye: “móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaáekaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpáq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibáq íbêqa ‘paá máí-Aanuqtuma wení áanimaare’ yeráwáqtábámá mirá tínóe.”

téna Otía-aubabi kétiye.

²⁷ Áítáiya naayóbaqá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama paá taiganimma miráuma nópíké-gébaráá uráámanibo yeráwápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye.

28 uyátárai-nakoma páátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáiya tiráiyé.

29 minnáyataba naayóbáqá Áítáiya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana mái-yataama Tótómabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá pááq ónúnatae.” téna Áítáiya naayóbáqá tiráine.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

30 Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataare.

31 ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaarác kateko-ámmá íaonaraae.

32 nóraq itatác yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá Íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákác mayikáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-íyanama kateko-ákác mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtaqaq yítuqa yurákaane.

33 Áánûqtuni agamatán-áípi aukákáan-oqtaba kétiye: “aónaaro! Tááíoni-marupaq aukái-óqtámá makáune. maamin-ótákác yítuqa yurákáamanibo wemmá itáiq-itaiq ínná-nakoma ítama táíq íniye.” mirá téna agamatán-áípi kétiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákác íwakaae.

1 ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama ôriq umá kékikaitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune.

2 kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqti aakómmá arábaraiye.

3 Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúyíkaraíqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááriq awíqma waranáeta urááe. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóni aménáápáqá íma máqe-uraae.

4 íbêqa Ítu Káriqtogaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

5 Áánûqtuma kateko-yátááriq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyé: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáiyé.

6 ááqibo itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo Ítu Káriqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaarác umawíqme kuminíyô?”

7 aménáápác puí-márûpác náawaq kanaarác kuména Ítu Káriqtoma múte yawíníyô? ” mirá té maami-néglí-nááglí-wátáámá túyánápi íma wáino. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye.

8 aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqóqác máena enóyaukakaraq enarupí wáiyé.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokác kétunatae.

9 enóyaukakemmo témo “Ítu Káriqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá áminanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye.

10 abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtae. ketáái itáiq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae.

11 Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye: “náawabi wekác arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaerác íma mayakánoe.” téna kétiye.

12 maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáiyé. Áánûqtun-auracaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama mórariq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtenma wekác nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení Íráqô-qtataakoma yimíniye.

13 agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa ááyaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áípi kétiye.

14 ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaarác wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokác íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô?

15 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áipí mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé kéyewanaboana yítauq-aagoma abô íraqóniq kéiyel!” téna agamatán-áipí mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

16 aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátaráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine.

17 miráuma mi-kátáábíké kéiteta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyel. Ítu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyel.

18 itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. áraine. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áikó kétiye:

“yeráwáqti yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqti watáagoma kótámaqma maragóni aqtóraraq uráiyel.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye.

19 ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamááriq áqnábariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmma ínoe. aibôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tiyámma ínoe.”

téna Móteti min-áikáq tiráine.

20 Áítáíya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááriq yiráátiraune.”

téna Áítáíya tiráine.

21 ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáámma arúqtukaune.” téna Áítáíya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

1 kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyô? aaqáo ímiye. kemá kenamááriq Ítiráaeo-wayukabike Bêqtiamaanin-annabike máune. ketitauvikoma Áabaraae.

2 Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemmma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Íráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine:

3 “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tikamineta kéoe.” Íráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine.

4 nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwáunata paá mááe. kaaqaari-máníkokáq wénáwíqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítaraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye.

5 íbêqa mimóráiq kéiyel. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye.

6 yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

7 nôraq íníyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapí kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aibôriq urááe.

8 Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“yirukáráq yúyánakáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye.

paá íbêkaraq yúranapo íma kanaarácq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaarácq ítama kárutaae.” téna kétiye.

9 maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aibôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

10 yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arutáaro.

yeqti ummaa-yátáákóni aménáápq awáuma máero.”

téna Tébiti agamatán-áípi tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíwaiye.

13 íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyana pááqyan-iwiqa matúq-matúq umá yamá-yiminiyo? íniye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye.

12 Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake íráiye. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyana Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

13 íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkarag mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene.

14 miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano?

15 Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miráráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

16 áqnábaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaaba aokariq umá aurániye. mimórái q umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mütúq-yagoma amagaráq wennámiye.

17 itáaro. uqmatán-óribetí-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abááq-óribetí-yágóni amamá ayáama arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribetí-yaraa umá mááe. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqti amabiqtáá kéuiye.

18 miráipoana amamó ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yaqtokaiye.

19 ááqibo keráwáqá tínoe: “áñibo amagómmá keqtáa tiwirániqtaaba ayáátukaae.” téq tínoe.

20 owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro.

21 Ítiráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyé. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô?

22 mikáq Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéena immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqa kégaibanibo keráwáqtaábá kaayoné kéiyé. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéiyana keráwáqtaábágaráq wemá áwáábíqa kániye.

23 ááqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye.

24 Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yáráq yawwéqmena áaikaqa oyaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

25 keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaaba komá yéta matúq-matúq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itái-yátááqá itaraunatae” téq tiyábámá ókaraq mirá itigaae.

26 máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“Tááioni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

27 yeqti kúmiq-yataaqa matuwániq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”
téna agamatán-áípi kétiye.

28 Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaeowayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namurowáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayaboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye.

29 yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye.

30 keráwáqá Yéqtaeowayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeowayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matáae.

31 mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeowayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe.

32 máqte-kayukama Áánûqtuni ámán-aimma aráta-kayukama Ítiráaeowayukagaraq Yéqtaeowayukagaraq wemá móraiq umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

33 Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátáqá mórama aráátinakoma ítima-amena íaraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itai-yátáqá yiráátí-nakoma waqmá ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye.

34 Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq ítaraao? náayuwaq kanaaráq aráátino?

35 náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráyo?”

téna kétiye.

36 uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáanapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá máae. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waino. miráuma waino.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

1 miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoqtaa keráwáqá tirun-áimná kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqtí túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqtí túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amiyábá wáiyé. karáwáqtí túyánámmá túgoni akaí-yátáqá paá áméro. keráwáqá weqtábá kanamááriq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekáq paá áméro. ániibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtábá mirá téna túniye: “minná íráqône.” téna túniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoqtaa wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqtí árai-monoq-yataare.

2 káqo-kayukama nórabi íyamma yimémekaa ínomanibo Áánûqtu keráwáqtí túyánámmá waeráino. keráwáqtí támima waéqma Áánûqtuqtaba aokariq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaráq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémaraí-qtataaqtabagaraq mútúq páaq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mí itai-yátááqtábámá kímora-amma wenamá wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

3 Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápipimmá “kemmá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqtí yáqtorai-yataaqa móra-mora tímimma minnáyaba ítama arúttáaro.

4 íttáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aokapaqa móra-mayaima wáiyé.

5 mimóráiq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtaa Ítu Káriqtoqaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma móraí yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae.

6 miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayáimá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáimá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkátí yúrakaa Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno.

7 ániibo Áánûqtunopake aokaq-máyáimá kaqtó-í-yátáqá wáinanama minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátino.

8 móra-nakoma wení aokaq-máyáimá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama órikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma

náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayaíno. óq-nakoma waayúkararaq kaay-oné-yátááqá yimikenama minnýaba amuqá maráino.

⁹ ítáaro. keráwáqti týaqá yimi-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátá-yataaqa yiwáágoro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káríqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keq̄tibâqwaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá maqyíkáaro.

¹¹ keráwáqti mayaiyábámá akoqnáá umá maiyéraq piruq nááruq íma oro. akaí-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro.

¹² keráwáqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kui-yátááqtabámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro.

¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqti oótamma yeráwáqte yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqti oqtamá íyikaaro!

¹⁴ náayuwabi mamá táiq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeq̄tábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqôniq umáyikaa.” téraq tero.

¹⁵ yimuqá maráiya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroq-tamá ibiqá yaráaro.

¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqti túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táiq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqôniq í-yátááqtabá túyánákáq máráaro.

¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayóné-yátáápi wenáú-kenaun umá maq̄má aónaaro.

¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma í-wáigóní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“anónnáma yawwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétiye.

²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó túnnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq íráama káiq-kaiq iníkáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye.

²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yikáitata máae.

² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamááriq yainai-yátááqá mamá abarokáq ínoe.

³ otaa-qtátááriq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káaruinoe.

⁴ yemmá Áánûqtuni mayai-wáyúkábóata keráwáqá tiwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátááriq éqa ikatéro. miráipoata áraimma yeq̄ti akoqnáárake táí-yataariq kanaarâq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayai-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátááriq o-káyúkámá kéumayikaae.

⁵ minnýataba keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqti túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aáimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeq̄ti kanaarâq o-máiyáama Áánûqtuni mayaímá kémaiyaee.

⁷ keráwáqti aq̄tábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro. waabâq-táákítigaráq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtabá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káaruuyoro.

móra-nakoma áyaqa ámín-nakoma ámáan-aikoni anaáe kéwariye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraee.

⁹ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekéma íkuyuwo. moyámmá íma mayao. eгаа íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáíye. minná: “enamáárlq arummá aménaiq umá káqo-kayukama mórai q umá arummá yimiyo.” téna wáíye.

¹⁰náayubi arummá ámí-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yatáaqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áikáráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónatae.

¹¹nórabi íni-qtataaqtabama kéitaapoaq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiráni-kanaama waaqókáq kéíye. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq awaararíq kéíye.

¹²awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiráni-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa umá waaqókárlq kéíye. kumayuq-yatáápiké-qtátáárlq únna-yataaqa yuwánatae. ániibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónatae.

¹³ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónatae. kebó-yatááqtabámá neginaagi-nomma naiyábá kumari-yatááqtabámá námó-yataaqtaba máqtemma yuwánatae.

¹⁴máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátarai-nakoma Ítu Kárlqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámínnarabi íámínnarabiyo?

¹yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráíya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero.

²yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénnae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqa íkénnae.

³kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awíqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéíye ítiyo. Áánúqtuma min-nákáráq paá auwirániye.

⁴móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení mayaímá akoqnáá umá mayaínanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma Áánúqtu wenamá tíniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaarác áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáíye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráíq kéíye” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-itaiq i-yatáaqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro.

⁶móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátarai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéíye. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-koqtaba kéíye. aáwaqtaba Áánúqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. aníbo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-nakoqtaba kéíye. aáwaqtaba Áánúqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. ániibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánúqtuma wení anómma uyátarai-nakoqtaba kéena Áánúqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye.

⁷ketáá kenamáayababoqtaa íma paá máetaa kenamáayababoqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátarai-nakoqtabataa máunatae.

⁸miráimanibo ketáá puyúnataama uyátarai-nakoqtabataa kápuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátarai-nakoqtabataa máunatae.

⁹taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqti uyátarai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátarai-nare.

¹⁰keráwáqá nórqa itarác keráwáqti túbâqawaaraa-kayukayaba timá táíq kéumayikao? nórqa itarác túbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awíqa kéyamameyo? ketáágáráq máqtemma Áánúqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye.

¹¹Áánúqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátarai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq áraimma kétune.

máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáumá ayéta keqtábá Áánúqtue’ tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye.

¹²miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánúqtukaq timá uwaénúnatae.

tíbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayíkáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa tíbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae.

¹⁴ Ítu Káriqtote yagarogtaráunaboqa kéitaune. wenamááriq máqte-qtataakoma íma táíq kéíye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táíq kéí-qtataare” ténama wetábá áraimma táíq kéíye.

¹⁵ mirá-uráíye. nóin-aawarabi náána-waigoma tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káriqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táíq umákaaro.

¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá tímátíkáaro.

¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq íyábá íma wáíye. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikáráq kaayoné-yátáákárq amuq-yatáákárq minnýaba wáíye. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtatae.

¹⁸ abo náawabi Ítu Káriqtokaq kaqtó kénana mirááa umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama mamá “wemá kanaa-naré” tínoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáa umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránûnatae.

²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nórabi uráí-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yatááaré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenaúyanápímmá kúmiq-yataariq kénama minná otaammá kéguiye.

²¹ ááqibo keráwáqá amaqá nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kéqokeq-yataariq o-wáígómá mamá tíbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro.

²² maami-qtátááqtabá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtabá nói-tuyanabi itáamma Áánûqtu wenamáa itáíno. keráwáqá nórabi o-qtátáákómá íma yawáaq-umatikainaq tímúqá maránoe.

²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyanámmá iténa naí-wáígómá wenamááriq yawááq kúmakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nórabi o-qtátáákómá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáápike íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáa umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtabá aqñúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátáe. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáa tikáina-yataariq íonatae.

² ketáái túyanámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáa ínoe.

³ Ítu Káriqtoma wenamááriq paá wetábá amuqá maraní-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye: “keráwáqáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tikakaiye.” téna kétiye.

⁴ naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáa kétiraatiqtaae. Áánûqtuma wení aokaq-áúábikémmá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae.

⁵ Áánûqtuma keráwáqti yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káriqtoma keqtáámá miráigáae téna tírááqtiraiqtaae.

⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni aboámá wenáwíqa kanaaráq múte yawuínoe.

átê-wataama Yéqtaeao-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkáiniq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umayíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáqá múte yawuínoe.

⁸ Ítuma minnýaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáq Ítiráaeo-wayukama yúma káratea-kayukaraq abarokáq pááq uráíye.

⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkáiimma Yéqtaeao-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awiqa wení paru-yátáákóqtabá kanaaráq múte yawuínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye:

“maaminnýaba kemá Yéqtaeao-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiye’ tenúne.

íbí enáwíqa múte yawuyónúne.”

téna

¹⁰ keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánúqtuni waayúkate timuqá máráaro.”

téna

¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátarai-nakoni áwíqqa múte yaúyóro.

máqte-kayukao, wenáwíqqa múte yaúyóro.”

téna kétiye.

¹² ánibo naayóbáqá Áánúqtuni amuné-náqá wenáwíqqa Áítáiyama wemá tiráine:

“Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnáyaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá ikáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine.

¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánúqtu tirunóbáqá mamá

mirá kéumatikaipoaq keráwáqá ikáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánúqtukaq itáíq-itaiq

kéyana amuq-yatáákárq kaayoné-yatáákárq wemá timíno. Aokaq-Áágóni akoqnáárake

keráwáqá Ítuqtaba óriq umá kékikainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáímá

¹⁴ ketíbáqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itái-yatáákárq

keráwápímmá ógíqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq

wenarááté-wenaraate ínoe.

¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábi keráwáqôpaq agayáunama akoqnáá umá

tiráune. kemmá maami-máyáímá Áánúqtu tímikaitapoaq miráuma timá taákaq kéune.

¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánúqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútkaraiye. kemá

Áánúqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áímmá kékíteta miráráá umá

Áánúqtukaq amí-yatáákáá kéinatama yeqtí yúgaraq yúyánákárq Áánúqtukaq Aokaq-Áágómá

yemmá mamá Áánúqtuqtaba aokaríq umáyikainana Áánúqtu yemmá yiwirániye.

¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mi-máyáímá ketáaraq Áánúqtuma

kanaaráq íníqtaba timuqá kémaraune.

¹⁸ paá Ítu Káríqtoma nórabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayainápógárq uráiqtabama kemá

Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune.

¹⁹ miráonata yemá kékíteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá

Áánúqtuma tímnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq mútúq átê-wataama Ítu

Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake tímátuweq uráune.

²⁰ ánibo Ítu Káríqtoni áwíqqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamá átê-wataama móma

timá-yimiyaba kékikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yimíkaiyapaqa kemá

waabá-káyúkárq íma timá-yimenune.

²¹ minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma

yemá ítama arutánoe.”

téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayáigómá keráwáqôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye.

²³ miráimanibo maan-áukápáqá ketí mayáimá ókaraq íma wáíye. ayáqtáá-kanaama kemá

keráwáqá tímónaiyaba óriq umá kékikaiye.

²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba tímónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá

yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ánibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kékimonaiyaq

kemá keráwáqá pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaráq

timátíkaiyaq kónunamanibo

²⁵ íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánúqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo

yemá yenamááríq Maateróniapakekaraq Karíkipekaraq Áánúqtun-aaraq móra-iyakaq máráa-

kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá

mónéqa paá yimínéta kéowaq kéune.

²⁶ missing?

²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábáaraq

kéyime. ánibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánúqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike

yemmá kéyainapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítiráaeo-wayukagaraq yaínáaro.

²⁸ ánibo kemá ketí mayaímá maakáq ánoteq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkípkakekaraq mamá áikumaraama mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtópaq Arómuq ónúne.

²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtópaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye.

³⁰ ketíbáqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaga keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátikáaro téq keráwákáq inaa kétune. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá tikánópoaq ítama káonaune.

³¹ nunumummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétéyanawaq Yérútáárebake Áánúqtuni waayúkama yemmá kemá nórabi únayaba yikániye.

³² Áánúqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákráq ógiqma keráwáqtópaq íréq keráwáqtê yamáeq aagánúne.

³³ íbêqa Áánúqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16

miráo-maarao-aimma

¹ ketáái tímanaqa Píbima wemá watáama timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánúqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáíye.

² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkáiniq umá keráwáqá wemmá awíráaro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taibaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráíye.

³ Ítu Káríqtoqtaba keté mayaímá mayáaya-nakama Patíraya Akíra ye aúkátópaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro.

⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tikáíye” kétunata máqtemma Yéqtaeoo-wayukagaraq Áánúqtun-aama kéitaa-kayukama “tikáíye” kéte.

⁵ yenákátí naaúpaq Áánúqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtópaq wimmá yíméro. tikáin-aanabo-naqa Ipáineti wemá áqnáabariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtoqtaq arummá ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro.

⁶⁻⁷ Máriáa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkáapimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápkake-nakarataama yenákámá móra-taoqa keté yagaroqtmá ánná-naupaqa máqce-uraayane. yenákámá máqtemma yiwikái-kayukama yimónama íráqôniq kéeta yenákámá áaimma átama Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyópaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro.

⁸ Aaparíati wemá uyátárai-nakoqtaba kemmá tikáin-aanabonapoq wenópaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye.

⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba keté móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Titáákitigaraq yenákáyópaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye.

¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtópaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye.

¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápkake Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtópaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye.

¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tikái-ketimanaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitay yeqtópaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye.

¹³ Árúbatí wemá mórama Áánúqtuma wetábá áyukai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikaraiapoq yeqtópaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye.

¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbáqawaayuma yeráwáqtê Áánúqtun-aaraq móra-iyakaq áikutaawaq yeqtópaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune.

¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámánaakogaraq Orípatima máqtemma Áánúqtuni waayúkama yeráwáqtê áikutaawaq yeqtópaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune.

¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tîbâqawaaraa umá wenayáá-kenyaamma yiméq tóto umáyíkáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áikútaa-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae.

¹⁷ ketîbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaíkaaq ígáae téta tîya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá awígióq iyábámá atéqma máero.

¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae.

¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqak tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi Íráqô-qtataaq aónaigaae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kêtune.

²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títukoni aménáápáq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuyaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketímáápike Ítiráeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaune.

²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiynana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáká mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtîbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kêtimatikaaye.

²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni Íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. *aqtó-núnámúne.*

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónatae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóní aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáa-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpaq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máí-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpaq makáine.

²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokáq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá tímátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpaq-wátáámá máqte-kayukabi túnatataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye.

²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamá áá ítarai-manikoma tágama-yataaq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áikuyo-yubaq Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa watáa kítitana Tóqtani agatáiyé.

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokariq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu weni waayúkama auraiyábá kákaitana tááyaraiye.

² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare.

³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waína.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnáyaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnáyaba kemá wekák “tikáiyé” kétune.

⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákák mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnáyaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoq óq-wayukama kanaarác minnáyaba tímá-yiminoe.

⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákák mirá-umatikaniye téq naayóbáqá tímá tímikaunama íbêqa áraimma abarokák uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábiké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokák íníqtaba keráwáqá awé kéoe.

⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnaá kéinaq itáiq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbí íma makáiyé.

⁹ minnáyaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketibâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánómanibo paá mimórá aúqma máero.

¹¹ maará téq kétune. ketibâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq áaiq-aimma keráwáqtí aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama tímá tímikaae.

¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte.

¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taiganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye.

¹⁴ kemá maaminnáyaba timuqá kémarauene. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune.

¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarác tíniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati weni aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune.

¹⁷ miráimanibo Ítuma kemmá íma tímátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá áté-wataama waabá-káyúkámá tímá yiménúnayaba tímátikariye. kemá mibác keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma tímá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnaágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma tímá tímikaune.

¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagi-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áimmmá kéte-yuma yemá yawitíkinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kétunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnaágoni awaaméré.” téqtaa kétunatae.

¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákoqnaááyábá maará kétiye:

“kemá itái-wáyúkátí yúyánámmá yawitíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itái-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-itái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá

keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátááqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kéiyé.

²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itai-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení auyánámmá íma kanaarácq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itai-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqá kêmaraíye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáíq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokácq waabá-káyúkábí túnnataataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte.

²² Karíki-wayukama itai-yátááqtabá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaamécq-yátááqá aónanaae téta kéoe.

²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkárácq maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátácq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkómá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-wayukabi íkarutaiye.

²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnáágaracq itai-yátáákóní awaaméré.

²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraye.

²⁶ ketibáqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáárácq keráwáqá nói-mayaiyaq mayainó? paá arekácq umá-yuma keráwápikémmá waayúkati yúraqaq itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekácq umá-yuma keráwápikémmá keráwáqtí keqtiboní akoqnáama matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábikémmá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáa-wayukae” téta kéte-yuma yigaaerácq mamá yíkaraiye.

²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemmma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiyé. minná Áánûqtun-auracaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itai-yátááqá yímikaiye.

²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaarácq yúma maméta uí-ááímmá tínoe.

³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwáráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákárácq watáagaracq wení auyánákácq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqóniq umátikenataa Áánûqtun-auracaq kateko-náqá aúkáiyé. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae.

³¹ minnýababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáa-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.”

téna kétiye.

2

¹ ketibáqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtópácq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpácq yokaa umátikaraiqtabataa arupú umá tímá tímikaune. watáama tímá tímikaunama keráwáqtabá ítama tágaikaae téq abarokácq tíráune.

² mi-kánáárácq kemá keráwáqté máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítarane. paá minnýaba wenamáa kemá túyánámmá itaiyábá tikaraune.

³ áraimma kemá keráwáqté máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátámma ayúkáuene.

⁴ kemá karáwáqté máeqa íma ítama táгаа-wataanaipo keráwáqá yabiténáácq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná arupú-aine.

⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáíq-itaiq ígáae téq kemá tímá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáíq-itaiq íma ígáae téq tímá tímikaune.

⁶ itái-yátáákómmá itáiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itái-yátááqtábá téite onikáá umá íma móraiq kéiyé. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itái-yátáákóráá umá móraiq íkeiyé. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe.

⁷ maami itái-yátááqtábátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itái-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáikaq iyábá tarôq uráine.

⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe.

⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye: “máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma ítaa-qtataakaraq wááe. waayúkati yúyánápmá aati-aatimá íma yabérái-qtataaqa wáiyé. maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.” téna kétiye.

¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáanapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye.

¹¹ itáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamá wenaúyánámmá kéitaibo.

¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaarâq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae.

¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítaama tágareqtaa óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokâq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmimma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaaí-yataakaa kéiyé. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaarâq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáanapo ketáámá kanaarâq ítama táganunatae.

¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaarâq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaarâq yainánoe.

¹⁶ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnááógómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?
náawa kanaarâq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamááriq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaarâq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaarâq timá tímikaune. keráwáqá áráábí-iyaporaa uráamma

²⁻³ keráwáqtí aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawai-kánáámá íaukaae.

yáimma keráwápkémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kanaarâq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq “kamááma naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmá kémayikeq kéowana keráwáqtí tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqtí táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe.

⁴ keráwápkémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tìnana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tìnana keráwáqá áikuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? weté-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Ítu Káríqtoma itáiq-itaiq iyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae.

⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae.

⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Ááqóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae.

⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqti mimórá-máyáírákémhá móra-mora meyámmá mayáyóye.

⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-maráhá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe.

¹⁰ Áánûqtuma kemhá íráqóniq umátikaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaraq amá akoqnáá uráune. mikákémhá káqo-wama mítáyama kéíye. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uraiya-yuma atéqma arútáaro.

¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama íetama yemá Áánûqtuni naammá íma taróq kéoe.

¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqti mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqó-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímma-yuma yeqti mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá íragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye.

¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqti mayaígómá paá wáinatama yemá íráqó-meyamma mayánoe.

¹⁵ miráimaniibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamááríq yawarápaginiqtaba yáubáginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá yáubaninaniibo íráqó-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraaq? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqte yagaroqtamá Áánûqtuni naaupaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraaq? keráwáqá áraimma aónaaro.

¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye.

¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápkémhá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá ítarau-naqune” téq mirá-túyánámmá kéítaao? mirámó kéeqa keráwáqti túyánámmá Áánûqtukaq kémareraq wenópake itai-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-marábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tikáaro.

¹⁹ áraimma maa-marábí-káyúkati itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-marábí-káyúkábíké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna

²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-marábí-káyúkati yúyánákómá paátataare.”

téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétéimíye.

²² kemá Póroma Aapórogaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa iyábámá Áánûqtuma ke-qtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa iyábámá maa-marábí-qtátááqá tímíkaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq íni-qtataaqtabagaraq keráwáqti minnáe. atúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqti minnáe.

²³ ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapórogaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayaí-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráin-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá tímátikaraikarataae.

² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi tímámíniq umá mirá íno.

³ ániḃo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq uráí írágóniq kéiyó? kemá kenámáárfiq minnáyabama íma kéitaupo.

⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamáa kemmá keyainaiye.

⁵ miráinaq waayúkati mayaígómá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyinaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikái-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánũqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqó-meyamma mayáiya-kayukama íráqó-kataama tímá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínóqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqama akoqnáá ígáae téka keráwáqtópaq kágayaue. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánũqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero.

⁷ Ítáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánũqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nóraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-iyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútúq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árimma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá máiyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúraqaqa keqtáámá náayubi Áánũqtuni tímátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaeqa yáqtoráqtáá kéyunate. ketí túyánápímmá Áánũqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yíwíqmeta uréire uwaéeta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúraqaqa keqtáá tikamiyatama waayúkgaraq Áánũqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínóqtaae.

¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétawatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúníq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tígaae kéiyé.

¹¹ min-abáúraraqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtógaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítauqyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae.

¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemba akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémá ketáámá aáwaqa meyániq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá tímá táíq kúematikaawaqtaama ketáámá yemmá tímá írágóniq kúemayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa kúetimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae.

¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námó-yataakoni ámúraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kúematikaqaqtae.

¹⁴ ketí tókáin-iyapo-annao, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaeráq matikáikóníq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígóníq umá kágayaune.

¹⁵ Ítuqtabama keráwáqtí tiráátí-wayukama taígani máamanibo taákqa máráaro. keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tíyábá tímá tíkaraipoq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune.

¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubíqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtópaqa máqtemma maami-qtátááqtábá tímá-timikaae téq Tímotimma tímákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba tímá-yimuna-wayukati aúkáapike-nare. ániḃo wemá Ítukaq itáíq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tókáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtópaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánũqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minná yáimma keráwápkémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa?

¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-anó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. árimma yemá Áánũqtuni akoqnáama matáá paá watáawaq kéteo?

²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyi. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aaipike waeréraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqtí aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyi” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáiq-itaiq ikéo-kayukati kúmikoma anómma uyátaraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye.

² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkáapimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áimma tínô? keráwáqtí tírummá innayaba tigaaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí aúkáapikemmma mi-kúmiq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátarai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtukau. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áikuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqté yagaroqtamá mánune. ketáái uyátarai-naqa Ítuni akoqnáábi áikuyonunatae.

⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmiq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumíní-kanaaraqa min-nákóni arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yawuémma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awikena táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áimma paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqtie.

⁷ táí-yíqtime iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmiqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táigoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipí-tipí-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táigómá íma kémayunatae.

⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íraqóniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóni áaimma maará kéiyi. ketáámá naayón-ááímmá táigokaraq áyámma í-yátáákaráq paábaq yuwánúnatae. ániibo ketáámá Áánûqtuma aammá íraqókaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áimma áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemmma nékaq máaro.

¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáiq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatama mayaiyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataaqaq uyátá-maqma yíkái-qtataaqaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááikáráq taigani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábikémmá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábikémmá yuwéraq kóoro!

¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéiyi. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemmma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaiyábá éta yeqti yúyánámmá áqnábaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataaqaq yúyánámmá maréta taigani wááéni-nomma kéneta aibôqnaaboo kéetabi óq-wayukaraq táí-aimma yimínéta miráiyakayukatae aáwaqa paá ínaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayaimíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketááté áikutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmiq-yátááriq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yimáamma yiméqtae akoqnáá umáiyikanatae.

¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áikutaiyapikemmma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemmma nékaq ákáaro.

6

¹ ániibo móra keqtiábáqawaama Ítuqtaba otaammá kutikainaqa Ítukaq itáiq-itaiq íma kéiyakayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero.

² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq itaraao? miráinaq mi pááqyan-otaqtabama kenamááriq maqmá aónama yaináaro.

³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. Iyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro.

⁴ miráinaq nóraq ítaráq keráwáqá Ítukaq íma ítáíq-ítaiq kéo-kayukabikemma yainái-nákókáqá uréraq ítama káonaao?

⁵ keráwáqá mirámó oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqí aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma Iyaq máenawaq kanaarâq mamá yenákáma yatí umáiyikaniyo? keráwáqí aúkáapikemma kímora mirá-nákómá itái-yátáákáráq Iyaq máiyó?

⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainái-nákókáq awíqme kéomanibo yainái-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqí tîbâqawaaraan-naqa ímaiye.

⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaarâq kémayewaqa minnýaba aamá Iyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainawaqa minnýabama waabá-káyúkámá Iyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqí tîbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune.

⁹ mi-káyúkámá keráwáqí kímá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaimma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáiyé” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe.

¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áikuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgarâq yemá náayuwabi óq-wayukayaba taí-aimma timá yíkáayugaraq moyá-káyúkágárâq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe.

¹¹ yáimma keráwáqí kímá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqí kúmiqa mamá paábaq yukáiyé. wemá keráwáqá tiwíkена Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútikaraiye. ániibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtoqtaba keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútikaraipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaarâq tiwirániye.

¹² yáimma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágtúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaarâq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yáimma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqóniq umátikaraiqtaae. áraime. minná kemá ánná-nakorraa umá naayón-ááínápo íma kéyaqtoraaanibo óq-aaikoni ánná-nakorraa íyábá ikétikaiye.

¹³ yáimma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáiyé.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábitáá ketáámá aáwaqa naíyábatáá íma máunatae.

ániibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáiyé. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtabataa kákaiye.

¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgenauwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágárâq mamá itó-umatikenataa aúgenauwaraimma timíníqtaae.

¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóinítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye.

¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-ínikóni aúgote yagaroqtaimma wemá min-ínikótê mamá mimórâ káuraaye. minnýaba Iyaq ítaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabi agamatán-áíkmá kétiye:

“kaayaq-wáigórátámá mamá mimórámá auráyóye.”
téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáigómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórâ káuraiye.

¹⁸ miráuma kebó-ááíqótábámá nékaq máero. káqo-kumiya-yataaqa kenamááríq keráwáqí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátááríq í-ááíkmá keráwáqí túgoqtaba wáiyé.

¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáíqtaqtae ketáámá Aokaq-Áágóni anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqí túma íma keráwáqí minnáe.

²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káriqtoma meyaníq uráiyē. mónēkakemma íma meyaníq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyaníq uráiyē. keráwáqá wení naeanápó meyaníq uráiyē. miráipoaq keráwáqti túnapo Áánũqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá itaapoaq ibēqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánimma íráqō-qtataare.

² waagómá aaramá mayánimma minnágaraq íráqō-qtataare kētune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ánibo aaragógárq waamó mayánimma minnágaraq íráqō-qtataare.

³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno.

⁴ inaarúgómá waamó máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámiye. mórai q umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínimanibo wenaúma ánáakonamiye.

⁵ awaikógárqá ánáakogaraq kenákáti túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaa. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máēka uyátarai-nakokaq nuna-mummá téyaae tékama íráqōne. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakaa. mirámó íyanama Tááqtaama timónáinama kenákáti túraqa wéápaamma mamá yabiyéka aqnúníq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye.

⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo

⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minnâ keráwáqá máqtemma kekáámó íyama íráqōmanibo Áánũqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá taróq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukáriq íuraa-yugaraq ketoq-nóiniqtábágárqá maará kētune. minnâ aarukáriq íma ínómma íráqōmanibo kemá miráunaiq oro.

⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaaq aarukáriq oro. aarukáriqo ínómma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqōne.

¹⁰ aarukáriq uráa-yuyabama maará kētune. minnâ ánáakoma awaikómmá íma yuwaino. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátarai-nakoma wakúyikaraiye.

¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq yauwéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaino.

¹² waayúkama aarukáriq uráa-yuyabama mórama keti túyánápíken-áímmá tenúne. min-áímmá uyátarai-nakoni watáama ímibo keti watáae. minnâ waagómá wemá Ítukaqa itáiq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaino. min-ínikómá weté mánena kéinanama wemá min-ínímmá maráino.

¹³ mórai q umá aaragómá Ítukaq itáiq-itaiq in-ínikóni awaikómá Ítukaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaino. min-nákómá weté mánena kéinanama wemá min-náqá maráino.

¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóni ánáakoma itáiq-itaiq in-ínipóana awaikómá Áánũqtuqtaba aokariq umá aúkaiye. mórai q umá aaragó íma itáiq-itaiq in-ínikóni awaikómá itáiq-itaiq i-nápóna ánáakomma Áánũqtuqtaba aokariq umá aúkaiye. mórabí yagaroqtamá máiyana keráwáqti iyápógarq kanaarqá kéiteta Áánũqtuqtaba yemá aokariq umá kanaarqá auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánũqtuqtaba aokariq umá íma mánōmanibo áraimma mirá kéiyē.

¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koino. abo Áánũqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápi mánunayabataa kákaiye.

¹⁶ aaranaano, keqtiwaiqmaáqa keráwáqte máetama anaaékaqa yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínó? waayanaano, keqtínááqmaqa keráwáqte máetama anaaékaq yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínó? máqtemma ketáámá íma itaraunatae.

¹⁷ uyátarai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánũqtuma emmá ááyaramma aokariq uráánanabiyo? mi táoqa Áánũqtuma emmá aúyaqmakaimma aarukáriq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánũqtun-aama itánéta álkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minnâ mi táoqa uyátarai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaataríq umá máero.

18 móra-waigoma wenaúma káratainaaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno.

19 yúmo karaí-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye.

20 miráitaaq kemá móragaraqo kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero.

21 emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóao.

22 itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráa umá paá umáginiiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáq íma máiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káriqtoni ánná-nakoraa mayaimá kémayaiye.

23 itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyániq uráipoaq móragaraqo keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

24 ketibâqawaayuo, ókaraqo kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaaq máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máianawaq wemá keráwáqá tiwáqnaa íniye.

25 mi-káyúkámá náayuwabi aaraukáríq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápiké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápiké itaí-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aíne. maannáe.

26 íbêq-awaabi-qataboqo ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoq keráwáqá máenawaatariq umá máero.

27 ketibâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwao. ániibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáa-uwo.

28 miráimanibo móra-waigoma aaraukáríqo immá íma kúmiq-yataariqo kéiye. móraiq umá inaarúgómá aaraukáríqo immá wemá kúmiq-yataariqo ikéiye. miráimanibo itáaro. aaraukáríqo o-káyúkábímmá taigani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátámaqma mayaiyábá íkétikaiye.

29 maannáyaba taáqá máraro. ketáa mánuna-kanaama íma ayáqtáa-kanaae. miráipoaq keráwáqá tinaaqmaati túyánámmá áqnáabaq íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamááríqo uyátárai-nakoni auyánákóni aménáápáq máraro.

30 Áánûqtuni mayairáqá akoqnáa éraq keráwáqá tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqá oótamma

31 meyániq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóraro. abo maa-marámá páaqya-kanaabi ánataniye.

32 íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukáríq íma uráí-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo

33-34 waagómá náawabi aaraukáríqo uráí-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikániqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áuyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukáríq íma uráí-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraqo wenaúyánákókáráq wení aágogaraqo uyátárai-nakoqtabama aokáríq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukáríqo uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áuyánámmá kéitena wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

35 kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tiwáqnaa ikáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikae téq kétune. keráwáqábá maaráigae téq kétune. maanná keráwáqá túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraqo keráwáqá túyánámmá íma kaayapi yaináaro.

36 móra-waigoma keráwápikémmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaqo íraqóniq íkémakaiye.” mirá ténawaq auyánápímmá kéitaiyo? arummá óriq umá min-ínáárúgótábá kéinanama wemá wemmá mayáino. wemó min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariqo íniye.

37 óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgótábá arummá íma amúniye. miráuma min-nákómá wení ákain-inaarugomma íma mayénama wegáraqo íraqóniqo kéiye.

38 miráuma móra-waigoma wení ákain-inaaruma ímayakaimma minnýaba túyánápi kétune: “mirán-ááíkmá itaí-yátáákmá uyátámaqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukáríq uráin-inikoma wemá awaikóté yarúma máitana wení puíní-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginiye. ániibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno.

⁴⁰ miráimanibo maará téq tủyánámmá kéitaune. min-ínikómá aaraukáríqá ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa tủyánápmá kéitune: “Áánúqtuni Aágoma keté máíye.” téq tủyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráá-qtátáarábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yawuwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáíye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaqa káyimenata yúyánápmá téta: “Íbêqa maami-qtátáákómá íraqóniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí tủyánápmá téq “kemá aamá ítarau-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáianama min-itái-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye.

² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae.

³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánúqtukaq áraímma yirummá ámê-kayukama yemhá yenamáa Áánúqtuma káyimonena íraqóniq kéumayikaiye.

⁴ minnáyaba nóine téqtaa tenúnó? aáwaqa Áánúqturaa-qtataakaaq amiyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánúqtue.

⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákarábi marabímmá mááe. yemá keqtáa íraqóniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo

⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máímma wemá Áánúqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá taróq uráíye. ániibo kímora uyátárai-naqa máímma wemá Ítu Káriqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráíye. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae.

⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáa-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáa-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaon-aawakaan-aawaqa kénetama yemhá yigae kétata netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákaráq ketégaraqtae kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naiyábámá Áánúqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake taróq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íraqónirabi táígoniq íumatikaniqtaae.

⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káriqtotabobaq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naiyamma mirámó éqa keráwáqtí túbáqawaaraa-naqa makatínó?

¹⁰ keráwáqtí túbáqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáiq-itaiq íyábá aqnúníq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénana netuq-áuyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápmá tíniye.

¹¹ maamirá-qtátááq abarokáq ínama keráwáqtí túbáqawaaraa-nakomma otaammá kégyukaae. keráwáqtí itai-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá kényawaaq owana mamá wemmá agae kéíye.

¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí túbáqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwíqo éqa Ítukaraq mamá táwíqqa kéoe.

¹³ maamirán-ááwáqá kemó naanamá ketíbáqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapiemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayaboboana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáíye.

² kemhá Áánúqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamááríq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe.

³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanáwáq kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyikaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yawuwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oniq umá paá kanaaráq mirá-oyuye.

⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokábi íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye.

⁵ kekárátá tikáinakama Ítuqaq itáiq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyuye. tébakaq timáyikarai-yugaraq uyátarai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ áaqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayairákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyániq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyuye.” mirá téq yawuwéqma yemmá kétima-yimune.

⁷ ítáaro. áaiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyániq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipí-tipí-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómá ení yópiímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyoy? ímiye.

¹⁰ waayúkaqoqtabagaraq wáiyoy. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiyayuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqti aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtabá mirá-máyáímô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye.

¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipiké kémayaae. ániyo mi-káyúkámá ami-yááréráqá wái-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátarai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátarai-nakoma wenamááriq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápaámmá keráwáqtabá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápaámmá keráwáqtabá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtoyabama wái-náqqtábámá kéqoqey-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqóniq ínóqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqóniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainama keráwáqá Ítu Káriqtoni anaaémma waráibikémmá mamá paábaq tiyuwánoe.

¹⁵ íbêqa keráwáqá minnýababa ítáae. minnýababoaq kemá aati-aatimá keráwáqtopekemma tiwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tiwáqnaa ínóqtabama íma ítama káonaune. árainma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtatapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétékaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútkaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánûqtuma wakútkarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma timíniye.

¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqóniq kéiyoy. ápêqa keráwápiké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápiké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááriq máqte-kaykayabama yeqti paá-mayai-naqa auráiyábá kétékaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káriqtoqaq yabitimáe wíyábá mirá kéune.

²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítuqaq yabitíyábá kétékaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqti ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káriqtoqaq yabitíyábá kétékaitapoqaq kemá móragaraq min-ámáan-áikóni aménáápáq máa-kayukaraa káuraune.

²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni áamáan-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áikóni aménáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabítíyábá kékítaitapoq kemá Ítu Káríqtoni áamáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu áamáan-aimma íma awétátukaune.

²² aqnúníq o-káyúkámá wekâq yabítíyábá kékítaitapoq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaq íyana atóbamayikaniye.

²³ maami-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ánibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáíq-itaiq kéowanama kemmá íraqóniq kéumatikaiye.

²⁴ itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-oro.

²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akai-yatááqá íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana weni wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaarâq mayáñmanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqá uyátaiyaba maqmá káonaunatae.

²⁶ miráitâq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá íkémayaune.

²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá waráníniq kéune. miráipoq óq-wayukaraq abarokâq timá-yimeqa kemá kenamááriq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

¹ tîbâqawaayo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yatááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóni aménáápáq kékéweta urááe. ánibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi arâqma urááe.

² yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógárâq únónápógárâq yemmá péqyikaraaye.

³ ánibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne.

⁴ ánibo yemá máqtemma Áánûqtuma yimî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yimítata min-óqtápíké nommá naráawana anaaékaqa min-óqtákómá yeté iráiyé. min-óqtákóni áaimma minná Ítu Káríqtoe.

⁵ miráimanibo taiganimma mi-káyúkábikémmá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibâq kokoq éna aayá-márábâq puqyíkaraine. yeqtí aráâq-yugoma mi-márâq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áímmá kéiteraq táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro.

⁷ yaímma amammá óqtakakekarâq yaatakékárâq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakárâq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omâq-ááwákâq marâq máqeta mikáké itó-ureta akáyáániq éta yimuqá makááe.” téna kétiye.

⁸ yeqtí kebó-yatááqtabábóata nóinaq páâq uráiyó? taigani-kayukama (23,000) mimórâ táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae.

⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yatááqtabá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq páâq uráiyó? irakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro.

¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárûn-narûn-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq páâq uráiyó? Áánûqtuma weni kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro.

¹¹ máqtemma maami-qtátááqtabá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye.

¹² yaímma keráwápikémmá ketúyánápipmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egárâq kúmiq-yataariq kanaarâq inóne.

¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá kâqo-kayukama uyátá-maqma makátíniq umá íma makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááriq wenáama kéwaraipoq keráwáqá Áánûqtukaq kanaarâq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoq keráwáqá makatí-yatáákómá kanaarâq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “írâqôniqtaa umátikaa” téraq ítero.

¹⁵ yaáqá itaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áimmá tenúnayaba túyánámmá itama tágaaro.

¹⁶ itáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátikáiqtaba wekâq “tíkâiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtaamá Ítu Káriqtoni naeogógarâq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae.

¹⁷ áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórâ-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórâ-áumá mamá kéyagaroqtaunatae.

¹⁸ keráwáqá minnáyabama ketagaa? abo Ítiráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááreráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtaae.

¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakâq âmên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákâq nunamummá mimórâiq umá kétunatae. ímiye. minnáâmó túnna-waigon áaimma íwâiye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana mórâiq umá amaqá yekâq yímemma minnágarâq paátataare.

²⁰ miráimanibo itáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókâq kéyime. ániibo keráwáqá kutiwákógárâq yagaroq-taiyábâ íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbiké íma nánátae. ímiye.

²¹ miráuma ketáámá uyátarâi-nakoni yaarerákékárâq kutiwákóni yaarerákékárâqá íma nánátae.

²² uyátarâi-nakoma keqtáámá áyamma umátikani-qtataariraq ónúnayabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátâ-maqma akoqnâá kéunataabiyo? ímiye.

²³ maan-áimmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóni aménáápákémmá yubiqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéiye. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnâá umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá aúyikaiyaba kétikaipoana

²⁴ maannâma taâkaq márâaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama kâqowa-kaqowaqtaba mirâ-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtabâ íráqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamâa íma mirâ ínómanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqôniq umáyíkâi-qtataaqtaba mirâ-oro.

²⁵ amaqá aáwaqa meyâniq í-márúkâq maráiyamma paâ kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro.

²⁶ paâ maannâyaba taâkaq márâaro. “maa-márágárâq máqte-qtataakaraqa maa-márâbí wáimma uyátarâi-nakonnae.” mirâ téna Tébitima íbî naayóbâqá tíráine.

²⁷ miráuma íma itáiq-itaiq kéo-kayukama eqtábâ téta: “emâ ketê aáwaqa koma nánóne.” téta mirâ tíyaama paâ koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paâ kénewaqaq netuq-áuyánámmá íma itaao.

²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábâ téna: “maan-ááwáqá amakókâq âmên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táiq íniye íketune. ímiibo

²⁹ min-nákómá emmá timâmi-waigoqtaba kemá maarâ kétune. mirân-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áuyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paâ umágrépoaq nôraq itarâq óq-nakoni aúyánákóqtábâ mirâ kéuno?

³⁰ kemá maarâ téq emmá yawwécma timâ-amenune. kemá “tíkâiye” téq Áánûqtukaq amaqá naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaro. móra-waigoma wení itáiq-itaiq í-yátááqá aqnúníq ínna-waigoma aúyánâpí téna “minnáma táígoni qéiye” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áimmá wárâaro.

³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata kâqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro.

³²⁻³³ mi-qtátááríq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákâama mi-qtátááríq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáiq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákâaro. min-ámáán-áimmá kemá kéwaraune. ketáainapo kâqo-yuma yimuqá maráiyábâ maqmâ kâonaune. áqnâabaq kenamááríq ketábâ íráqôniq íma kéunamanibo áqnâabaq kâqo-yuma íráqôniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwírâanata Ítukaq itáiq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétikaitaq mirâ kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketópake máyáaro.

² kemá tiráátirauna-yataaqa taâkaq maké mirâ óqtabama kemá timuqá kémarauene.

³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wená keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitay keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánúqtuni aménáápáqá máiyé. minnágoni áaimma maará-uráiyé. keráwáqá waamá Ítu Káríqtuni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaaqa keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uráiyé. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áimmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. min-ááíkoní áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtuni aménáápáq kémaiye téna kétéraatiqtaae.

⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áimmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq umáraimma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámó immá aaragómá wenawaikóni náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétéraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno.

⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq iyábá íma akáinana waagóni náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waati yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno.

⁷ Áánúqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánúqtuni tágama-yataakoni amammá máiyé. aaragómá waagóni tágama-yataakoni amammá máiyé.

⁸ Áánúqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiyé. ímibo Áánúqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiyé.

⁹ ániibo Áánúqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa iyábá íma tarôq uráibo Áánúqtu aaragómá waagómá áwáqnaa iyábá tarôq umákaráiyé. miráuma wenawaikóni tágama-yataakon amammá máiyé.

¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóni náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánúqtunopaq kanaaráq aónanoe.

¹¹ ááqibo maannáyaba kéitaune. Áánúqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiyé.

¹² maamin-áimmá áraine. áqnáae-kanaaraqa Áánúqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánúqtunopake kéiyé.

¹³ minnáyaba keráwáqti aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo?

¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo?

¹⁵ miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyó? maannáyaba Áánúqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikáiyé. minná minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye.

¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánúqtun-aama áikuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataaqqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánúqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágóniq kéomanibo uyátá-maqma táigoniq kéoe.

¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áimmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine.

¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe.

²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaate páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aibôq-nomma kénaae tirááe. min-áimmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiyé.

²² keráwáqti aáwaqa nánó-namma móra-mora wáiyé. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqti aáwaqa íma wáipoana keráwáqti táaikoma Áánúqtuni waayúkama áikuyo-yuyaba táigoniq kéiyé. minnáyaba keráwáqti túma mamá múte yauyónúnó? ímiye.

²³ aqtó-kánááráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamááriq kemmá timá tímikáiyé. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkati iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáiyé.

²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáiye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye.

²⁵ mórai q umá anaaeákaq káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqta konomi awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye.

²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyana waq wemá yawéqma kumíní-kanaaraq wíniye.

²⁷ móra-waigoma maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq uyátárai-nakoni auyabagaraq naaeyábáqáq wenaúyanápmá tena “maaminnáma pááqya-qtataare.” tena ti-wáigómá kúmiq-yataariq kéiye.

²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáariq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaao.

²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyanápmá Ítu Káriqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawáaq-umakaniniq kéiye.

³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káriqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyanámmá íma maréta yaímma keráwápi kéké agnúniq kéowata taiganimma karimá kémayaawata yaímma-yuma pukáae.

³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáariqta arútaranaayabataa maqmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae.

³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna innama keqtáá mamá arupú íniqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkaananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-marábí-káyúkágáq íma yawáaq umátikaniqtaae.

³³ ketíbáqawaayo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áikuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro.

³⁴ móra-waigoma áama óriq umá kéyainana íma kanaaraq awé inénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áikuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawáaq íniye.

kemá kerawáqtoqpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbáqawaayo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónópake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune.

² keráwáqá kéitaae. keráwáqti itáiq-itaiq í-kánáámá íma páaq uráikaq keráwáqá yaatakéna bí óqtakake taróq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataaqa Tááqtaama yabitiqtaq nuna-mummá tiráae. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtópaq

³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaigáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáyo? Itáaro. móra-waigoma tena “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma tena “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiye.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímimma mimórá-Áókáq-Áágónópake kéiye.

⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe.

⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraqa mimórá-Áánûqtumá mirá kéiye.

⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íraqóniq kéumayikena mirá kéiye.

⁸ yaímma-wayukaraqa Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá kéyimena óq-wayukaraqa maa-marágóqtábá itai-yátááqá kéyimiye.

⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karimá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye.

¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraqa akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraqa akoqnáama yímítata táí-aagoma mayaimá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraqa akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipe watáama kanaaraq kéte. ániibo óq-wayukaraqa akoqnáama yímítata yemá min-áimá kanaaraq kéwaerae.

¹¹ maami-máqtén-ákoqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáimá mayaikáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá itáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqáñibo weqtábámá taiganin-aayapaq wáíye. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máítaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae.

¹³ áñibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráá aúkáunatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayai kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umáguneta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá itáaro. aúgoma weni taiganin-aayapaq wáíye.

¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tınıyó? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye.

¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tınıyó? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye.

¹⁷ itáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyó? áñibo máqten-augoma aárananaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákúq umá itáníyó?

¹⁸ Áánúqtuma móra-mora-aayapaq-ayubama wáinaraq wáikaae téna makáíye.

¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútúq-aumiye.

²⁰ ímiye. taiganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmiye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqñókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye.

²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyanápímmá kétunatae: “aqnúniq in-áúkápáre.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútúq-tugoqtabataa mayaimá kémayaiye.

²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqòniq kéimanibo min-ááyápáq íráqòniq umá kawáá kéunatae.

²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtórakemma íma yawáá kéeqtaa miraráa umá íkéyabiyunatae. Áánúqtuma aúma taròq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyanápímmá téna “yemá òriq umá íráqòne.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyanápímmá kétunatae. Áánúqtumma máqten-aayapaq yaaguyabiyábá kákaiye.

²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá áaiqa íkéomanibo yemá paá weni kawaa-wenikawaa kéoe.

²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéíye. mórai q umá móra-aayapaq tugoma íráqò-qtataaqa kémayaitanama mútúq-tugoma amuqá kêmariye.

²⁷ íbêqa itáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare.

²⁸ mórai q umá Áánúqtuma móra-mora-yuma mayaimá weni waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyikarai-yuwe. mikáqá Áánúqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yiráati-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgaráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánúqtukaq nunamuqtábá áikuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipike watáama te-yúwé.

²⁹ máqtemma timáyikarai-yuwabiyo? máqtemma Áánúqtuni amuné-áímmá te-yúwábíyo? máqtemma yiráati-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameq taròq kéo-yuwabiyo? ímiye.

³⁰ máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipike watáama te-yúwábíyo? máqtemma maan-áipíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaq Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqò-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma ami-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá ami-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánúqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánúqtuni arummá ami-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áma áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánúqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqñáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáiq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnananibo kemá waayúkama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataare.

³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqòniq ikéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínòmanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwíqa íma mamé uwíniye.

⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaay-oné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááriq wenáuma íma múte kéyauwiye.

⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma ikéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémariaye.

⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá ikémairamanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémariaye.

⁷ náawabi árainma arummá yími-waigoma wemá aú-aíqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtabámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánùqtukaq itáiq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqòn-aimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqò-qtataaqa abarokáq iníqtabama paá awé kéíye.

⁸ Áánùqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánùqtuni amuné-áimmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke watáama tí-ákóqnááqáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itái-yátáákógáráq ánataginiye.

⁹ abo íbèqa ketáámá paá yaimma árai-qtataaqtabagaraq paá yaimma Áánùqtuni amuné-áikáráq kéitaunataamanibo

¹⁰ anaaékaqa itái-yátááqá mútúq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye.

¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá itáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbèqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbèkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbèqa miráuma táiq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáq abarokáq aónama táganunatae. íbèqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráq Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqò-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtabá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápikémmá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtabá wáíye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánùqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá tímíníqtaba tikáinaqa Áánùqtuni watáama waabá-káyúkaráqa tí-ákóqnááyábá tikáino.

² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágónópake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánùqtukaq kétewanaboana yeqti yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéíye. min-áupáq-áimmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánùqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye.

³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánùqtuni watáama tímá táгаа-yuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae.

⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama timmá wemá paá wenamááriq wetábá mamá akoqnáá kéíye. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánùqtuni watáama abarokáq tímá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye.

⁵ keráwáqá óqaipeke watáama tíyábá kétikaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánùqtun-aama waabá-káyúkaráq tíyábá kétikaiye. tímá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma min-áimmá waeráinama minnágoma Áánùqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbàqawaayu, keráwáqtoqpaq iréq kemá óqaipeke watáama tímá-timenunama keráwáqá tíwáqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéíye. paá yaimma itái-yátááqá tirááténawabi Áánùqtuni watáama waabá-káyúkaráq keráwáqti táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéíye.

⁷ itáaro. kaapáúmma yemá timá táiq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmma tino?

⁸ móraiq umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ino?

⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miraráá kéyje. keqtáagoma áaimma íma wáije. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áikómá paá uwáá kéyokiye.

¹⁰ maa-márábímmá taiganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo

¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá óriq umá kétikainaqá Áánúqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáyikaiyaba tikaáno.

¹³ móra-waigoma keráwápikémmá óq-aipike watáama kétinaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánúqtukaq nunamupí ítama aónaaro.

¹⁴ keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánúqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáapi móra-yataaqa íma wáinikaa kéyje.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúno? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa keti tirun-iyápógárqá keti túyánánápógárqá tenúne. Áánúqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-iyápógárqá túyánánápógárqá tenúne. mirámó onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe.

¹⁶ abo keráwáqá tirun-iyápógárqá waayúkama íma itáiyen-aipike kéteq Áánúqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma wáino” tino?

¹⁷ keráwáqá íráqón-aimma téq Áánúqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe.

¹⁸ kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipe watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánúqtukaq “tíkáije” kétunnamanibo

¹⁹ Áánúqtuni waayúkama mórabi álkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-watáámá ketáabiqta wáiwáigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqóniq kéyje.

²⁰ ketibáwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero tái-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero.

²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kéyje: “kemá óq-aipikemmo namuq-wáyúkátí yóyauqnapo keti waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq keti waayúkama ketáama íma itánoe.” téna uyátarai-nakoma kéyje. téna yainániqtaba kéyje.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáiq-itaiq kéo-kayukayaba Áánúqtuni awaaméré. miráimanibo Áánúqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanatáámá Ítukaq áqa itáiq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéyje.

²³ áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipe álkuma watáama kétiyanaama maará-qtátááqá kanaarq páaq íniye. itáiq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá álkuyopi írenama wemá keráwáqtábámá téna “aíbóq-wayukae” tniye.

²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánúqtuni watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétagena weni kúmiqtaba wenamááriq wetábá maqmá aónaniye.

²⁵ weni aúpáq-áuyánáqtábá kétiyanaama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánúqtukaq nunamummá tniye. keráwáqtábámá téna “árainma Áánúqtuma yeté máije” tniye.

²⁶ ketibáqawaayuo, miráuma maanná íráqón-amaan-aine. keráwáqá mórabi álkuteqa náawabi Áánúqtun-awíqa íbí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánúqtuma wemmá ámiqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeránina mi-máqté-qtátááriq iyamma Áánúqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáiq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyikáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápikémmá yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama tineaqa paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tinna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma timá tágano.

²⁸ miráinana mórana min-áikóni áaimmo kanaarq waeránin-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemmo mórabi álkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemmo Áánúqtukaq tero.

²⁹ keráwápikémmá yaímma-yuma Áánúqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tíno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro.

³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátinanama watáamo tínna-nakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinanana wemá aráátínna-wataama tino.

³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tino-kanaama waíno. mirámó iyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye.

³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tiyábá akoqnáama matétama yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá íwáráaro.

³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi áikuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítíráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye.

³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókák ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áikuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte.

³⁶ maanná taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma íráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinanana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógírainawabi mórama akoqnáama maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma áónáino. kemá uyátárai-nakoni ámáan-aimma kágayaune.

³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ ketíbáqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tiyábá tikaino. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tíneta kéíyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno.

⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbáqawaayuo, min-áté-watáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae.

² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéíyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá íráqóniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uráíye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq paáq uráíye.

⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae.

⁶ mikákémmá anaáekáqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbèkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaáekáqa Yèmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma tímáíkarai-kayukama wemmá aónaraae.

⁸ kemá írèqa wemmá aónatuweq paátákáá waéqma uráune.

⁹ máqtemma tímáíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqma aónaraunaboq kemá tímáíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaarácq íráqó-naqune.

¹⁰ Áánûqtuni íráqó-qtataakoma paá mirá kúematikaitapoq kemá tímátíkarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenópake tímikaunama íma paáyabae. abo kemá tébakaq tímáíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqó-qtataakoma kepíké mirá-uráíye.

¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáíye. máqtemma tímáíkarai-kayukama waabá-káyúkárácq ketáámá mimórá-ááín áatuqma kétunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéíye. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq uráae.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uráíye” kétunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nòraq itatawácq téta “maqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo?

¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye.

¹⁴ ániþo Ítu Káriqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagama paátataaqa wáitana keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare.

¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánũqtuma Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kétunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáipike íma itó-uraiyanama Áánũqtuma Ítu Káriqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye.

¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéiyana Ítu Káriqtoma íma itó-uraiye.

¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá arábitana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáíye.

¹⁸ Ítu Káriqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáiq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítiguraae.

¹⁹ ketáámá Ítu Káriqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtaáyabá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo árainma Ítu Káriqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemna wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáíye.

²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá képyunataamanibo óq-naqa Ítu Káriqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqtaa ketáámá képyunataamanibo Ítu Káriqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae.

²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánũqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtaámá mamá itó-umatikaniqtae. Ítu Káriqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ániþo wení yawwéqma kumíní-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe.

²⁴ Ítu Káriqtoma aamá tinana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánáaráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá páaq íniye. Ítu Káriqtoma wení waayúkama aboámá Áánũqtumma amúniye.

²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánũqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye.

²⁶ írèq-namuro-yataaqa minná puíyè. ániþo puí-yátááqá Ítuma yawítiyuwaniye.

²⁷ minnýyaba Áánũqtuni watáama agamatá-kánnáábimmá kétiye:

“Áánũqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káriqton aítauq aménáápáqá makáíye.”

téna kétiye. Áánũqtu wenamá Ítu Káriqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánũqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémaraíye.

²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ánikain-naqa Áánũqtuma máqte-uraiye. ániþo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamá aboámá Áánũqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá páaq ínanama Áánũqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ tímá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao?

³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtaábámá iyámma kéumatikaa?

³¹ ketíþáqawaayuo, Ítu Káriqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkáíqtabama kemá keráwáqtaábá ketí túma mamé kéuyune. minnýyaba máqte-tupaama kemmá tókamineta maqmá káonaae.

³² itáaro. Ípítiani-marupaq kemá áwáábiq-wakote ááíqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq miráákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábi-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawáq keráwáqá makátero. keráwáqte táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqti íráqõn-aaimma mamá táíq ínoe.

³⁴ miráínaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigeamá kéitapoaq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqti yúgoma náaraq ínýó?” téta ítama aónanoe.

³⁶ aibòq-wayukama mirá téta ítama káonae. itáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ándõqa íma utániye. minnýyaba keráwáqá káonaae.

³⁷ anaáékaq ándõqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe.

³⁸ mikáké Áánũqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye.

³⁹ máqten-augoma íma mimóráiḡ kéiye. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáíye.

⁴⁰ yanaammá óḡ-yuma wáitana maakáḡá maa-márábímmá óḡ-yuma wáíye. yanaammó wáin-auraḡa tágama-yataaḡa wáitana maa-márábí wáin-auraḡa óḡ-tagama-yataaḡa wáíye.

⁴¹ aabaúḡóní tágama-yataaḡa wáitana wíyôkoni óḡ-tagama-yataaḡa wáitana wiyókóní óḡ-tagama-yataaḡa aokaḡ-aokaḡ wáíye.

⁴² mórariḡ umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeḡtí yúgoma waéqma ôriḡ íniye. naayón-áúḡómá ánayukaa kéiye. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraḡ puíníye.

⁴³ arááḡ-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaḡa kémayaiye. arááḡ-auma marabí máráamma akoḡnááma íwáimanibo itó-urenama anón-akoḡnaama kémayaiye.

⁴⁴ min-áúmá marabí uḡtamáráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariḡ kéiye. miráinana min-áúḡómá anaaékaḡa puíníye. óḡ-auma Áánúqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariḡ íkéiye. maan-áúḡómá íma puyéna watúḡ-watuḡ umá wániye.

⁴⁵ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnááḡómá kétiye:

“áḡnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánúqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káríḡtoma irêḡ-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúḡ-matuḡ umá máí-auwaraiḡtaba pááḡ uráíye.

⁴⁶ min-áúwáráímmá maa-máráyábá áḡnáabaḡa iráíye. min-áúwáráímmá aáḡoḡtaba anaaékaḡa iráíye.

⁴⁷ áḡnáabaḡ-nakoma marabíké iráimanibo káḡo-nakoma Áánúqtuni márúḡpake iráíye.

⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áḡnáae-nakoraa umá mááe. ániḡo wemmá mararáké Áánúqtuma tarôḡ umákaraine. mi-káyúkámá Áánúqtuni márúḡkonnama máa-yuma min-náḡá Áánúqtuni márúḡpake wekáá umá mááe.

⁴⁹ íbêḡa ketáámá min-náḡá mararáké tarôḡ uráí-nakaa umá máunataamanibo anaaékaḡa ketáámá min-náḡá Áánúqtuni márúḡpake-nakoraa umá mánunatae.

⁵⁰ ketíbáḡawaayuo, keráwáḡá kétima-timune. minná amakóḡaráḡ naaeḡaráḡ Áánúqtuni márúḡpaḡa íma kanaaráḡ wániye. Ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúḡ-matuḡ umá máí-auwaraimma íma kanaaráḡ mayánoe.

⁵¹ íbêḡa kemá aúḡpáḡ-yátááḡá timá-timenune. ketáámá máḡtemma ketáái túḡoma íma puínímanibo ketáámá máḡtemma mamá waeránúnatae.

⁵² páátákáá aúrakoma aúnááḡtakaa yiniḡ ínana kaḡtó-nakoma Áánúqtunopake aḡtó-kánááráḡá werôḡa yínaḡtaa ketáámá máḡtemma mamá waeránúnatae. werôḡa kéyinatama pukáa-kayukama áḡnáabaḡa itó-inoe. móragaraḡ íma puínoe.

⁵³ ketáái táaimma íbêḡa kenaaráḡ yawítíḡinimanibo ketáái aúḡe-taaimma waeráinama íma kanaaráḡ yawitíniye.

⁵⁴ puí-áúwáráíkmá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráḡ pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánááráḡá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáḡ pááḡ íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákmá keḡtáámá íma uyátainana puí-yátáákmá akoḡnááḡoma keḡtáámá íma kanaaráḡ túpuiniye.”

téna kétiye.

⁵⁶ kúmiḡtababoana puí-yátáákmá keḡtáá túpuinin-akoḡnaama matokáíye. ániḡo ámáan-aikoḡtababoana kúmiḡ-yataaḡa mamá abarokáḡ awíḡme kéin-aikoma keḡtáámá kéyainaiye.

⁵⁷ ááḡibo miráipoaḡtaa Áánúqtukaḡ “tikáíye” kéteḡtaa wenáwíḡa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naḡa Ítu Káríḡtomma timákaraiḡtaaa íbêḡa ketáámá puí-áḡóḡnááḡóní aménáápáḡ íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbáḡawaayuo, akoḡnáá umá máeraḡ káḡo-kayukama íma iyuwáiyatawaḡ keráwáḡá mamá aḡnúniḡ umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayáimá mamé kéuyeraḡ maannáma taákaḡ máráaro. keráwáḡtí mayáírákémmá írâḡôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêḡa móneḡa yorupamá Áánúqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaḡ-wayukama Ítuḡtaba mórabi áikoma máa-yuma timá-yikaunata náaraḡ umáwabi yorupaiyábá yiráátunnata kéyorupaae. keráwákáráḡ mórariḡ umá yorupaaro.

² máqte-motaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti meýápike yaimma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae.

³ mikáké yaimma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq winôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamatéraq yeráwáqtábámá keráwáqti náapaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekák íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyikáanata oro.

⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune.

⁶ kemá keráwáqtêma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mûtúq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqtê yaimma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq koonune.

⁷ kemá yenúnnaa keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaimma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqtê-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakákáq Ipítiani-marukaq mánune.

⁹ ketí mayáiyábámá maakákáq taiganimma Áánúqtun-aama itaiyábá kékikaimanibo miráuma taiganimma yegarác ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰ Timotima wemá Kóritiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íráqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaimá kémayaiye.

¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákaiyana ketôpaq yíno. ketibáqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yíniqtaba awé kéune.

¹² ketáái tibáqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekác inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánúqtuma íbêqa íkakaiye tiráiyé. miráipoana wemá kanaaráq winénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yatááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqqa íoro.

¹⁴ nórawasi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yatááqá yiráátero.

¹⁵ ketibáqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáraq wení aara iyápógarag máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káriqtoqak itáiq-itaiq urááe. yemá Áánúqtuni waayúkama yiwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayaimmá mamá mirá-uraae.

¹⁶ ániho kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkagáráq yeté kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqti yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá kékimone timuqá makáune.

¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyanákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miraráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq mûte yikáaro.

¹⁹ Áánúqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabí áikutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maraao-aimma kétimatikaee. Akírayaa Patíra ye-úúkákáráq Áánúqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áikuyo-yugaraq keráwáqtábámá óriq umá miráo-maraao-aimma kétimatikaee.

²⁰ máqtemma Ítuqtaba tibáqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maraao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tibáqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-watáámá kágayaune.

²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.

²³ ketí kaayoné-yatáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnaa máa-yubaq kékuyawaune. miráuma waíno.

²⁴ missing?

kemá Póroe.

Tóqtanima agatáiyé.

Îtuni **anaaé kéw**areta **mó**rabi **áik**uyo-yubaq **Korít**iani-marupaq **Ipít**iani-marupaq **Pó**roma **watá**ama **két**itana **Tím**oti **agatá**iye.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áikuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátikarai-naqa máunana minnáyaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátarai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaay-oné-yátáákárâq keráwáqá timíyóye.

³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwikaraq uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwikaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma weni paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kúematikaigtáae.

⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kúematikaigtáae wemá ketáámá mórai qumá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kúemayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai qumá kémayaunataamanibo wegárâq keqtáámá timakakí kúematikaigtáae.

⁶ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai qumá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oní qumá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtáárâá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaarâq itáiq-itai qumá máeraq awé qumá túma pukáinabaq kanaarâq máero.

⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá iráqô-qtataaqa abarokâq iníqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtáárâá qumá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútíqtábámá ketáái akoqnáama kanaarâq iureqtaaboqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae.

⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “ibêqa puyónúna-kanaae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamááríq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye.

¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá pui-yátáápike mamá paá kúematikaigtáae. ániibo wemá ókaraq mamá paá umátikaigtáae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa iyábátáá awé kéunatae.

¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa iyábá Áánûqtukaq itáiyanaama netuq-wáyúkágárâq “tíkáiyé” wekâq anaáekaq tinoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágárâq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnáyaba ketirunóbáqtáá iráqôníq kéiyé. min-árúpú-yátáákárâq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá itaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpâq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú qumá kêtunaboqtaa keráwáqá ítama kanaarâq táganoe.

¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagaae. uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.

¹⁵ keráwáqá kétáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarâbi íma yúnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapâq ko tímónaiyaba ôri qumá kétikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune.

¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááq ko tímónateq uréq mibákémmá yawéqma kéyeqa yá-timoneq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

¹⁷ kemá nôraq itarâq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyabama kemá kaayaq-túyánánâq itarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márâbí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miráráá-nâqá ímáune.

¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae.

¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káriqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áimma anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiráunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye.

²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káriqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq pááq kéiye. miráitababoaqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma waíno.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyayunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káriqtokaq ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena

²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtoqpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraiyábámá kemá íraune. Áánûqtuma maamin-áiqtabámá kéitaiye. minná árain-aine.

²⁴ keráwáqti kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikayabataama keqtáá ikétikaiqtaae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránómma keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétékitaq keráwáqtoqpaqa íma ya timónaraune.

² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboaq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba ikétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtoqpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaiyábá ikétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtoqpaqa agatáune. kemá keráwáqtabá itáunnama kemá timuqá ímáránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe.

⁴ kemá keráwáqtoqpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráíye. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétékaimanibo keráwáqtabá “ôriq umá kétékaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqti aúkápikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yáimma keráwápikékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káutikaiqtaae.

⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráooqtabama wemá anón-agaema matáíye.

⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aítqaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaq íma paábaq yuwáiyanaama wení agaeyábámá wemá puíníyó?

⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq inó? ánibo keráwáqá mirá-uraae.

¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káriqton-aurakaqa keráwáqtabá itáimma kemá wení kúmiqtabama kétéwikaune.

¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátarai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae.

¹³ miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoaq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máíyo? kéiteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tikáíye” tero. Ítu Káriqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwiqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaq kéunatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yáimma wéyáwé kéiye.

¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáiq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma í-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma í-qtátáákáá kéunatae.

¹⁶ itáiq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáiq-itaiq o-yúrúqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máíyáíyábá áraimma kanararaq íma uráunatae. miráimanibo

17 yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaiyábá kényikaiye. mirákómmá ketáámá ikéunatae. Ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Ítu Káriqtoma ketirunóbáqtáá máiqtabaoqtae ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aaikaraq kétunatae.

3

1 ketáámá kenamááriqtae ketáái tíwíqa múte kéyauyunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íraqôn-aiiqtaba aúbama agamá yimíqme ureíre oníqtáá ikéunatae.

2 keráwáqá kenamááriq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétémayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe.

3 keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káriqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá mái-naqa Áánûqtuma weni Aokaq-Áágóni akoqnáanapo agatáunatae. ketáámá óqta-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

4 Ítu Káriqtoqtabaoqtae maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae.

5 nói-qtataarabi únataama íma paá kenamááriqtae mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa weni kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtae.

6 wemá wenamáa akoqnááma kétémitaqtáe ketáámá káqo-yuraqa weni aúgen-anona-anon-aimma kétéma-yimunatae. min-áúgên-ánóná-ánón-áikómá naayóbáq Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáíye. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétémitaqtáe.

7 ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaráq mamé iráíne. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónarae. min-ókómá ayuména putúkuraitatagaraqa yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónarae.

8 miráuma Aokaq-Áágóni mayáimá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayániyó? owé.

9 ítáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-iyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno.

10 aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáan-áikóni tágama-yataaqa íbêqa íwaiye.

11 min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq paáqya-kanaabimma putúkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káriqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

12 Ítuqtaba íma káoneqtae awé kéeqtaabaoqtae áyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kéunatae.

13 Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráíye. tágama-yataaqa putúkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónarae. miráráámmá ketáámá ikéunatae.

14 Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uráe.

15 íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yuyánámmá yawááq kéiye. ámáan-aimma yorautiyamma Ítu Káriqtoma wenamáa mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yuyánákáké kanaaráq matuwániye.

16 miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mi-tábaráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitae.

17 Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááriq ketirunóbáqtáá máíye. uyátárai-nakoni Áágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáan-áipíké paá kéumagiye.

18 ketáái tóipikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtae ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá weni tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqta tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenatae wegáráq Áágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

1 Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqóniq kéumatikaitaqtáabaoqtae ketáámá maa-máyáimá wemá timikaitaqtáe kémayaunatae. miráitaqtáe ketáámá áráwáá ikéunatae.

2 mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá ikéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaiyábámá

Áánûqtuni watáama ikéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaiyábágaráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune.

³ min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawááq uráinikaa umá yawááq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéiyee. miráuma yemá min-ókómá min-áipíké yimmá íma kanaaráq aónanoe.

⁴ ániibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqa itáiq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá ketááq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káriqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ániibo Ítu Káriqtoma wemá Áánûqtugaraq mimórée.

⁵ waabá-káyúkátí yúraqaq Ítu Káriqtoqta kétéunatae. ketábátáámá ikétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágaráq mayáímá kémayaunatae.

⁶ Áánûqtu tiráiyee: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkáimma Áánûqtuni ókómá ketagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káriqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkítaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káriqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá taróq umáranikaa kéiyee. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékaá umá ketúgoma aqnúnúq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyópakemma íkéiyee.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tíqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaama matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae.

⁹ waayúkama keqtáámá táiq kéumatikaqtaamanibo keqtááyópakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaqtaae.

¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyówaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae.

¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe.

¹³ owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáiq-itaiq iyábámá mórai qéiyee. maará kétiye:

“kemá itáiq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáiq-itaiq kéeqtaaboqtaa kétéunatae.

¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágáráq pukáanabikeqtae mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágáráq keráwákaráq wenópaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye.

¹⁵ ketáámá nórabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yími-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnúq kéimanibo ketirun-iyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéiyee.

¹⁷ árainma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábimá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wáitagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétéunatae.

¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márúpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiyee. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-aúgé-námmá waayúka ímá taróq ínómanibo Áánûqtuma taróq umákaimma aúge-tutaama wení márúpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe.

² íbêq-kanaaraq maami-túráqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaikáae téqtae kétéunatae.

³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônanaataama ketáái tirun-íyápógómá óq-tuwaratitaa mayánmanibo

⁴ íbêqa maa-túrâq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqtaa anómma taáma kémarauatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-íyápógóqtábátáá íráqómma uyátá-maqma óq-auwaratima mayániqtaba kêtikaiqtaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyama aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémarauatae.

⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maamináyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoaqtaa mi-qtátáákómá yíníqtabama akoqnáá umá kanaarâq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae.

⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “áraine” téqtaa kétaunatae.

⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa ikéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqóniq umátikaniqtaae.

⁹ miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekâq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae.

¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínáqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yaináí-ábíqtátáqóní aúbâq itó-onunatae. mi-kánáárâqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáá-yáináí-kánáámá yínípoaqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma tímá-yimiyaba maqma káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárâq ketáaimma keréwáqti tirukaké kétaae.

¹² móraraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kêteta mirá-oyuyaba kanaarâq yawéqma tímá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakâq íráqóniq éna kétaawana yeqtí yaákaq íráqóniq kêtata wenáama yemá kétaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá aónama arútáaro.

¹³ yaímma keráwápipémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáá túyánámmá kétaunatae.

¹⁴ ketáámá nōrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaitaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoni máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kétaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórâ táoqa wemá kēpuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamááriq yetábá mamá íráqóniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kētiye.

¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kētiye. yeráwáqtábámá wemá púitana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtoni íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kétaunataama wemá keqtaráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati táí-ainabi íráqôn-aiiqtabama Ítraunatae. ímibo

¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtoni itáiq-itaiq kēitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááíkkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááq mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekâq yawéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtoni timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekâq yawéqma yiwíqme íyábá keqtáámá auyakaiye. miráitana ketáái táagoma maarâ-uraiye.

¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yawéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyē. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqti kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaarâq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae.

²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoni tímátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kētaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kētima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yawéqma yero.” téq kētima-yimune.

²¹ abo Ítu Káriqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káriqtogaraq mórabiqtáa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaarâq mânunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá keráwákáq inaa kêtunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kêtimmma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kêtima-timunatae. abo Áánûqtuma weni watáama agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

“íráqó-kanaaraqa keráwáqti táama ítaruone. mi-kánáárâq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiraiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma weni watáama agamatá-kánáábímmá kétiye. itáaro. ibêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiye. owé. ibêq-yupaama keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiye.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátáárfiq íma kéunatae. mirámô onayábatáámá waayúkama ketáái mayaiyábámá téta “yemá aamma kárabaae” téta íma kanaarâq tínoe.

⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawasi onayábatáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kêtunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaayátáákárâq matáunatae.

⁵ yemá keqtaámá tebúqa kêtumetataa ánná-naupaqa tiwíqma tikaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtaámá íyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae.

⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné káeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune. Áánûqtuma keqtaá íráqóniq umátikenataa weni Aokaq-Áágómá itai-yátáákárâq akoqnaágarâq tímikaíqtaae.

⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebórâá uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae.

⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtaáyábá íráqón-aimma kêteta yaímma-taoqa táí-aimma tirááe. yaímma-taoqa ketáái tiwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa tímá tigarérâq tikaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kêtunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áíné” téta tirááe.

⁹ waayúkama yemá tíwíqa ítaretanibo keqtaáyábámá téta “yeqti yíwíqa íma wáíye” téta tirááe. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atikaraqtaamanibo ketáámá íma tikamma pukáaqtaae.

¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórâ táoqa uyátarai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. mónéqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyikaraunatae. ketáái oótamma íma wáimaniibo máqte-qtataaqa Ítu Káriqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketibâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtoþaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtaá kéwiye.

¹² ketáái túbâqawaayuo, keráwáqtabámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae.

¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kêtima-timunatae: “keráwáqti tiyáámma keqtaáyóþaq áruqtuwerâq ketáámá keráwáqtabá tirummá tímúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtaa kêtunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kêtima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaróqtamá mayaimá mayaiyábámá íma maqamá aónaaro. íráqó-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarâq yagaróqtamá wíyóye. mimórâ táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárâqá mimórâíq íma íyóye.

¹⁵ mórâiq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórâ-yúyánákáq maraíyóyo? mórâ-waigoma Ítukaq arummá ámi-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámín-nakotema yagaró-qtáníyô?

¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarâq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamáárfiq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tiráine:

“kemá yeqti yirunóbâq máeq yeráwáqte uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá keti waayúkama mánoe.”

téna kéténa

¹⁷ káqon-aimma tiráine:

yeqti aúkáapikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqti bomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámúmaqa auránoe.” téna Áánúqtuma tiráine.

7

¹ keti tikái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqqtáaraq anómma timá akoqnáa umákaín-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabi tirun-iyápógómmá mamá táiq i-qtátáákónôpakemma waeránatae. Áánúqtuma wetábá ikatíqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokaríq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqti tiyáámma keqqtááyôpaq yaikáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táiq umátikeqtaa tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae.

³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq mamá kéticaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq kétémeq maamin-áimma naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq keráwákáráq puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq áikuma mánatae.

⁴ kemá keráwáqtabá kamuqá kéiteq keráwáqti túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtabábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémarauene.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanararaq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túráátáámá ááiq-yataaqa abarokáq kéitana tirunóbátáámá ikatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo

⁶ Áánúqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yiwáqnaa kéie. Tááítati yayamá írenaboana kemmá umá tíqtaaiq uráie.

⁷ wemá íma paá yi-wáigómá mirá-uraibo wení watáagoma keráwáqtabá ti-wáigómá kemmá umá tíqtaaiq uráie. wemá keqqtáa timá tímimma wemá keráwáqte máitaqa keráwáqá wemmá umá aitaaiq kéeq keqqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mí-kúmiq-yátááqá abarokáq pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá uráae téna timá tímikaiqtaae. keráwáqá keqqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune.

⁸ keti aúbama mí-kúmiqtábá naayóbáqá agatáunama mín-áúbámá minnýabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minn íráqône. pááqya-kanaama kemá mín-áúbámá yuwaiyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitana keráwáqti tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáa-kanaaraqa wáqe-uráie.

⁹ íbêqa kemá timuqá kémarauene. nóraq itararaq timuqá kémaraueno? keráwáqá íma timuqá máráaqtababiyo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáataboaoq kemá timuqá makáune. keráwáqti tirukómá Áánúqtumma ákáiniq kéitapoaq keráwáqá tiruqtábá uráae. miráuma ketáámá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá íma mamá táiq uráunatae.

¹⁰ arummá í-yátááqá Áánúqtuma mamá abarokáq í-wáigómá waayúkama keqqtáámá tirummá mamá kéwaeráie. miráí-waigoma Áánúqtuma keqqtáámá kanaaraq tíwáqnaa íniye. minnýabama ketáámá timuqá kémarauatae. miráimanibo ketáámá maa-marábí-káyúkaráa umá tiruqtábátáa onnama minnágoma keqqtáámá tikamma puínqtaae.

¹¹ keráwáqti tú-tiqtaboana íráqô-qtataariqa keráwáqtabá Áánúqtuma umátíkaimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá ítáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkáae. keráwáqti otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa uráae. keráwáqá iyánaq kéeq náayuwabi otaammá kutáa-yuyabama týamma umá yíkaraae. keráwáqá kemmá tímónaiyabama wégátiqeq uráae. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqti íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqti tigaae-yátááqá íkewáie.

¹² mín-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agataúpo keráwáqtabá agatáune. mín-áúbámá kéréwáqá kéyorauteqa Áánúqtun-aurakaqa áraimma ítáamma keráwáqá keqqtáa tirummá tímikaqtaae.

¹³ minnýabama ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtabá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqttaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtabámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkéitáie.

¹⁴ taígani-taoqa keráwáqti tumá mamé uyúnnyabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtabá kemá túma mamé uyúnna íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráie.

¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba ákaq matokéna keráwáqtabá arummá kétémiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqti naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétiye.

¹⁶ keráwáqtabá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémarauene.

8

¹ ketáái tíbàqawaayuo, ketáámá Áánùqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áikuyo-yuraq miráiqtaba timá-timenaqtaa kéunatae.

² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taiganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógíqma kémayaae. yemá òriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtóma íma makáawata ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyee.

³ yeqtí oótapikemma taíbaq kéyime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtóráriq o-qtátáákáráq kéyime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaiqóníq umá kéyime.

⁴ áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá ke-qtátáárq inaa téta ítama aónaraae.

⁵⁻⁶ áaqibo yemá taíbaqo yímémma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamááriq yetábá uyátárai-nakomma ámiqtuweta mikákémmá yenamááriq yetábá Áánùqtuma akáinaiq iyábá keqtáámá timikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápikémmá keráwáqti amí-yátááqá Áánùqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átama áikaiye. íbèqa maamin-áúbámá keráwáqtoqpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáimá mamá ánataikaae téqtaa timá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqti amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqti amí-yátáákómá keráwáqti tirukaráq kéyime téna yiráátiniye.

⁷ keráwáqti íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kétéwana keráwáqti itai-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímèqtababoq arútái-qtataariq inéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqti paru-yátáápiké uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétunatae.

⁸ minnáyaba kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo kemá máqtemma Áánùqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kéyimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétimonauene.

⁹ Ítu Káriqtoma keráwáqtabá arummá tímímma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqóniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkáiye.

¹⁰ íréq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa inéq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetópaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiyee. miráitaq íbèqa maará kétune.

¹¹ nóinawabi áaimma átareq mamá ánataraqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nòraq umáwaq kanaaraq keráwáqá yimínó? mútúq yímero.

¹² waayúkama náaraq umáwabi mútúq yímémma minná íráqóne. ketáámá nòraq umáwabi matoráunataama Áánùqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánùqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kétune.

¹⁴ íniye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútúq yimínétama yímero maa-kánááráqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánùqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamááriq aáwaqtababi mónèqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaiyaqa keráwáqá tiwáqnaa iyábá íyatama yemá keráwáqá tiwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanaqnaa oro.

¹⁵ Áánùqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:
“mín-nákómá náawabi taíbaq mamá áikui-waigoma mórama áábátákáriq ikéitana mín-nákómá náawabi pááqyamma mamá áikui-waigoma umaatamá kémaiyaiye.
téna mirá kétéiye.

¹⁶ Áánùqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtabá arummá timí-náqá aúrákaraiye. minnáyaba kemá Áánùqtukaq timuqá kémaraune.

¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtoqpaq wíkáae téqtaa kétunanataa wemá òriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tíbàqawaaraa-naqa tímákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánùqtuni átè-wataama waabá-káyúkáráq kétitataboata taígani Áánùqtuni waayúkabikemma wemmá wenóikaq káonaae.

¹⁹ Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátè wiyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáiq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánùqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínéta aónéta Áánùqtun-awíqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbbáq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaarâq ítinoe.

²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónáqtaá kéunatae. miráitaqtaá maami-kááyáq-nákáté yagaroqtamá winímma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá óriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbárawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá keté mayáimá yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá túbáqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káriqtoni tágama-yataakoni amammóye.

²⁴ yemmá keqtirummá yimígóniq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábtáá túma maméqtaá uyúnnataama minná “árainé” téta tinoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune.

² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái túbáqawaayuma Káríki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa ínéta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yikaraiye.

³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainaiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí ami-yátááqá yokaa umá mánœ téq timá yímikaune.

⁴ miráinata anaáekáqa Maateróniabake-kayukama yemá keté yagaroqtamá uréta timónaiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyanaama keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye.

⁵ miráuma maami túbáqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtópaq íyamma minná íráqône. mi-mónéqtbá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. ami-yátááqá áqa yokaa uráiyanaama Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe.

⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayáinimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye.

⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraino. náawabi yimiyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye.

⁸ keráwáqá nói-qtababi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáigómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaarâq yimínoe.

⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye: “wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiye.” téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itái-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaáekáqa aawaqa mamá kénaiye. miraráá umá Áánûqtuma keráwákrâq timínaq keráwáqá kanaarâq kaayoné-yátáákómá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe.

¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimíqma kanaarâq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tikáiyé” téta keráwáqtí ami-yátááqá yemmá yiménatataama tinoe.

¹² káqo-yuma yimiyábámá mirá-uraiye. keráwáqtí ami-yátááqnpó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí ami-yátááqtbámá yeqti yimuq-yátáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tinoe.

¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí ami-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá kéyimiyyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tikáiyé” tinoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tinoe. ánibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétémeta keráwáqtábá nunamummá tínoe.

¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtábámá wekáq “tíkáye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétéma-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétéma-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétéma-timune téta yaímma-yuma kéte.

² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ániibo yaímma keráwápiékémá téta keqtááyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraíne.

³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunataae.

⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táigo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéíye. ketáámá unítíq-aikaraq

⁵ yúma mamé uí-áikáráq kényawarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyáráímma ketáámá kényawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae.

⁶ yemá náayuwabi yeqti yóyaukakemba téta “ketáámá Ítu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúma ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqti túrakaqa nói-qtataarabi abarokáq uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maraíno. ketáágáráqá Ítu Káríqtonnamunatae.

⁸ kemmá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq máráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ániibo ketááyabama tígaemá íkeune.

⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéíye” tinnama minná íma árain-aimma kéíye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétémanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéíye” téta keqtábá kéte.

¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaqa yemá íyamma yeráwáqti yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatááníq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqti yúma maméta uyátááníq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááriq yeqti ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo.

¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamááriq maqmá káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaimá tímikaiqtaae.

¹⁴ aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámúraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaqa keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá uráunatae.

¹⁵ miráítaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápí mayaimá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. íniibo keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq innama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaa keráwáqá tíwáqnaa umáataa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kétékaiqtaae.

¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae.

¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno.

¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awíqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ániibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aíne” tínoe.

² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma timákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnána maíyábá íma kékikaitaq kemá kárún-aimma kétimatikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenna máiyaba kékikiye. miráuma aúgeninaarugoma waatê íma yagaroqtaréna awaíkókák áqnáabaq winikáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune.

³ naayóbáqá iraakabayaakómá Íbima kaaqaari-áinápó wemmá makákáine. mimórá-táiyátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqti túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwayíabá táaqa kégaiye.

⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenópake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqti taákoma agaro kéiyee.

⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtaá timátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqti yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune.

⁶ kemá íraqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétunamanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétagaee. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétima-timeqa moneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoq minnáyaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqti túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanáq kutáuno?

⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtpaq kéyunatama yemá kemmá moneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae.

⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaaq nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákák íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake túbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayáimá tíméq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune.

¹⁰ mútúq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Kariki-wayukama ketópake ímayanoe.

¹¹ nóraq itaráq maamírán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune.

¹² miráimanibo kemá keráwáqtpakemma moneqa íma mayánunama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq wataama te-yúma yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayáigómá yeqti mayáigótê mórari kéiyee” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe.

¹³ yemá kaaqaari-tímáyikarái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyikarai-kayukaraa kéoe.

¹⁴ minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaaq mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye.

¹⁵ miráinata Tááqtaani mayai-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaaq tímáyikaraa-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaq yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagi-aine tiráamanibo keráwáqti túyánápiimmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagi-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne.

¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqti aúkaápiakemma mi-négináági-nákómá wetábá taíbaq-aimma ôriq umá kétiye miráráá umá kemá tenúne.

¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátáárfiqo í-yatabama yeqti yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne.

¹⁹ keráwáqá neginaagi-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoq ketáagaraq itáaro.

²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá weni ánná-wayukaraa máigaae téna tîn-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaaq kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqti túyánámmá kéyabitíye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqti toíqa yuraapániye.

²¹ kemá aqnún-náq máepoq keráwákáká miráiyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraq máqte-kayukama yeqti yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagi-nakorraa umá túma maméq uyónúne.

²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítiráaeo-naqune. yemá Áabaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áabaraan-annabike-naqune.

²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íráqôniq kéune. ítáaro. taígani-taoqa minnýabá ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebúqa yimi-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboq kemá kanaaráq minnýabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnyabá túma mamé uí-áikómá neginaagí kéimanibo

²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebúqnapo taíganimma (39) túma yurákáae.

²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébiimmá máunana yokikáiyé. móra-taoqa únókón ámúraaqa móra-wagaagaraq nokaákararaq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá óriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkáae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáapaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópitábágaráq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwáaráá-káyúkágaráq yemá kemmá mamá ikatíq umátikaraae.

²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtógaráqa íma wáqe-uráiyé.

²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaráune.

²⁹ yeráwápike yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóq kegáráq aqnúníq kéune. ániyo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá kényikaawanama minnýabama kemmá tiyamma kéiyé.

³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá tímáiykátata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márú-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áimma tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káúqtikáiyé. Áánúqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá ketaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áimma íma kétune. wenáwíqa watúq-watúq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áimma neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágaráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágaráq tenúne.

² kímora-naqa Ítun anaaé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánúqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiyé. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-íyápóaq utáiyó? kemá íma kéitaunanibo Áánúqtu wenamáa kéitáiyé. minnámo páaq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiyé.

³ ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe uráraní íyaq wenaúgaraq máqe uráraníyo? kemá íma kéitaune. Áánúqtu wenamáa kéitamanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánúqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiyé.

⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewáníq uráiyé. maami-qtátááqtábámá maa-márábi-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero.

⁵ miráuma min-nákoqtábámá túma mamé uí-áimma kétupo kenamááriq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúníq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áimma tenúne.

⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áimma tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatúqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áimma íma tenúne. watáama téq nórawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aaiikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aaiikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiyé” téta tınomanibo min-áimma íma áraine.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uiyábámá Áánúqtumma íma kákáiyé. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areriyagoni áwáyaakoraa kéiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebúqa tímínikaa kéiyé. kemmá mamá aménáápáq tikáitaaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne.

⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumobáq ítama aónaraunanamibo

⁹ wemá maará téna kemmá yawwéqma timá tímikaiye: “wenamáa ketí íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúníq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íráqóníq umákaitana akoqnáá pááq kéiye.” téna yawwéqma timá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúníq únnayabama túma mamé ú-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye.

¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúníq iyábámá kemá timuqá kémarauene. kemá yikárán-áímmá kémayeq tú-tíqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaee. taíbaq áwáábíq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtabá Ítu Káríqtoqtaboq itó-uma akoqnáá kéune. miráí-qtataakoma ketópaq yíqtábámá kemá timuqá kémarauene. kemá aqnúníq únnama mikákémmá mi-kánáárq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagi-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé ú-áímmá kétimatikaiye. keqtábá túma mamé uígóníq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-tímáyikárái-káyúkati yiménáápáqá íma máune.

¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma árainma tímáykaraí-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ániibo Áánúqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae.

¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánúqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtabá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwáqáqá meyáqtabá íma ítama tímonaraunapoq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íráqóníq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwíkatúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáíq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ániibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa tíméq tíwáqnaa ínóqtabama íma ítama aónanune. keráwáqti moneqtabama kemmá íma kétikaiye. ímiye. Ítukaq itáíq-itaíq ínóqtaba kemmá keráwáqtabá kétikaiye. ítáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaga yímero” téqtaa ikétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaga yeqti iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá keti iyápóraa umá mááe.

¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá keti máqte-qtataakaraq ketábáqaraq keráwáqá tíménúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauene. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqti tirummá paá pááqyamma kanaaraq tímínô?

¹⁶ yaímma keráwáqá píké maará téta tínoe: “árainne. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. ááqibo wemá aúyánákárq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe.

¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aímmiye. mi-káyúkámá yemmá keti aúbagaraq keráwáqtoqpaq tímáiyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkáao? ímiye.

¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtoqpaq wíkáae téq inaa tiráune. ániibo kemá óqa tibáqawaaraanaqa tímákaunana weté yagaroqtamá uráíye. Tááítatima keráwáqtoqpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáíyo? ímiye. weté ketéma mimórá-Áókáq-Ááqóni anaae kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráíq kéíye.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá ítaamma kerátámá keráwáqti túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tín-áímmá kerátámá kétima-timuye. ániibo kerátámá Áánúqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tíkáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa iyábá mirá kéúye.

²⁰ kemá míbáq ko yamá onnamá keráwáqti tááikoma kemmá tíkáiniraq umá máiyaraq tímónanuno? keráwáqá kemmá tímónaneq túyánámmá ítáan-iraq umáwáq máeraq ónúnô? minnáyaba kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqti aúkáapimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq tíyámma í-yátáákaráq aúyababa í-ááíkaráq tikarárán-áíkaráq káqowa-kaqowamma tímá táíq umákai-aikaraq mi-máqten-ááímmá keráwáqá pímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqti yíwíqa kúte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánáqáq íyaq máiyaraq ko aónanuno?

²¹ keráwáqtoqpaq onnamá Áánúqtun-aurakaq keráwáqtabámá tigaeyábáwáq ónúnô? keráwáqtabá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwáqá píkémmá náayuwabi kebó-áímmá taróq éq túranannama aráaqtabama keráwáqti kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaga kemá tiruqtabá óriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáíq umá keráwáqá yama tímónanaaq kéune. Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmá mikáq máiya-yuma mimórá-áin áátuqma tero.

² keráwáqtôpaqa kaayapáriq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tíkaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaq móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne.

³ Ítu Káriqtoma ketáarake watáama áraimma tínaaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápipmá akoqnáá-nare.

⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máie. ketáámá Ítuma aqnúnq uráiniq umá mórai q umá aqnúnq kúnataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáárake weté yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááriq maqmá aónaaro. maaminnyatába abáá umá aónaaro. minná itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káriqtoma áraimma keqti tirunóbáqá máie téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae.

⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétune.

⁷ keráwáqá otaammá íma kuigáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaigáae téqtaa minnýaba ketáámá nunamummá kétunatae.

⁸ ketáámá kenamááriq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae.

⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá timuqá kémarauataamanibo ketáámá aqnúnq únayabagaraqtaa timuqá kémarauatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútúq mamá íraqóniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae.

¹⁰ minnýaba kemá nékake maamin-ábámá keráwáqtôpaq kágayauene. miráinaq kemá keráwáqtôpaq ko yamá kéonanama keráwáqti táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma tímígóniq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá iyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táiq umátikayaba ítimikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatunene. keráwáqá mútúq íraqóniq umá auráyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ániibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóni áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónááráá umá káqowa-kaqowamma tiyáamma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káriqtuni íraqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno.

¹⁴ missing?

kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Ítun **anaae kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marucaq Karétia-marabaq mórabi áikuyo-yubaq Póroma agatáiyé.**

¹ kemá Póroma Ítuma timáyikarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Ítumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráqá tááyariaye.

² ketibáqawaayuma keté máe-yute ketáámá maamin-ábábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimea kéyuwaunatae.

³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátarai-naqa Ítu Káriqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaay-oné-yátáákáráq keráwáqá tímétaao.

⁴ Ítu Káriqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyáníq uráiyé. wemá mirá éna íbêqa maa-marábí wái-tai-aaipike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráiyé.

⁵ miráínnataa ketáámá Áánûqtun-awíqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma wáino.

⁶ keráwáqô, miráonnaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Ítu Káriqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae.

⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiyé. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Ítu Káriqtoni átê-wataama mamá waéq náaeq kéoe.

⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama tímá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtô-nakoma tinná átê-wataagoma minnáagogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq innama minná kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno.

⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kétunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama tímá-timina-waigoma naayóbáqá itaraanaikaa imo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno.

¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání iyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtapoaq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánunamanibo Ítu Káriqtoni mayaí-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbátíwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáq tímá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráiyé.

¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Ítu Káriqtoma wenamááriq kemmá tiráátiraiye.

¹³ naayóbáqá kemá nórabi uráunna-aaimma minná keráwáqá itaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá itaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

¹⁴ ketimatóq áa-yuti aúkáapimma kemá taíbaq-wayukama uyátareq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títuibikoni máqten-aaimma warámááq akoqnáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatíkaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayaíyábá tiwíkaiye.

¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minná íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma itama aónaraunae.

¹⁷ kemmá uyátéta áqa timáyikarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye.

¹⁸ anaaékaqa kaumo-káritimáátimá yáwitaq Pitaate watáama ténááq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo weté tiyááka umá móra-titupaq-kanaana máqe-uraunamiye.

¹⁹ timáyikarai-kayukama kemá móra iyimonaraune. Yémitima uyátarai-nakoni ábákoma wenamáa aónaraune.

²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqtópaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqarimá íkétima-timune.

²¹ anaaékaqa Tíria-marabaq Tiritia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye.

²² miráimanibo Yúriabaqa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóíkaqa ítimonaraae.

²³ yemá miráuma aamá kéitaae: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae.

²⁴ minnâyaba yemá Áánûqtun-awiqa müte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqñáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae.

² Áánûqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-átè-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minná kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áikuyikareq yemmá kéyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaune: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraq kanaararé tînô?” téq ítama káonaune.

³ Tááítati ketè mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe.

⁴ Ítáaro. yáimma-wayukama ketáái tîbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáári-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétéyiwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaróqtánáae téta írááe.

⁵ ketáámá yemmá yikáiniq íkénunatae. miráitaqtae átè-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae.

⁶ ánibo mórama anón-iwiqa wáíye tíya-kayukama ketí átè-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama minnâyaba paátataare kéténe. Áánûqtuma waayúkagoni áwíqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. árainmma ímiye.

⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átè-wataama mó tîyo” téna timátikaraiye.

⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabi mayaímá mayaikáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqñáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá timátikaraiye.

⁹ Yémitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokarîq umá mayaímá tímimma aónarae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtae móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítiráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtae ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae.

¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô ítáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá ítéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kékikaitaq kemá yíwáqnaa onááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátioki q itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune.

¹² naayóbáqá Yémitima tímáykái-kayukama íraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráíye. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yeté ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátáa-kayukati yáaqa ikátaiye. minná yúma íkárataa-kayukagaraq yúma kárátáa-kayukama íma yagaróqtámá kémaae.

¹³ tébakaq Ítiráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkaráa umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae.

¹⁴ kemá yemmá yimónáunama átè-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúraqaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítiráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakoraa uráane. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítiráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune.

¹⁵ áraíne. ketáámá Ítiráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae.

¹⁶ miráitaqtae ketáá káonaunatae. Ítiráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítuqqaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáráaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtae Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae.

¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboqtae minnáake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tînataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtae ketáámá ketábátáa aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunatabiyo? árainmma ímiye.

¹⁸ ítáaro. keqñáámmá yawwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáán-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane.

¹⁹ Mótetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímíkaitapoaq yawítítukaune. mútûq-amaan-aimma kemá íma kanaarâq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini ámáan-aikoma téna “puínóne” kétéiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá tíkamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kêtimitaae. ketí aúpâq-áimmá itáaro. minná

²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibâq máqe-uraune. miráitâq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káriqtoma ketí tirunóbâqá máiye. min-nâqá Póroe te-nâqá íma máiye. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káriqtuni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáiq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaq wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábâ pukuráíye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráíye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáíye. keqtábâ kákaitana keqtábâ pukuráíye.

²¹ Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaarâq Ítu Káriqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimíye.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwâqtábâ Ítu Káriqtoma pukáitâq keráwâqtí túrakaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwâqá mamá aibóqnaaboqa káutikaiyo?

² kemá keráwâqá kímora-yataaqtaba tímá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umâq matááo? ámáan-aimma wárâaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káriqtoqtaba itáiq-itaiq okákénâq matááo? owe.

³ nôraq itarâq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-aikaraq puí-yátáákárâq íyaq yawéqma mirá íno?

⁴ naayóbâqá keráwâpí ummaa-yátááqá páâq uráimma minná keráwâqá paá min-úmmámá matááo? kemá tuyánámmá itáunama keráwâqá paá-ummaama íma matááe.

⁵ nôraq itanawâq Áánûqtuma keráwâqá wení Aokaq-Áágómá tíména keráwâqtí aukáapi anón-awaameq-yataaqâ tarôq uráíyo? keráwâqá ámáan-aikoni mayáimá máyâaqtaba mirá-uráíyo? ímibo wení átê-wataama itêq anaáe wárâaqtabae téna mirá-uráíye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiráíye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáiq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráíne.

⁷ miráinaq keráwâqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe.

⁸ naayóbâqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráíne. Yéqtaeao-wayukagaraq Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwâqtábâ Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkâe” tíniye. miráitana naayóbâqá Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine: “epíkémá máqe-marabaq-wayukama íraqóniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine.

⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íraqóniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáiq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íraqóniq umáyikaniye.

¹⁰ máqtemma ámáan-aikoni aménáápâqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae” tétama min-ámáan-áikómá yemmá yawáâq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétéiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútûq waráíyanama yemmá yawáâq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétéiye.

¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mútûq íma kanaarâq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaarâq auráíne. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétéiye: “min-nákómá wení itáiq-itaiq í-yátááqnapó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétéiye.

¹² ámáan-aimma Ítukaq itáiq-itaiq í-yátááqtbámá íma wáíye. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará kétéiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá kanaarâq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétéiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaarâq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawáâq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawáâq-umatikena wemá Ítu Káriqtoma keqtááyábámá yawáâq-umakaraiye. miráitana Ítu Káriqtoma keqtááyábâ yawáâq-i-naqa kaapaq-yátâq aukáíye. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétéiye: “móra-nakoma yaataq aráâpenama wemá yawáâq-i-nare.” téna kétéiye.

14 miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiyē. wemá miráurapoqaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánúqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákaráq kanaarárq mayánoe. miráitana Áánúqtu timá akoqnáá umákaimma árainma pááq uráiyē. minnýaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráámma keráwáqtôpaq Áánúqtuni Aokaq-Áágómá iráiyē.

15 itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábíkē íma yáimma mayáino.

16 Áánúqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uráiyē. kanaarárq Áánúqtuma téna anaaékaqa Íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiyē. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe Ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá Ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtoe.

17 ketáagon áaimma maará-uráiyē. mi-kánááráqá Áánúqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámán-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánáárákē ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuráiyē. mikákē Mótetini ámán-aimma pááq uráiyē. mi-kánáámá pááq uráimma Áánúqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiyē.

18 ániibo Mótetini ámán-aimma waráinapo keqtáámá kanaarárq ayúqtikenataama Áánúqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áinápó íma kanaarárq káyuqtikaiqtaae. ímiibo keqtáámá paá Áánúqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

19 abo nôraq itanawáq ámán-aimma wáiyó? wemá maará-uráiyē. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uráiyē. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwárunatae. Áánúqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánúqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-marábí iráiyē. Áánúqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áíkkómá Áánúqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiyē.

20 miráimanibo Áánúqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uráiyē. ímiibo Áánúqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikáiyē.

21 miráitana ámán-aikogaraq Áánúqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? árainma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámán-aikoma íma kanaarárq káyuqtikaiqtaae. ímiibo ámán-aikoma paá mirá-iniye.

22 ámán-aikoma keqtáámá kékén-áímmá kétimatimiqtáae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaráiyē. Áánúqtuni agamatá-kánáágómá minnýaba kétéiyē. miráipoqtaa ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánúqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaarárq mayánúnatae.

23 naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámán-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ániibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae.

24 owé. ámán-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma iráiyē. mi-wágóni anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánúqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae.

25 íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámán-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyē.

26 abo itáíq-itaiq í-yátááqnápó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánúqtun-araaqa keráwáqá mááe.

27 Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma kémayaae.

28 miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráiq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráiq umá mááe.

29 Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaarárq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama máeq Áánúqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uráiyē. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe.

² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno.

³ ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyáporaa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maamárábín-ámáán-áikóni aménáápáq máqe-uraunatae.

⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye.

⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áikóni aménáápáké ayúqyikanena kukáiyee. miráuraipoaqtaa ketáámá kanaarácq Áánûqtun-araaqa mánunatae.

⁶ íbêqa wení iyápo-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái týaqnobaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketiboó” téna tirupiké kétiye.

⁷ miráitaq keráwáqá ôkaraq mayai-wáyúkáráá umá ima mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápo-annama máeqa kanaarácq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye.

⁸ áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóni aménáápáq máqe-uraamanibo

⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq itanawácq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kêtikaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo?

¹⁰ keráwáqá nôraq itarácq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaaó?

¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá kétime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayáigómá keráwápí wáimma paátataakaa ínabo téq kétune.

¹² ketíbátiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kétune. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae.

¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwápí átè-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae.

¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqtí mayáigóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tínaaeemma kumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káriqtonabi wenamááriq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae.

¹⁵ ketábá keráwáqtí timuqô marai-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokácq keráwáqtí íraqôn-aiiqtaba kétune. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kêtikaipoaq keráwáqtí túramma kubíqma kemmá timínóaa kétune.

¹⁶ nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboaq kemá keráwáqtí namurowácq aúkáúnô?

¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íraqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá timíqmi kéoo. kemmá kétéweqtatuweq yeqtí yinaae waráigáae téta kéoo.

¹⁸ íraqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa iyábá timá-yimenunataama minná kanaarácq íye. ániibo ketáá móra ímo máeqtaama min-ááímmá íma yúwáaro.

¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ôkaraq kemmá tíqa kéna miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa inikáá umá tíqa kéiyee. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaarácq Ítu Káriqtoma keráwáqtí týaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataniye.

²⁰ tirunô kemá keráwáqté íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae týa-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaaó?

²² agamatá-kánnáábí minnáyaba kétéiye. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwíq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye.

²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraiine. ániibo káqon-inikoma marákárainimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraiine.

²⁴ waéqma itai-áímmá mi-kátáágóni áaimma wáiyee. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúcate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táinai-anubake iráiyee. min-áikáké iyápo-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóni awaaméré.

²⁵ Táinai-anuma Arébiya-marupaq mikácq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérutáárebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaméré.

²⁶ ániḅo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaméré.

²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóinímmá
tímuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.
keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq
tímuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.
paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma
yíwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”
téna kétiye.

²⁸ ketibátiwaayuo, keráwáqá Ááitekima Térain ánikote móraiq kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma tímá akoqnáá umákaraiqtabobaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae.

²⁹ Égaani ánikoma aaraukáq-ááíkákémo marákárimma wemá naayóbáqá wenábákoma Ááitekimma mamá táíq umákaraine. Ááitekimma Áánûqtuni Aágokake marákárine. minnáyaba Ááitekimma awaaómá awááguraine. íbèkaraq min-ááímmá paá wáíye. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaḅa yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáíq-itaiq iyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe.

³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráíyo? maará kétiye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq ánikogaraq
paábaq watuwaa.
áwîq-inikoni ánikoma wenamá
min-íníkoní máqte-qtataaqa mayániye.”
téna kétiye.

³¹ tibatíwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkataama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáán-áipíké ayúqtikaraiqtaae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétiye. miráitana keráwáqtí ayúqtikarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro.

² itáaro. kemá Póroma keráwáqá kékima-timune. ániḅo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaarácq Ítu Káríqtoma íma kanaarácq tíwáqnaa íniye.

³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kékima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mütúq íwareqa puínoe.

⁴ ániḅo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátááipíké nékaq mánoe.

⁵ Aokaq-Áágóní akoqnáárake ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoraanataa Áánûqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tiníqtaba awé kéunatae.

⁶ ániḅo ketáámá Ítu Káríqtogaraq móraḅi yagarogtamá maéqtaama aúmo karaí-ááíkarácq aúma íma karaí-ááíkarácq minná paátaare. ániḅo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq éqtaḅa tirumma amí-yátááq minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaq itáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo?

⁸ Áánûqtuma keráwáqá táayaraimma íbèqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aimma íma wáíye.

⁹ itáaro. yemá maará kéte: “paáqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayái-kánábí makáiyana yakómá itorániye.

¹⁰ miráráá umá móra-nakoma keráwáqtí túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwíqa kemá íma itaraunananiḅo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá keté móraḅi yagarogtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yawuwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune.

¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kékima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítunnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaao? kemá abarokácq téq “túma káráaro” tenatamá Ítúráae-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbèkaraq íma awétátuwanoe.

¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará tímá-yimenaaq kéune: “kenamááríq keráwáqtí tíwáa-kakama ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketibátiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtikaiqtaae téna táayaraiye. keqtáá ayúqtikaraiipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákkómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtikaraiipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma móraḅi miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamááriq tirummá onikáá éraq mórai q umá keráwáqtí timakaq maíya-kayukama tirummá yiméro.”

miráuma wáíye.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiq éqa kanaarâq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mûtûq áíkuyo-kayukama máqtemma táíq umáginoo.

¹⁶ miráimanibo kemá maarâ téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágoní áaimma wáráaro. ánibo keráwáqá mirá éqa kanaarâq keráwáqtí túgoni akai-yátááqá íma wáráaro.

¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááikómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroíq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe.

¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágoní anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe.

¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maarâ kéíye. kebó-yátááqá táí-aaimma waátâ-yuyanamma wáíye.

²⁰ óqtakakaraq yaatakárâq nunamummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá áá awááqí-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá wé ánnáma mamá yataí-yátááqá

²¹ aúran-anna aí-yátááqá taibaq aíbôq-nomma nai-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. ke-qnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama Áánúqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe.

²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéíye. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye.

²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íráqôníq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq mûte kéyikaunatae. ketáái túgoni akai-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqô-qtátááqábámá aammá aúmatan-aaimma íma wáíye.

²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akai-yátáákarâq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkéwaraae.

²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágotê yagarooqtamá wáíye. min-Áókâq-Áágómmá Áánúqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno.

²⁶ ketáái tíwíqa íma mûte yawíyataa ketáái tibâqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmama ono.

6

¹ ketibâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéíya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákárâq makáqma aónaiyabae.

² keráwáqá keráwáqtí tibâqawaayuma ummaa-yátááqábá kammáa kaiyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae.

³ ánibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáíye” tínimanibo wenáwíqa íma wáitana wetábá wenamááriq kaaqaari kéíye.

⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôníq itana wemá kanaarâq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye.

⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqtí mayaímá iyááqâ kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánúqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánúqtumma kanaarâq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórâ-yátááqá utániye.

⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kai-kánááqómá mirárâá kéíye. abo móra-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá warénama wení aqtó-kánáárâqá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágoní akai-yátááqá warénama aqtó-kánáárâqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

⁹ miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waráiyábámá íma tibôkariq ónatae. minnýaba íma tibô kégaitanama anaáeqaqa íráqô-meyamma mayánúnatae.

¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaarâq ketáámá máqte-kayukaraq íráqôníq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtíbbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnábariq mirárâá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro.

¹² mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatîq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá wáráánataama minnýaba tú-tiqa íyábááé téta yemá íkéyikaiye.

¹³ miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaarâq yíwîqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma kárâa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae.

¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoqa wenáwîqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márâbin-ááímmá pukái-qtataakoraa umá túyánápi wáíye. kemá maa-márâbí-káyúkátí yúrikaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakoraa kéune.

¹⁵ aúma karáí-ááíkáráq aúma íkarai-aaikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye.

¹⁶ minnýaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákárâq wení paru-yátáákárâq yetê máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno.

¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma tímíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayáí-náqúne.

¹⁸ ketibâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íraqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq** Ipítiani-marupaq **Póroma agatáiyee.**

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítiani-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aaikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmimma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiyee. wemá anón-iraqo-qtataaqá keqtáámá umátikenataa minná wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyee.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátíkaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqá tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi páaq umátikenataa tiráiyee.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwíqá yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátáaqá Áánûqtu ketáái paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa iyábá uráiyee.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwí-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqá mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqóniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátáaqá wemá paá tímikaiqtaae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaarácá aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátáaqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamô páaq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqá mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqá máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení alyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aaimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáiyama keqtááyôpaq wemá tímákaraiye.

¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqá maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyee.

¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaarácá pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna tímáyíkaraiye.

¹⁴ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqá wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwíqá yaaguyabínoe.

¹⁵ miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Îtumma itáiq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Îtun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yíméma itareq

¹⁶ minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkaiye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa

¹⁷ kemá ketáái anómma kateko-kétibotáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amiyátábá kétune. mirámô inaqaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátáaqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune.

18 maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kêtune. minná keráwákáráq ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaarâq yimíniye.

19 Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágárâq máqtemma kéítaa-kayukayabimma anóniq umá wáiyee. wení anó-akoqnaama kémayena

20 mimórâ akoqnánâpó Áánûqtu Metáiyamma pukáipike atínakaraiye. Áánûqtu ítumma mamá ayáánurapaq wení yabikái-marupaqa ákárâiye.

21 Metáiyama wenáwíqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máiyee. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménâpâq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórâ íniye.

22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménâpâqá aítaupi makáiyee. Áánûqtu páâq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataaqaq anón-naqa wekáqô ítáíq-ítaiq umá wárâa-kayukati aúrakaraiye.

23 maami ítáíq-ítaiq umá wárâa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye. maami ítáíq-ítaiq umá wárâa-kayukama ítuma wenáagoma yetirunóbâqá ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma ítú Káríqtoma ógikaae.

2

1 keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépooq Áánûqtuni aúrikaq pukáa-wayukaraa umá máqe-uraae.

2 naayóbâqá maa-márâgón áaimma wakááne. Tááqtaama waátâ-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánammá Tááqtaama yabítiráiyee.

3 naayóbâqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo tógoma iqtábâé téqtaa miráráá uráunatae. tógoma wenápâqá koyágu-yayagu umá táwí-aaimma páâq uráunatae. miráíqtaba Áánûqtuma keqtááyábâgárâq aatáá tiwááguráiqtaae.

4 ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtááyábâ ôrikaa umá kákaiye.

5 ketáái kúmiqtaboana anónná táwí-meyamma mamé yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikáiqtaae.

abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínibo Áánûqtu ókarâq aúwaraimma wemmá amíniye. ítáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtabâbôana íbêqa ketáámá ítaa puyónúnatae.

6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiráîn-nâqá ítute min-nákámá keqtááyábâ naayóbâqá tiráiyee:

“anaaékaq yemmá kerátámá atínikeka yabikáin-akoqnaama Áánûqtuma yabikái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa páâq uráiyee.

7 miráítana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábí yirááráómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórâ íráqô-qtataaqa wení tiwiráîn-nâqá ítuma keqtáámá tíménataa tiráátiniye.

8 keráwáqá wemmá ítáíq-ítaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtí kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápikégárâq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayáíráké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye.

9 Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánâpí “ketáái táaimma uyátaraiye” téta yetúma múte yauwínômanibo

10 Áánûqtu paá aá tiqtábâ aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átama ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaa íbêqa mayánatae.

11 túbánammá ítáaro. keráwáqô matikaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq kárâma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

12 taákaq márâaro. naayóbâqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike ítuma Metáíyanopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkâpíke Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma tímáyíkaraimanibo keráwáqá mi-kánárâqá Áánûqtuni tímú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnâa-aikaraq keráwáqá íma yáimma kéyainaae. keráwáqá íma móra-yataaqaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-uraae.

¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabititaq Áánûqtuni waaqókáq irááe.

¹⁴ mirá téqtaa kétunatae.

Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áikuyikariye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukagaraq yeráwáqti aúkápimma naayóbáqá kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítíráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna páaq uráíye.

¹⁶ kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tíména Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íraqón-agen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímikaiqtae.

¹⁸ Ítu Káríqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítíráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkaráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménaápqá keqtáaráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

²⁰ naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkagaráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóni ábomma Ítu Káríqtoe.

²¹ Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekák timammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kétunatae.

²² Ítuma keráwáqnápó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

¹ kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtábábóana Ítu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa tíyúukaiye.

² é paámí itéq kemná Áánûqtuma yaímma wení íraqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne.

³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye.

⁴ min-áúbámá yoraúma itéq kemó áaimma átama itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqá íma itaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyikarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkagaráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma páaq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtáaráá umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama yemá ketétaa íbêqa kanaaráq mayánóe.

⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyikarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kétune. Áánûqtuma wení íraqô-qtataapike yaímma tíména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye.

⁸ kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápike anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaq minnýaba timuqá kémarauene. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokák timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái wataáyaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae.

9 Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtábá kemá máqten-aayapaq-wayukama tímá-yimikaae téna kemmá timátikaraiye. naayóbáqá maamin-áupáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápi aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare.

10 miráimanibo wemá íbêqa akoqnáa-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaáe kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itai-yátááqá kéyiraatiye.

11 maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaíraké mamá pááq kéíye.

12 íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáránna-wayukataama Áánûqtute wataá-wataa kanaaráq tenanatáa Áánûqtu keqtáámá ítá tikaniqtaae.

13 abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútiq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáa ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáa umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá amuqá matikániye.

14 ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-aúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone.

15 máqten-annama maa-márábíkaráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwíqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye.

16 Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíaqa akoqnáa umátiq minnáyaba nunamupí keráwáqtábá kétune.

17 Ítumma itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraijaae téqa Ítuma tirupí máetaq minnáyabagaraq nunamupí kétune. yaayánúkoma marabí wiqména kúmikkaa umá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akaí-yátáápáqá wiqmá kumíniye.

18 Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae téq nunamupí kétune.

19 ketáámá wení akaí-yátááqtábámá íma ítatuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtae ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtábá nunamupí kétune.

20 Áánûqtuni akoqnáa-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákoqnáa-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

21 ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tíkáiye” téqtae wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4

1 kemá Póroma waayúkati yúraqaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq tímá yímikaunayabobaq kemá ánná-naupaqá paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaq kemá minnáyaba tikaíkáae téqa kétune.

2 abo íma otaa-káyúkáráa aúráaro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro.

3 keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aménáápáqá paá máero.

4 ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnyabataa Áánûqtu táayaraiye.

5 kímora uyátarai-naqa ketáámá matéqtae ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórariq umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae.

6 ketáámá mimórá-ketíbótáa máíye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáa-naqa wekáa umá íma máíye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataaqa máíye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnáágomma ketáái mayaíbi yemá káonae.

7 Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôriq umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtaae.

8 Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétiye:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taigani kuyátúrena waayúkaráq amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini íbí kétiye.

9 abo wemá meyábáq utáiye. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye.

10 min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaáekaa utáiye. wení náápaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiye.

11 wemá wenamááriq téna “keráwápike yaímmama tímáyikarai-kayukama máiyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máiyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati

yúrakaq itó-uma máeta átê-wataama tîñô-kayukama maíyata ínoe.” tēna “yaímmama yirááti-wayukama maíyata ínoe.” tēna tiráíye.

¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátarai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káríqtokaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmēta yíwáqnaa umá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umáyikanoe.

¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kētima-timiyantaa Áánûqtuma keqtáámá wenáinikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtabá yirááti-wayukati watáagoma tíváqnaa ínîqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áikuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá tímátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayēna anóniq íniye.

¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái tūyánákómá íma wániye. mi táoqa uwááqoma yaayánama waeráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waeránátae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae.

¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akai-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun auyawaakaa onanataá wemá aqnókáá íniye.

¹⁶ Ítuma íbēqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenatíyawaakaa umá aráapayikanena kéíye. máqten-aayapaq yabíkēna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyatábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbēqa akoqnáá umá uyátarai-nakonopake tímá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbōq-yuyanakaraq íma máaro.

¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáíye. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq máae.

¹⁹ yeráwáqá máqte-tawí-kiyaamoq-yataaqa tarōq kéeta minnáyaba íma yigaaebí kémaraae.

²⁰ maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenōpake keráwáqá íma ítaraae.

²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéítaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye.

²² keráwáqtí naayón-ááímmá keráwáqtí tūgoma ákain-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro.

²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro.

²⁴ mirámō éqa káqomma íráqō-kanokaa umá kúberanoē. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqtí táaimma aokarîq umá kateko umá Áánûqtun-aaikoraa umá waíno.

²⁵ miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-tūgóni waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao.

²⁶ abo keráwáqá tíyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúma íma kupékainaqa

²⁷ abo tíyámmo íq-ia kéiyanaamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayáino. wení ápéqtaba kamáa káena mayái kémayena anaakékaqa móra-yataaqa íma makáíya-kayukama yemá kanaarâq yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyaupike táwî-aimma íma yuwákéraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínî-aimma tíyana keráwáqtí táagoma yemá íráqōniq umáyikaniye.

³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá táí-meyakaraq pui-yátáákáráq mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwiráí-yátáákómá káraapaiē.

³¹ táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tían-aimma aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma ítáaro.

³² anónna-anonna umá íráqōniq oro. anónna-anonna tíaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtabá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboaq wenáaikaa umá keráwáqtí táaimma mamá pááq oro.

²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáá tiráátēna ákainiq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íráqō-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbēqa ketáái kúmiq-yataaqataba Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtabá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkápimma kebó-yátááqtábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráíya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte.

⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkáiye” tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátááríq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraq yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwirai-nákómá yabíkái-marupaqa íráqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataaqa kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye.

⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwí-yátááríq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyamma mayánóe.

⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábikémmá máero.

⁸ naayóbáqá keráwákárq kumayuq-yátáákárq táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaaq abo keráwápi ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón árakaa umá máero.

⁹ ókómmá máqten íráqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq abarokáq mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nói-qtataakoqa uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba abáá oro.

¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe.

¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá wataáyaba kemá tígaaeyô kétune.

¹³ ópí maami-táwí-yátááqá aónama kétageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráa umá koínanama ókómó anónaraq wení márúqa kémayaiye.

¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá tûmô wáe-kayukao, ító-oro. pukáapike ító-magiyaana Metáíyama ómmá tímíniye.”

téna Áítáíya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine.

¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéréaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itaí-wáyúkáráa umá máero.

¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboqa keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwí-táwí oro.

¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro.

¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro.

¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábáqáráq umátikena i-qtátááqtábá íbí anónna-anonma umá tíq-tíq oro. nunamummá íbí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékárq imá tóyaupekemma kaapáupíkekaraq tero.

²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwíkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéiteraqa keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero.

²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro.

²³ ketáámá itaíq-itaíq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáa máitana miráráa umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá aqnókáa umá máie. aamó itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye.

²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáq mááe. miráráa umá ánáakoma wenawaikóni náápaakoni amenáápáq máie.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtona wekák yirummá ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráie. miráráa umá keráwáqá yiwaiqmááq keráwáqtí tínaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtona wekák yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení wataánaipo mamá aokaríq umáyíkaraiye.

yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuríqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúraqa kanaaráq ító éta yemá tágaginoe. unáákáqtôraq paaigómá káaraa-kaaraa iéna íma kaabú-káábú inikáa umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokaríq éta máqten-otaakaraq íma waínna miráráa-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwaiqmááqá yeráwáqtí yúyaba ylkáiniq umá móraiqa umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaga améta íráqóniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánákoqtaba akaíno. ániibo Ítumma

wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae.

³⁰ ketáámá Ítu Kárlqton aúma máqte-tuyawaqa máunatae.

³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétéye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagarotqániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine.

³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáiyé. móra-nakoma wenánáakote kétébo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Kárlqtona wení anaáema kéwaraa-kayukayaba kétéye.

³³ miraráá umá keráwápiké móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá ánáakoqtaba akáino. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itáino.

6

¹ iyápô, uyátarai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiyé. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámáan-aimma tímá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu tímá tímikaiye. minnáe:

³ “miraráá íyana máqte-qtataakoma íráqôniq umáqtikinaq maa-márábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma tímá akoqnáá uráine.

⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyámma í-yatáápi aúyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátarai-nakoma tiráátinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwi-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Ítu Kárlqtoqqaq mayái kémayeraq miraráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá íráqôniq umá máyáaro.

⁶ móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íráqô-mayaima máyáaro.

⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakaí-máyáimá íma mayánômanibo uyátarai-nakoqtaba amuqá marakaí-máyáimá máyáaro.

⁸ taákaq máráaro. íráqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yatááqá anónnáma uyátarai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine.

⁹ kawáá-nákô, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá mórai qoro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátarai-nakoma Áánûqtuma yabikái-marupaq wemá yeráwáqtí uyátarai-nakaraq keráwáqtí uyátarai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áuyánákáq kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátarai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro.

¹¹ keráwáqtí akoqnáama uyátarai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáárake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabítiné ínnayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaaráq itó-inoe.

¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááiqá kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqti náapaakaraq kumayupíqtábá ááiqá kéunatae. ketáái ááiqá waátáma ketúrapike íma kanaaráq káonetaa yeté ááiqá kéunatae.

¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwi-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe.

¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tíraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaaráq kobérániye.

¹⁵ maami íráqô-kataama kaayoné-yatááqqtábá áitauqo ánáakuyonaikaa umá mi-katáámá taákaq máráaro.

¹⁶ maamirá éq keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ina qoro. keráwáqtí uyátá-maqma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye.

¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá tímá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráin-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruaa-puma múte

yaúyoro. keráwáqtí tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tíq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínõmma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq

¹⁹ keqtábágáráq nunamummá tíq-tíq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq tímíníqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáiya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí tímá áméro.

²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma tímá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayáiráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéiye. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba tímá-timiniye.

²² keráwáqá keqtááyábá itánòqtaba keráwáqtí tíyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá tímákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtópake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kétune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune.

²⁴ keráwáqá keráwáqtí akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtokaq íma aúyatieq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Píripai-marupaq Pórogaraq Tímotite ánná-naupaq Arómubaq agatááye.**

¹ maa-páátimá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káriqtoni kaqtónakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Káriqtokaq itáiq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yubaq yabíkáa-kayukapakaraq maami-páátimá kágayauye.

² Áánûqtuma ketibotáámá uyátárai-naqa Îtu Káriqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteq

⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémarauene.

⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémarauene.

⁶ ánibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumaé kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káriqtoma yawúwqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútûq pááq umá ánataniye.

⁷ kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá tímunnama arútáiniq kéiyee. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáikaaq kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae.

⁸ Áánûqtuma ketáama itáimma áraine. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káriqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kêtune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóni umáe uwíyábá kétikaniye. Áánûqtuni árain-itai-yataqa mayaígáae téq kêtune. nóinawabi íráqôniq éna nóinawabi táiq inayabama yainaígáae téq kêtune.

¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaarq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáyanama Îtu Káriqtoma yawúwqma kumíní-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráq Áánûqtun-aurakaqa íwaniye.

¹¹ ímiye. keráwáqá wenamá Îtu Káriqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnapó keráwáqá ógiranoe. min-íráqô-qtátááq keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqa múte kéyauyunatae.

¹² ketíbáqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kêtune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaoboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráiyee.

¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máayuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káriqtoni kaqtó-napoq ánná-naupaq máune.

¹⁴ kemá ánná-naupaq máunataboata taiganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtuqaq itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráiyee. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kéteta ikatiq ikéoe.

¹⁵ yaímma-wayukama kárún-aimma tímátiketa yemá anón-iwiqa mayaíyábá kéyikaitaboata Îtuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Îtuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte.

¹⁶ Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mi-máyáímá tímikaitata yemá minnáyaba kéitetaboata yeqtí yirukaké kéte.

¹⁷ mi-káqô-káyúkámá Îtu Káriqtokaq itáiq-itaiq í-yátáákáké ikete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama tímínôqtabama yimuqá kémaraae.

¹⁸ ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Îtuqtaba átê-wataama itáiq-itaiq kéeta týanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Îtuqtaba týamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémarauene.

¹⁹ owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Îtu Káriqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyee. mirái-qtataaqtaboq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

²⁰ uyátárai-nakoni mayaimá mayaiyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbékaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma íkatíq éq yaaguyabíyábá kétikaiye.

²¹ ketí túbánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtotaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare.

²² kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyé. Ítu Káríqtotaba íráqô-mayaima mayaiyábá wáiyé. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnó?

²³ kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkápimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márúpaq umma mánunayaba kétikaiye. mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye.

²⁴ miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône.

²⁵ kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye. minnáyatataboaq kemá itáunnama kemá íma ártúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákárq uyátá-maqma anóniq íniye.

²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétimoneqa ánná-naupake kúmónayaba Ítu Káríqton-awíqa kanaaráq múte yauwínoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túbánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro.

²⁸ keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá íkatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánûqtue.

²⁹ Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekák itáíq-itaiq kéwana Ítuqtababoaq tú-tiqa mayaiyábágaráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye.

³⁰ keráwákaráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni aakóté Tááqtaani aakóté ááíqa kéoye. miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaaq kemá ááíqa paá íq-íq kéune.

2

¹ keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtotaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akai-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? wení Aágomma aanabóraráá umá kémayaaó? Ítun anaáemo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaaó? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo?

² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórá-túbánákáq máeraq mimórá-tíkái-yátáápi yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune.

³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túbánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáiyé” téraq tero.

⁴ kenamááríq keráwáqtábá íma yabi ínómanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro.

⁵ keráwáqtí túbánákómá Ítu Káríqtoni aúbánákáá íno.

⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéiyé. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo minnáápámmá íma yáqtokaiye.

⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkaiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkaiye.

⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamááríq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráiyé.

⁹ miráimanibo wemá aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpaq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye.

¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe.

¹¹ ániibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaoboámá Áánùqtun-awiqa múte yauwínoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánùqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánùqtuma mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíro oro.

¹³ taákaq máráaro. Áánùqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéiyee.

¹⁴ nôrawasi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero.

¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkápimma máamanibo keráwáqá Áánùqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino.

¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánùqtukaq amí-yátáákáá umá aqti íniyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo inaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánùqtukaq “tíkáiyee” tenúne.

¹⁸ keráwákáráq timuqá kémareq kemá puyónayabama Áánùqtukaq “tíkáiyee” tígáae téq kétune.

¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaaráq kétima-timena umá tíqtaaiq íniye.

²⁰ maakáqá wemá wenamáa ketí tíyaqa kéyainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye.

²¹ tébakaq-wayukama paá yenamáárlíq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáímá Ítu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyánámmá kéitaae.

²² Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiyee. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa íníkaa umá keté mayaimá kémayaiye.

²³ ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye.

²⁴ ániibo kegáráq keráwáqtôpaqa pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétékaiye.

²⁵ keráwáqá Ipaaparoráítatimma ketôpaq timákáawana íréna íráqôniq umá kemmá kawáá umátíkaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa íníkaa umá kemmá tíwáqnaa uráiyee. wemá keté mayaimá kémayena keté yagaroqtamá Áánùqtuni watáama téna áaiqa uráiyee. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yauwéqma timákanaa kéune.

²⁶ wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaaraataboana wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye.

²⁷ áraimma wemá anô-karima mayéna púyôwaniq uráiyee. miráimanibo Áánùqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánùqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune.

²⁸ miráiniq Ipaaparoráítatimma keráwáqtôpaq timákáanana yauwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétékaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémariyanama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune.

²⁹ uyátárai-nakoqtaba tibâqawaamma weqtábámá “íyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráítatima iníq o-yúmá tikaq múte yíkáaro.

³⁰ wemá mayaimá Ítu Káríqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyee. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyee. keráwáqá kenamáárlíq kemmá miráuma íma kanaaráq tíwáqnaa owáníq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyee.

3

¹ ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnáyabama íma tibô kégaiye. ániibo min-áikómá keráwáqá íráqôniq kématikaiye.

² kékén-áímmá kétima-timune. iyáqóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaae.

³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánùqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Ááqómá tímikaiqtataboanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Ááqóní akoqnáarakemma ketáámá Áánùqtukaq nunamummá

kétunatae. miráitaqtaa Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karai-yátáákómá keqotááráq paátataakaa kéiye.

⁴ náawabi auyánáppimmá téna “Áánùqtuma kárátaa-tuyababoana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. itáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune.

⁵ itáaro. kemá ketinóma kemmá matikáitaqa kemá Ítiráaeo-naqa máqe-uraune. inaunáupáqá kemmá matikáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárátaane. ániibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune. ketítubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune.

⁶ ámáan-aimma waraiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnýababoaq Áánùqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yikamonaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íraqóniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq kemá íraqón-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá “íraqô-qtataare” téq itaraunamanibo íbêqa Ítu Káríqtoababoaq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kétune.

⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kétunamanibo Ítu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamá “anó-qtataare” kétune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamá matéq

⁹ weté yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánùqtun-aurakaqa ketí íraqô-mayainapo kateko ónúnayaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánùqtun-aurakaqa kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánùqtun-aurakaqa kateko íumatikaraibo Áánùqtu keqotáámá Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq únayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtaae.

¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnábariq umá yagaroqtánáaq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá pukáipiike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itánáaq kéune. Ítuni aú-aiqa yáikaq umá mayánáaq kéune. ániibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune.

¹¹ ániibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánùqtun-aurakaqa áqa kateko umá mütúq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááimmá ketábá mayánáae téq maqmá aónaqte kéune.

¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátáraune” téq íma kétune. ímibo maami-mórá-yátááqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wáiq-tataaqtaba mayánáae téq únnama

¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá uyaatéq ánatái-aqtoraq ónáae téq tiyááqtáma kuyúnnama koma kéyauweraune. min-ámúq-yatááqá wáimma aúwaraimma Áánùqtuma keqotáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama táayariqtaae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnýaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánùqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye.

¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wíq ónátaae.

¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mikáyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro.

¹⁸ taígani-taoqa maamin-áimmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétimatinime. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nórawasi umáyikariqtabama paábaq awéqtáma kéyuwaae.

¹⁹ yemá yawítigino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánùqtuni amáakaq kéuiye. Áánùqtun-aurakaqa yigaemá í-yatááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yuyánámmá mimórá maa-márábí-qtátáákáq áátuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márúqa Áánùqtuni márúpaq wáiyé. keqotáá atóbatikanin-naqa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumíníqtaba awé kéunatae. wemá Áánùqtuni márúpakemmo kuménama

²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq autikaniqtaae. mirámó ínimma mimórá-ákóqnááráké máqte-qtataaqa wení náapaakoni aménáápqá kémariye.

4

¹ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tikáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq

umá kétéikaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábamá amuq-yataáqá máae. ketí tíkáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáiq-itaiq umá máeraq yaqqtóráaro.

² Yuóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaa.

³ ketibárawaao, egaráq mi-kááyáq-ínikórátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtmá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáimá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroq-tamá tébakaq mimórá-máyáimá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtmá mayaímá matáunatae. ániibo máqtemma yeqtiwíqa matuq-í-áwiq-wánnáábí wáiyé.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro.

⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaaq yemá keráwáqti kaayoné-ááimmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyé.

⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánúqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétéimamaraq “tíkáiyé” téraq wekáqó ítama káoneqa tero.

⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kéitaiyanama Áánúqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqti túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yatáákómá ketáái itái-yatáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaaráq itánúnatae.

⁸ ketibáqawaayuo, maannáma ketí aqto-watááe. min-arái-qtatáákáráq mi múte yauwí-yatáákáráq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íraqóniq í-qtatáákáráq Áánúqtuma keqtaáyábá yaaguyabíkáae ti-qtatáákáráq mi-qtatááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro.

⁹ mi-qtatááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. wataarake keráwáqá kétéiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánúqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqte wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq keráwáqá keqtbá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínóqtabama aammá íma wáqe-uraiye.

¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaaráq timuqá maránúne.

¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma maréribi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnayabama kéitaune.

¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnááma kétéimiqtaboaq máqte-qtataaqa ketúraq páaq ínayabama akoqnáá umá kanaaráq máunene.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íraqó-qtataare.

¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkati yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánúqtuni waayúkama áíkuyoyuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe.

¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikq máunaq miraráa umá tíwáqnaa urááe.

¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánúqtuma íraqó-meyamma tímíniye. ániibo minnáyaba timuqá kémaraune.

¹⁸ Ipaaparoráítima keráwáqtoqake amí-yatááqá kemmá tímítaiq íbêqa kemá nóiqtababi kéunna kemayaune. átê-kuyumma in-ámí-yatááqá Áánúqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqti amí-yatáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánúqtuma Ítu Káríqtuni íraqó-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye.

²⁰ Áánúqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma wáino.

²¹ Áánúqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétéimayikaune.

²² túbáqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtoqap miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánúqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ániibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtoqap miráo-maarao-aimma óriq umá kétéimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtuni íraqó-qtataakoma keráwáqti taágote yagaroqtmá wáino.

kemá Póroma
Tímotigarare.

Koráátiani

Ítun anaaé kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena watáama kítitana Tímoti agatáye.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Ítu Káríqtoni timáyikarai-kayukabike-naqa ketáái tibâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye.

² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Ítu Káríqtoqtaba kerátáái tibâqawaayuma yemá Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yatááqá weni íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoni aboákáqá nuna-mummá keráwáqtabá kétéka “tíkáye” kétuye.

⁴ Áánûqtuma weni márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítaunatae. abo keráwáqá Ítu Káríqtokaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye.

⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-watáámá Ítuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínítaq ítaarae. abo Áánûqtuma keráwáqtabá min-íráqô-meyámmá weni márûpaq tíkariye.

⁶ maamin-áté-watáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama ítaarae.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq umá kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁸ ániibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá timí-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtabá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá weni aúyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma weni Aágoni itai-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye.

¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaaráq mánoe. ániibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maráni-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itai-yatáákómá uyátá-maqma anómma aurániye.

¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinana waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Ítukaq itáiq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe.

¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáye” tero. wemá weni yabíkái-marupaqa ópí yáikaq ínôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátikariye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáikaq ínoe.

¹³ abo wemá keqtáámá kumayukóni akoqnáábikemma tiwíqmenataa weni ákain-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé.

¹⁴ weni áanikoma keqtáámá mamá umátikaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Ítu Káríqtoma wemá wekáá kéiyé. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtonomma taróq umákarena máqte-qtataaqa anaáekaq taróq uráiyé.

¹⁶ Ítu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq taróq uráiyé. ketáámá mi-qtátááqá kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá taróq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáraa-kayukagaraq yabikáa-kayukagaraq náapaamma matokáa-kayukagaraq máqtemma wemá taróq uráiyé. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo taróq uréna Ítu Káríqtoqtaba taróq uráiyé.

¹⁷ miráitana Ítuma máqte-uraitana anaáekaq máqte-qtataaqa taróq uráiyé. ániibo máqte-qtataaqa weni akoqnáánaqo yáqtoqma yagaroqtaráiyé.

¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuraqa Ítuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá weni aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyé. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare.

¹⁹ miráuma Áánûqtuma weni máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaee téna tiráiyé.

²⁰ ániḅo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wáiq-tataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkáapimma kaayoné-yatááqá mamé iráíye. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráíne.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí táí-tuyanakakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraae.

²² miráimanibo íbêqa wení áanikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráíye. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokariq éq wenáurakaqa tígemaá ima wáinaq wenôpaq kanaarâq wínoe.

²³ miráimanibo keráwáqtí itáiq-itaiq í-yatááqá yáqtórâro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánúqa yamá akoqnáá umátikaraikaaq máaro. min-írâqô-qtátááqá Áánûqtuni áté-wataagoma “timénúne” téna tímá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma ima iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. maamin-áté-watáámá máqte-marabaq kétéma-yimewaḅ kemá Póroma min-áté-watááqôqtábá kaqtô-naqa aúkáune.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémarauene. Ítu Káríqtoni aú-aíqa wení waayúkayaba matáimma kemá móraiḅ umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabi áíkuyo-yuma yemá wenaúma mááe.

²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabi áíkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtô-naqa aútkaraiye. maami-máyáímá keráwáqá tiwáqnaa ónúnnyaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna tímátikaraiye.

²⁶ abo maamin-áímmá kétéma-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpq-áúyanámmá aúyômqakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áúpq-áúyanámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaarâq abarokáq káonaae.

²⁷ maami tágama aúpq-áúyanámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá ima Ítiráaeo-wayukama tímá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaaq ínôqtaḅa tiyúwáitaq awé kéoe.

²⁸ miráitaqtae ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áímmá kétéqtae Áánûqtunopake itai-yatáákárâq kéyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaḅa mútúq abarokáq umá ánataikaae téqtae mirá kénatae.

²⁹ maaminnáyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákôqnáárâké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Áréorátia-marupaqa tíbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóíkaq ima káonaayuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune.

² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa ima ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yatáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áíkuigaae téq kétune. ániḅo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá itama akoqnáá ígáae téq kétune. mirárâá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpq-áúyanáqtábámá ítátuwaigaae téq kétune. min-áúpq-áúyanámmá minná Ítu Káríqtoma wenamáárlíḅ wemíye.

³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétéma-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá téta yemmá ima iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íráqôniḅ kéibo atérâro.

⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqté ima máunamanibo kemá keráwáqtábá tiyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiḅ kéowaq kemá keráwáqá kétémoneq timuqá kémarauene.

⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq mimórâíq uráániḅ umá weté yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro.

⁷ keráwáqá wepímmá ánúqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámúraaq tarôq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tíkáíye” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama ima iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánúqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákáma yúwâro. mi-kááqáári-áíkmá paá waayúkati yúyanápké kéíye. miráinaq keráwáqá yemmá ima iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-táí-wákôgárâq kéyiraate. Ítu Káríqtonopakemma ima kéíye.

⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáíye.

¹⁰ ániibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqti túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqti kúmiqa paábaq káratakaiye.

¹² ániibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yawuwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraipoaq keráwáqá Áánûqtuma akoqnáágoma kanaaraq ínitaq itáíq-itaiq urááe.

¹³ naayóbáqá keráwáqti kúmiqtaboboana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqti kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye.

¹⁴ ániibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáíye. ketáái aqtábááma wení aga-matá-kánnáábi wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqti aqtábááma ánatagiye” tiráíye.

¹⁵ wemá táí-wakoni kawáá-wákárá máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóni kaaqaari-ááímmá aónarae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánááráqá naiyábábi aagai-kánaágóni ámáan-aiqtabama keráwáqti naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaáeakaqa árain-auwaraimma yíni-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéíye.

¹⁷ missing?

¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtabá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náapaakoni aménáápq máeraq mi-káqtó-wáyúkáráq nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqti aúkáapikemma yeqti kaikáá-qtátááqtabá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqti yuma maméta kéuyeta paá yeqti yúyánápkén-áímmá kéte.

¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamá ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mútûq-augoma akoqnááma kémayaiye. ániibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnáárake min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéíye.

²⁰ miráitana keráwáqti naayón-ákomá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-ákgóráq pukáíye. íbêqa maa-máráágóni táí-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumageo. miráitaaq nôraq itaráq keráwáqti táaimma ayúwáawanawaq maa-márábi-káyúkati yáaikoraama kéíyo? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná

²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ináaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéítaao?

²² maami-qtátáákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áíkmá paá waayúkati ámáan-aine.

²³ mirán-ámáán-áíkmá waayúkati yúrakaaqá íraqóniq kéíye. miráitana maamin-ámáán-áímmó waráiyábámá íma oyaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápipimmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íraqó-naqune.” téta yúyánápipimmá kéte. ááqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akai-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áíkmá ketáá íma kanaaraq tíwáqnaa kéítae. ketáái túgomma tebúqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtaboaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-abitataraq maraq máíye.

² paá maa-márábi wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánómanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro.

³ taákaq máráaro. keráwáqti naayón-áíkmá pukitana keráwáqti aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpq wáíye.

⁴ keráwáqti árai-tuwaraimma Ítu Káríqtoniye. ániibo wemá kumínaqa kéréwáqá weté yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí tógoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miráráá-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itái-yátááqá túranannama ai-yátááqá táwi-aimma taróq ínóqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayáiyábá tikaí-yátááqá mirá-tíkái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá ai-yátáákómá miráuma óqtkarabi yaataqá nunamummá teníkáá kéiye.

⁶ máqtemma mirá-qtátááríq o-wáigómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye.

⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátááríq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae.

⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtópakemna nékaq yúwáaro. týamma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqte-qtátááqá keráwáqtópakemna nékaq yúwáaro.

⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá miráuma aútún-únákáqtóraa umá ayúqma paábaq yukéq

¹⁰ aúgen-aaimma mamá kúbekaae. maamin-áúgén-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taibariq-taibariq umá kéíteq uyátá-maqma íráqóniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiye. ókaraq yaayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máíqtababoqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraq yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáíq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máiye.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama máae. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ánibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tiwíqqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyikáaro.

¹³ keráwáqtí aúkáapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro.

¹⁴ máqtemma mirá-qtátááríq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íráqóniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí máae.

¹⁵ Ítu Káríqtuni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq máae. miráinaq mimórá-túrúá umá mayaímá máyáaro. ánibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá kémaranatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro.

¹⁶ Ítu Káríqtuni watáagoma ayuwáiyanaq keráwáqtí tirunóbáq wáino. morá-mora-yuma Áánûqtuni itái-yátáákókaráq yiráátero. ánibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watábike ímá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá íbí tero. Áánûqtuma nórawasi urái-qtataaqtaba íbí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tikáíye” tero.

¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánûqtukaq “tikáíye” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóinínó, keqtiwaiqmááti yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaáe kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukáríq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyikáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtiinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ tiboáo, keráwáqtí iyápóma tikararán-áímmá tíq-tiq umáyikayiatama yemá timuqá matikáiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayái-wáyúkáo, keráwáqá maa-marábí-káwáá-nákómmá anaáe waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétémonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayáigómá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íráqô-mayaima máyáaro.

²³ keráwáqtí máqte-mayaima íráqóniq umá mayánómma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamááríq weqtábá mayaímá íráqóniq oro.

²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íráqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayáimá kémayaee.

²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama mórai q umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqti mayái-wáyúkámá arupú umá yaináaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqti kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue.

² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

³ keqtááyábágaráq nunamummá timátikáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayababoaq maakáqá kemá ánná-naupa q máune. keráwáqá nunamummá kétéyanawaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye.

⁴ ánibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqti táaikoma Ítukaq íma itáíq-itai q kéo-kayukaraqa keráwáqá itai-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro.

⁶ keráwáqti táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaga keráwáqá yemmá yawwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yimero.

⁷ ketáái tikái-tibaqawaama Tikikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáimá kémayena wení mayaimá akoqnáá umá itáíq-itai q kéena kémayaiye.

⁸ kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaai q ikáae téq kétune.

⁹ káqo-naqa Onetímátima timákáanana wetê yagaróqtamá wíniye. Onetímátima wemá tikái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itai q kéimma wemá keráwáqti márûpakene. wemá Tikikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq páaq i-qtátááqtábámá timá-timiyoqe.

¹⁰ Ááritáakatima wemá ketê ánná-naupa q máena keráwáqtôpaqa miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páanabatima anaugómá miráo-maaroo-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqti naaúpaqa ákáaro.

¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye. min-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itai q kéo-yubikemna Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba ketê mayaimá kémayaae. yemá kemmá óri q umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqti márûpake-nakoma miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqma ánatatuwaigaae téna nunamummá kétéye.

¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágaráq Ítuni waayúkama Áréórátia-marupakaraq Áiráápori-marupa q máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaimá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráaiye.

¹⁴ Arúke tikái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maaroo-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tibáqawaaraa-kayukama Áréórátia-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maaroo-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóni naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama móra bi káikuyoe.

¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwayiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itai q kéo-yuma Áréórátia-marupa q áikuyo-yuma yorautigáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupa q máa-yuma yeqti aúbagaraq yorautigáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikái-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáári q maanná kágayaune. miráo-maaroo-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupa q ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátikáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma

Tímotigarare.

1 Tetaróniani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma Táératima Tímotima yetôpake

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátarai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá ámé-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamáa wení íráqô-qtataaqa wení kaay-oné-yátááqá keráwáqtê waino.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tikáiyee” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqa yamá kétima-tikaunatae.

³ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtbábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátarai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqta taákaq matokáunaboqtaa nunamupí keti-botáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqa kéyaunatae.

⁴ tíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaiqtaqa ketáá kéitaunatae.

⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aimma íma tíménúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnááqaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáraq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aukáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamááíriq káonaae.

⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátarai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye.

⁷ miráitaq yirummá ámé-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq tímáeta urááe.

⁸ aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq tímáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáiyee.

⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtaá íráqóniq umátikáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóni anaaé warai-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaimá matááe.

¹⁰ wení áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínítaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Ítuma wenamáa Áánûqtuni áyamma íní-qtataapike keqtaá mamá paá umátikaiqtaae.

2

¹ ketíbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayáíqómá íma paátataakaa itaq aónaraae.

² Píripaíbaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiyee.

³ ketáá keráwáqá aamá tímá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáiyee. káqo-kayukama íma makaténáqtaá uráunatae.

⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákain-aimma ketáá kétunatae. keqtaá maqmá aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaae. Áánûqtu áqnaabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamááíriq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye.

⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiyee. aúran-anna ai-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye.

⁶ ketáái tíwíqa keráwákáraq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo

⁷ áraíne. ketáámá Îtu Káríqtoma awaaméqá umátikarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umátikaraunatae.

⁸ ketáá keráwáqtábá tikáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá tíménáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tikaraiqtaae.

⁹ ketibâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaítáa matáunama íyaq táakaq makááo? wágáágaraq nokáakaraq átê-wataama kêtima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáíq-itaiq kéoe.

¹¹ aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umátikaraunatae.

¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtatááríq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaijáae téna táayaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémariye.

¹⁴ ketibâqawaayuo, mórai q umá keráwákáq páaq i-qtátááq Áánûqtuni waayúkarq Yúriabaq páaq uráae. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúriabaq mamá táiq umáykaraaniq umá mórai q umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae.

¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátarai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroíq kéumaketa máqte-kayukama namuroíq kéumayikaae.

¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kêtunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápiké paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáíq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae.

¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónáaq únnamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune.

¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamá ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémaraunaboata íbêkaraq anaékaraya uyátarai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae.

²⁰ owé. keráwáqtábóaqtaa ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé íyábá ôriq umá ummaa kéyaiपोता

² Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tîbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaimá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kêtima-yimiye. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae.

³ miráiyanaama keráwápikémmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táiq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaitaq keráwáqá kéitaae.

⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá páaq uráae.

⁵ ayáqtáá-kanaama kanaarâq awé íonune. miráitaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai iyabiyó? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítarauene.

⁶ miráítana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa íráiye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yimêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtááyábá íráqóniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá timónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá timónanaqtaa kéunatae.

⁷ ketibâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárábi ketáái tíqa í-yátáárábi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq uráitaae.

⁸ keráwáqá uyátarai-nakoni aammá kéyaqtorapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarâq agaabánúnatae.

⁹ íbêqa ketáa keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaaráq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae.

¹⁰ wágáágaraq nokáakaraq keráwáqá tímónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqtabá ókaraq kanaaráq tiráátenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá tiwiraígáae téta keráwáqtpaqa wíyóye.

¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aütikaniqtabataa kéitaunatae. ketáa keráwáqá tirummá tímúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe.

¹³ miráinana keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáa íyábá kétikaiqtae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágáráq kuminô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúrakaq arupú umáginoe.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákainaiq umá mái-aaimma keqtáábiké matéq keráwáqá min-ákáq kémaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro.

² ketáa tímá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae.

³ keráwáqá aokariq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokariq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae.

⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma itareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae.

⁶ keráwáqti tîbâtiwaaaramma aaramá mayaíyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá tímá tímikaunatae. akoqnáa umá maami-qtátááqtabámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááriq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye.

⁷ Áánûqtuma keqtáa tááyaraaimma ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyariqtae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyariqtae.

⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááriq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye.

¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaqa máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tîbâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro.

¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketíyáápike mayaímá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááriq keráwáqti táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá itáaro. mánoqtaba tuyánámmá itáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáa keráwáqá tímá tímikaunatae.

¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kêtunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá ínoe.

¹⁴ Ítuma pukéna keqnáámmá itó-uraitaqtaa minnáyaba kéitaunatae. mórai q umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekáq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aaimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yauwêqma íni-kanaaraqa ketáa paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe.

¹⁶ Áánûqtuni werôq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq tînana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa itó-inoe.

¹⁷ ániyo ketáámá mi-kánááráq náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán onúnatae. mikáké wetê matúq-matúq umá aati-aatimá Áánûqtuni márúpaq mánunatae.

¹⁸ maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

¹ tībâqawaaraayuo, maami-qtátááq pááq í-kánááyábá kéitaapoqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma tímá-timenunatae.

² uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa inikáa umá kumíníye.

³ waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tînómanibo mikánááráq páátákáa anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aíqa inikáa ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaarâq kóinoe.

⁴ ááqibo keráwáqá tībâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákórâá umá íma iyánâq ínoe.

⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae.

⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae.

⁷ nokáámma yúmá wagí-kánááráqá yaímma káqo-kayukama aibôq-nomma kénaae.

⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákárâq ketáái mórana weyukáa umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yawéqma atíqtikaniqtaae. minnáyaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókâq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae.

⁹ Áánûqtuma weni áyámma í-yátáápíkémá tíqa í-yátááqá tímíyábatáá wemmá íkakai manibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye.

¹⁰ ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáíye. pukáipoqtaa ketáágárâq ípuyonunatae.

¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáa máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketībâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkâapikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápâq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraibo yeqtí yiménáápâq máero.

¹³ yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tībâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáa umá kétima-timunatae. aúkâapike iyááqátamma íkuiya-kayukama tímá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta íkatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa inomanibo kaayoné umáyíkáaro.

¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tībâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro.

¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tíq oro.

¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáíye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq iyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyáráaro.

²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaeéma umáyíkáaro.

²¹ máqte-qtataaqa maqma aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro.

²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaeéma umáyíkáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokariq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráakaq maéq tigae-yátááqá íma mayánómma túbínabi túyánápímmá tirun-iyápógowábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae.

²⁴ Áánûqtu keráwáqá táayaraimma miráuma máiyana wemá keráwákâq mirá-umatikaniye.

²⁵ tībâqawaaraayuo, keqtáágárâq nunamummá tímátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyíkáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqô-qtátááq uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqte waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táeratigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áubámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaqa ketibotáámá Áánûqtukaq ketáái uyátarai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae.

² ketibotáámá Áánûqtuma uyátarai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayone-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tibâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiyé” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá unnataama minná keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimi-yátáákómá anónna-anonna uyátamaqma anóniq kéiyé.

⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrikaqa kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápi máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táiq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maarúma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe.

⁶ Áánûqtuma arupú-aaimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá kétime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye.

⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagai-yátááqá keráwákaráq keqtáágráq timíníqtae. wemá mirá kéinana uyátarai-naqa Ítukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe.

⁸ mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba íma itéta uyátarai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye.

⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátarai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrikaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqá matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe.

¹⁰ mi-kánááráqá Ítu Káríqtoama wemá yauwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwíqa múte kéyauwiyata yaimma aarawaamá weqtábá itáiq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwákaráq mi-káyúkátí aúkaapimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáiq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyariye. wemá kanaarácq wení akoqnáama keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmqá ógirainana keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye.

¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátarai-naqa Ítu Káríqtoni áwíqa múte kéyauyey yaimma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátarai-naqa Ítu Káríqtoni kaayone-yátáákómá keráwáqá mamá íráqóniq umátikaniye. keráwáqá áraq ti-wikátukaaq?

2

¹ tibâqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tibâqawaraa-kayukao, óq-aaimma keráwáqá timá-timenunatae.

² yaimma-wayukama téta “uyátarai-nakoma kumínî-kanaama áqa páaq uráiyé” kété min-áímmá timáeta uréire íyan-aaimma íma ítáaro. yemá téta “uyátarai-nakoni kanaamá páaq uráiyé téta aúbama keqtááyábá agatááe” tíyaqa min-áímmá íma ítáaro.

³ keráwáqá yaimma-wayukama íma iyuwaíyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taigani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye.

⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroiḡ umákena miráinana wemá wenamáářiḡ wenáwıḡa müte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táıḡ kéena wemá Áánũqtuni anó-monoq-naupaḡa ko maráḡ máena wemá maará téna tıniye: “kemá Áánũqtumune.” téna tıniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqté máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraḡ tiwikátukaaḡ?

⁶ maami yini-qtataakoni aammá ibêḡa káuyaraiye. náawabi ibêḡa abarokáq íma pááḡ i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaakeqa Áánũqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye.

⁷ keráwáqá káonaae. Áánũqtumma ááıḡa umákai-yataakoma áḡa aúpáḡ mirá kéimanibo mamá pááḡ íni-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánũqtuma paábaḡ awikániye.

⁸ mi-túpáámá táı-nakoma pááḡ ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáınikaa umá wenı́ aárake min-náḡa ikámma puıniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wenı́ tágama-yataakaraq abarokáq yayamá íréná mi-tágámá-yátáákákémhá minnámo ámán-aimma aratéwai-nakomma mamá táıḡ umákaniye.

⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yınımma wenı́ akoqnáaraq yayamá yınıye. kaaqaari-ááıkákémhá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméḡ-yátááqá taróḡ íniye.

¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-ááıkónı́ áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánũqtumma yirummá amıyanama yemmá Áánũqtuma yawéḡma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe.

¹¹ minnáyaba Áánũqtuma iyuwáınata kaaqaari-áımmá itáıḡ-itaiḡ ínoe.

¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáıḡ-itaiḡ umá yirummá améta yemá táı-aimma taróḡ íyábá yıkáına-wayukama Áánũqtuma yainánı-kanaaraqa wemá yemmá yawááḡ íniye.

¹³ tıbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naḡa Ítu Kářiḡtoma keráwáqtábá arummá kétimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánũqtukaḡ nunamupı́ “tikáıye” tíḡ-tıḡ ónatae. ániḡo naayóbáqá Áánũqtuma keráwáqá yawéḡma tiwiránéna awaaméḡa umátikaraine. wenı́ Aokaq-Ááḡónı́ akoqnáánapo keráwáqá mamá wenı́ waayúkaiḡ umátikaraiye. miráitaaḡ keráwáqá árain-aimma itáıḡ-itaiḡ kéopoana Áánũqtuma keráwáqá yawéḡma tiwirániye.

¹⁴ ketáái uyátárai-naḡa Ítu Kářiḡtonı́ tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánũqtuma keráwáqá tááyaraine.

¹⁵ miráinaḡ tıbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánũqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tıraátúnnaataa yáqtoqma akoqnáá uréraq anaáe wáráaro.

¹⁶ ketibotáámá Áánũqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamáa wenı́ íráḡô-qtataaḡnapo ketáái tíyaḡa mamá kaayoné kéıye. miráitana wemá keqtáá itáıḡ-itaiḡ umá máı-yataaḡa tıwáḡnaa kéıtaḡtaa ketáámá Áánũqtuma keqtáá mamá wenı́ íráḡónıḡ íniḡtaba awé kéunatae.

¹⁷ ániḡo yenákámá ketáái uyátárai-naḡa Ítu Kářiḡtogaraq ketibotáámá Áánũqtugaraq kanaaráḡ tıwáḡnaa kéeta keráwáqtı́ tíyaḡa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íráḡôn-aimma mayéta íráḡôn-aimma tınoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tıbâqawaaraayuo, Áánũqtukaḡ nunamummá tíyana keqtáámá tıwáḡnaa kéınana ketáái tágoma máqten-aukapaḡa páátákáá wéyáwé éna keráwáqtı́ aúkapi Áánũqtun áḡoma anón-awiḡa uınıḡ umá káqon-aukapaḡa anón-awiḡa uıno.

² miráinaḡ keráwáqá Áánũqtukaḡ nunamummá ketíyana keqtáámá ôriḡ umá táı-aimma taróḡ o-káyúkátı́ iyááıpekemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taıbaḡ-wayukama yemá Áánũqtuqtabama íma itáıḡ-itaiḡ kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatımá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtı́ tíyaḡa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáıḡ-itaiḡ kéonanataa wemá kanaaráḡ keráwáqá yabiḡtikarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabiḡtiniye.

⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétéḡaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaḡa taróḡ oro téqtaa timá-timunna-yataaḡa kanaaráḡ mirá kéopoḡ anaáekakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqţáámá kêtikaiye. minnâgaraqa Ítuma aîqa í-yátááqá kêmayena matáin-akoqnaama mimórâ-ákóqnâámá keráwáqá mayainóqtaba keqţáámá kêtikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kêtune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itaíyábá anaáemo ikéwaraa-kayukayopakema nékaq máero.

⁷ ketáái táaimma íráqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuq íuraunatae.

⁸ ániibo ketáámá mórâma keráwáqtí tiyáápiemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyanîq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaimá mayáiq-mayaîq kéeqtaa keráwáqá mórâma ummaa-yátááqá keqţááyábá íma tímikaunatae.

⁹ ketáái náapaamma anóniq wáíye, miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaarâq keráwáqtôpake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae.

¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáan-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaimá ímo mayainataama wemmá íma ayúwáananaataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nõraq itaqtaawâq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkâapikemma yemá mayaimá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá mórâ-mayaima íma kêmayaae. íniye. yemá paá máeta yemá kâqo-kayukayabama netuq-áímmá kête.

¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kêtima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaimá kêmayetama yemá kanaarâq yeráwáqtí aáwaqa mayainoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aimma tarôq íyábámá íma tîbôma kaíno.

¹⁴ ániibo mórâ-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itaí-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye.

¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyanámmá itéraq paá weqţábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aâkaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê máqte-tupaama maíno.

¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kêteq kâgayaune. maannâma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirân-áwááméqá kêmaraune.

¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq iyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyē.

¹⁻² kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátikarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqô-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátikarai-nakoma tiwikaaye. íbêqa Timoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáiq-itaiq í-yátááqá yálkaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiyē. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákáráq yeqtí kaayoné-yátáákáráq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ípítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnýataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ípítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro.

⁴ emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe.

⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaaráq aónanunatae. ketáá wekák áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábatámá ketáái tirunóbáqá otaakáráq íma wáiyē. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáiyē.

⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagi-aimma téite urááe.

⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áikómmá íma kétagaee. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áikómmá íma kétagaee.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare.

⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratíneta o-yúyábá tarôq uráiyē. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuyeta

¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragáráq waagógáráq iyápógaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráiyē. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegáráq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráiyē.

¹¹ arupú-aimma minná áté-wataama kemmá Áánûqtuma tikáae téna tímikaiyē. min-áté-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáiyē.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatámá tímikaiyē. minnýaba kemá wekák “tikáiyē” kétune. wemá kemmá auyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémarauene.

¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiyē. áraimma kemá nōrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáráqá íma tágama arútárananaboana wení paru-yátáákómá tímikaiyē.

¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikariyē. itáiq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmq ágikaiyē.

¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnna minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwániqtaba maamárábímmá kukáiyē. kúmiq-wayukati aúkáapikemba kemá mú mikákáá táwí-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwígoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnyaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mútúq páaq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq tímíniyē. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáiq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánoe.

¹⁷ Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqiyē. wemá íma kanaaráq puíniyē. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamá maníqiyē. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekák mááiyē. miráuma waino.

¹⁸Tímotio, keti iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá ikáae téq kemá kétune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tiráane. Tááqtaamma ááiqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómiye.

¹⁹ itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááriqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaqa yigaeyábá o-yúmá yeqti itáiq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye.

²⁰ Áíménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáiq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwíq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tikáíye” téraq káqo-yuyaba tero.

² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrakaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íraqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye.

³ missing?

⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqti kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe.

⁵ kímora manikáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá móraabi áíkuyikaimma minná wenamá Ítu Káriqtoe.

⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikenanataa Ítuma minnýaba pukáíye. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéíye.

⁷ minnýaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kétupo árain-aimma kétune. yeqti yúrapaq kemá ító-ureq Ítukaq itáiq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaiq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqti iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtóma ínómma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraigaae téq kétune.

¹⁰ min-nóínímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íraqôniq umáyikáaro.

¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro.

¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero.

¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaaékaqa Íbimma tarôq uráíye.

¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámáan-aimma arátaiye.

¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimetá Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwíráníye.

3

¹ kemá túnna-aimma minná árain-aine. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íraqô-qtataare.

² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwí-aaikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama auyánámmá itaíno. wemá pááqyamma íyimená taíbaq kéyimená namuq-wáyúkámá yiwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íraqôniq umá yirááti-naqa maíno.

³ wemá íma aibôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyámma umáyikena wenamááriq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa auyánámmá íma maráino.

⁴ wení aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro.

⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánùqtuni waayúkaraga náaraq umá kanaaráq káwáá ínìyò?

⁶ miráuma aúgemma áaimma átáma itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uýábáé. Tááqtaama mirá éna Áánùqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánùqtuma yawááq-umakaraine.

⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemba aamá íma kéitaa-kayukabikemba wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma tímákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúrakaga íráqòniq umá máero. máqte-kayukama kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aibòq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro.

⁹ árain-aimma akoqnáá umá yáqtoresetawaq Áánùqtuni aúrakag yigaemá íyoro.

¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaráq máinoe.

¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúrakaga íráqòniq oro. yemá waayúkati yáama íma tímá waéqmeta uréire oro. yemá táwi-aiikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro.

¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno.

¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqòniq umá mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtoakaq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáágarag tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitane.

¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánùqtuni waayúkama ñòrabi ínò-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matúq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae.

¹⁶ Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáíye. minná

¹⁷ maa-marábí-káyúkámá wemmá wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata

Áánùqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tiráae.

waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.

anaaeékaqa Áánùqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáíye.

4

¹ Aokaq-Áágómá tímá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápiékemmá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóni anaaé waréta waátágoma yíráátinnaiq ínoe.

² maaminnámo yírááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéíye. maami-kááqáári-áímmá yírááten-aimma yúyánápímmá kubaútònikaa umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanikaa kéíye.

³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamíye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kété. miráimanibo Áánùqtuma min-áawáqá naíyábá taròq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánùqtukaq “tíkáíye” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae.

⁴ máqte-qtataaqa Áánùqtuma taròq uráimma minná íráqòmiye. yaímma mirán-áawáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánùqtukaq nunamupí “tíkáíye” tero.

⁵ Áánùqtuni watáama yorauté wekáq nunamummá tígógáráq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokariq umá íráqòmma káuqyikaiye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma tímá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqò-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne.

⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánùqtuqtaba paábaq yuwaao. Áánùqtun-aaímma ítama tágaao.

⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínònnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-iyápómá mamá akoqnáá ínònnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye.

⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo.

¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboaqta kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáiq-itaiq kéo-yuma áqnábariq umá kémaiyuwaiye.

¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo.

¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tinómanibo emá Áánûqtun-aamma waráiyama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma kéyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo.

¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá kéyorautewaq kétima-yime yiráátiyo.

¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráamma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráurairoa mi ámikai-qtataaqnapo emá mayai mayao.

¹⁵ minnáyaba emá auyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqôn-aaimma káonaiyana anókaríq umá anómma aurániye.

¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáiya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránómanibo enaboráá umá watáama timá améniq umá tíma-amiyo. awaayati-wáyúkagáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa.

² aaragókáráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yikáaro.

⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení arááráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yirááráókáráq mirá-umayikaa.

⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa iyábá tíq-tiq kéoe.

⁶ miráimanibo mi-kétóq-ínikómá wemá paá aábê kuye iyábámá auyánámmá itái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéiye.

⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimínatawaq anaaé warétama íráqóniq umá mánoe.

⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáiq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáiq-itaiq íma kéi-nakoma táwí-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwí-naqa máiye.

⁹ yíwáqnaa iyábá móra ketoq-ínikómá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínítqaba wenáwíqqa agayao. min-ínikómá kímora-nakare téna máqe-urainimma maíno.

¹⁰ wení iyápó-annama íráqóniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yíwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqoqeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááq wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayao.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwíqqa íagayao. yeqtí yúyánákmá óriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópi akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta Ítu Káriqtonopake waeráiyata

¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáiq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe.

¹³ minnágaraq maamin-aúge-kétóq-nóinímmá iyáátamma íkuyeta naaúqtaba-naaúqtaba uréire kéeta káqo-yuma nórawabi o-qtátááqtabá timáeta kéeneta naaúqtaba-naaúqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewain-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátááqáráq áaiq-yataaqa pááq íniye.

¹⁴ miráitana minná íráqópoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaarác óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabi éro kétune. miráinaqta ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae.

¹⁵ yaímma ketoq-nóinímmá itáiq-itaiq í-yátáápkémmá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwaraae.

¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-ínikóni naaúpaq máina-waigoma wemá Ítuqaq itáiq-itaiq kéenama ketoq-ínikómá yabíqma íráqóniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama

móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkkómá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íráqóniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroq-tamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama tímá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro.

¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ániyo “mayái-nákómá wení meyámmá meyáníq oro.” téna kétiye.

¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumó-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao.

²⁰ ániyo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúraqaq min-áímmá tímá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúraqaqa emá maamin-ámáán-áímmá waráikáae téq kétéma-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba mórariq kéíye.

²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánapo ánekuywo. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama wetê yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone.

²³ karímá netuqyaa-kánáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa ínítabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokák itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokák kéíye.

²⁵ mórariq umá yaímma íráqô-mayaigoma abarokák wáíye. ániyo yaímma íráqô-mayaigoma paátákáá íma abarokák kéimanibo maamináogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómá múte yikaq ákáaro. miráiyanaama móra-waigoma íma kanaarác Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba tímá táíq ínoe.

² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéí-naqa weqtábámá yeráwáqá táwí-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkagárác Ítuqtabama yewátánónaráa kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yumá wekák mayái máyáa-yuyabama óriq umá kákaibo wení mayaíráq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq tímá-yimiyo.

³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni watáagote mórariq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabi íma Ítuqtaba itáíq-itaiq kéoe.

⁴ ímiye. móra-nakoma miráí-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkétaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma tímá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéítaae.

⁵ ániyo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéítaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áíkkómá paá “móneqa óriq umá mayái ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá áikuiyataba íma akáinanama monoq-áíkkómá kanaarác taíbaq-yataaqa wemmá amíniye.

⁷ mi-kánááráqá ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtae abarokák uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyóna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtae kanaarác ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye.

⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaarác umátikaniqtae tenúnatae.

⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbôq-yátááqtbágárác áwáábíq-yataaqtabagaraq kéyikainanaama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye.

¹⁰ móneqtaba óriq umá akáin-nakoma taígani táwí-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaae wáráa-yuma yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówabi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéíye.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápkémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítuqaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayaíráq máewaqa kaayoné umá mááo.

¹² itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínónama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataqtaba wáiyie. minnáyataba maami-íráqón-ááiqá uwo. íráqôn-anonnama mayáínónama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánááráqá Áánúqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaikáae téna emmá ááyaraíne.

¹³ Áánúqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káriqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíátí-Páíratini aúbáq tiráí-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakauna.

¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma kumíni-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánúqtuma Ítumo kumíni-kanaayataba tíniye.

Áánúqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamá íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnáágaráq íma ánatena wekák waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónékoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánúqtukaq túyánámmá maráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáá mamá timuqá maráí-yátááqá kétimiqtae.

¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo.

¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánómma minná min-áúwaráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánúqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataagaraq kaaqaari-áikáráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itaí-yátáaré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae.

²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáiq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáiq-itaiq ínóqtabama íbáqyukaae.

Áánúqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqté waíno.

2 Tímoti anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyé.

¹ kemá Póroma Áánúqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátikarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánúqtuma keqtaámá timá akoqnáá umátikaraiqtaba waabá-káyúkábimmá kétune.

² kemá ketáanikaa umá tikái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánúqtugaraq kerátái uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma yenákáti íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánúqtukaq kemá téq “timuqá kémaraune” kétune. kéma Áánúqtun-aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekáq nunamupí “tikáiyé” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune.

⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokékéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétikaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatanune.

⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáiq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógarag Aróitima enarááróqáráq yenákámá itáiq-itaiq urááyaniq kéone.

⁶ ániibo mi-kánááráq kemá tiyáamma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánúqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune.

⁷ Aokaq-Áágómmá Áánúqtuma emmá ámikaimma keqtaámá mamá ikatíq í-yátááriq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtaámá akoqnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátarai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátarai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánúqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánúqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao.

⁹ Áánúqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtaámá mamá wení waayúkataa aúkaiye. ketáámá íráqô-qtataariq únnyabataa íma tiwíkaitaibo wemá wenamááriq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá íma abarokáq uráítanama naayóbáqá Áánúqtu wenaúyánápiimmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine.

¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtaáyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboqtaa íbêqa Áánúqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóni akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtabataa Áánúqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae.

¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenuayaba Áánúqtuma timátikaraiye.

¹² miráuraiqtababoq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáiq-itaiq únna-naqa Áánúqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaaráq wemá kawáá kéinana Ítuma kumíní-kanaarag wíniye.

¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. min-áímmá kéwaweq káqo-yuma áyaqa kényime Ítuqtaba itáiq-itaiq uwo. ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqtogaraq yagarogtamá máeta ketááyôpaq kényeye.

¹⁴ minnáyaba Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máiyé. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqô-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaeemma umátikaraae.

¹⁶ uyátarai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápi matikaraiye.

¹⁷ wemá Arómuq yayamá írena kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya tímónaraiye.

¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátikaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátarai-nakoma wemmá paru-yátáápi ké yaináino.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaao.

² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnna emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá ítáiyimína-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaráq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aiiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno.

⁴ abo ááiq-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyé. minnáyaba wemá waayúkagaráq mónéqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígôq íkeiyé.

⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaaráq íma uyaatimá uyáténa amuq-yatááqá ímayaniye.

⁶ móra káqon-aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópiké mayáino.

⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba aúyánápí mayaao. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánúqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune.

⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánúqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátí-nakaa umá tú-tiqa kémayaune.

¹⁰ mí-káyúkámá Áánúqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káríqtooma yeráwákáráq yíwiqma Áánúqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe.

¹¹ maanná árain-aíne.

ketáámá weté yagaroqtamá puyéqtaama

weté yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama

anaaékaqa weté yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaémma

umá áménanataama

wegáráq móraiq umá keqtáámá anaaémma

umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq

paábaq awétátuwanipoana

ketáámá kúmiq-yataariq únnataama

wemá itáiq-itaiq umá akoqnáá-naqa

paá kémaiyé.

¹⁴ maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma ítero. mirámó o-wáígómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye.

¹⁵ ení mayairákémmá Áánúqtumma mamá amuqá marakáígóníq umá maqmá aónaao. mayai-nákómá wení mayaiyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tinikáá umá mááo. Áánúqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráatiyo.

¹⁶ emá aibôq-aikoma Áánúqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo.

¹⁷ aibôq-aikoma náomma kamá anóniq inikáá kéiyé. yirááte-kayukama yeráwápiké maami-káayáq-nákámá aibôq-aimma yiráátéyamma Áiménéiyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye.

¹⁸ yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáiq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiyé.

¹⁹ miráimanibo Áánúqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-ábúbagómá kétiye.

²⁰ itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama marararaké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá áawaqa maqnéta ánibo yaímma íráqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba áawaqa maqnarááe.

²¹ miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáimá kanaaráq amínana mayániye.

²² aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtabágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaq kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóiq umá mááo.

²³ miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unitíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áikómá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéiyé.

²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tñimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqõmma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánũqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránõ?

²⁶ naayóbáqá Tááqtaama yemmá wáiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

¹ aakaq maraao. aqtõ-kánááráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye.

² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áikuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinõboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tinoe. Áánũqtumma yemá yikaq íma múte akéta

³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááríq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tinoe. yemá áwáábiqa kéta ááíqa ínoe. íráqõniq í-yátábámá ítama táíq kéeta

⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábiq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókaríq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánũqtukaq íma maránõbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe.

⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánũqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémhá nékaq mááo.

⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikai-yátááríq o-yúti naaúpaq uréta makatínoe.

⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae.

⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaemma umákaraayaniq umá maami-káyúkáyábá emhá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqtí yúyánákómá táíq kéitata Áánũqtukaqa itáíq-itaiq í-yátáápkémhá paábaq yuwéta kégoe.

⁹ missing?

¹⁰ ániibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. móraiq umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemhá timónaraanaq

¹¹ waayúkama táwlgoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútiqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíváqnaa itaq íma pukáune.

¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtoqaraq yagaroqtamá mórabí katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááríq yetábáqáráq makatínoe.

¹³ missing?

¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emhá aráátiraunataa itaraane. minnáyaba paá máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emhá aráátiraayuyabama emá kéyumonaane.

¹⁵ minnáqaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánũqtuni aokaq-wátááyábá wanaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áikómá emhá itai-yátááqá kanaaráq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq íyanama mín-ítái-yátáákómá yemmá Áánũqtunopaq yiwíqme uwíniye.

¹⁶ máqtemma wanaabí agamatán-áikómá Áánũqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtae. íma arupú-yataakoqtabama kanaaráq kétiraatena waayúkama Áánũqtun-aurakaq katekoíq inõqtaba yiráátiniye.

¹⁷ maaminnámo agamatán-áikómá Áánũqtuni mayái-wáyúkámá máqtemma íráqõ-mayaima mayánõqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánũqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma ketqáárq yabi inipoaq akoqnáá umá emhá kétima-amune.

² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúraqaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emhá timá yaqtóráaro. íráqõmma watáa te-wái-kánááwábí táí-kanaarakaraq paá átê-wataama

abarokáq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaaama mamá arútáyikaa. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaqa kaayoné umá yiráátiyo.

³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqti yúyánákómá ínnaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma tímá-yimiyata itánoe.

⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe.

⁵ miráimanibo emá enamááriqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaqa átê-wataama waabá-káyúkátí yúrakaq tímá-yimiyo. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayáinákóqtábá mayaikáae téna tímá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókáriq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tikamiyaq puyónúne.

⁷ kemá Ítuqtaba Íráqôn-aiqa uráune. min-ááikómá ánatagitaq kemá wekák itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune.

⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá tímíniye. min-ámúq-yatááqá minná Áánûqtun-abaq katekoíq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yainai-nákómá min-ámúq-yatááqá wemá kumína-yupaama kemmá tímíniye. kegáráq tébakaq-wayukama wemá kumíníqtaba ôriq umá kéyikaitata awé o-yúmá yekáráq íráqô-meyamma tímíníqtaae.

⁹ emá ketópaq páátákáá yínônayaba maqmá aónaao.

¹⁰ abo Tímatima wemá maa-márábí-qtátááqtábá auyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáikaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye.

¹¹ Arúke wenamáa keté máíye. emá Máákimma ko awíqme eté yekaa. miráinana wemá mayaimá áwáqnaa umá kanaaráq mayániye.

¹² kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaq tímákaunana kóuraiye.

¹³ emó kéyema keti kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq keti kúberai-unamma makáupo. keti wannaagáráq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnáyatabama kemmá ôriq umá kétékaiye.

¹⁴ Érékáánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táiq umátikaraiye. uyátárai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma amíniye.

¹⁵ emá enamááriq min-nákóqtábámá ateqma arutaa. min-áté-watáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráiyé.

¹⁶ áqnáábaq-yupaama kemá aabi matikáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma keté íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá táwí-meyamma yimiyábá íyimikaae téq kétune.

¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma keté máena kemmá akoqnáá umátikaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrakaqa maamin-áté-watáámá Ítuqtaba kanaaráq tímá yimikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá wítkéna uyátárai-nakoma kawáá umátikaraiye.

¹⁸ mórai q umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwkená wení yabíkái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwíqa múte matúq-matuq umá yaúyoro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune.

²⁰ Korítiani-marabaq Írááqtimá máqe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapaq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq íráune.

²¹ yaugiqá íurainaraq emá ketópaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtibáqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaa.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. kemá Póroe.

Tááítati **itáíq-itaiq iyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kětítana Tímoti** **agatáye.**

¹ kemá Póroma Áánùqtuni mayai-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátikarai-naqune. Áánùqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátikaraiye. yemá yeráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemma árainai-aiqtaba kěteta Áánùqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune.

² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráin-áiné. minnáyaba Áánùqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áimmá iketiye.

³ Áánùqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa weni átê-wataama keqtáá timikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánùqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánùqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákáti íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétaao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraikáae téq emmá ayúkaune.

⁶ yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqti otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqti iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawí-aiqtatabi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaarácq íma maráiyán-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánùqtuni mayaiyábá kawáá kéíye. minnáyaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uúno. wemá paátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aibôq-nomma íma naíno. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itáino. mirá ínimanibo

⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá weni naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. weni aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánùqtuqtaba aokariq umá maíno.

⁹ wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana weni yirááti-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaarácq aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táibaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnáyaba kemá tirummá kéíye. yemá paá-aimma kěteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karaí-áimmá kété.

¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógaráq aara iyápógaraq yeqti itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá kéywarapaae. móneqa mayánaae tétaboata yemá íma tewáin-áikárácq kěteta kéyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqti amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áimmá kété. yemá táwi-wayuka maéta píriq nááruq ikákáá umá mááe. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná árainiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqti itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa.

¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áimmá timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq ikéo-kayukati yúyánápikén-ámáan-áimmá yemmá íma iyúwénata wáráaro.

¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqti yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaaq íráqôniq umá abarokácq kéíye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánùqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúma yeqti yúyánákómá miráuma waátáaraa kéíye. yeqti yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá iyátábámá ikéitaae.

¹⁶ yemá téta “Áánùqtuqtaba kéitaunatae” kětetamanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqti yáagoma paá kaaqaari-áiné. táwi-aikaraq kéeta Áánùqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaarácq íkéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátioy.

² anónuqma-wayukama timá yímínatawaq yemá taibaq aibôq-nomma íma naaro. timá yímínatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímínatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétauwaq yíbbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraaero.

³ araaqná-noinikaraq timá yímínatawaq yemá nôrawabi íya-qtáqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aibôq-nokoni akoqnáágon aménáápqáq íma máero. min-árááqnááqómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tiyata

⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqti iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero.

⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq iyábá yiráátero. yeqti yúgomma yáqtoraaero. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqti iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné iyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátáárfiq íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ mórai q umá emá awaayati-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímínatawaq yeqti yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqti yúraqa akoqnáama mamá yabiyéro. yeqti yúgoma kanaarâq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro.

⁷ Tááítatio, emá enamáárfiq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokâq waínaa karuwaaq uwo.

⁸ ení wataáama arupú umá árainma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaarâq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení wataágoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqti kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero.

¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqti kawáá-nákóni anaáemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

¹¹ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yíníqtaba Ítumma timákaraiye.

¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráiye. ketáái túgoma akáina-yataaqa warái-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakâq maa-marábí máeqtaama ketáái túraq yabikéqtaa Áánûqtun-aaama kéwaraunatae.

¹³ íbbâqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtaba awetéáa kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yawwéqma tiwíkaí-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokâq iyóye.

¹⁴ Ítuma wenamáárfiq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátâq pukuráiye. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtaa Áánûqtuqtabama kanaarâq aokariq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenna auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnyabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínónnayaba mûtúq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabikáa-kayukati yiménáápqá paá máero. timá yímínatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero.

² timá yímínatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá mûte yeqtímûrapaq ylkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagi uráunatae. ketáámá maararáa uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akái-yátááq maréqtaa yaímma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwi-yataaqa pááq iyátábámá tikaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátikaawaqtaa ketáágárâq yemmá ítama táíq umáyikaraunatae.

⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákómá ke-qtááyôpaq irááyamma

⁵ Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátááriq únnayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápike keqtáá yawuêqma tiwíkaiqtaae. keqtáá tete umátíkaraqnaraa umá ketáái kúmiqa paábaq matukáiyie. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápo matáunatae.

⁶ Ítuma keqtáá yawuêqma tiwíkai-naqoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae.

⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqnapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúraq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitabobaqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboáni máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnatae.

⁸ maamin-áímmá áraiipoaa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáiq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro.

⁹ tímá yímínatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwíqtabama paá-aimma ítero. tímá yímínatawaq yemá ámáan-aíqtabama unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe.

¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqma aónánaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq tímá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo.

¹¹ abo miráráá í-nákómá wení aúyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tikikati wemma enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqma aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune.

¹³ Tinatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapórogaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átama wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama tímá yímínatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa iyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. mórai q umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi keté maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáiq-itaiq umá ketááte yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waino. kemá Póroe.

Pírímoni
yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogaraq **Tí**motiqte **ánná**-naupaq
Arómubaq **agataá**ye.

1 kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq watáama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kēnaunata minnáyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketibâpoaqtaa weté kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaue. emá mórariq umá kerátáqté mayaimá kémayaane.

2 kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq álkuyo-kayukama miráo-maara-aimma kētima-yikauye. Áápiama ketáái timanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni áaiqtaba áaiqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune.

3 Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqti kaayoné-yátááqá yeqti íráqô-qtataakaraq tímíno.

4 Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kētune.

5 emá uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq umá weni waayúkayopaq enarummá kēyimenaq minnáyaba timuqá kémarakaune.

6 ení itáiq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kētune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáiq-itaiq o-yumá yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúntae.

7 owé. ketibâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kéumatikaiye.

8 kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoaq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kētune.

9 kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kētunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaa maanná mayaa íma tímákanune. kemá paá eqtábá kêtikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune.

10 abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá weni aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune.

11 naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaurákaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaurakakaraqa íráqóniq kéiye. kanaaráq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéiye.

12-14 kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma mataúne. kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatiqma ôriq umá timuqá kémarakaunana wemá maakák máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnáyaba ení márúqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaaráre ítirenabimma kemá Onetímatiqma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma tímákaunana enôpaq kéwiye.

15 áraine. naayóbáqá Onetímatiqma emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaaráq aati-aatimá eté mániye.

16 Onetímatiqma wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnaámmá ení kayóqá mayáinmanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

17 minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama Onetímatiqma yauwéqma tímákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaq umá yauwéqma awiránóne.

18 ánibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá weni aqtábáama wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááriq kemá aqtábáama yauwéqma emmá aménúne.

19 maamin-áimmá kemá kenamááriq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábáama wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô?

²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaao.

²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ániibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane.

²² ániibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárainakokaq nunamupí keqtábá kétépoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq tímátikainaq iréq emmá yakáoneq etê mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye.

²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítitáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru aúbama Ítirá aeo-wayukama Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubaq

¹ taibaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. weni amuné-wáyúkábí timá yímikaiye.

² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama weni ánikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana wenáanikoma wenáuyawaare.

Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana weni watáagoma akoqnáá kéitana mûtúq máá-marabima weni akoqnáágoni aménáápáqá wáiyé.
kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma weni márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwíkqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyé. Áánûqtu weni márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááe.

⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo? “emá ketáanikoe.

íbêq-yupaama kemá tiráunaboa ketáaniko emmá mamá pááq urááne. kemá enabóúne.

emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma weni márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.

⁶ Áánûqtuma weni áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áipí wé tiráiyé:

“Áánûqtu weni máqtemma kaqtó-wayukama weni márûpake wekáq yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráiyé.

⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba weni márûpaqa kétiye.

“weni kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá ira utakáá káuqyikaiye.”

téna

⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááama máqte-tupaa watúq-watuq kéiyé.

ení maa-mará yabíqma

íráqôniq umá kémaene.

⁹ Íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo táwítqaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma

mú mikákáá uyátárai-nakoma

íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá

emá mamá múma

anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”

téna tiráiyé.

¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama

maa-mará tarôq umá

wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-márágárq mamá

táwítawaa umáginibo

emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.
wiyòkaraq maa-márágáraq mamá
naayón-únáákáqtôraa umáginana
12 unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa

waéqma ínóne. ááqibo
emá íma waéqma miráinonamanibo
matúq-matuq umá paá mánoe.”
mirá téna Áánùqtuni aúba-wannaabi kétiye.

13 abo Áánùqtu wení kaqtó-nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
ení aménáápqá maránúne.”

Áánùqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye.

14 máqte kaqtó-wayukama Áánùqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo yabiyína-waigo yiwiráni-kayukama yemmá yiwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

2

Áánùqtu ketáámô tiwirániqtaama anó-qtataare.

1 maami árain-aimma itáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kónunatae. yuwéta Áánùqtuni aipiké paábaq kóyabae.

2 Áánùqtuni márúpaq kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo itáina-nakoabi ímo waráina-waigoma wení ápéqa mamá táigoma umákena pááq íniye.

3 abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwirániqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-anonnama kanaarácq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-nakoma wenamááriq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwirániqtaba wenáama itáiya-kayukama ketáá tímónama áraine timá tímikaiqtaae. yeráwáqá tímónamataa áraine tíyana

4 Áánùqtuma anó-maiyaigokaraqa tímónamataa áraine tíno. Áánùqtuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá pááq uráitana Áánùqtuma ákaimma wení Aágoma yaímma aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máíye.

5 Áánùqtuni márúpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba “yabiyéro” ítima yímikaiye.

6 Áánùqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti íbí mirá téna:

“o Áánùqtuo, waayábámá nóina téaq
aúyánápímmá kéitaano?
waayúka-araaqtaba nóina téaq
weqtábámá kéyabi eno?

7 pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
Áánùqtuni márúpake kaqtó-wayukati yíwíkoni
yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwîqa múte kéyauyone.
8 emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana
wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiraíye. árainma Áánùqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-marábí yabíkáiye.

9 ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánùqtuni márúpaq kaqtó-wayukati yiménáápqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtababoana Áánùqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánùqtuni íráqóniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqóniq umáyikaraiye.

10 Áánùqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátááqá taróq uráíye. wemá táigani-kayukama yíwîqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tiqtábámá yíwîqme wí-yátááqá mútúq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamá waayúkama Áánùqtunopaga yabíkáá-yuma

11 we mamá íráqóniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqóniq umá yíkarai-kayukaraq wegáraq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tiyátábá minnáyaba íma agaé kéíye.

12 agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwíqtabama ketúnabakaq ténúnama áiqma kuqtááyan-aukaapimma enáwíqa múte yaúma ibí tenúne.” téna kétiye.

13 óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.” téna kétiye.

14 miráuma maamin-iyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naeegáráq máapoana Ítuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikkaa umá paá máqe-uraimma puínéna uráiyé. miráuraimma Tááqtaama mamá táwíq-umaqtuwanune téna aúgaraq naeegáráq kukáiyé. Tááqtaani ako-qnáárake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikati-yatááqá puí-yataaqta umáyikaraiye.

15 missing?

16 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéiyé.

17 minnágon áaimma máqte-qtataakoma móraiq umá wenaúnabakaa uráiyé. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúyikaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-i-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye.

18 wemá wenamááriq makáténa aít-yataaqa matáipoana íbêqa kanaarác wemmô makatíya-kayukama kanaarác yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Móteti-awíqa uyátáraiye.

1 Ítu Káriqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márúpaqta yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamáa ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtaabae téna tímákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe uí-yátááqá matáunanataa minnáyaba tímákaraiye.

2 wemá kanaarác aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu mí-máyáiyábá wemmá mamá páaq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine.

3 ítáaro. awaaméq-áiné. anón-awíqa naammô umáraini-waigoma áwíqa mú mikác uyátá-maqma naakóni áwíre. mimóraiq umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare.

4 máqten-naama wáati tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamáa máqte-qtataaqa paá tarôq uráiyé.

5 abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkápimma máqe-uraiye. wemá Áánûqtuni mayái-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaáekaq-wataama tíráiyé.

6 ááqibo Ítu Káriqtoma itáíq-itaiq umá yabi-i-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakác yabíkáiyé. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiya-wayukama íma agai-yátááqá mayánoe.

7 Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

8 íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkác

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibác wemmá makáqma urááe.

9 mibác ketítaubikoma kemmá makaténa maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátímá (40 karitimaatiráqá) keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

10 miráipona kemá tíyamma kéitac tíráune ‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma ikéitaae’ téq tíráune.

11 kemá ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

'yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.' téq tiráune."

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye.

¹² ketúnabaro, atéréaro. móra-nakoma keráwápíké íma arummá táwìgoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekâq íkewaraiye.

¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêq-maamin íbêq-yupaa paá wáíye. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye.

¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánááráqá Ítuma tiwiráinaqtaa Ítu Káríqtote yagaróqtamá mánunatae.

¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

"Áánûqtun áama íbêq keráwáqá kéiteqa ketirupimmó maréqa íma mamá óqtakaa oro. keqnáámmá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!"

téna aúba-wannaabi kétiye.

¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíibake iráí-yuma yeráwáqá ítaraae.

¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqce-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye.

¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna "ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe" tirááyó? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráíye.

¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnáyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaímó mayánóqtabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-aráín-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéréaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo.

² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá itama ketáábíqetaa Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaarâq uráíye.

³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráíye:

"kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

'yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.'

téq tiráune. maa-marámá tarôq umáqtúwáitana wení mayáimá ánatagitana mirá téna tiráíye.

⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

"abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu wení mayáimá yáqtorena aagaráíye."

téna kétiye.

⁵ mimórâ-wátááyábá we kétiye:

"yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.'

téna kétiye.

⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu "kanaarâré" titata uyábéqma wetê kanaarâq aagaráranoe.

⁷ ááqibo móra-kanaama pááq éna mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyaraiye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-káritímáátíráqá Áánûqtu Tébitikaq tímá ámitana Tébiti mirá téna:

"Áánûqtun áamo íbêq-yupaama

keráwáqá kéiteqa

ketirupimmó maréqa

Íma mamá ótkaaka oro!"
téna Tébiti tiráiyé.

⁸ Yótuaama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagairaq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma túniye.

⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení mayaiyábá Áánûqtuma wení mayaiyábá aagaráinikaa umá aagániye.

¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma yeráwákáá táwîq umágéqtaa íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

¹² Áánûqtuni watáama aágaraq akoqnáágarag máiyé. púraamá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóni aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóni aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kényainaiye.

¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéiyé. máqte-qtataaqa abarokáq wenamá abarokáq pááq kéiyé. maami-kátáágómá tiníkáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokáq mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaqtataba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye.

¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtbá aruqtabá umátikaninakaa máiyé. wemá makáqma keqtááráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiyé.

¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátae. wetéma anómma íráqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá kéonanataa timiniqtae. miráipoaqttaa akoqnáá umá timuq-yatáápike wenamaqtáá wení anómma íráqô-qtataaqa ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákena wení mayaimá Áánûqtun-aiyatataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáylkaraiye.

² paá-wayukama kaayoné umá yimikaiye. aamá aratí-wayúkagáráq áá ítai-wayukagaraq áyaqa kényimiye.

³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamáárîq aqnú-qtátáárîq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao.

⁴ móra-nakoma wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyenama íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábákoma wemmá ááyarinikaa uráiyé.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyaimá aména timá ámikaiye:

"emá ketáanimone.
íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáuene."
téna timá ámikaiye.

⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyé:

"emá anó-monoq-wayukama
matúq-matuq ínóne.
Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa
matúq-matuq umá mánone."
téna tiráiyé.

⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama íbiqá yakáiyé. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye.

⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ántaraiye.

⁹ wekák mútúq mamá pááq uráiyē. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwiráníqtaba máena wenenaē waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe.

¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekitareki wekáá uráiyē.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye.

¹² Íbêqa keráwáqá kanaaráá máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamááriq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóni náaqtaba kéoe.

¹³ móra-waimo náamma nánama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwí-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq itániye.

¹⁴ akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átē-yataakaraq táwí-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikáráq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqnáabaq tímá-timena tiráái-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. itáaro. móra-nakoma naakóni ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiyē. ábômma ayáánaiq umáaraa mayaípkémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae.

² maami máqtē-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae.

³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaaráre” tinaqtaama ko yokaa ónúntae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraae.

⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni ítē-wataama akoqnáágoma yiníqtaba itaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yaqti mayaiáikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq ínoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokák ikákaanikaa kéopoana wení aagai-yátááqá móragaraq úniye.

⁷ itáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá kéyitana íráqóniq umá kéwaiye. abo mi-marágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyē. Áánûqtu mararáq íráqóniq kéumayikaiye.

⁸ maragómá áwáábíq-yataakaraq námagaraa-karaq wáinanama íma íráqô-marama wáiyē. Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaaráríq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwiráníqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe.

¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraqa arupú-yataariq kéiyē. wemá keráwáqti íráqôn-aaiqtabama íma awímmá kániye. keráwáqti wemmá amí-yátáápkémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqtē kéuyuwana Áánûqtuma minnáyabama íma awímmá kégaiye.

¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaq-yátáákaráq itáíq-itaiq í-yátáákaráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyanaa keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokák íniye.

¹² keráwáqá kaúbíq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkaráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma tímá yíkaraiqtaba wení iyápô-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaaráq ónátae.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá tímá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááriq wenáwíqa yamá akoqnáá umá tiráiyē. miráitana Áánûqtu maamin-árain-áímmá Áabaraamma tímá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq

ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”
téna tímá ámikaiye.

15 Ábbaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyé.

16 móra-nakoma árainma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátárai-nakonin áwîqtaba kétéiyé. kémayenama min-áíkkómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiyé.

17 mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena weni yanaan-áíkkáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyé.

18 mi-kááyáq-áíkkómá íma kanaaráq waeráyóyé. Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma tûniyé. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq weté uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áíkkómá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókárfiq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.

19-20 ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaq aráápai-itana ító íníkkaa miráráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-íyáppómá káraapaiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúppáq anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinikaa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wенокáá áqnáabariq umá uyábékaiyé. Merékítarekiraa umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániyé.

7

Merékítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

1 Merékítareki wemá anómma yabíkkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uráiyé. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkká-kayukama yíkamena yawwéqma weni márûpaqa kóuráiyé. aakaq aúyaqma Merékítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiyé.

2 abo Áabaraama Merékítareki tiyáákkabikemma móra ámikaiyé. Merékítareki wenáwíqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákkóni anó-nakoni káqon-awiqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákkóni anó-naqa wáiyé.

3 Merékítarekini anóaboagaraq iyáppó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puini-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaráiyé. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyé.

4 aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uráiyé. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merékítarekima áapike máyáimma tiyáákkabike mórama ámikaiyé.

5 anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákkabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá téna tímá yímikaiyé. mimórá-máráráké-káyúkkábiké yemá áwíkaamanibo yeráwákkáráq Áabaraani iyáppó-annama mááe.

6 Merékítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu weni árain-aimma tímá ámikái-nakoma wepíké maténa Merékítareki waaroqá ámikaiyé.

7 minnnáma ketáámá ítaqtukaunatae. waaroqá ámikái-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáíniq umá máiyé.

8 anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákkabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúkká áátuqma mááe. ááqibo Merékítareki móra tiyáákkabike matáiyé. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétéiyé wemá paá máiyé.

9 maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáiyé kêtunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákkabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiyé.

10 Merékítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiyé.

aúqe anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyikaraiyé.

11 naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike maténa anó-monoq-wayuka máqe-uraae. ye mayai máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merékítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyó? ímiyé.

12 abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániyé.

13 Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábikémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiyé.

14 ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uráiyé. abo Mótetima weni watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítiráiyé.

Merékítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiyé.

15 káqon anó-monoq-naqa Merékítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéiyé.

16 ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráiyé. máátoqo mái-yataakonni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkaiyé.

17 weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merékítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétéiyé.

¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánúqtu paábaq yuwéna
¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mútúq pááq iyábá íma kanaaráq uráiyé. miráipoana Áánúqtu aúgen-amma uyátá-maqma íraqôn-amma wé ítáima minnánapo wemmá waaqókák ketáámá kanaaráq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánúqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánúqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáiyé.

²¹ Áánúqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánúqtu timá ámikaiye: “kemá uyátarái-nakoma yanaan-áímmá kêtunama ketúyánápiké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye.

²² miráuma Ítuma aúemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiyé.

²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayáimá paá íma máqe-uraae.

²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayáimá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae.

²⁵ Áánúqtunopaq kéyewana Ítuma tíwáqnaa kéiyé. aarawaamá Áánúqtuni waaqókák Ítun áwíkaq iyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánúqtukaq ítánana tíwáqnaa íniqtbae téna Ítuma matúq-matuq umá máiyé.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtbae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtbae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáiyé. kebó-yátáákárák kúmiq-yataakaq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánúqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánúqtuni márúpaqa Áánúqtu makáiyé.

²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánúqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéiyé. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq kéyuwauatae.

²⁸ naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mútúq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánúqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mútúq pááq uráimma matúq-matuq umá máiyé.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

¹ minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóni ayáánurapaq-amakaq Áánúqtuni márúpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánúqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánúqtuni márúkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéiyé. min-árái-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánúqtu wenamáa tarôq umákaiye.

² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta wáíwaamma Áánúqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno.

⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq ítanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe.

⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayáimá paá amammá Áánúqtuni márúpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánúqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá áráátúnna-amamma emá waraa.” téna Áánúqtu timá ámikaiye.

⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayáimá Ítuni mayáimá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáíqómá káqo-monoq-wayukati mayáimá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiyé. min-ánóná-ánón-áikómá anaaékaq íréna naayón-ánón-áikommá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-áráin-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánúqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánúqtu íma pááq umá tiráiyé.

⁸ abo Áánúqtuma aarawaatí aqnúníq í-yátááqá pááq owana minnáyaba óqa tiráiyé:

“uyátarai-nakoma kètune.
 ‘ítáarol mi-kánáá pááq inaq
 aúgemma anóná-anon-aimma
 Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq
 téite ónúnatae.
⁹ maamin-áímmá yetítaubikote
 Íqtíbibake yeqtí yiyáákáq yáqtoqma
 yiwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite
 únna-aigtaa íma wániye.
 maami anóná-anon-aigtabama
 yeráwáqá íma matúq-matuq umá
 íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana
 yem má íyimonaraune.’”
 téna uyátarai-nakoma tiráíye.

¹⁰ naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítiráaeo-wayukate téite ónúnatae:
 “ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
 yeqtí yúyánápi agamaránúne.
 kéq kenamá yeqtí maníkómá máenata
 yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.
 máqtemma kemmá yeqtíyánápi
 ítama ánatatuwanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápi ké móra-nakoma
 íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo
 íma móra-mora aúnabakaq mamá téna
 ‘emá uyátarai-nakoma aúyánámmá ítáao.’
 téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq
 kemmá akoqnáá umá tímónanoe.

¹² yeqtí kúmíq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá
 móragaraq íma ítánúne.
 yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa káyimune.”
 téna Áánùqtu tiráíye.

¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-
 qtaatakoma mamá naayómmá aúkinana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waiwaakoni naaebíké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánùqtuma tiráíye. ámán-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-
 monoq-naqtaba Áánùqtunopaqtaba íténa tiráíye.

² anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uráíye.
 mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aawakaraq Áánùqtuma áméma wáqe-uráíye. mimórá
 aráqmata-naupaqa “paábaq Áánùqtuqtaba” téta tirááe.

³ anó-tabaraabe min-áráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkáapimma
 wáqe-uráíye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánùqtu wenamáaqtabae” téta tirááe.

⁴ mipí ákùq-umumma í-yááregáráq Áánùqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqô-
 kaapaa-anagaraq mútúq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. kètibi kaumo-yátááqá wáqe-
 uráíye. minná íráqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánùqtu Mótetimma ámitana Éroni
 yátáqoma wekák árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteí agatáíye.

⁵ ketímúraaqa íráqô-kamma Áánùqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámúraaqa kúmíq paá
 umáyikaraiqaq yai káqmareta móra-mora umá máqe-uráíye. maami-káqá mútúq-aaimma íma
 tímá ámiqma ánatariye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-
 aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberaae.

⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaarácq uyákéberaiye. máqte-
 karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékéna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá
 Áánùqtukácq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye.

⁸ mútúq yokaa ínóqtaba Áánùqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayáígarácq
 paá wáimma Áánùqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye.

⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánúqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma ye-tirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe.

¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta iyábámá paá ámáamma wááe. miráí-yataaqa naayón-ámááqtabámá waitata Áánúqtu anaaékaq íráqómma uyátá-maqma-amma waékaiye.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáíye. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare.

¹² Ítu Káríqto Áánúqtunopaqa uyábéráíma kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketááí kúmiqa mamá yawwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwirániqtaae.

¹³ naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakóní áráaqa irábí agáyáawana wení kaítogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena

¹⁴ ááqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéíye. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánúqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnáama ámikaipoana Ítuma wenaúma Áánúqtukaq amí-yátááqá mútúq páaq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketááí mayaimá íma Áánúqtunnama wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéíye. miráinaqtaa mayaimá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéíye.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbána aúgen-anona-anona wenôpake páaq uráíye. miráuma yaimma náayuwabi Áánúqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá máí-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama weqtí táwí-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá páaq éna weqtí táwí-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ itáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-tarabi aminénama wannaabí kágamaraiye. waayúkama itátuweta min-nákómá puínata mi-kánáámá yorautí-yátááriq ínoe. paá máinanama íma páaq ínimanibo anaaékaq wemá puínana mamá páaq íniye.

¹⁸ miráráá umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá páaq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákaae.

¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma tímá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákú-ayaunapogaraq tipí-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyikaraiye.

²⁰ miráuma tiráíye: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánúqtu maamin-áwááméqá waqma mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráíye.

²¹ mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráíye.

²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtúmena kúmiqa mamá Áánúqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamááríqa ketááí kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo miráí-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánúqtuni márúkaq wáíye. Áánúqtuni márúkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqómma amí-yátááqá ítama aónaraiye.

²⁴ ketáá ítánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánúqtuni márúpaqa wenamááríq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánúqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máíye.

²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiray uyábékaiye. ááqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine.

²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énaoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq uráí-kanaaraq aú-aíqa mayániye. awaaraq-kánáábí ántai-kanaama aqtóráriq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánipoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye.

²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánúqtu anaaékaq máqtemma yainániye.

²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwániqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yawwéqma móragaraq kúmiqtaba ikuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá márailyana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánùqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukááe.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóni mayaimá íma ánataraiye. mórai q umá taítawaa-wamma ikámma Áánùqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútúq arupú umá pááq umá ánatanoe.

² aaqáo. ámáakoma íma mútúq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq kóinata agaéyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánataginoe.

³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiye.

⁴ mémegoni naaegógáráq purumakaakóni naaegógáráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe.

⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánùqtuma timá ámikaiye:

“emmá amí-wámmá agayái-yááreráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá ikákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye.

⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánùqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq minnáyaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá

agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma

miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káríqto Áánùqtumma timá ámikaiye.

⁸ áqnáabaq tiráíye: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yááreráq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá ikákaiye.” téna tiráíye. ááqibo naayón-ámáápi “ámikai-kamma agáyáaro” tiráíye.

⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnáyaba kukáune.” téna tiráíye. miráitana Áánùqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráíye.

¹⁰ Ítu Káríqto Áánùqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnáyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáíye.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáíye.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánùqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáíye.

¹² ááqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánùqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uraiye.

¹³ mibáqá wé awé umá maínana Áánùqtu wení namuro-wáyúká mamá áitauqa aménáápqá yíkaraiye.

¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútúq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánùqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráíye:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana

aúgemma anóná-anon-arain-aimma

yeráwáqtê maránúne. minnáe.

ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yuyánápi agamaránúne.”

téna Áánùqtun Aágoma tiráíye.

¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwí-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá itáyikanune.” téna tiráíye.

¹⁸ abo Áánùqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánùqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúnatae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánùqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqttaa kanaaráq uyáberanunatae.

²⁰ Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyé.

²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kényabiyepoaqtaa

²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa árainmma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. aúyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae.

²³ Áánûqtu itáiq-itaiq umá yabi ínípoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnáyabataa ketáá yáqtoranatae.

²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae.

²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókáráq kéipoana aamá tímá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá onátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwáníqtaba íma wáiyé.

²⁷ maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yainá-yátááráq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá tímá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe.

móra-nakoma Mótetini ámáamma
mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta
wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma
márúte aménáápáq yuwáinatama
wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama
áanikoni naaegómá maan-nákóni táwî-kumiqa
matukáitana

wemá iténa “pááqyan-awíqa yéna
anón-awíqa ikéyáiyé” mirá téna
maamirán-áúyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá tímá agaebí mayákaraiyo?
maaminnáyaba túyánápi máráaro.
móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánímanibo
maamin-nákóni anómma uyátá-maqma
táígon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá keti mayáimá wáiyé. anónnáma yeqtí meyámmá yawuwéqma yiménúne.” téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyé. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama ³¹ minnáyaba ikatíqa óriq umá onátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqti naayó-qtátááqtabá túyánámmá ítáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómá túyánápi tágaitana táigani-qtataaqtataba tíqtaba éq anómma tú-tiqtaba urááe.

³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá ító-umatiketa táwî-aimma tímátiketa mamá táiq umatiketa ínómanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai qumá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe.

³⁴ keráwáqá tiruqtábá ánná-naupaq máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqti máqtemma maa-márábi wái-qtataaqa aúqmayetaa tímúqá maqmá máqé-uraae.

³⁵ abo ikatíq íoro! anaáekaq anón-apeqa wániye.

³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-miraiq oro. anaáekaq wemá tímá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe.

³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:
“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.
páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.
ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”
téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye.

³⁹ ketáámá aamá íma ítáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye.
ketáámá itáíq-itaiq umá yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaq ketáámá
Áánûqtukaq awé únnyaba ikáonauna-yataaqá ínîqtabataa awé kéunatae.

² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá
yimuqá maqyikaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq
wíyòkaraq wenáanapo taròq umákaiye. miráuma íbèqa káonauna-yataaqá kanaarác itaa
aónéwauna-yataaqnapo taròq uráíye.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Ébo agamá amé-wao-qtataaq Áánûqtukaq ámikaiye.
Ébo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá uyátáraiye. matúq-matuq umá
yabíkáiqtataboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Ébo wení kateko-ááíqtábámá
wení Áánûqtu wenamááíq amuqá marákáraiye. Ébo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá
yabi-í-yátááqá ketáá túyánákák taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye.
wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáa-imanibo ikaonaiye. Áánûqtuni
aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye.

⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma
kanaarác amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé iyábá kákaitana kaayaq-
yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápi mayaijáae. minnáe. Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu
máqtemma weqtábá abáa íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápi mayaijáae.

⁷ Áánûqtu Nóaamma nói-qtataaqtaaba pááq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá
yabíkáiipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáíye. anón-unopi-kaare taròq uráíye. únópi-káarébi
wemá wení aara-íyápóté uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-
matuq umá yabi-í-yátááqá Nóaa wenamá máipoana maa-márábi-káyúkámá iyuwéna
yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá kateko-
kánóré Áánûqtu tiráíye.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáíye. wení naakumó yuwéna
Áánûqtuma tin-áúgé-márúkák uráíye. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne
tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá
náakaraq yamáune téna íma ítaraiye.

⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqá ko máqe-uraiye. mikác kárágáaq
máqe-uraiye. Ááitekikaraq Yáakobogaraq owá-náupáqá máqe-uraae. yenákámá mimorá ako-
qnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye.

¹⁰ Áabaraani anó-maruqá Áánûqtu ámúraaq-aikaraq matúq-matuq umá ámúraaq taròq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqna kagéna iyápóma íma kanaarác marákáawaniq énanibo
Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráíye. Áánûqtuni máqten-
aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama
abóará ayúkáiye.

¹² anónuqma kágipíke min-íyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama
pááq uráámma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukurááe. maamin-írágó-
qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yimikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo
pááq ínîqtaaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápi téta: “kárágáaq ya máunatae. pááqya-
kanaama maa-márábi kémaunatae.” téta yúyánápi tirááe.

¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápí téta yeqtí árai-maruqtaba abááíq-abaiiq ommá íaonarae kéitaunatae.

¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yawuwéqma kanaaráq uwínoe.

¹⁶ ááqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “íkamma agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wemá yokaa éna aminé uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá aminé uráiyé.

¹⁹ aúyánápí téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaeékaq yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana anaaeékaq páaq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

²¹ mimóráíq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaeékaq pukáiyé. wení uréire íyátáráq aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqô-qtataaq Áánûqtuqtaba “tikáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tikáiyé” timá yíkaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtîbike yéta tiráiyé. miráuwo-maraauwo-aimma wení ayáátámma náarabi uqmá utánîqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi páaq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíráketa aónááyamma kína íráqôn-iyapoma máqe-uráipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-iyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma íkatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabí-í-yátáákárq máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóni anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenánini ítígáae téna áaqá íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáákómá anómma aúkaiye.

²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebô-yátáákárq abáá éna awaaraq-yúpáámô amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. íniye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye.

²⁶ aúyánápí ítama Metáíyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtîbi-marabi-qtataaqá íráqômma wáqe-uráiyé. miráipoana Móteti wení anaaeékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Móteti Íqtîbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákáiqtaba íma íkatíq uráiyé. íma ko yawuwéqma íniye. Áánûqtumma wenamááríq aonarenaboana uráiyé.

²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápí tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq íráqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágítata matúq-matuq umá yabí-í-yátáákárq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtîbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Yériko-tíqa yawarápama kumá-uráiyé. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uráiyé.

³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yetê íikakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyoqtabama aamá itai-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyé.

³³ taígani-marukaq ááíqa éta
yeqti matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana
ááíqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaq

wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma

yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ íramá putíqtuweta

waqtaámmá yigaibánôpikemba yiwíkaiye.

yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo

yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.

akoqnáa umá kárágáaq-wayukati ááíq-wayukama

uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqti pukáá-kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe. Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqti namuro-wáyúkámá iyuwéta íkoinopoata yúyánápi téta puiyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqqa uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqti namuromá

kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtaánápo yigaibamá ábákáaq urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyikaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-marábí káyúkáráá íuraae.

kaqmáápakaraq anubakarárq uréire kéeta

muriánóbákáráq kekoq anóbákáráq

mipi yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqti matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráiyô! ááqibo

Áánûqtuni íráqô-qtataaq akoqnáá-arain-aimma timá yímikaitata yemá ímataae.

⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtaáyábámá mamá páaq uráipoana maami itai-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágáráq mútúq páaq umá ánataginoe. Áánûqtuma we-naúgen-auyanamma miráuma wáiyé.

12

Ítuma túyánámmá amétaa miráráa ketáá onátaa.

¹ ketáá nôraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqti áaimma paá keqtaábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágítana kúmikogaraq yáqtoqma yatítinaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma onátaa.

² Ítu Káríqtoqak yáqtaaq karáqma arupú umá minnáyaba onátaa. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákáráq Ítuma máiyé. kaapaq-yámá yíniipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá íyéna aúyánápi íitaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiyé.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

³ itáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámikaamanibo Ítuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkaiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúniq éra íma yuwaaro!

⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááíqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqti naaegómá íma kukáíye.

⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikarâô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaqa maamináyaba timá tímikaiyo?

“ketánimaaro,

uyátárai-nakoma táígoniq umátikena

yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba

íma komá yamátuwe kóaaol

⁶ auyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náayubi táígoniq uráamma

mamá arútáyikena

yeqqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaqa tebûqa yíminiyé.”

téna tiráíye.

⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtpaq yíno. keráwáqti tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqti yáanima mamá kárutaiye.

⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máíye.

⁹ itáaro! ketáái marabi-kétibótáá ketáámá táígoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtiwíqa múte kéyaayunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaunatae.

¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqti marabi-kétibótáá táígoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoíq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéúíye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana yainániipoana wemá keqtáámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae.

¹¹ ketibótáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá timuqá íkémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátæ.

¹² keráwáqti tiyáámma akáqinaq múte arútáaro! keráwáqti tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro!

¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátáqina-yuma aapaké íma waeránomanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákárq kateko-yátáákárq maaminná íyoreq uyátárai-nakoma íma kanaaráq aónanoe.

¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaaq-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro!

¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé íréna wení áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyaníq uráíye. Íbaru-wayukao, keráwáqti áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanami-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro.

¹⁷ túyánámmá itáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq akárainanibo wen-aboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaaráq matáíye.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwíqqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaæ. aokaq-ánúbata waayúkama ínekuinoe. Tááíoni-anubaq íragárq kumayukómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákárq

¹⁹ wiyonaaraa-aagaraq móraiqtataba téta íma ya áíkutaæ. mi táoqa waayúkama wiyon-aama kéiteta ókaraq íma itai-yááqá yawíkaiye.

²⁰ móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúrúq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráíye. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karáæ.

²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráíye: “kegaráq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráíye. íbéqa miráráá íyábá íma yagáikuyoe.

²² áaqibo ítáaro. mi-máqté-qtátááqtábá íma ya áíkutaae. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márúkaqa wení Yérútáárebaqa taigani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnýaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápíké ya áíkutaae.

²³ Áánùqtuni márúkaq agamaréna yepáq yorupamá áikugowana Áánùqtu máqte-kayukati yainai-náqá wenôpaqa ya áikuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mütúq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áíkutaae.

²⁴ Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tirái-nakoma wenôpaqa ya áikuteta wení naaeqómá popoq umá naaeráq ya áíkutaae. Ítuma wení naaeqón áaikoma uyátamaqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaeqómá kótámakurayie.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tínna-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-márábi-káyúkáyábá

Áánùqtuma timáyikena yaímma wemmá

íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae.

miráitata móra aamá tínna-nakoma

Áánùqtuni márúpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá

uyátamaqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyie. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágárq yanáa-márúkárq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyie.

²⁷ kímora-taoqa miráuma tirááitaraqtaae. minná paá máqtemma taróq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánimanibo tébaka íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáá tíména íma kanaarq waráá-waraa ínipoqtae minnýaba “tíkáiyie” tenúnatae. “tíkáiyie” Áánùqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánùqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánimma miráráa máiyie. abo wenáwíqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá tíkáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoqaq túnabakaa umá tíkáinaiq umá aati-aati máero.

² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamiráma íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánùqtunopake yíyamma mirá-inoe.

³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkáapikaa máera yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq kari-wáyúkágárq yeqtí aúkáapikaa máera túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áúkáqá máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógárq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánú uréire étamo ye-áúkáqó yainéna íyamma ápéqa anaáekaq Áánùqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamááríq yimuq-yatáápi máaro. aanibo téna Áánùqtu timá tímikaiqtaae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikáiyie.

⁵ missing?

⁶ ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma íkatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nóraq kanaarq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánùqtuni watáama timá tímikaama minnýaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráanabiyo yawéqma túyánámmá itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yatááqá mimórai q umá oro.

⁸ énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyie.

⁹ ókon-okomma yiráati-yataakaraq káqo-kayukati yiráati-yataakaraq kateko-ápíké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikaíno. Áánùqtuni íráqô-qtataaqaqnao ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umagínoe. wenámáakoni íráqô-qtataaqaqnao uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyie.

áme-wao-qtataaqtaba Áánùqtu kákáiyie.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóábq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náupáqá amí-yááreráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe.

¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waiwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopapa máqe-uraimma mamá uyábékena kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waiwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe.

¹² miráurainiq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápo waayúkati kúmiqa maqtukaiye.

¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánatae.

¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáíye. Áánûqtuni kateko-márúqá yíníqtaba awé umá máunatae.

¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwíqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Ítun áwíkaq tóyaupike “tikáíye” ténátae.

¹⁶ íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkaiye. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápi yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yátááqá tíkainaiq ónúnatae.

¹⁹ mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtábá Áánûqtu máena

²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtábá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáíye. miráuma waíno.

yaimma-aqto-aíne.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnááma mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae.

²³ kemá timá-timena kéune. ketáái tíbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama keté máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá úkaraae.

²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtê waíno!

Yêmiti

¹ min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketibâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yatááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miraráá íyana keráwáqti tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnáyaba áqa káonaae.

³ missing?

⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqti íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaga móra íráqô-qtataaqa Áánûqtutaba íma ayawáá yánoe.

⁵ keráwápiké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-ayunaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónánana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqmá keráwáqá máqtemma tímínéna kéiyé.

⁶ keráwáqá minnáyabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tínômanibo paá wekák tirumma áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekarááq iníkáá umá mi-káyúkámá máae.

⁷ miraráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe.

⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yikái-qtataaqtaba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekák kémarapoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápi mániye.

¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnáyabama anaáekaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púníkkaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye.

¹¹ aabaumá kéutena aaqá kégautowana áápepaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. mórai q umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenáúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yatááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqônq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaáekaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yatááqáqbá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: “mi-káyúkámá keqqtábá yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiyé.

¹³ yaímma makatí-yatááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yatááqá Áánûqtuma tímákaitana íráiyé:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye.

¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwí-aunanakoma wemmá kéyabitiye.

¹⁵ táwí-yuyanakoma yemmá yabítínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwí-aunanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye.

¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá okóni áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiyé. aabaúgogáráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amama íma wáiyé.

¹⁸ Áánûqtuma keqqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáyaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqti táama kéteqa áqnáabaqa túyánápi ítéq tero. íma páátákáá tiyamma oro.

²⁰ keráwáqá tiyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae.

²¹ keráwáqti táwí-aaimma paábaqtae iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamááriq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi máráin-aimma wáráaro. maamirán-áinápó Áánûqtuma keráwáqti tirun-iyápógómmá awiráinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnai q oro.

²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópiké wenóíqa aónainikaa íniye.

²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye.

²⁵ aá itarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kêtimiqtatae. máqtemma aá ítáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi ítáama íma kéyuwikaee. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqma mirá képoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aamma kéwaraune” timánibo wenaamáábima íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéíye.

²⁷ arupú-ayuanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-ínikáráq iyápógarag yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwí-aaqitaba nékaq máero.

2

¹ ketibáqawaaraa-kayukao. Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqá ógikái-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqóniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaeémma kéumayiqo ommá táwí-aaímma paá kéoe.

² ítáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtooma maréna kéinaqa

³ máka-nakama mórai q íráqóniq paá umayikáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqôn-ábíqtátáráq maráq mááo” itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero.

⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqá keqtúyánápi ké táwí-aaímma kéyinaae.

⁵ ketibáqawaaraa-kayukao, ítáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráíye. wení yabíkái-marupaq yeqtí yíwíqa máikaee téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáa umá timá yímikáíye.

⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaeémma kéoe. ítáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae.

⁷ yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwí-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáre maamin-ámáán-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráa tikáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye.

⁹ keráwáqá oótamma makáíya-kayukama yetíwíqa múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwíqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe.

¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá otaammá kéguye.

¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráíye. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyómma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéíye. kímora ámáan-aimma íma waráanayatababoa Áánûqtun ámáan-aimma emá akátaane.

¹² min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áíkkómá timátikainaqtaa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqti máqten-aimma túyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áímmá wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áíkkáq keráwáqá yainániye.

¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yatáápi kémmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yatáápi ké mirá-umatikaniye.

¹⁴ túbáqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae.” téqtaa kêtunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tiniq ítáa únnama ketáái wataama íma arupú-áiné.

¹⁵ yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtóaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa

¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tuyaqa yaáka máero. tú yawááq umá kokooq í-únákáqtó kúberera íráqóniq umá aáwaaq naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmó kétemma íma yíwáqnaa kéoe.

¹⁷ keráwáqti itáíq-itaiq-yataakoma mórai q kéíye. keráwáqti itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye.

¹⁸ yaímma keráwápi ké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayáanaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yëmitima yawéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yatááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae.

¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama íkatíq umá aqteke kéoe.

²⁰ aibôq-wayukao, keráwáqá këtímonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqá itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéíye.

²¹ maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenánikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáqo” tiráine. Áabaraama miráráa uráíqtaboana Áánûqtun-aurakaq arupú uráíye.

²² keráwáqá kéitaao? Áabaraama itáíq-itaiq uráíqtaboana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráíye. Áabaraama wemá minnýaba uráíqtaboqaqta ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráíye.” téqtaa kétaunatae.

²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kéíye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kéíye.

²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorane” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-naré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré.

²⁵ móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóíníqtábá wenáwíqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkomá min Ítíraaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkomá yíwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkomá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótuaani timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúká*ye.

²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôníq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémhá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye.

² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá ítaa arútáanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenatúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye.

³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáá-annama (téni) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wínna-ayapaq ketáá yabi tenanatáá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae.

⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoráíye. uwáama kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wínna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye.

⁵ móraiq umá amáábíyataba wáíye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketútaa múte kéyauíye. miráipoaq keráwápíkémhá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. ítáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaarâq kamá íqtubíniye.

⁶ timáábígoma miráuma iraráa kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaarâq tíniye. timáábígotaama táí-aimma këtítanama máqte-tugotaa táwíq umákéna ketáái íráqôn-aaimma mamá táwí-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye.

⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaarâq awíma kaayoné umáyikanoe. nunagarâq abááq-wákárâq táiwakaraq noyáákarâq máqtemma awíma kaayoné kéoe.

⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaarâq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye.

⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqneqtaa kéunataama yemmá keqtáárâá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráíye.

¹⁰ mimórá-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraqa táwí-aikaraqa kêtunataamanibo miráráátáá únnataama táwí-aaine.

¹¹ ketibâqawaayuo, poqnokómá nó-úrâkógárâq únókógárâq mi-mórâbíké íkégumiye. ímiye.

¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámá káyubiye. móraiq umá mimórá tóyáúpiké íráqôn-aikaraq táwí-aikaraq kêtunataamanibo táwí-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápikémmá yiráátí-wayukama íma aúráro.

¹³ móra itái-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáq máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaimá íráqóniq kéítaqtaa ketáámá káonaunatae.

¹⁴ keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnobaqa táí-tiyamma kémaraao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá itarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áiné.

¹⁵ maamin-áímmá Áánúqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye.

¹⁶ waayúkama yetíwíqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kétéetama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwí-aaimma pááq íniye.

¹⁷ miráimanibo itái-yátááqá Áánúqtunopakemba minnáe. mútúqa íráqóniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-itái-yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íráqóniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánúqtuni itái-yátáákómá miráráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánúqtun-aurakaq kateko-wáyúkáe.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tókáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatímá ááíqa kéíye.

² keráwáqá maami-qtátááqá kékikaimanibo íma kanaaráq mayánópoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. itáaro. keráwáqá Áánúqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tikái-qtataaqa íkemayaae.

³ keráwáqtí táwí-tuyanakake Áánúqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamáa keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae.

⁴ waayúka, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánúqtuni namuro-wáyúkámá máae. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kékíkaíye” tinnama aati-aatímá mirá kétena wemá Áánúqtuni namuro-náqá káukiye.

⁵ Áánúqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánúqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aine.

⁶ miráimanibo Áánúqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá tímá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánúqtuma yemmá waéqma yinaaeéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye.

⁷ miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánúqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtópake péqmarena paábaq uyaa tímáginíye.

⁸ Áánúqtunopaq waaqókáq íyanama wemá keráwáqtópáq waaqókáq yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariq kéeqa paábaq tinaaeema umáméro.

⁹ keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro.

¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

¹¹ ketíbáqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwí-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábáqawaaraa-naqa kéyainenama táwí-aimma weqtábá tinnana wemá Áánúqtun ámáan-aimma kéyainenama táwí-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye.

¹² itáaro. Áánúqtuma wenamáa ámáan-aimma kétimitaamanibo keráwáqá kenamááríq keqtí ámáan-aimma tímínéqtae kéoe. Áánúqtuma wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma tíménataa wenamáa kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánúqtumune” téraq kéteo? abo íma túbáqawaaraa-kayukama yaínáaro.

¹³ keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá pááq ónúntae.” maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama ítáaro.

¹⁴ keráwáqá nôi-qtataaraq aabáyaama pááq ínimma íma ítaraae. keráwáqá túwaraimma konnákoráá umá pááqya-kanaama maéna kóiniye.

¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáinaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntae.” miráá téraq tero.

¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqá túma múte kéyauyeq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánúqtuni amenáápáq íma maíyamma minná táwí-aaine.

¹⁷ ítáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéiyé.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama ítáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwíq-totíqa maréq ibiqá yaránóe.

² keráwáqá ótamma kabiréna unáákáqtóma kawaanogómá kégarainana

³ akoqnáán-otamma naeenómá augéna keráwáqá tiráátinoqtaae irámô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqápaqa yíniye. kenamáa keráwáqá taiganin-otamma káikuyoe.

⁴ keráwáqá yópímmô mayaímá máyáa-kayukama makáqma yíwíkeq yemmá íma meyáníq képoata yeráwáqá anókaq áyayataa umá keráwáqá táwí-aaíqtaba kéte. yeráwáqá áyayataa-aikoma Áánúqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye.

⁵ maa-márábí kéréwáqá taiganin-otamma káikuyeq taiganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayái matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama tímáyíkáawata waayúkama yíkakaae.

⁶ missing?

⁷ keqtíbáqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáípaq awé iníq umáraa máero.

⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókáríq kéiyé.

⁹ keqtíbáqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwí-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánúqtuma keráwáqá yaináinaq tigeayábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yainai-náqá waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye.

¹⁰ keqtíbáqawaayuo, Áánúqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwíkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáípaq yeqtí yíqa í-yátáápi awé urááe.

¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáípaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánúqtuma íráqóniq umáyikaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwíq kéumakaitana Yóbu Áánúqtumma íma anaaemma ámikaimanibo aú pukuráípaq awé uráíne. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúráitana Áánúqtuma wemmá áwáqnaa uráíye. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá óriq kéiyé.

¹² ketíbáqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánúqtuni márúkoni áwíkarraq maa-márágón áwíkarraq káqo-kaqo-qtataakon áwíkarraq yamá keráwáqá akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwíkaq kéteraq túyánápi kéteqa “mí-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánúqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápike móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápi máenama nunamummá tíno. keráwápike móra-nakoma amuqó kémarenama uyátárai-nakon áwíqa múte ibí tímá yauyíno.

¹⁴ keráwápike móra-nakoma karímô kémayenama itáíq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yáayainata yeráwáqá nunamummá má kétimaketa matawémma uyátárai-nakon áwíkaq marakánoe.

¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárfí-náqá auwiráiyana Áánúqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹⁶ keráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá pááq oro. weté-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-náré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé.

¹⁷ Iráiya paá keqtáaráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-káritímáátígáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye.

¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiye.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwápíké móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno.

²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmíq-nákóní arun-íyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaq paábaq matuwéna awíkatuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaeo-wayukama **má**qte-marabaq **wéyáwé** **umá** guraa-kayukayopaq **Pí**taama **mó**rama **Ítu** **Ká**ríqttoni **timá**yíkarai-kayukabike-nakoma **ké**titana **Tá**ératima **agatá**iye.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitinia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtópaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánúqtuma wenaúyánápike keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikariye. Aokaq-Áágómá keráwáqti tirunóbáq kémayaitopaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Kárirqoma keráwáqá wení naenápó tete umátikariqtaba keráwáqá wanáma wáráaro. wení íráqô-qtatakekekarq wení kaayoné-yátáákékárq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áanuqtuma uyátárain-naqa Ítu Kárirqotomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkaiye” kétunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónúnayabataa íráqô-qtataaqa yíníqtaba kanaarq awé ónúnatae. Áánúqtuma Ítu Kárirqotomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtataboqaqtae ketáámá miráuma kanaarq akoqnáá umá awé ónúnatae.

⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyabá Áánúqtuma wení márûpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúníq éna íní-qtataaqa wáiyie.

⁵ wení akoqnáágarq Áánúqtuma keqtáá Ítukaq itáiq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yawuwéqma kumíniye. mi-kánáágóni aqtó-kánáárqá Ítu Kárirqotoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiráníqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaarq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqti tú-tiqa í-yátáákárq ummaa-yátáákárq maa-márábimma mayánoe.

⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqti íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtáakómá iranápó agamakéta námó ai-wáigómmá mamá paabaq kéyuweta áwáarara kai-wáigómmá máráníq umá miráráá umá keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánúqtuma maqmá timónaniye. keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtáakóqtábámá wáiyie. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Kárirqotoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákárq tágama-yataakarq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamááriq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábimma íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. ibékaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekák itáiq-itaiq kéoe. miráiqtaqoq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaee. ániibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaarq móra-aimma íma tenúnatae.

⁹ keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtababoq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáiq-itáiq umá yáqtoraiqtataboana Áánúqtuma keráwáqti tirun-iyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánúqtumi amuné-wáyúkámá Áánúqtuma wení íráqô-qtataaqa timíníqtaae téta yemá tirááne. Áánúqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyó téta yemá abáá íq-iq urááne.

¹¹ Ítu Kárirqtoni Áágoma yeráwápi wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábi-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ániibo naayóbáqá yemá amuné-áimma Ítu Kárirqtoqtaba tirááne: “Metáiya kukéna anómma aú-aíqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánúqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Áágoma timá yímikaine.

¹² Áánúqtu wení amuné-wáyúkárqá yeqti kanaarqqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqqtábágarq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yumá Aokaq-Áágómmá Áánúqtuma timáyikáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánúqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaiyábámá ôriq umá kéyikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqti túyánápímmá íráqôn-aaiqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Kárirqotoma yawuwéqma kumíni-kanaaraqa Áánúqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínimma minnáyaba awé oro.

¹⁴ weni árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáraaro. keráwáqá keqtúgoni akai-yátááqá íma wáraaro. mi-tíkái-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá tááyarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokariq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqti táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokariq oro.

¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“kemá aokariq kéunaboq
keráwáqá aokariq umá máero.”

téna Áánûqtuma weni agamatá-kánnáábi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá keyainaitana minnáyabama móra-waigoma íma weni aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqti naa márúkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqti táaiqtaba ateráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaiyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqti titaubikoni ámán-aikaraq yáaikaraq yeqti aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káriqtoma keráwáqá meyáníq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwíkáiye. wemá mónekakeraq áwáarara kain-óqtákákékáraráq keráwáqá meyáníq uráiyi? ímiye.

¹⁹ wemá weni naenápó keráwáqá meyáníq uráiyi. tipi-tipi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máráanikaa umá Ítuma miráráa umá máqe-uráiyi.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma taróq urénama ákaq téna “Ítu Káriqtoma mirá-íniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánááráqá Ítu Káriqtoma abarokáq uráiyi. wemá keráwáqtabámá kukéna pukáipike itó-uráiyi.

²¹ Ítu Káriqtotababoq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá itáyaminoe. wemá Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikáiyi. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé inoe.

²² keráwáqá Ítu Káritomma anaaé wakáaqtababoana keráwáqti tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íraqóniq umá pááq uráiyi. keráwáqti tirun-íyápógóni abumá íma wáiyi. íbêqa keráwáqti tibáqawaaraa-kayukama árainmma kanaaráq tírummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma tírummá yímero.

²³ itáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráikómá íma waayúkaqoni ánayukakemma pááq uráiyi. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqti aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráiyi. ániibo keráwáqti aúgen-auwaraiogaraq matúq-matuq umá mániye.

²⁴ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábi kétiye:

“máqte-kayukama ókárááká kéoe.
ániibo yeqti tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.
ókómá aayámmá kamágitana
ókóni arakómá apíbí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátarain-nakoni watáagoma
watúq-watuq umá wáiyi.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátarai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá tímá tímikauna-aíne. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aímma íma téq agamá káútôro.

² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íraqô-naananoqtaba táa yánimma minná Áánûqtuni watááe. keráwáqá miráuma weni watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyanaaboana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqti tirun-íyápógómá íma puíniye.

³ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“keráwáqá uyátarai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni
watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káriqtoni aúrikaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máíye. waayúkama wemá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá auyarákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaqaq wemná keráwáqñápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokariq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káriqtoma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uraiqtataboana Áánûqtuma keráwáqti amí-yátááqtabá amuqá marániye.

⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnábi kétiye:
 “aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémarauene.
 min-íráqôn-óqtámmá matáunama
 wenámûraaq naammá yemá ínoe.
 náawabi min-óqtákáq itáiq-itaiq ínanama
 Áánûqtuma wemná íráqôniq umákainayabama
 wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáiq-itaiq íyátábá kétiye.

⁷ mi-káyúkámá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq kéo-yuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnábi kétiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma
 yemá mamá akoqnáa-oqtamma aúrakareta
 wenámûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kétiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámíye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánin-oqtamiye.”

téna kétiye. Ítuma óqtaoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máan-annae. keráwáqá taigani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtabá mirá-umatikaiqtaba maa-márábi-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqti waátágoni kumayu-ááikáké táayama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tikaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákkómá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákkómá kémayaae.

¹¹ tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráa umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akai-yátáákoní anaáe waraiyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqti yúgoni akai-yátááqá kéwaraawana yeqti yúgoni akai-yátáákkógáráq yeqti yirun-íyápógógáráq áaiqa kéoe.

¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkátí aúkáapimma máeqa íráqôn-aaimma wáraaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainai-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqti íráqôn-aiqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.

¹³ uyátarái-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtabá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáraaro.

¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqti yáama wáraaro. anómma yabíkái-nakoma yemná timáyikáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqti yíwíqa múte kéyauyoe.

¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyanaama keráwáqti íráqôn-aikoma min-áibóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqti yóyauqa aúyaraniye.

¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááriq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae.

¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yikáaro. keráwáqti tibáqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaiyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqti kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemná múte tikaq yikáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábiqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemná yaaguyábóro.

¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kětiminaqa taákaq máraaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni auyánammá wáraaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye.

²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqôniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa timíyaaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááriq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiyee. ániibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kėtiye.

²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma íráiyee.

²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá kútaiyee. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiyee. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yaináí-nákóqtábá kamuqá ítaraiye.

²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyee. wemá mirámó uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mûtûq kateko iyábá ákaraiye.

ániibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae.

²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima auyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-íyápógómmá yabíkái-waigonopaq írááe.

3

¹ keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóni náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenana ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáíq-itaiq ínyíô? enáaikoma áraimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba týábá íma ínoéne.

² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaiyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe.

³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íráqôniq kéeq týáápimma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe.

⁴ ímibo keráwáqá kenamááriq keqtí tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárírígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye.

⁵ min-nóinimmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máeta weqtábá kamuqá ítáyamikaee. mirá o-wáíógómá yemmá mamá waayúkati yúrakaaq íráqôniq umáyíkaraiye.

⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóni yinaae wakááe. Térima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámúmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqtí tinaaqmaate kémaeqa yemmá mûte tikaq yikáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá máí-yuwarakaraq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqtí tinaaqmaqa íma mûte tikaq yikáiyanaama keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íniyee.

⁸ maamin-áqtó-áikaráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. týyaqa kéyimero. ániibo keqtiwíqa íma yanaa máraaro.

⁹ waayúkama mamá táíq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táíq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yikáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyariyee. mirá kéiyanaama Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye.

¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kėtiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama táí-aimma íma téna

wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápiékémmá waeréna íráqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá máí-amma abáá éna

wemá min-ámmá waqména uwíq-uwíq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arútáiniq o-yúma káyimonena

minnáyabama amuqá kэмaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo

táwí-aaimma tarôq o-yúyôpakemmma waeréna

áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”

téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáiniq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo

¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáiniq íyataboaq tú-tiqa kémayaiyana Áánúqtuma keráwáqá íráqóniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqa éraq netuq-túyánámmá íma itánómanibo

¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánúqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábá ítama tímónáiyaq yemmá tímá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro.

¹⁶ keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáiniq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtuni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqá íráqôn-aiqtaba kaaqaari-áímmá týamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe.

¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayái-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánúqtuni auyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare.

¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aíqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yauwéqma Áánúqtunopaq tiwíqmenataa uwíniqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyé.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánúqtuni watáama abarokáq tímá yimikaiye.

²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaarqá Áánúqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáaráqá Nóaama únópi-káaréma tarôq kéitanama Áánúqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemmma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgitata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemmma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókomá minná Ítuqtaba nommá peraígóni amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma káyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete íyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánúqtukaq nunamummá túnnataama Áánúqtun-aurakaq tigeamá íyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtababoana Ítuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaarqá atóbatimatikaniqtaae.

²² íbêqa Ítu Káríqtoma Áánúqtuni márûpaq máena wemá Áánúqtuni ayáánurapaq maraq máiyé. mibákémmá máqtemma Áánúqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá káyabiqiyikaiye.

4

¹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aíqa matáiyé. miráinaq keráwákáráq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtuni anaaé kéwaraaqtababoq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyé.

² akouúma íbékakemmma Áánúqtuni auyánámmá kéwareraq máero. keráwáqá tógoni akai-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánúqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááriq keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq-nokakemmma aíbôriq urááe. keráwáqá aábêguyé kéeq aíbôq-nomma taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaará-qtátáákáqá nunamummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe.

⁴ íbêqa Ítukaq íma itáiq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqtí táí-aiiqtaba yagaroqtaiyábámá íma kékikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kékimatiketa agamá kégautoe.

⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwí-aiiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yaináníqtaba yokaa kéiye.

⁶ miráitanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáykaraapaq kukéna átê-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai qumá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu Káríqtoma yeqtópaq kukéna timá yímikaiye. miráuraiqtaba yemá kanaarâq mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá mórai qumá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaarâq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ántai-kanaagoma aqtórâriq kéiye. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá itáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaarâq tíq-tiq ínoe.

⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yiminóqtaba taákaq márâaro. keráwáqá áqnábariq umá miráiyaqtaba keráwáqtí otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe.

⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera qumá keráwáqtí naaúpaq kéwera qumá minnáyaba timuqá márâaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárákémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéera qumá miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro.

¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbâq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínóqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq wennámá watúq-watuq umá wáíye. miráuma waíno.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqma timónaraimma minnáyaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiqa-yataakoma yíníqtaba kéitaae.

¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánóqtaba timuqá márâaro. ániibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnapó ógiranoe.

¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáráaqtabaobaqta waayúkama keráwáqtábá timá táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqóniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraq keráwákâq kéwaiye.

¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáíye. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémaye qumá káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimiyábámá mirá-yútíq-yátááqatábámá íma kékune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro.

¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatabaobaq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnáyabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwíqtabaoba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kékimiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánûqtuma maa-márâbí-káyúkámá yainái-kánáárâqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainái-yátáákómá keqtáárâq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáiq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq páâq ínío? minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaaq kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánûqtukaq itáiq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq páâq ínío?”

téna kétiye.

¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni auyánámmá wáráaqtabaobaq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-íq oro. keráwáqá kenamááriq taróq umátikarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiye.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kékima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraqa kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ániibo wemá yawwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáikaaq umá mayánúne.

² Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnáyaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánómanibo karuwaaq umá máyáaro.

³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáa-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqti awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá iyaniq umá mórai q oro.

⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayaíyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náapaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqti tíwíqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtô-naqa máaro. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáabi kétiye:

“mi-káyúkámá yeqtiwíqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtiwíqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma kéyimiye.”

téna kétiye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamááriq Áánûqtuni akoqnáa-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye.

⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétiyiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqti taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera q yokaa oro. áwáábíq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma náníq-qtataaqtaba abáá iníkáá umá keráwáqti namuro-náqá Tááqtaama mirá kétiye.

⁹ miráipoaq keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtbámá akoqnáa kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqti túbâqawaayuma mimórâ-yú-áiqá í-yátááqá yeqti itáiq-itaiq í-yátááqtbáa kémayaae.

¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáa umátikena abaúmma ánûqa yamatikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íráqôniq umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáikaaq ígáae téna keráwáqá táayaraiye.

¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwááráq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá keti tima-tibáqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq iníqtaba keráwáqtpaq yuwáiyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétiye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqti túbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírôníkâa-marukaq máa-yuma keráwáqtpaq miráo-maara-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakiniq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtpaq miráo-maara-aimma yúwáitana kéwiye.

¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno.

kemá Pítáae.

2 Pítaa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáíye.

¹ kemá Tááímoni Pítaa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá tímátíkítaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánùqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákáámá kateko kéoyaqtabaobaqtae ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánùqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kétune. maami-kááyáq-yátááqá Áánùqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákatí uyátá-maqma itai-yátáápike kéíye.

³ Áánùqtuma wení aokaq-ákoqnááraké ketáámá weqtábá aokaríq umá mánatae túnnataama kétémiqtaae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtáámá tímikaiqtaae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabítiráíye.

⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma tímá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami tímá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraíyábá pui-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami pui-yátááqá minnáe. Áánùqtunopakemna nékaq mánoe. Áánùqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékáráq tímikaiqtae.

⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro.

⁶ ánibo keráwáqtí itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánùqtuqtabama aokaríq umá máaro.

⁷ mirá kéeraq Ítuqaq itáíq-itaiq o-yúma tirummá yímero. ánibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikaiyana keráwáqtí íráqôn-aikoma arammá íma abarokáq íniye.

⁹ náawabi wemá mirá íma ína-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéíye. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáq tete umáaraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awímmá kégamatuwaiye.

¹⁰ miráinaq ketibáqawaayuo, keráwáqtí íráqón-ainapo Áánùqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaaroo. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe.

¹¹ miráinaq Áánùqtuni watúq-watúq umá wái-marupaq keráwáqtí uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaaráq paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-íye.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq tímá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraaanibo

¹³ kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa tímá yoránae téq túyánámmá kéitaune.

¹⁴ kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma tímá tímikaiye.

¹⁵ miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaanama kemá púyónaqa keráwáqá íma tiwímmá kaaro.

¹⁶ ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba tímá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá tímá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkmá áraimma páaq ínín-aine. ketáámá kenamááríq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae.

¹⁷ ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánùqtuma aboánôpake matáíye. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá tímá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tíkái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémarauene.” téna aagómá tiráíye.

¹⁸ ketáámá Áánùqtuqtabama aokaq-ánuráqá wetê mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágmá Áánùqtuni márûpake tímá íturaunatae.

¹⁹ maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa ítareqtaaboqtaa Áánùqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá ítáiq-itaiq kéunatae. yeqtí yáayabama túyánámmá ítáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéiyé. Áánùqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautíq-yorautiq kéiyanaawaqa iraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógáráq tirunóbáqá kamá táganiye.

²⁰ áaqibo maannáma taákaq máráaro. Áánùqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aimma Áánùqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq ítánoe. ímiye.

²¹ mi-kátáámá Áánùqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápkémmá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánùqtuni aúyánápké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq ítánoe.

2

¹ Áánùqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yáimma kaaqaari-ámúné-wáyúkágáráq máqte-uraane. móràiq umá keráwáqtí aúkáapimma kaaqaari-yiráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áinápó yemá keráwáqtí ítáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayánlíq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápáiniye.

² miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebo-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebo-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba tímá táiq ínoe.

³ mi-káyúkámá keráwáqtí móneqtaba kéyikainataboata yeqtí yúyánápké kaaqaari-áimmmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánùqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánùqtu yawarápaniye.

⁴ ítáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánùqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánùqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkiaye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyana-awaataq yainai-kánáámá kumíniye.

⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegáráq Áánùqtuni yainai-yátáápkémmá íma yubiqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táiq umá máqte-uraawanaboana Áánùqtuma maamárábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánùqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánùqtuni watáama arutáinaiq ínòqtaba tímá yímikaitaboana Áánùqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótómabakaraq Komórabakaraqa Áánùqtuma iranápó yawarápatukaine. waayúkati táí-aiiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámó uráimma táí-aimma taròq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínìqtaba awaaméqá wána kéyiraatiye.

⁷ mi-kánáaráqá Áánùqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebo-yátááriq oqtabámá wemá òriq umá arummá umáyikaraine.

⁸ min-Íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánùqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqte-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwí-aimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine.

⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma Íráqô-kayukama yemá makáqma aónai-yataakoma yaútúraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínìqtaba kéitaiye.

¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánùqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápkémmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yímíniye.

maami-kááqááí-yiráátí-wáyúkámá íma ikatíqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánùqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautíyábámá íma ikatíq kéoe.

¹¹ kaqtó-wayukama Áánùqtunopakemma yeqtí akoqnááqoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yiráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínòqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnááqoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnááqomma wenaúbáqá aráátíyaba ikatíq kéoe.

¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyé. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma ítáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániyo yemá abááq-wáiwákóróá umá yemá yawarápáinoe.

¹³ yemá yeqtí táí-aaíqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwáreta yeqtí kebó-áímmá abarokák tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqtê yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétéwata keráwáqtí aáwakaqtabama táwí-aaímma óq-waayukama kété.

¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá waránóqtabama aati-aatimá íma kanaarâq yimuqa yaráíye. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikáíye.

¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyóqtabama móneqa mayéwaine.

¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápike wátáama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá áminanawaq wení albôq-aaímma “yuwaíno” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine.

¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaímma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínikáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikáíye.

¹⁸ yemá yeqtí táí-aaíqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kété. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá téta makákma kéyimonaae.

¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkaomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápqá yiwiqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumaqoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe.

²⁰ waayúkama ketáái uyátarai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káríqtomma kéítetaboata táwí-aaikoma yemmá yaútuma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákkómá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino.

²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákkómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemba yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye.

²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáíye. minná

“iyákómá yeqtí múmá yawwéqma kéíye.

ániibo pógoma nommá pétuwetama

yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.”

téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3

¹ ketí tikáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-úbánápómá arutáinaiq ínóqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kéténe. ániibo ketáái uyátarai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kéténe.

² missing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tiketa

⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq máíyo? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma mórai qumá wáíye.” téta yemá tínoe.

⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétéitana maa-marámá pááq uráíqtabama yemá yaákaq ínóqtabama íma kéyikáíye. nokáké maramá tarôq umaráitana maragómá nopiké utaráíye.

⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-marámá yawááq-urena miráuma naayó-marágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukáíye.

⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yainai-kánáyábá awé kéíye. wemá maa-marágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yainai-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-marágáráq wíyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápamayikániye.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. itáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéiyé. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéiyé.

⁹ uyátárai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyanámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé ináqiyé. ániibo wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígaáe téna yiwé kéiyé. yemmmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánúqtuma yiwé kéiyé.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yainai-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyanámmá itáiyán-awaataq kumíniye. mi-kánááráq wiyómma anókaq áama káayena panane umáginiye. aabaúgógáráq wiyókógáráq wiyókogaraq iramá kamá káuma ánataginóe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma ánataginóe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq íniýô? Áánúqtutaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro.

¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaiógómmá mirá-oro. mi-kánááráq wiyómma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wiyókogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginóe.

¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánúqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánúqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápí máero. Áánúqtumma ôriq umá timuqá marakáiyábá maqmmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmmá aónaaro.

¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbatatikaniqtaba kákaitana wemá aú pukáipaq awé kéiyé. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama keráwáqtópáq Áánúqtuni itai-yátáápi kéimmá áqa agamá tímikaiye.

¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yawuwéqma kumíni-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiyé. yaímma-aama íma itáa-kayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamááriq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánúqtuma keráwáqá abaúmna ánúqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqaqapoma keráwáqá íyabitero.

¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itai-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma waíno.

kemá Pítaaé.

1 Yóáane

¹ Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráie. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánekukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá máí-auwaraimma wáie.

² maami matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa naayóbáqá aboáté máqena wanamááríq kumma tiráátiraiqtae.

³ miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotétaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa íturauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae.

⁴ keráwáqtí timuq-yatáákómá mütúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtópaq kágayaunatae.

⁵ ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uráie. Áánûqtuma ómmá máie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yatááqá wáie.

⁶ abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémarauunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae.

⁷ aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáátáá kéumayaunataa áanikom Ítuni naaegómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtae.

⁸ “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáie” tennatáámá minná kenamááríqtaa ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-kaunanata árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáie.

⁹ ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kúmiq-yataaribi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wáie. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái táiyataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtae.

¹⁰ Áánûqtu maará kétéie. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétéie. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaarin-aráe” téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2

¹ pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq ígaee téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínín-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yatáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínín-naqa máie.

² kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máie.

³ Áánûqtuni ámáan-aimma ítéqtaa miráonataama ketáámá árainma kanaarác aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae.

⁴ móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá ikéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá ikéwaiye.

⁵ ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akai-yatááqá ógíqma pááq umá wáie.

⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma máqe-urainikaa mórai q umá maíno.

⁷ tikái-kayukao, kemá maan-ámáan-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminná naayón-ámáan-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo

⁸ maamin-áúgén-ámáan-áímmá árainma Ítupi miráurainikaa umá íbéqa keráwápi mirá kéie. kumayuq-yatáákómá kéyatamakítana ókómá keráwápi ógíqma pááq umá wáipoana mirárárá umá maamin-ámáan-áímmá aúgema wáie. minná árain-okoma íbéqa kétagaiye.

⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóni aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amí-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máie.

¹⁰ ááqibo wení ábákoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amí-nakomma kákainanama ókóni-aapi kémaítana wemá waayúkama otaa-qtátááríq ikéumayikáie.

¹¹ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtoni aanábómá áyamma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúramma kégaropa-makaiipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye.

¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye.

¹³ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urinaqa Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoqa keráwáqtópaq kemá kágayaune. maabuibóákaao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtópaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoq keráwáqtópaq kemá kágayaune.

¹⁴ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoq keráwáqtópaq kemá agatáune. maabuibóákaao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtópaq kemá agatáune.

¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágárq ítikaino. móra-nakoma maa-márábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááqá arupimmá íma wáíye.

¹⁶ wenaúgon amuq-yátáákárq aúrananna ai-yátáákárq aweké kuí-yátáákárq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábiké-qtátááré.

¹⁷ máqtemma maa-márágóní waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákárq maa-márágóní waayúkgaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun auyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káríqtoni webóé.

¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánáárq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánáárq íye.

¹⁹ Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yáimma keqtáábiké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtááráá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtáágárq móra-yuyanakaq maréteraatati ketááté máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábiké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae.

²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa árimma kéitaae.

²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaarácq páác kéíye.

²² náawaq kaaqaari-náqá máíyo? “Ítuma íma Káríqtoma máíye” téna aboáqtábágárq áanikoqtabagaraq wakaráína-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré.

²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu weté ímaiipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá weté máíye.

²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maino. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápkárq mánoe.

²⁵ Ítu Káríqto tímá akoqnáá umá tiráíye. “matúq-matuq umá máí-auwaraimma timínénataa keqtáámá tímá akoqnáá umá tikaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike

²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune.

²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máípoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa íqtáámá árain-aain-aimma wáíye. kaaqaari-áímmá íma wáíye. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero.

²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiyana wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikácq wenaúbácq tigae-tigae léqtaa kanaarácq itó-uma mánunatae.

²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáíye. kateko-yátáákón áaimma máíye. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkáraíye.

3

Áánûqtun-araabitie.

¹ keqtááyábá akai-yátááqá abó “íráqóne” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábi-káyúkámá ketáágárq ítimonaraaqtaae.

² tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa máunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá umá mánunatae. mikácq wenáaimma mútúq kanaarácq aónanunatae.

³ máqtemmá wekácq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq íkatéta nékaq mááe.

⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámán-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiyi.

⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáiimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáináyataba kukáiyi. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyi.

⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtópimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye.

⁷ pááqya-noiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye.

⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayáimá matuwáináyataba kukáiyi.

⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááq wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye.

¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni árábíti máewata náayubi Tááqtaani árábíti máiyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni árábíti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áimná áqnáabake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae.

¹² ketáái íma Kááinararaa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nóraq ítanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayáigómá táigoni itana ábâkoni mayáigómá íráqõniq ítanabõana ikákaiye.

¹³ ketibáqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro.

¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtáámá kékikaipoqtae aónaraunataama tirun-iyápómá puí-yátáákkómá yátamaqtuweqtae matúq-matuq umá máí-auwaraiqiqtáa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yátáápi paá mááe.

¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma kéumakenama auyánápi ikámma puímma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae.

¹⁶ maaminná nóinabi kakaí-yátáákkón áaiqtaba tiráátiraiqtáae. Ítu Káríqtoma keqtááyábáé téna pukáiyi. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáa kanaaráq puyónátae.

¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma auyakuraitana íamikaimma Áánûqtuni akaí-yátááqá wepímmá kémaiyo?

¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákkómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtae máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatíq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákkótáa ketáái tikaí-yátááqá áraimma yiráátéqtae miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó kéunatae.

²⁰ ketáámá kenamááríq ketúyánákótáa ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáa uyátá-maqma máitaqtae káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye.

²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáa ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó-onunatae.

²² wenámáan-aimma kéiteqtae miráonabonataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanatóámá nóí-qtataaqtababi ítána-yataaqtae wenópake paá mayánúnatae.

²³ maaminná wení ámán-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtae ónátae.

²⁴ náawabi maami-káayáq-ámáán-áikaráta kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai iyabiyó” téna kékiraatiqtae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tíkái-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikaráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipiké táí-aimma kéíye.

² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiya maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáíye” ténama wemá Áánûqtunopake kéíye.

³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukáíye” ténama wemá waátáe. Áánûqtunopake írena wemá Ítu Káriqtoni anómma webó-nákónópake kéíye. minnáyaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káriqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máíye.

⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matikaraiipoaq wenaráabiti mááe. keráwápí máí-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátamakuraae.

⁵ yemá Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóní waayúkamo. maa-márágóní waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóní waayúkama kéítaae.

⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matikaraiipoaqta wenaráabiti máunama. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéítaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkaraí-kayukama ketáái táama íkeítaae. miráítaqta káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaq-narabi kaaqaari-áágógáráq-narábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma.

⁷ tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéíye. náawabi káqowaqtaba ákáin-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye.

⁸ Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye.

⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáíye.

¹⁰ ketáá káonaunatae. árainma akaí-yátááqá ketáái tíkái-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá árainma akaí-yátááqá wáíye. minná wemá wenáanimma tímákaitana kumma kaapaq-yátáráq képuyna ketáái kúmiq-yataaq meyaníq kúematikaíqtaae. maaminná árainma akaí-yátááqá wáqe-uráíye.

¹¹ tíkái-kayukao, Áánûqtummo miráráá umá kákaina mórai q umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae.

¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kákaina onanataámá Áánûqtu kepíqtáá kémáinanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginíye.

¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqta yáátáá umá kémayanaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá kémaíye.

¹⁴ ketáámá Ítu Káriqtomma aónareqtaaboataa tímá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma tímákaitana maa-márábí-káyúkámá táayabo ínenataa kukáíye.

¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimíye” téna arummá káména tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máíye.

¹⁶ ketáámá káoneqtae tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákáíye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máíye. miráipoana náawabi akaí-yátáápi kémáina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémáitana Áánûqtuma wepí kémaíye.

¹⁷ yainai-yúpáaráq onanataámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginíye. ááqibo maa-márábíkaráq káqowaqtaba Ítuma ákáníq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae.

¹⁸ akaí-yátááqá wárainama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatíq-yataaq páabaq waqmá kéyuwáíye. móra-nakopimma íkatíq-yataaq wárainanama agaegóní anónnáma táí-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatíq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráíye.

¹⁹ áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraiipoaqta ketáá weqtábátáá kanaarác tikaíkáae.

²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kékaiye” kétenamanibo wemá ábákoraa-naqa áyámma kúumakéna wemá min-nákómá kaaqaari kétiye. wemmá káonenama wení ábákoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarác akáníyo? ímiye.

²¹ Ítu Káriqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wáráa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káriqtoe minnáma Áánûqtu tímákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkáráye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkárá-kayukagaraq kéyikaiye.

² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtuqtaba tikáinaqtae wení ámáan-aimma taáaq maréqtaama ketáá wenárábitiyabataa tikaikáae.

³ ketáá Áánûqtuqtabataa tikáinaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye.

⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkárá-kayukama maa-márábi-qtátááqá kanaaráqá márúte íbáq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábi-qtátááqá uyátá-maqama kétimiqtaae.

⁵ náawaq maa-márábi-qtátááqá kanaaráq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábi-qtátááqá uyátewae kéye.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokáq kétiye.

⁶ Ítu Káriqtoma nokáráq naeegáráqtábá íráiye. wenamáa noqtábá íraibo nokáráq nae-yátábágáráq íráiye. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káriqtomma káonena kétiye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine.

⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwáqá Aokaq-Áágógáráq nokáráq naeogógáráq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórá-yúyánákáq makéta kéte.

⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráan-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiye.

¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyee. náawabi Áánûqtu tin-áikáq íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaarináre” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye.

¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uráiyee. matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiyee.

¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá ikámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwáqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma árainma itareq matáapoq keráwáqtábá agatáune.

¹⁴ wenáúyánákáq maréqtae ketáámá Áánûqtukaqtae nóiqtababi itáananataama ketáá árainma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye.

¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtae ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqá kétimiqtaae.

¹⁶ ábâkora-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawáaq umá matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaq keráwáqá Áánûqtukaq itáiýana matúq-matuq umá puí-yátáápi kémmá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáýaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi áwíqme wíniye.

¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye.

¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkárá-nakoma kúmiq-yataaqá íma umáena kéiyee. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaaráq táí-yataariq kéumakaiye.

¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabitaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márábi-qtátááqá Táí-nakoma nórabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye.

²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi máunatae. maaminná árain-Aanuqtugaraq maaminná árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine.

²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáne

Yóáne páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye.

² maami árain-aimma keqtáábí wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá wániye.

³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yatáákáráq kaayoné-yatáákáráq keqtáábí wairo. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yatáákáráq mayánatae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae.

⁵ tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónatae.

⁶ akaí-yatáákómá mirá kéiye. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránatae. mimórá-ámáán-áimmmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónatae.

⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtáá kaaqaari-áimmmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyee.” téta waayúkama kaaqaari kététa yemá Ítumma webómá kágáyakaae.

⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboqaq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá tímínna-yataaqa íma mayáínoe.

⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyee. móra-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyee.

¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq íréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme íréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro.

¹¹ aanibo keráwáqá mirá tímákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áimmmá agamá timá-timenaq únnamanibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. páá kenamááriq uréq wenóikaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá mánunatae.

¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae.

kemá Yóáne.

3 Yóáne

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-ain- aikaraq ôriq umá kêtikaiye.

² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kêtikaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kéiyé.

³ yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune.

⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo ítaraanata uréire kéiyana kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye.

⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyikaraane.

⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá írágôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiyé.

⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatanibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe.

⁸ ketáá kenamááriq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegáráq kémayaunatae.

⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáráa-kayukabaq wimánibo Tíótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúrikaqa “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyé.

¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kêtiba wemá táí-aimma keqtábá kéténa Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwaiye.

¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo, paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariq íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainma aati-aatimá íkaonaae.

¹² Timítarima máqte-kayukati yúrikaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kêtiraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtábá kétunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae.

¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únnamanibo íma kenamááriq kemá wannabí agayánúne.

¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá mórabí máeqtaa wataá-wataa tenúnatae.

¹⁵ kaayone-yatááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábóráq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáne.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtוני mayái-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma weni akái-yátáápi kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtópaq ókaraq-okaraq páaq íniye. minnýaba ôriq umá keráwáqtábá kékaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ keti aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtópaq aúbama agamá Áánûqtuni yawéqma máqtemma tiwiránenataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqti itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma weni waayúkama tímikaimma minnýaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtópaq kágayaune. minná

⁴ yáimma-wayukama keráwáqti aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqta yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqti táí-yaaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábi téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye.

⁵ keráwáqá maamin-áímmá itama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibake yawéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummmá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitama puqmá ánataguraae.

⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yáimma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marúpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikariye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye.

⁷ táí-wayukama Tótómabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama onikáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inirábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqti táí-meyamma yimíníqtaaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétaqaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkámá máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnoabaqa yíkáiniq itata yeqti yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táiq kéumayiketa kéoe.

⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréte Mótetini arááq-auma náawaq mayányô téta minnýaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táiq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyee.

¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikkaa umá káonaae. ániibo mirán-ááíkkómá yemmá mamá táiq kéumayikaiye.

¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayáinóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátefa paá meyáqtábá yeqti yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaaboa yemá táiq kéumagoe.

¹² aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata ananna-yátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqti yúbaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwááqoma konnámá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yinikáá umá mááe. yeqti watáqoma miráuma aaqá íma yinikáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyái-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayáqagitapoata ánúkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqti watáqoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye.

¹³ únókómá anón-iyaraa kêmétaitana yeqti otaa-qtátáákkómá ananna-agaregóráá umá ámúraaq mayaq-mayaq inikáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqti yirááti-yataakoma arupú umá íma kényiraate. yeqti márúqa

anó-kumayuqnoqaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnýaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánoe.

¹⁴ Énòkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaáé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátarai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkáté kumíniye.

¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yáíqtuwena tái-meyamma yimíniye. waayúkama yinaáema umáketa yeqti tái-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma tái-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma tái-meyamma yiména tái-aimma téta Áánûqtumma timá táíq uráapoana anónnáma tái-meyamma yimíniye.” téna Énòkima tiráine.

¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kététa káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqti tái-yuyanakomma anaáé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqti tirummá ami-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábò, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro.

¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqto-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábé-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá tái-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe.

¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáé. yeqti yúgoni akái-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae.

²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábò, aati-aatimá keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáágarag nunamummá tero.

²¹ ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá mái-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akái-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero.

²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ániibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwíráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqti yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqti unáákáqtóma námò ainúkáá kéobo minnýaba yeqti unáákátògarag kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awíqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaarág keráwáqá kawáá umátíkarinaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaarág kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe.

²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamá ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayáiráké ketáái uyátarai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náapaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraga anaáekakaraq aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uráye. miráitana Ítu Káriqtoma mamá abarokáq pááq uráye. minnáma Áánúqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayái-wáyúkámá keqtáámá tiráátinana mi-qtátááq anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánúqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáaneqaq kukáye. kemá Ítuni mayáinápóana wemá watáama tímá tímikaiye.

² ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááq máqtemma aónatuwe abarokáq Áánúqtun-aama tímá kétaqaune. mi-kátáámá Ítu Káriqtoqtaba “árainé” kétune.

³ náayubi yoraútina-nakoma itaiya-kayukagaraq Áánúqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tinná éta yeqtábá Áánúqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánúqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáye.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. ibêqa Áánúqtuma máye. naayóbákáráq máqe-uráye. anaaékaqaq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánúqtuma Ítu Káriqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráq aúrapaq Áánúqtuni náapaan-abiqtataraq máena yemá Áánúqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae.

⁵ Ítu Káriqtoma Áánúqtuni máqten-aimma arupú umá tinná-náqíye. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiye. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máye. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáye.

⁶ wemá miráurai-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánúqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtaae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéyiye. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákáa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááq pááq íniye.

⁸ Áánúqtuma uyátarai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kéyiye. wenamáa Áánúqtuma ibêkaraq naayóbákáráq anaaékaqaq paá máye. wemá máqten-akoqnaama matokáye.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí túbâqune. kegáráq keráwákáráq ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqté yagaroqtamá ummaa-yátááq tíqa í-kánáámá Áánúqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáq máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtae Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánúqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tikaraae.

¹⁰ uyátarai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánúqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaepakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkoraa táayaraiye.

¹¹ min-áikómá mirá tiráyiye: “máqte-qtataaqa aónáanama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwaa. miráuma Ípitiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáérabakaraq Tááritibakaraq Pírérépiabakaraq Áréorátiabakaraq aúbama agamá yuwaa.” téna tiráyiye.

¹² abo náawa kétiyaa téq waéqma aónáunama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááreráq tágaqitaq aónaraune.

¹³ ánibo kemá aónáunama mi-tááregóní aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uráye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútú makaiye.

¹⁴ aqnotáugoma wayámmá wáqe-uráye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráye. miráitana aúrakoma iragoráá kamá tágaraie.

¹⁵ ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába inikáá uráye. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráyiye.

¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánurapaqa matokáye. ánibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyapuke ku tayaráye. ánibo wení óikoma tágama aaqá kain-í-káá uráye.

17 kemá wemmá aónatuweq wení áítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyé: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne.

18 kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áita-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kéyoraune.

19 miráinaa máqtemma kaikáá aónána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq íní-qtataaqtabagaraq agayaa.

20 abapaké kaayaq-wiyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áípóana áaimma miráuma wáiyé. abapaké kaayaq-wiyóqá minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukarare.” téná Ítuma Yóáanemma tiráiyé.

2

watáama Ipítianiq áíkuyo-kayukayatabae.

1 óq-aimma tiráiyé: “Ipítianiq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánuranapo yabikái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóní aúkapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uráiyé.

2 máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabiyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá ikéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyikarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma máae. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yaímma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá máae.

3 ketiwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbô karááe. minnáma káonaune.

4 miráimanibo móra-yataaqa íma íraqóniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaarácq íraqóniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye.

5 naayóbáqá keráwáqá íraqóniq uráámma íbêqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yawéqma naayóbáqá íraqóniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketópaq íréq keráwáqti ókóní yaaremá mamá paábaq yuwánúne.

6 miráimanibo mirán-íraqón-ááímmá keráwápímmá paá wáiyé. Níkorááítini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune.

7 móra-nakoma áaqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma ááíqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá máí-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáiyé.’ téná Aágoma kétima-yimiye.” téná Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikáiyé. óq-aimma tiráiyé:

watáama Támánabaq áíkuyo-kayukayatabae.

8 “Támánabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá máí-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uráiyé:

9 keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ánibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétémonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkáma akáyáámá timá tikáama kéitaune. ánibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áíkuyo-kayukabike mááe.

10 anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnáyaba ikatíqa íoro. itáaro. Tááqtaama keráwáqti aúkáapike yaímma-wayukama ánná yiminímma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqti puí-kánáárácq wínaq kemá anónnáma íraqó-meyamma matúq-matuq umá máí-yataaqa tíménúne.

11 ánibo náawabi áaqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétéye. ‘móra-nakoma ááíqa umá uyátenama yawéqma puí-kánáárácqá wemmá íma mamá táiq íniye.’ téná Aágoma kétima-yimiye.” téná Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikáiyé. óq-aimma tiráiyé:

watáama Págamabaq áíkuyo-kayukayatabae.

12 “Págamabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uráiyé:

¹³ kemá keráwáqtí márúqa káonaune. mi-márúkáká Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáiy. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekáq tirummá kétimeraq kekáq tirummá amíyamma íma aúpqáq kéyuwaae. móra-naqa Ááqtiipaatiima keqtábá téwai-nakoma keráwáqté máqe-urayie. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ániibo keráwáqtí aúkáapi mi-márúkáká Tááqtaama máitaq Ááqtiipaatiima ikámówana pukáiy. mi-kánááráqá keráwáqá íma anaaé umátikaraae.

¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-urayie. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátirayie. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téna 'maníókókáq wai-wamma agamá ákúq umákáá-kamma kanaaráq nánoe' kétena 'kumari-ááímmá kanaaráq ínoe' téna kúmiq-yataaqa urááe.

¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápi máe-kayukama Níkorááitín-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe.

¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ániibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkáté ááíqa ónúne.

¹⁷ ániibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánúqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéyie. 'náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyópake aáwaqa aúpqáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awíqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamáá kanaaráq aónaniye.' téna Aágoma kétima-yimiye." téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáérabaq áikuyo-kayukayatabae.

¹⁸ "Táiyátáérabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake min-áíkkómá wekáq agayaa. Áánúqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéténa títakoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáiy. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtpoq mirá-urayie:

¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáq itáiq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe.

²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáwana keráwáqté máiy. min-íníkkómá 'amuné-ínimúne' kétimanibo wemá keti mayái-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kéyiraatena maníókókáq agamá ákúq umákáá-kamma naígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikaiye.

²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraikáae téq túnnamanibo wení kumari-áuyánámmá yuwánin-aqa paá kéténa arummá íma waékáiy.

²² itáaro. kemá aíqa í-yátáákkáráq karígáráq min-íníkkómá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkkóté kumari-ááímmá waré máiya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma ímakaiyaqa kanaaráq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákkáráq ummaa-yátááqá móraiq umá yemmá yiménúne.

²³ máqtemma wení iyápógaráq karínápo yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áikuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yuyánákkáráq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne.

²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáérabaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-íníkkóni yirááti-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máin-aaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne.

²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero.

²⁶ ániibo móra-nakoma ááíqa umá uyátena wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráqá mó ánatáinaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraiq umá wemmá aménana maamárábí-wáyúkama wenáménáápqá mánoe.

²⁷ mítúq-yanapo mara táwéraq púbyainikaa umá miraráá umá wení akoqnááma wániye.

²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne.

²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaq áikuyo-kayukayatabae.

¹ Tááritibaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekáq agayaa. min-nákkómá abapaké kaayaq-áággómá Áánúqtunopake abapaké kaayaq-wíyókkáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-urayie. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá

káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áikúyo-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáíye.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukurááe.

² keráwáqá itó éra tú wáí-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaimma paá wáena puíníqtatabo keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánúqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune.

³ naayóbaqa maamin áté-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma itó éqa miráuma moyá-nákóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe.

⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtóma kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyíkaraiye. yemá mi-káyúkama kanaarác mayánôpoata waayán-únákáqtómá mamaréta keté uréire ínoe.

⁵ ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqá min-nákómá waayán-únákáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábikémá wenáwíqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketí-bon aúraqaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánúqtuni kaqtó-wayukati aúbákárác áwíqa múte yauyóúne.

⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama aru-taíno.” téna Ítuma Yóáanemma tímá ámikáíye. óq-aaimma tiráíye:

watáama Pírárépiabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áikómá wekác agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáíye. mi-náápáákárác oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqñáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqñáámmá íma ítuwaniye. min-aókác árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye.

⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaarác íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwíqa íma kéwakaraae.

⁹ miráimanibo Tááqtaani áikuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráeowayukamune’ kétémanibo íma máeta itáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yíraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónanoe.

¹⁰ máqte-marabi-kayukama makácma móra aíqa í-kánáámá maa-márábác yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayaá tikánúne.

¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne. keráwáqá matoráíya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqtí íraqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹² ániibo móra-nakoma ááíqa umá uyátainaqá kemá wemmá mamá ketí Áánúqtuni aokaq-nákóni arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqñáámmá máápaqa kóiniye. wekácá ketí Áánúqtun-awíqa agamaréq ketíboni márúkoni áwíqa agamaránúne. mi-márúkón áwíqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá ketí Áánúqtunopake kumínímma weni márúkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíníye.

¹³ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama aru-taíno.” téna Ítuma Yóáanemma tímá ámikáíye. Ítuma óq-aaimma tiráíye:

watáama Áréórátíabaq áikuyo-kayukayatabae.

¹⁴ “Áréórátíabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áikómá wekác min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánúqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánúqtuma máqte-qtataaqa taróq uráí-waigoni áaimma máíye. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtópaq mirá-uraiye:

¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kéeq íma kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyanámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íraqône. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma óriq umá táígoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kúnataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera ketáaimma waraígáae téq kétune.

¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kéeq yaugíqá íma kéumagoe. keráwáqa paá pááqyamma iraráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune.

¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtóráíq kúnataae.’ kétémanibo

keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitáq tiwapáá mááe. miráitaq kenamááriq maami-qtátááqá ima kanaaráq káonaae.

¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétimune. oótamma mamá íráqòniq ínétama paá agamá táwí-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tígaeamá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtópake máyáaro. keráwáqá karopáiyábá atóba-i-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe.

¹⁹ kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kégokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirummá waéáaro.

²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kétune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenópaq uyábéma weté nanúne. weté aáwaqa naanana wemá keté náníye.

²¹ ániibo náawabi ááiqá umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá keté ketí náápaan-abigtataraq maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqá umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abigtataraq weté maraq máqe-uraune.

²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áimmmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áimmmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóóanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánúqtuni márúkaq wenáwíqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóóanema aónáúnama oqtamá Ítuwe Áánúqtuni márúkaq wáqe-uráie. mimórá-áágómá kaapáúka kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: “maakáq uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaq aráátenune.” téna tiráieye.

² páátákáá Aágoma Áánúqtunopake keté máqe-uraimma Áánúqtuni márúqa aónáúnama mórama náápaan-abigtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uráie.

³ min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tátaguráie. móra-aabotayakoma wení náápaan-abigtataraqa ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakoraa umá tátaguráie.

⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abigtatagoma anó-naapaan-abigtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánúqtuna kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae.

⁵ anón-abigtatarake aabayú yóráitana áama kétitana wíyôn-aama tiráie. anón-abigtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtoakaawana kainikáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtoakaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánúqtunopake wáieye.

⁶ anó-naapaan-abigtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tátaguráie.

ániibo anó-naapaan-abigtatagoni aúkáapimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wána yóiparaa yinaaeapaqa yawááq-uráie.

⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábíq anó-putiraa (arááyane) uráie. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmkáákóráá uráie. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óikaa uráie. mamá írêq-kamma akikígómá arabéna uréire inikáá uráie.

⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yaáyamma wáqe-uráie. miráuraitana netuqyaa-yúráimmmá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uráie. ániibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte.

⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánúqtukaq náápaan-abigtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tikáieye” tirááe.

¹⁰ ániibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abigtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abigtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéoe:

¹¹ “ketááí uyátáráana-nako! ketááí Áánúqtuo!

ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ániibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uraiye. mi-kánnáágóni arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áimná wáqe-uraiye. ániibo abapaké kaayaq-áráátá-káwéqá minnánapo arááparaiye.

² ániibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráaiye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatániyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráaiye.

³ miráimanibo mórana Áánûqtuni márûkake-nakowabi mórana maa-márábiké-nákówabi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye.

⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yorautaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune.

⁵ ániibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábíq-putiraa umá (arááyane) ááiqá uyátaraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamá káwéqá aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema típ-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aukáapimma anó-kayukagaraq mórana típi-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-áráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq tímáiykaraiye.

⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmene uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiyé.

⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq típi-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma ímá yawáámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ániibo kugáiqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé.

⁹ ániibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe: “emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqá aukáqtuwanone.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyaníq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

típi-típi-araakon áwíqá máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taigani kegéba ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama íturaune.

¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-árááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaaráq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itai-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq mayániye.”

téta tirááe.

¹³ ániibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukaq máqten-aukapakoni arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq típi-típi-araakote kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe.

¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árimma waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákáráq nunamummá kéteta yenákátí yíwíqá múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-auga-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáne aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnábáq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-máqe-urai-kakoma aamá ti-wáígómá wíyôn-araa téna tiráiyé: “maabáq iyo.”

² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-ótí ámúraaq aónaraune. min-ótí ámúraaq mái-nakoma imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátárai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaee. miráitana wemá ááiqa kóurena netuqyaan-ááiqa umá uyátaniye.

³ ánibo tipi-típi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq

⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiyé. miráitana móra-naqa ámúraaq mái-nakoma wemá akoqnáama maténa maa-márábi-káyúkátí kaayoné-yátááqá pááq matuwáinata yegáráq káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááiqa í-tókóru-yákáá-púmá ámikaee.

⁵ ánibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abuqtán-ótí ámúraaq mái-nakoma móra yainá-yátááqá (tikéríma) ayáápi matokáiyé.

⁶ ánibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: “móra kamáabauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááeni-nomma íma táwíq oro.” téna matawékaraq wááeni-nomma Áánúqtukaq amí-yátáárlíq umá ámenibó “íma táwíq oro” tiráiyé.

⁷ tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áubá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá

⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámúraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. ánibo anaaé waqmé “aitabaq” pukáa-kayukati márúpaq iráiyé. yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karimá kémayeta puyéta marabín-ábáq-wámmá yíkamama puínoe.

⁹ tipi-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánúqtukaq amí-yátááq-yááreráqá aménaápqáq máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánúqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne.

¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tiráae: “uyátáráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ánibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábi káyúkama mamá yainé tíkakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónó?” téta tiráae.

¹¹ ánibo máqtemma ayáqtááqá waayán-únákáqtómá kéyimena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqtí móra-mayai-wayukagaraq túbáqawaayugaraq yíkamowata pukáániq móraiq umá tíkamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónnáma mayánoe.

¹² ánibo tipi-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyé. ánibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyé. ánibo wíyókoma mamá karogaron-á auréna naaeqóráá uráiyé.

¹³ ánibo aabayákákémá wíyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwááqoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturáae.

¹⁴ aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa umá útúmena kóuraiye. ánibo máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákáae.

¹⁵ maa-márábi anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq áái-qwayukati kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágáráq muriánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae.

¹⁶ ánibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúraqaktaba tipi-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro!

¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq itó-uma akoqnáá kéena minnáqoma uyátaniyo?” téta tiráae.

7

Ítiráeobake netuqyaa-káyúkámá Áánúqtuni awaaméqá matááe.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánúqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóni téba-tebaq itó-urrae. yemá maa-márágóni kaayaqté-kaayaqte-aayakaq yáqtoakaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye.

² ániibo káqomma Áánúqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áukápáké iráiyie. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánúqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táiq ínéta o-yúyábá téna

³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánúqtuni mayaí-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááriq umá yikánúnatae.” téna tiráiyie.

⁴ ániibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítaraune. miráuma Ítiráeao-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makááe.

⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

⁷ Tímonin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000)

⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótèbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiaamanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánúqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánúqtun anaáe wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áikutaama móra-nakoma yemná kanaaráq íma yorautúniye. máqtemma mi-nóinín-aúkákáq máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-urrae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-aubaqa tipí-tipí-araakon-aubaqa itó-urrae. yemá ayáqtááqaa waayán-únákáqtómá umáreta iyááppimma kóben ánáaraa-qtataaq matoréta máqe-urrae.

¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánúqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipí-tipí-araakoma yenákáráké keqtáá yauwéqma tiwirái-yátááqá kéiyie.” téta tirááe.

¹¹ ániibo máqtemma Áánúqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútúmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútúraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánúqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

¹² “áraine. mirá waíno.

ketáái Áánúqtuqtaba aúgaugaraq tímukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae.

wenauyánápiké tágagitababoqtaa máqte-qtataaqaa auyánápí kéitaipoaqtaa wenáwíqaa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mütúq-yaaguyabi-yataaqaa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwíqaa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

áraiqtabae. minnáma waíno.”

téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqaa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ániibo mórama anó-nakoma tímá tímikaime: “mi-káyúkámá ayáqtááqaa waayán-únákáqtómá umátokaamma yemá náayubiyo? ániibo yemá náan-aukapakenaq irááo?” titaq

¹⁴ kemá yuwéqma maará téq tímá ámikaune: “ketí anóko, enamááriq emá káonaane.” túnana wemá tímá tímikaiye: “yemá mamín-ánnámá aiqa í-kánáábiké anómma yútiq-yataaqaa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ániibo yemá tipí-tipí-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtómá tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámmá aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánúqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ániibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekáq nunamummá kéitaae.

miráitana Áánúqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemámááriq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe.

ániibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipí-tipí-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye.

wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópiké aúwaraimma mayánoe.

miráiyana Áánúqtuma wenamááriq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.”

téna anó-nakoma tímá tímikáiyē.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiyē.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kanaama íma aamá pááq uráiyē.

² kemá Yóáane aónáunata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wérôq-ánámá yímikaaē.

³ ánibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq ami-yátááqá amē-qaaregoni waaqókáq ya itó-uráiyē. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íraqôn-akuqa í-yátááqá matokáiyē. yemá íraqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákúq umákanena uráiyē.

⁴ ánibo íraqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utaráiyē.

⁵ mi-káqtó-nákómá íraqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákúq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápáimmá maqmmá ógqmarena maa-márábí iyaabótúwáitana kukáiyē. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márúma yokáiyē.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááē.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wérôq-ánámá matóráama werôqa yíneta mamá yokaa urááē.

⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááē. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágítana máqten-aapepaqa iragómá karáiyē.

⁸ anaáēkaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainkáá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aukáiyē.

⁹ únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááē. únópi-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokikuráiyē.

¹⁰ má mikáq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kuturáiyē.

¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmena kúmi-waigon áwíqa “aabígaráq-irae.” minnágon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétéiyē. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma lkaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááē.

¹² ánibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyómma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uráē. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aukááē. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábiké móra-aayapaq íma tágaráiyē.

¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáunana mórama anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráiyē. miráitáq itáúnana anókaq ááyama tiráiyē: “tirunô. tirunô. maa-márábí máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitana káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáē temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráiyē.

9

óqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yurááē.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wiyôpake yuwéna marabí kukáitáq aónaraune. ánibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kima ámikaaē.

² miráitana wemá min-áitábáq ítuwaitana úmúmma utaimmá anón-iragoni úmúkaa utaráiyē. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwaágokaraq mamá kumayuqá aukááē.

³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaqqa min-úmúpiké yuwéta marabí kukááē. miráitana yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóní akoqnáaraq umá matááē.

⁴ ánibo yemá maará teta aamá matááē: “karaatátááqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márábí karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuoro.

⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínómanibo yemmá íma yikamma púyoro.” téna maan-áímmá matááe. ániibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúpuitata yíqtaba oníkáá uráíye.

⁶ mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá óriq umá yikánímanibo puí-yátááqómá yeqtópake péqmare kóiniye.

⁷ kemá mi-pitááqá aónáúnama oótigoma ááíqa ínéna yokaa iníkáá urááe. yeqti yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóíkoma miráuma waayúka óíkaa uráíye.

⁸ yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aarati yiqnótáuraa uráíye. ániibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráíye.

⁹ yíqtaaraqá aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyárémmá oótigoma kúma ááíkaq yabitimáena kéwitana kabámínikaa umá wenáama anókariq uráíye.

¹⁰ yemá uwabaaikóni améráakaa umá uwaaqá yiméeraan aqqtóráq wáqe-uráíye. yetiméráapi waayúkama yúpui-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi wáqe-uráíye.

¹¹ yeqti yabíkái-naqa wemá min-áítábáq abeyúmmá íma waéna kaqto-naqíye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwíqa Áábaronie. ániibo Karíki-aipimma Aapóronie.

¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráíye.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqte-kaayaqte-yaummatapike kaayaqte-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánúqtukaq amí-yátááqá ámê-taereraqa áwáarara kain-ótáq-tááremá Áánúqtun aúbáq min-ámá

¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikáíye: “Áánúqtunopake kaayaqte-kaayaqte kaqto-wayukama anó-nomma Yúpáreîi-nokaq ánnáma matáamma emá kanaaraq iyúwénata kóro.” téna timá ámikáíye.

¹⁵ wemá Áánúqtuni kaayaqte-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtaboata yemmá iyúkáíye.

¹⁶ ániibo oóti ámúraqa ááíq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mírioni) kegébá ayuraa pááq uráíye. miráitaq nôraq umábiyo téq ítaaraune.

¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-óti ámúraqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráíye. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóíkoma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uráae. máqten-otigoni aqñómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqñókáá uráíye. ániibo yóyaupike abááq-írágógáráq úmúkogaraq uwaaq-áítógáráq yá-uráae.

¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yikamowata pukááe. miráowana min-írágógáráq úmúkogaraq uwaaq-áítógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae.

¹⁹ máqten-otigoni akoqnááma yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uráae. yiméráakoma miráuma iraaakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uráíye. miráitata minnárake waayúkama kéyupúíye.

²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápikémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaemma íyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataqa máqtemma yaaguyakááe.

²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáániq éta kebo-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánúqtunopake kaqto-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráíye.

¹ miráí-qtataqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánúqtuni márúpake kukáíye. wenaúraqa konnámá aqména aabotáyákómá aqñókáqá yaútúráíye. óíkoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráíye.

² wemá pááqyan-auga-wannaama ayáápimma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uráíye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árúqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árúqma paá marabáq makáíye.

³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráíye. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-ámá kabámitata tirááe.

⁴ mi-wiyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáae téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wiyón-áará timmá minnáma aúyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyé.

⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikáráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye.

⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiyé. Áánûqtu wíyóma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “awé-í-kánáámá ánataguraiye.

⁷ anaáekaaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínéna ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq páaq ínana tiráátiniye.

⁸ ániibo min-áíkkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyé: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikaiye.

⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyé: “maaminná emá maté naao. áyaqnobaqa ikaa tímimanibo óyaukaq áté umá kopaaq áteráá íniye.” téna timá tímikaiye.

¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq áté uráimanibo nawikatuwaunana tíyaqnobaqa ikaa tiráiyé.

¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabikáiyá-kayukabakaraq mó tímá-yimiyo.” téna tiráiyé.

11

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

¹ kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápo maqmá aónaa. naamátûpaq mi-márúqá

² miráimanibo aokaq-nákóni naamátûpaq íma maqmá aónaa. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaae-wayukama íma íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókóni arupi yatámmeta uréire ínoe.

³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekíráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókóni arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye.

⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óribéti-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye.

⁵ ániibo yaímma-wayukama yenákámá táigoma yikaikáae téta yenákáti yóyaupike iramá yá-awitata yenákáti namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táiq ínnama áaiqtaba miráráá umá wemá puíniye.

⁶ yenákámá akoqnááma yokááypoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ániibo yenákámá akoqnááma yokááypoata máqte-nomma mamá kanaaráq waéqma naaemá auréta maa-márábi-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaaráq táiq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááriq óyáae tétama kanaaráq páá mirá-iyoye.

⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwiñiye. uténa yenákáqté áaiqa mú-íniye. miráéna yenákámá uyáténa yikaminata puíyóye.

⁸ miráinana yenákáti arááq-yuma mi anó-marukoni anón-ápi pareráq íyóye. yenákáti anónaqa mimórá-márúkáq kaapaq-yátáq pukáitay yenákáti arááq-yuma pareráq íyóye. Tótôma-marukaa Íqtíbi-marukaagaraq mi-márúkáré.

⁹ waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákáti arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe.

¹⁰ ániibo maa-márábi-káyúkámá min-nákámó puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta ímá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqti aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ániibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábi máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímkaiyoata íyámma umáyikaraae.

¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aama yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó iyata waayúkama kéyimoneta ôriq umá yáaqa kániye.

¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yáayama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye.

¹³ mirámô kéina mikáq anó-maruma yéna tiyáákaiyapake móra-aayapaq táwîq umátuwaniye. ániibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwíqa múte yauwínoe.

¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaq miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááq pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuráiyé. ániibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yeqtí náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta

¹⁷ tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémarauanae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáraráq máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átama yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráamanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama itama yainai-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayai-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwíqa yaaguyábó-kayukama yíwíqa wái-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiyé.

íbêqa maa-márámá mamá táiq éwao-kayukama yemmá mamá táiq í-kánááráqiyé.”

téta tirááe.

¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ituwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónarae. ániibo aabayúma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kéitana márúma kéyoraitana kaábaramma kukáiyé.

12

aaragóté anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiyé. minnágoma mirá-uráiyé. móra-inimma máena aneqá aabaúma maqmá atáá-uma wáqtó iyáanikaa uráiyé. miráitana wíyómma aítaukoni aménáápáq wáqe-uráiyé. ániibo aqnókáq tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáiyé.

² wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akai-áiqá uráiyé. miráitana aíqa ôriq itana wáaqa kéyena iyápo akánéna uráiyé.

³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiyé. min-áwááméqá mirá-uráiyé. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uráiyé. minnáma abapaké kaayaq-áqnómá waéna tiyááka-awayaamma aqnókáq wáqe-uráiyé. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnoqaq wáqe-uráiyé.

⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápiké mórama wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómá iyápo akánéna in-ínikóni aúbáq itó-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáe téna awé uráiyé.

⁵ min-ínikómá iyápóma inaamaí marákárayé. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáa-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ániibo min-ínikómá iyápo ákátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanaa kóurae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe.

⁶ ániibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuráiyé. min-áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uráiyé.

⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aaiqa pááq uráiyé. Mááikorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma áaiqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate áaiqa uránamanibo

⁸ yeqti akoqnáama íma wáqe-uraipoata áaiqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókarag Áánùqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uraiye.

⁹ ániho anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwíqqa Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánùqtuni márûpake márúte iyaabótúwáwata maa-márábí kukááe.

¹⁰ mikáké Áánùqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánùqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtaá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéiye. Áánùqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéiye. min-nákómá ketáái tîbâqawaarayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánùqtuni aúbáq wágááwabi nokaámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánùqtuni márûkake márúte kéiyabotuwaae.

¹¹ ketáái tîbâqawaarayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítapoata wemmá uyátáraae. tipi-típi-araakoni naaeráké akoqnáama mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puíyábá íma kéqaraapoata áaiqa uyátáraae.

¹² keráwáqá máqtemma Áánùqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaarariq íníní kéitanaoboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáíye.” téna min-áikómá Áánùqtuni márûpake tiráíye.

¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-ínikómá inaamai marákárain-inikoni anaáe wakáíye.

¹⁴ miráitana min-ínikómá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabéna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta kaumo-káritímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mîbáq máqe-uraiye.

¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáíye. witúwáitana mi-nókómá anónokaa uména kégoena min-ínikómá waqména kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráíye.

¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráíye. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómá nawíkatakaiye.

¹⁷ ániho anó-kumurokoma min-ínikómá áyamma umákana wení yaímma-iyapo-annate áaiqa mó-umayikanena uráíye. mi-káyúkámá yemá Áánùqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kêteta anaáe waréwaone.

¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóní aqtamáábaq itó-uraiye.

13

kaayaq-ábááq-wámmá utaráíye.

¹ miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópiké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnoómá wáqe-uraiye. mi-kákóní áwáayakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uraiye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánùqtuqtaba wáqe-uraiye.

² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráíye. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráíye. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraakaakoni (arááyane)” akáá umá máíyo? náawaq kanaarâq wemmá áaiqa umákaniyo?” téta tirááe.

³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánùqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánùqtuqtaba tímá wení akoqnááake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uraiye.

⁶ óyauqa ógaakena Áánùqtuqtaba akáyáán-áímmá tímákana Áánùqtuni áwíqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe.

⁷ miráitana Áánùqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánùqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóní akoqnáama aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uraae.

⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqti yíwíqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánùqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekâq nunamummá tînoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae.

⁹ náawabi áaqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaarâq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikámínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tákaminoe. miráipoana Áánùqtuni aokaq-wáyúkámá yeqti itáiq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónúnana marabíké abarokáq uráíye. min-ábááq-nákóni aqónópiké utaaín-áwááyákómá tipí-típi-awaayakorraa uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráíye.

¹² maamin-ábááq-wákómá áqnáae-abaaq-waakoni akoqnaáama aménápáqá máqe-uráíye. anaáékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáae-abaaq-wama ikámówana náomma kamá atóbarai-wakoe.

¹³ anaáékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéíye. móra-anon-awaameqa mirá kéíye. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáíye.

¹⁴ miráitana min-ábááq-wámá Áánúqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáíye. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráíye. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráíye. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabiyátábá tiráíye.

¹⁵ miráitana Áánúqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámápi ámitana aamá kanaaráq tínata náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe.

¹⁶ máqte-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa imataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaáékaq-abaaq-wakoma mamá aúyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe.

¹⁷ miráinana náanakoabi abááq-wákóni awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyáníq kanaaráq íniye. abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mirá kéíye. wenáwíre. náapaamma wenáwíkon awaaméré.

¹⁸ awaaméq-áuyábámá aupaq-áálkómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákáíye. náawabi aá kéitaina-nakoma máinama abááq-wákóni náapaayaba aúyanápi maíno. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónúnana Tááioni-anuraqa tipí-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipí-típi-araakoni áwíkararaq aboán áwíqa yúwáayakaqa máqe-uraae.

² kemá itaúnana Áánúqtuni márúpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráíye. min-áímmá itaúnana imá teníkáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráíye.

³ náapaan-abiqtagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táigáni-káyúkámá (144,000) marabíké yíwíkaí-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte.

⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabí máqe-uraae. yeráwáqá tipí-típi-araakoma winnápáq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwíkena yeráwáqá áqnáábariq umá Áánúqtukaq tipí-típi-araakokaraq yimi-yátááre.

⁵ yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánúqtun-aurakaq yepímmá íma wáíye.

kaumomá Áánúqtuni márúpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónúnana Áánúqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráíye. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-márábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímkáíye.

⁷ anókaq ááyama téna maará-tiráíye: “waayúkama yaináníq-kanaama pááq uráibo Áánúqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwíqa múte yaúyóro. Áánúqtuma wení márúpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq tarôq urái-nakomma wekákáq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánúqtunopake tiráíye.

⁸ Áánúqtunopake irái-kaqto-nakoni anaáe móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráíye: “Pébiróníqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébiróni-wayukama yeqtí táwí-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yirátíraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúyíkáama Áánúqtuni áyámma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráíye.

⁹ yenákátí yinaaeáma káqo-kaqto-nakoma Áánúqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráíye: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama

¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq típi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áitókógrárq irá aráinana aíqa ôriq umá íniye.

¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tiyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miráráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmúmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé.

¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero.

¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyé: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáiya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqtí íraqôn-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyé.

marabíké aáwaqa mayai-kánáámá abarokáq uráiyé.

¹⁴ ánibo aónáúnana waayá-kónnmá wáqe-uraitana mi-kónnákáq Waayúkaqon Áraakanaqa máqe-uraiye. min-nákóní aqnókáqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma ánaiq púrää-qtátááqá matokáiyé.

¹⁵ ánibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákáq mái-nakomma maará téna timá ámikaiye: “ení púrää-qtátááqápnápó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokáq uráitana marabíkén-ááwákómá ábu karáiyé.” téna titana

¹⁶ min-nákómá konnákáq máena wení púrää-qtátáánápó marabíké ábukain aáwaqa yurákáiyé.

¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púrää-qtátáákrárq matoréna kukáiyé.

¹⁸ ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taerake kukáiyé. wemá iratábá akoqnáama matáiyé. anókaq ááyama min-nákómá ánaiq púrää-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-márábin-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyé.

¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne.

²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márûpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naegómá ôriq umá ko yááya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókáq utáiyé.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá matááe.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá ítaarune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyamma matokááe.

² ánibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókárâq iragárâq awígyíðq uráiyé. non áwabaq ááíqa umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókáq nunamummá íeta wenáwíkon náápaamma yemá ímataapoata ááíqa umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yimimma matokááe.

³ típi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayai-náqá Mótetini igárâqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uraiye:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae. enáaimma áraikaraq íraqóniq umá keyainaiye. máqte-kamaanima yabíkána-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?

náawaq kanaarâq enáwíqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbâq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákrárq emá ónnayaba abarokáq páaq uráiyé.

maa-qtátááqá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe.

5 ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq ísuraiye.

6 miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq ínî-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yimûranna urááe.

7 kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkáapikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyamma ógiqma wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yimikaiye.

8 Áánûqtuni akoqnáágarag wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá umûkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaaráq uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyamma abapaké kaayaq-táápépi

1 kemá Yóáane ítaraukana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyamma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé.

2 ániibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyamma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóni amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yikaraq anó-naomma pááq uráiyé.

3 anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

4 anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq po-qnopikáráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkaiye.

5 ániibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée tái-wayukama yaináanama arupú uráiyé.

6 maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq yíkamma púyô-naema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yimikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéna minná yeráwáqtí tái-mayane.” téna tiráiyé.

7 ániibo kemá Yóáane ítaraukana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámé-taarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íraqóniq umá kéyainaiye.” téna tiráiyé.

8 ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye.

9 ániibo maamin-ábáúgóni kokokómá irá kamá káúti-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwíqa íma múte yaaguyakááe.

10 ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náápaan-abiqtatarag aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkaiye. yíqa óriq kéitataboata yimáábimma ukákááe.

11 yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraq yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

12 ániibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpáreíti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabikáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráiyé.

13 kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóni kaaqaari-ámuné-nákóni yóyauqnobake kaumomá aágoma tái-aama táoraa-kama yáubama irááe.

14 mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabikáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútúq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqa pááq íniye.

15 itáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtóma aneqá umátorena íma awapáá uréire ína-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

16 aágoma táoraan-aama máqtemma yabikáa-kayukama yíwíqma áikuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

17 mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráiyé: “kánataiyé.” téna tiráiyé.

18 miráitana wíyón-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márú yuráiyé. mi-márúmmá yuráimma naayóbáqá ma-márábimmá márúma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráiyé.

19 maamin-ánó-márúqá kaumobí yáikaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátarai-nakoma Pébíróniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááe.

20 ánibo máqte-maruqa únómmá yátugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráiyé.

21 miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánúqtuni márúpoke kukéna waayúkamma kuma yikakaiye. min-áqtóráq-tái-yátááqá òriq kéumayikaitatapoata Áánúqtuqtaba akáyáán-áimá tirááe.

17

aakaq-ínikómá tái-meyamma matáiyé.

1 mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábiké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna tímá tímikaiye: “iyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámúraaq máena wení tái-meyamma mayánimma aráátenune.

2 marabiké anómma yabikáa-kayukama maami-áákáq-ínikógáráq kumari-yátááriqa urááe. miráitana taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkaráá aúyúkaraiye.” téna tímá tímikaiye.

3 Áánúqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánúqtunopake tíwíqmena kaqmáápaq uráiyé. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-ábááq-wámmá wení ámúraaq mórama aakaq-nóinimmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóni aneqá Áánúqtuqtaba taiganin-akayaan-awiqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayamma wáqe-uraiye.

4 maamin-ínikómá tokò-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátóráqá pááqyan-oqtama òriq umá áwáarara kégaitana íraqóniq uráiyé. maamin-ínikóni ayáápipma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbimmá wení kumari-kébó-yátááqá táwíq uráimma ógíqma wáqe-uraiye.

5 min-ínikóni áwáayakaq móra-awiqa aúpáq-ááikáráq wáqe-uraiye. Pébíróniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóinimmá tái-aaikoti yinóae téna wáqe-uraiye.

6 ánibo maamin-ínikómá Áánúqtuni aokaq-wáyúkágáráq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqti naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikóráá uráiyé.

ánibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq òriq umá iyánáaq uráune.

7 ánibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma keté yi-wáigómá tímá tímikaiye: “nóraq itaawáq iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayamma wáitana maamin-ínimá ámúraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááimá tímá-amenune.

8 maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbèqa íma máiyé. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítima ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwíq maa-márámá taròq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánúqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbèqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq òriq umá ínoe.

9 maamináyataba òriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrúqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrúqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabikáa-kayukae.

10 ánibo abapaké kaayaqá anómma yabikáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórama íbèqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye.

11 ánibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbèqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabikáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabikáan-annabikaraq máiyé.

12 ánibo abááq-wákóni tiyááka-awayamma tiyááka anómma yabikáa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabikáiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náápaamma móra-aabaubi mayánoe.

13 min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá taròq éta yeráwáqti akoqnááma náápaakaraq abááq-wámmá káme.

¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote auyáq máráa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta weqtábá tirááe.” téna kaqto-nakoma Áánûqtunopake tímá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma tímá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe.

¹⁶ ánibo tiyááka-awayamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-íníkmá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtógaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe.

¹⁷ maami-qtátááqá uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánáaráqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ánibo min-ínimá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóni aménáápáqá mááe.” téna mi-káqto-nákmá Áánûqtunopake tímá tímikaiye.

18

Pébiróniq anó-maruqa táíq umáguraiye.

¹ miráí-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye.

² anókaq ááyama tiráíye:

“yawarápamataae, yawarápamataae.

anó-maruqa Pébiróniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táigon-aikaraq iyíkáawata mibáq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkmá kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ánibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkmá kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyaníq o-káyúkámá oótamma ne-tuqyaaníq umá matááe.”

téna mi-káqto-nákmá anókaq ááyama tiráíye.

⁴ ánibo kemá Yóáane ítarauana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráíye:

“ketí waayúkao, népaq min-íníkmá nópake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagaróqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánóe.

⁵ min-íníkmá wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuni márûpaq uyátamakitana wení táí-aiqtaba Áánûqtuma aákaq uráíye.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai umákáaro.

yagaróqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai umá yagaróqtaráina-yataaqa umákáaro. wení anónnáma yagaróqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákáráq aru-qtátááqá áméro.

wení auyánápi maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikora umá máune. kemá íma keqto-íniné. kemá tirummá ikéiye.’

téna auyánápi kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáa máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráíye.

⁹ ánibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkmá kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmumma káoneta yeráwáqá íbiqá kéyareta yaáqa yabitínoe.

¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aíqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô, tirunô. Pébiróniqtaba tirunô.

akoqnáa márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráíye.”

téta tínoe.

¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyaníq ínopta maa-márabí meyaníq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe.

¹² maami-máqten-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íraqôn-oqtanabi íraqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábémá tokónabi karogaromá íraqómma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóni áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íraqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe.

13 ánibo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókaráq yaímma wááéni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipí-típigarag oótiwabi yabitána waéqmena wí-yátáákáráq mayái-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyáníq íniye.

14 miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá túyánámmá máráawana tákáimma keráwáqtópake aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánama íráqóniq ímmá íbêqa yawítíguraapoqa ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe.

15 miráinata meyáníq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa númámá éta ibiqá yaráiyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

16 “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoama umátorena pááqyan-oqtama áwáwara kai-qtátááqnápó anéqa umá yawááq éwaine.

17 íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta

18 Pébíróniq-marukoni úmúmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébíróniq anó-marukaa umá wáiyó?” téta yeráwáqá tirááe.

19 miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboáníq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpiké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

20 Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

21 maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráíye:

“maamirááá akoqnáá umá Pébíróniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúká íáónanoe.

22 miráinata nariq-naraaq-aimma timá itai-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaqa áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma itaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

23 ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkáríq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyáníq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébíróni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákáae.

24 maami-márúkákáq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naaegáráq wení aokaq-wáyúkátí naaegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naaegáráq aónanoe.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráíye.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwíqa múte yaútaae.

¹ anaáékaqa kemá Yóane itaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábiké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.

keqtáá yawuqma kėtiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnáama wennáe.

² áraikaraq arupúkarag kéyainaiye.

min-ínikómá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkámá mamá táíq uráitana

Áánûqtu wemmá yáíkaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá yíkakiqtaba min-ínikómá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe.

³ ániibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmúmma kéíye.”

téta tirááe.

4 ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekák maará téta tirááe: “árainma waíno. Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.”

5 mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráaiye: “máqtemma Áánûqtuni mayai-wáyúkáo, Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro. máqtemma mi-káyúkámá yíwíkararaq íma yíwíqa máe-kayukagaraq keráwáre. Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.” téna tiráaiye.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukáriq wáaiye.

6 ánibo kemá Yóáne Ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kétitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwíqa múte yaúyoro.

uyátarai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átama yabi ínena kéaiye.

7 ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máránataa.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukáriq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro. ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

8 Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtaboata kéguberaae.

9 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma keté i-wáigómá timá tímikaiye: “maamin-áimmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukák-ááwáqtábá yaáyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye.

10 wekák nunamummá tímákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “Íma miraráá uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá tiyo. egaráq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáiq-itaiq onikáá umá kegaráq paá Áánûqtuni mayai-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráaiye.

maamin-áimmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áimmá páaq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóni ámûraaq máqe-uraiye.

11 kemá Yóáne aónáunana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkararaq kéyainena arupú-aiqtaba áaiqa kéaiye.

12 wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awiqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamá wenáaimma kéitaiye.

13 wení unáákáqtómá naaegómá yawáaq uráitata áwíqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe.

14 Áánûqtuni márúpake áaiq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóni ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóni anaae waqméta urááe.

15 áqnáabaq yeráwáqtí anómma wí-nákóni óyaupike áama óriq umá naimmá tokóru-yakaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma ítáan-araukaqa yíkaminiye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabikéna wemá wenamááriq ánná-aramma yatámma anommá kaqmá yayáinana miraráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye.

16 ánibo maamin-nákóni árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awiqa maará téna wáqe-uraiye: “yabikáa-kayukati yabikái-nakoe. uyátaráa-kayukati uyátarai-nakoe.” téna agatáaiye.

17-18 ánibo kemá Yóáne aónaraunana mórana Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaiپی itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áikuyoro.

anómma yabikáa-kayukati yúgaraq áaiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáá-wayukati yúgaraq oótiqoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.

máqtemma yíwíkararaq-wayukama íma yíwíqa máe-wayukagaraq mayai-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-márábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áikuteta oótigoni ámúraaq máqe-urái-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááíqa ínéta yokaa urááe.

²⁰ miráimanibo abááq-wákógaráq kaaqaari-ámúné-nákótê anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq taróq urái-nakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní awaaméq-ábábámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tíraa-kayukama wé makákáíye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaee. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áitókáráq kégaíye.

²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámúraaq máqe-urái-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráíye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánúqtuni márúpake kaqtó-nakoma kukáíye. ániibo min-nákóní ayáápiomma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáíye.

² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uráíye.

³ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikáíye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainai-wáyúkámá Áánúqtu auyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uráe. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánúqtuni watáayabagaraq tíráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-iyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókárábí wení amakókáq nunamummá ítéta wení awaaméq-ábábámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe.

⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáápike itó-i-kanaae.

⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnáabariq umá itó-uráíya-kayukama yimuqá kémareta aokariq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní akoqnááma aménáápáqá íma mánomanibo Áánúqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena

⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkarara mánoe. mi-márúkón áwíqa Méigogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní kegebaraa umá taíganí mánoe.

⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araraa kéeta Áánúqtuni waayúkati káimma Áánúqtu ákain-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánúqtuni márúpake iragómá kukéna maamin-ááiq-í-wáyúkámá kamá ánataraae.

¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma Áánúqtuma yaúma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéí-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáámma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainai-kánáámá abarokáq uráíye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uráíye. min-nákómá mikáq máqe-uráitana wenópake maragáráq aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uráíye.

¹² ániibo pukáa-kayukama yíwíqa wái-kayukagaraq yíwíqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-urawaq aónaraune. káqon-aba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nōrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae.

¹³ máqtemma únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáíye. áítanobaq pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nōrawabi uráa-qtataaqtaba yáíkaiye.

¹⁴ miráitana áitayamma yéta pui-yátáákaráq yáuma nokaayúnóbáq iramá uwaa-áitógáráq kéikainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yawwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae.

¹⁵ ánibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwíqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyòkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyòkaraq wáqe-uraiye. áqndabaq-maragaraq aabayákaráq yáwítana únómmá ókaraq íma wáqe-uraiye.

² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóni áwíqa aúge-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánùqtuni márúpake kukéna aaragómá waamá mayánéna inikáá umá wenaneqá matawékaráq kétagaiye.

³ ánibo ítarauwana náapaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “aónaaro. íbèqa Áánùqtuni amááqa waayúkabi wáiyé. wemá yetè mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánùqtuma wenamááríq yeráwáqtí aúkápimma mániye.

⁴ miráinata Áánùqtuma wenamááríq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyaneta naayó-qtátááqá yáurapoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaá núnú íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyé.

⁵ ánibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyé: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma taròq kéune.” téna ókaraq tiráiyé: “maamin-áímmá wannaabí agayaa. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyaneniye. árain-aimiye.” téna tiráiyé.

⁶ ánibo wemá óqa maará téna tímá tímikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyé. máqte-qtataaqtaba kemá kenamááríq áqndabariq éq aqtórákaráq máune. náawanabi nonáá ákainama watúq-watuq umá wái-pognopike paá aménúne.

⁷ ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánùqtu máenana wemá ketáanima mániye.

⁸ ánibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaiq umá íyáqtoraa-kayukama táí-aaimma taròq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkágáráq kumari-yátáákaráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayúnóbáq mánoe. iramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ánibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánùqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táiq í-yátáákaráq kaayaqté-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínéna miráitana ketópaq Yóáaneqá íréna maará téna tímá tímikaiye: “íyo. típi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna tímá tímikaiye.

¹⁰ ánibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútáárebaq Áánùqtuni márúpake kúmimma tiráátiraiye.

¹¹ maamin-áúgé-márúpímmá Áánùqtuni tágama-yataakoma íraqôn-oqtakoma áwáarara kainikáá umá tágaraiye.

¹² ánibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánùqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yiwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye.

¹³ maami-márúkóni kururáqá aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye.

¹⁴ ánibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá típi-típi-araakoni tímáyikaraa-kayukati yiwíqa wáqe-uraiye.

¹⁵ ánibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uraiye.

¹⁶ maami-márúqá máqten-aukapaqa mórai umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánùqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá mórai umá (2,415 km) wáqe-uraiye.

¹⁷ ánibo maami-kúrúmmá yanaammó utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiye.

¹⁸ maami-márúkóni kurumá íraqôn-oqtakake taròq uréna kuru aúkápimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokoráá uráiyé.

¹⁹ miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqón-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokôn-oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígloq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq

²⁰ abutákáráq kawaan-áígáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkákáráq muma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyi.

²¹ máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaá umá umákaiye.

²² ániibo kemá Yóáne aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánúqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye.

²³ Áánúqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóni ókáá kéiyi. aati-aatimá tágaikaiq kéipoana aabaúkáráq wíyôkaraqtaba íyiye.

²⁴ miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáa-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe.

²⁵ mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye.

²⁶ miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe.

²⁷ ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-mánikónópake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaarác uyáberanoe. waayúkama kaaqaa-íáimmá téta Áánúqtun-aama íkéwaraa-kayukama íma kanaarác uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkarác yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaarác mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

¹⁻² kemá Yóáne kaqtó-nakoma Áánúqtunopake mórama anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiyi. Áánúqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma kukáiyi. mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá máiyama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóni ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqóniq uráiyi.

³ mi-márúkáqá mórama Áánúqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánúqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánúqtuni mayai-wáyúkámá wekác nunamummá tínoe.

⁴ Áánúqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye.

⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaiyábágáráqtábá mibáq íma iyé. ímiye. uyátarainakoma Áánúqtuma wení tágama-yataakoma yeqtópaq tágayikainata yeráwáqá wetè matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yawwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátarainakoma Áánúqtu wenaáqoma wení amuné-wáyúkámá kéyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenópake timá káitana máqte-qtataaqa pááqyakaabi abarokác ínítqaba wení mayai-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráiyi: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtópaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyi.

⁸ Yóáne kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqtonakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekác áaimma átáma ténáe túnnamanibo

⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábáqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayai-náqúne. Áánúqtuma wenamá wekác nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánúqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyóqtuwaa. ímiibo abarokác íní-kanaama waaqókáríq kéiyi.

¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyáímmá maméq kumónúne. ániibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne.

¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnábakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtóma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá mái-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóni oqtaráqá uyáberanoe.

¹⁵ miráimanibo kebó-yátááriq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátááriq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq manikókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma keti kaqtó-nakomma tímákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáiq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyóqa kamá kétaqaune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkóni ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-méyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye.

¹⁹ ániibo móra-nakoma maami-kánnáábiké móra-aimma mamá paábaq yuwáinma-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraíne.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátarái-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.